

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

KARACAKURT TÜRKMEN KÖYLÜSÜNÜN SOSYAL
YAŞAMINDAKİ İNSAN VE MEKÂN ALGISİNİN
İNCELENMESİ: “ETNOGRAFİK ÇALIŞMA”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ahmet BAHADIR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

NEVŞEHİR

AĞUSTOS 2023

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

KARACAKURT TÜRKMEN KÖYLÜSÜNÜN SOSYAL
YAŞAMINDAKİ İNSAN VE MEKÂN ALGISİNİN
İNCELENMESİ: “ETNOGRAFİK ÇALIŞMA”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ahmet BAHADIR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

NEVŞEHİR

AĞUSTOS 2023

Bilimsel Etiğe Uygunluk

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde ettiğimi beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Ahmet BAHADIR

Tez Yazım Kılavuzuna Uygunluk

“Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan ve Mekân Algısının İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Ahmet BAHADIR

Danışman
Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

İmza

Kabul ve Onay Sayfası

Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ danışmanlığında Ahmet BAHADIR tarafından hazırlanan “Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan ve Mekân Algısının İncelenmesi: Etnografik Çalışma” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

31/08/2023

JÜRİ

İMZA

Danışman : Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

Üye : Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN

Üye : Doç. Dr. Vedat AKTEPE

ONAY: Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../.....tarih ve....Sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

.../.../2023

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu araştırma, mensubu olduğum kadim Türk boylarından Oğuzların Bozok kolunun Bayat boyundan ana kolu Beydilli Türkmen aşiretine bağlı Karacakurt Türkmen köylüsünün somut olmayan kültürel miras bağlamında sosyal yaşamlarında kullandıkları insan ve mekân algısı ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Nitel Araştırma yöntemlerinden Etnografik desenin kullanıldığı bu çalışmada, doğup büyüdüğüm Hacıbektaş ilçesi Hasanlar köyü ve bu köyle akrabalık bağları olan komşu iki köy insanının yaşam biçimini ve kültürel anlayışını ortaya çıkarmak için üzerine yapılmıştır. Lisansüstü eğitimim sürecinde beni destekleyen, cesaretlendiren ve araştırmamın her aşamasında azmimi kuvvetlendiren, her daim bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım tez danışmanım Prof. Dr. Sayın Abdulkadir UZUNÖZ ile hemşerimiz Herikli Türkmeni, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sayın Vedat AKTEPE'ye çok teşekkür ederim. Bu çalışmanın başlangıcından sonuna kadar geçen süreç içerisinde emeği geçen başta Karacakurt Türkmen Köyleri Dernek Başkanı Serdar GÜNEŞ olmak üzere çalışmaya katılarak destek veren herkese teşekkür etmeyi borç bilirim. Lisansüstü eğitimimde birikimlerimden yararlandığım, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim dalı bölüm başkanı Prof. Dr. Ali MEYDAN ile tüm bölüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Çalışmam süresince bana her konuda yardımcı olan, destekleyen eğitimci eşim Zeliha BAHADIR ve kızlarıma; Hasanlar köyü, Sadık köyü ve Karaovalar köyü halkına, tüm akrabalarımın müteşekkir olduğumu da ayrıca belirtmek isterim. Son olarak bu çalışmanın üniversitemize, bilim dünyasına, Karacakurt Türkmen köylerine ve bölgemize katkı sağlamasını temenni ederim.

Ahmet BAHADIR
Nevşehir-2023

**KARACAKURT TÜRKMEN KÖYLÜSÜNÜN SOSYAL YAŞAMINDAKİ
İNSAN VE MEKÂN ALGISİNİN İNCELENMESİ: “ETNOGRAFİK
ÇALIŞMA”**

Ahmet BAHADIR

ORCID No: 0000-0001-8955-6846

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ağustos 2023
Danışman: Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

ÖZET

Bu araştırma Anadolu’yu yurt edilen onlarca Türkmen aşiretinden biri olan Karacakurt Türkmen köylüsünün yaşam biçimini ve kültürel anlayışını ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Anadolu’nun Türkleşmesi sürecinde önemli rol alan Karacakurt Türkmen Köylülerinin geçmişten günümüze insan ve mekân algılama biçimleri ile tarihi geçmişi, günümüzle bağlantısını tespit etmek amaçlanmıştır. Karacakurt Türkmen köylerini temsilen seçilen 3(üç) köy (Hasanlar, Karaovalar ve Sadık) ile bu köylerde yaşayan dokuz kişi bu araştırmanın çalışma grubudur. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden etnografik desen kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak doküman taraması, gözlem ve görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, dokümanlardan ve gözlemlerden elde edilen verilerle karşılaştırılmış, elde edilen tüm bulgu ve sonuçlar betimsel olarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, Karacakurt Türkmen köylüsü geçen uzun yıllar sürecinde insan ve mekân algısının birbiriyle bağlantılı şekilde ana kaynağa bağlı kalarak sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Konar-göçer Türkmen köylerinin genelinde olduğu gibi Karacakurt Türkmen köylüsü de kalıcı olarak yerleştikleri, yurt edindikleri yerleşim yerlerine ana yurt Orta Asya’da var olan coğrafi kavramları taşıdıklarını görülmüştür. Karacakurt Türkmen aşiretine komşu ve akraba olan Herikli, Yabanlı gibi diğer Türkmen aşiretlerinin insan ve mekân algılama becerilerini inceleyen başkaca bilimsel çalışmalar yapılmalı ve kültürel faaliyetler artırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Karacakurt Türkmen Köylüsü, Sosyal Yaşam, İnsan ve Mekân Algısı, Etnografik Yöntem.

**SCIENTIFIC RESEARCH OF HUMAN AND SPACE PERCEPTION IN
THE SOCIAL LIFE OF KARACAKURT TURKMEN VILLAGER:
“ETHNOGRAPHIC METHOD”**

Ahmet BAHADIR

ORCID Number: 0000-0001-8955-6846

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences Department of
Social Studies Education, M.A., August, 2023
Supervisor: Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

ABSTRACT

This research was carried out to reveal the lifestyle and cultural understanding of Karacakurt Turkmen villagers, one of the tens of Turkmen tribes who settled in Anatolia. It is aimed to reveal the human and place perception styles of Karacakurt Turkmen Villagers, who played an important role in the process of Turkification of Anatolia, and their historical past and connection with the present. 3 (three) villages (Hasanlar, Karaovalar and Sadık) elected to represent Karacakurt Turkmen villages and nine people living in these villages are the study group of this research. In this study, ethnographic design, one of the qualitative research methods, was used. Document scanning, observation and interview forms were used as data collection tools. The data obtained from the interviews were compared with the data obtained from the documents and observations, and all the findings and results were analyzed descriptively.

According to the results of the research, it has been concluded that Karacakurt Turkmen villagers have been in a constant change and development by adhering to the main source in connection with the perception of human and space over the past many years. It has been seen that Karacakurt Turkmen villagers settled permanently, as is the case in the general nomadic Turkmen villages, and they carried the geographical concepts that existed in their homeland, Central Asia, to their settlements. Other scientific studies examining the human and space perception skills of other Turkmen tribes such as Herikli and Yabanlı, which are neighbors and relatives of the Karacakurt Turkmen tribe, should be carried out and cultural activities should be increased.

Key Words: Karacakurt Turkmen Villager, Social Life, Human and Space Perception, Ethnographic Method.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etiğe Uygunluk	ii
Tez Yazım Kılavuzuna Uygunluk.....	iii
Kabul ve Onay Sayfası.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLO LİSTESİ	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
FOTOĞRAF LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
Araştırmanın Önemi	3
Araştırmanın Amacı.....	4
Araştırmanın Problemi	5
Araştırmanın Varsayımları	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. KARACAKURT TÜRKMENLERİ.....	7
1.1.1. Sadık, Karaovalar ve Hasanlar Köylerinin Tarihleri	10
1.1.2. Sadık, Karaovalar ve Hasanlar Köylerinin Coğrafi, Sosyal ve Ekonomik Durumları	16
1.1.3. Aşiretin Ünlü Siyasetçisi Osman Bölükbaşı, Kırşehir'in İlçe Yapılması ve Bu Durumun Karacakurt Türkmen Köylüsüne Etkisi.....	20
1.2. SOSYAL YAŞAM VE ALGI KAVRAMI	22
1.3. SOSYAL BİLGİLERDE İNSAN VE MEKÂN ALGISI.....	26
1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	39
-------------------------------	----

2.2. ARAŞTIRMA SAHASI	41
2.3. ÇALIŞMA GRUBU	48
2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	51
2.4.1. Doküman Tarama	52
2.4.2. Gözlem.....	53
2.4.3. Görüşme.....	55
2.5. VERİLERİN TOPLANMASI	56
2.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	59
2.7. İNANDIRICILIK VE TUTARLILIK	61
2.8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Düğün, Cenaze, Doğum, Asker Uğurlama, Dini ve Millî Bayramlar, Koyuna Koç ve Kuzu Katımı gibi Adetler ve Ugradıkları Değişimler	65
3.1.1. Düğünler	65
3.1.2. Cenaze Kaldırma.....	80
3.1.3. Doğum Öncesi, Sonrası ve Erkek Çocukların Sünet Olmasına Yönelik Adetler.....	85
3.1.4. Asker Uğurlama.....	90
3.1.5. Dinî ve Millî Bayramların Kutlanması, Hacı Uğurlama-Karşılama....	92
3.1.6. Koyuna Koç ve Kuzu Katımı.....	96
3.2. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Anlatılan Masal (Metel), Efsane, Hikâye (Halk Hikâyesi), Ağıt, Türkü, Deyiş, Halk Oyunu vb. ve Kaynakları.....	97
3.3. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) İnsanlara, Sülalelere, Ailelere Verilen Lakaplar ve Bu Lakapların Verilme Sebepleri ...	104
3.3.1. Sadık Köyünde Sülale Adları ve Lakaplar	104
3.3.2. Karaovalar Köyünde Sülale Adları ve Lakaplar.....	106
3.3.3. Hasanlar Köyünde Sülale Adları ve Lakaplar	107
3.4. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinin (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Kültürü ve İnançları.....	110
3.5. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında	

Karacakurt Türkmen Köylerini (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Cıvardaki Komşu Köylerden, Aşiretlerden Ayıran Farklı Özellikleri (Gelenekleri, Kullandıkları Eşyalar... vb.)	115
3.6. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Yakın ve Uzak Geçmişte Anlatılan Unutulmaz Olaylar	127
3.6.1. Sadık Köyünde Unutulmaz Olaylar	128
3.6.2. Karaovalar Köyünde Unutulmaz Olaylar	129
3.6.3. Hasanlar Köyünde Unutulmaz Olaylar	130
3.7. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Kutsal Kabul Edilen Adak Yerleri ve Mekânlar; Varsa İsimlerinin Nereden Geldiği	132
3.8. Geçmişten Günümüze Soyut Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Bulunan Barınak, Arazi Yapısı, Dağ, Tepe, Ova, Bölge, Tarla vb. Yerlere Verilen İsimler ve Nedenleri	135
3.8.1. Sadık Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri	136
3.8.2. Karaovalar Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri	138
3.8.3. Hasanlar Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri	139

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. TARTIŞMA VE SONUÇ	145
4.2. ÖNERİLER	156
KAYNAKÇA	158
EKLER	164
ÖZGEÇMİŞ	173

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Edb.	: Edebiyat
Km.	: Kilometre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
Md. Bş. Yrd.	: Müdür Baş Yardımcısı
Md. Yrd.	: Müdür Yardımcısı
Md.	: Müdür
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NEVÜ	: Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
Şb. Md.	: Şube Müdürü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
Vs.	: Vesaire
yy.	: Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubu (Görüşme Yapılanlar) Tablosu	48
Tablo 2. Hasanlar Köyü Yer İsimleri Tablosu	140

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1.** Görüşme Sorularının Hazırlanması ve Sınıflandırılması.....58
- Şekil 2.** Veri Toplama İşlemi59

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1. Hasanlar Köyünün Kuzeyindeki Samsun (Samsam) Vadisi ve Höyüğü Günümüz Genel Görüntüsü (2023, Mayıs).....	12
Fotoğraf 2. Kuruhöyük Ören Yerinde Köylülerce Bulunan Eski Yerleşime ait Bir Mezar Taşı (2023, Mayıs ayında Hasanlar köyünden Eğitimci Naci Şahin'den alınmıştır.).....	13
Fotoğraf 3. Sadık ve Hasanlar Köylerinin Arasında Günümüzde Tarım Arazisi Olarak Kullanılan Kuruhöyük Mevki ve Eski Ören Yerleri (2023, Mayıs)	13
Fotoğraf 4. Çalışma Yürütülen Üç Karacakurt Türkmen Köyünün Google Maps'ten Alınan Konum Bilgileri	16
Fotoğraf 5. Nevşehir Fiziki Haritası (Sadık, Karaova ve Hasanlar Köyü Kesiti).....	17
Fotoğraf 6. Nevşehir Mülki İdare Haritası (Sadık, Karaova ve Hasanlar Köyü Kesiti) .	17
Fotoğraf 7. Hasanlar Köyü Kuş Bakışı Genel Görünümü (2017).....	42
Fotoğraf 8. Karaovalar Köyü Genel Görünümü (2018).....	42
Fotoğraf 9. Sadık Köyü Genel Görünümü (2013)	42
Fotoğraf 10. Sadık Köyü Mezarlığı ve Köyün Görünümü (19.05.2023).....	44
Fotoğraf 11. Sadık Köyünden Karaovalar ve Hasanlar Köyüne Bakış (19.05.2023)	44
Fotoğraf 12. Hasanlar Köyü eski Başpınarı (mezarlık) Önünden Köye Bakış (19.05.2023).....	45
Fotoğraf 13. Hasanlar Köyü Kuruyan Başpınarının Mevcut Durumu (19.05.2023)	45
Fotoğraf 14. Hasanlar Köyü Özünden (Kanalı) Köye Bakış (19.05.2023).....	46
Fotoğraf 15. Samsun (Samsam) Höyüğü ve Vadisi Gözlem Anı (19.05.2023).....	47
Fotoğraf 16. Hasanlar Köyünden Çallıbel ve Kalkada Bölgesine Bakış (19.05.2023)...	47
Fotoğraf 17. Samsun(Samsam) Höyüğü Vadisi Pınarından Su Alırken (19.05.2023) ..	47
Fotoğraf 18. Hasanlar Köyünde Kırşehir Tv Tarafından Yapılan Bir Programdan (1995)	67
Fotoğraf 19. Sadık Köyünden Düğün Öncesi Bayrak Kaldırma (2011).....	71
Fotoğraf 20. Hasanlar Köyünden Bir Düğün (1988)	72
Fotoğraf 21. 1980'li Yıllarda Erkek Köçeğin Yer Aldığı Videodan Ekran Görüntüleri	74

Fotoğraf 22. Sadık Köyünden Bir Düğün (2013)	74
Fotoğraf 23. Karaovalar Köyünden Bir Düğün (1980’li Yıllar).....	75
Fotoğraf 24. Karaovalar Köyünden Gelin Baba Evinden Kırmızı Kuşağı ile Çıkarken (1980’li Yıllar).....	77
Fotoğraf 25. Karaovalar Köyünden Bir Düğün (1970’li Yıllar).....	78
Fotoğraf 26. Hasanlar Köyünden Bir Düğün (1972)	79
Fotoğraf 27. Hasanlar Köyünden Cenaze Defin Anı (2015)	85
Fotoğraf 28. Karaovalar Köyünden Cenaze-Defin Sonrası Toplu Dua (1990’lı Yıllar). 85	
Fotoğraf 29. 1980’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Sünnet ve Köy Düğünlerinde Köçeklik Geleneği	90
Fotoğraf 30. Hasanlar Köyünden 1970’lerin Sonundan Bir Asker Uğurlama Öncesi....	90
Fotoğraf 31. 1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Çocuklar Çelik-Çomak Oyunu Oynarken.....	103
Fotoğraf 32. 1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Çocuklar Uzun Eşek Oyunu Oynarken.....	103
Fotoğraf 33. 1960-1970’li Yıllarda Karacakurt Köyleri Standart Kadın Giysisi.....	114
Fotoğraf 34. 1960-1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Köy Odalarında Sohbet Eden Erkekler ve Standart Giyimleri (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)	114
Fotoğraf 35. Temsili Standart 3 Odalı Karacakurt Türkmen Köyü Kerpiç Ev Krokisi	117
Fotoğraf 36. Hasanlar Köyü Haydar Ağa Konağı (2023).....	117
Fotoğraf 37. Sadık Köyü Konak (köy) Evi (2010)	118
Fotoğraf 38. Karaovalar Köyü, Çavuş Ağa Konağı (2022)	118
Fotoğraf 39. Karaovalar Köyü Çavuş Ağa Konağı Dış Kapı İşlemesi (2022).....	118
Fotoğraf 40. 1970’li Yıllarda Hasanlar Köyünde Minibüsçülük Yapan bir Köylü	119
Fotoğraf 41. Büyük Turşu ve Pekmez Küpü	120
Fotoğraf 42. Karaovalar Köyünden Soku Taşı	122
Fotoğraf 43. Geniş Bakır Teş.....	123
Fotoğraf 44. Büyük Bakır Kazan.....	123

Fotoğraf 45. Mekanik Süt Çekim Makinesi.....	123
Fotoğraf 46. Karacakurt Köylerinde Peynir Basan Kadınlar	124
Fotoğraf 47. Koyun Derisine Basılmış Peynir.....	124
Fotoğraf 48. 1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Satış Yapan Çerçi Arabası	127
Fotoğraf 49. Kuruhöyük Ören Yerinde Köylülerce Bulunan Eski Yerleşime ait Bir Mezar Taşı (2023, Mayıs ayında Hasanlar köyünden Eğitimci Naci Şahin’den alınmıştır.)	134
Fotoğraf 50. Hititler Dönemine Ait Olduğu Bilinen Hasanlar Köyü Höyüğü (2023, Temmuz).....	135
Fotoğraf 51. Hititler Döneminde Yerleşim Yeri olan Sadık Köyü Mezarlığı (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.).....	135
Fotoğraf 52. 1970’li Yıllarda Kantara Pancar Teslimi	167
Fotoğraf 53. Hasanlar Köyüne Ünlü siyasetçi Osman Bölükbaşı’nın oğlu Deniz Bölükbaşı’nın Ziyareti (2003).....	167
Fotoğraf 54. Hasanlar Köyünden eskilerde Harmanda ailecek yatış (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)	167
Fotoğraf 55. Karaovalar Köyünden1970’li Yıllarda Buğday Harmanı	168
Fotoğraf 56. Sadık Köyü Köy İlkokulundan bir kare (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.).....	168
Fotoğraf 57. Karaovalar Köyü İlkokulundan bir kare-1977 (Köye ait Facebook sayfasından.....	168
Fotoğraf 58. Hasanlar Köyü İlkokulundan bir kare-1988 (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.).....	169
Fotoğraf 59. Sadık Köyü Tarım Kredi Kooperatifi Olarak Kullanılan Kerpiç Ev (1952)	169
Fotoğraf 60. 14.01.2023 tarihinde yapılan bireysel görüşmeden bir kare	169
Fotoğraf 61. 14.12.2022 tarihinde yapılan bireysel görüşmeden bir kare	170

GİRİŞ

Bu çalışmada Karacakurt Türkmen köylülerinin insan ve mekân algılama süreçleri, bu becerilerin gelişim ve değişim durumları, köylülerin insan ve mekân kavramlarını sosyal yaşamlarında ne derecede algıladıkları incelenmektedir. Bu doğrultuda Karacakurt Türkmen köylüsünün tarihi, kültürü, geçim kaynakları, gelenek ve görenekleri, dil gelişimleri gibi birçok husus araştırma, inceleme konusu olarak ele alınmaktadır.

UNESCO Somut olmayan kültürel miras listesinde Anadolu ve Anadolu insanı önemli bir yer tutmaktadır. BM “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” 2006 yılında TBMM tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (UNESCO, 2022) tarihi itibarıyla Türkiye’nin somut olmayan kültürel miras listesinde kayıtlı 25 unsur bulunmaktadır. Geleneksel sohbet toplantıları, Bahar Bayramı Hıdrellez, Çay Kültürü: Kimlik ve misafirperverlik, ince ekmek yapımı ve paylaşım geleneği bunlardan bazılarıdır. Yaklaşık 1000 yıl önce Anadolu’ya göç eden Türkmen aşiretlerinden biri olan Karacakurtların kendilerine has kültürel yapıları, yaşam tarzları, kimlikleri, sözlü ve yazılı ürünlerinin de bu bağlamda değerlendirilmesi gerekir.

Alan yazın incelendiğinde Karacakurt Türkmenlerinin yaşadıkları coğrafyaya ve tarihlerine yönelik çalışmalar ve araştırmalar mevcuttur. Bu çalışmalar genelde tarihi ve halk bilimi alanında yapılmış araştırmalardır. Caferoğlu (1946), Sümer (1965) Türkmen oymaklarının gelen tarihi, etnografyası ve topluluk sosyolojisi üzerinde durmuştur. Günşen (2000) “*Kırşehir ve Yöresi Ağızları*”, Altınok (2003) “*Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları*”, Şahin (2006) “*Geçmişten Bugüne Hacıbektaş ve Köyleri*”, Yağmur (2007)’un “*Kırşehir Türküleri*”, Mucuk

(2008) “*Avşarlar ve Cingözoğlu Âşık Seyit Osman*”, Demir (2010) “*Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*”, Alptürker (2013) “*Nevşehir Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme-Metinler)*” başlıklı çalışmaları da bütünsel ve içerik olarak incelenmiştir. Son olarak Uçakçı (2015) “*Oğuz Boyları Aşiret, Oymak, Cemaatler 1 ve 2–Bozoklar ve Üçoklar*”, Meydan (2016) “*Dünden Bugüne Sebil Yörükleri*”, Yumuşak (2017) “*Nevşehir Yöresi Yer Adları ve Bunlar Hakkındaki Anlatmalar*”, Köksal (2019) “*Kırşehir İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*” isimli çalışmaları da incelenmeye ve taramaya tabi tutulmuştur. Metodolojik olarak incelenen ve çalışmanın şekil ve yöntemini belirleyen iki önemli araştırma ise Delaney (2001) “*Tohum ve Toprak*” ve Fansa (2021) “*Türkiye’deki Bir Geçici Barınma Merkezinde Suriyeli Çocukların Yaşamı: İlkokul Eğitimi Üzerine Etnografik Bir Çalışma*” başlıklı çalışmalardır. Bu araştırmalarda farklı ve genel birçok husus ele alınmışken Karacakurt Türkmenlerinin soyut kültürel miras bağlamında etnografik özelliklerine, kültürlerine ve sosyal yaşamlarına yönelik bir içeriğe rastlanmamıştır. Bu çalışmada eksik görülen bu konular ve ayrıntılar diğer araştırmalardan farklı bir yöntemle etnografik bir bakış açısıyla ele alınarak bilim dünyasına kazandırılmaya çalışılmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi programına (2018) göre, mekân algılama becerisi sadece ortamda olan unsurları fark edip söyleme, onların niceliği ve niteliklerini tanıma ile ilgili değildir. Özellikle mekânın farklı şekillerde ifade edilmesinde, yani en basit anlamıyla çizilmesinde mekân algılama becerisi çok önemlidir. Mekânı algılama becerisi gelişmiş bir öğrenci, mekânla ilgili çizimleri iyi okuyabilir ve mekâna ait bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilir. Bir yeri, kâğıt üzerine çizilmiş hali ile karşılaştırabilir. Sonuçta varlıklar arasındaki ilişkiyi daha kolay kavrayabilir; buna bağlı olarak da coğrafi kavramları algılaması, bunlar arasındaki ilişkilerle, bunların sebep ve sonuçlarını açıklayabilmesi mümkün olur.

Sosyal Bilgiler dersi için mekânı algılama ile değişim ve sürekliliği algılama becerisini kazandırmak da oldukça önemlidir. Çünkü mekânı algılama çevresinde

gördüğü somut ve üç boyutlu olay ve olguları kâğıda çizmeyi veya kâğıttaki çizimlere bakıp, gerçek şekli canlandırabilmeyi mümkün kılar. Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıflarda mekânı algılama becerisinin ilk aşamaları olan, kroki ve taslak çizimler oluşturma, nesne veya olguları sembollerle ifade etme ve hazırlanmış krokilerden faydalanabilme ve küre kullanma becerileri üzerinde durulacaktır (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Programının (2018) mekân algılama becerisini kazandırma amaçlı bu araştırmada öğrenci, öğretmen ve tüm okuyucuların coğrafi kavramları algılama, sebep-sonuç ilişkileri ortaya konulmuştur. Ayrıca Karacakurt Türkmen köylüsünün sosyal yaşamlarındaki insan ve mekân algıları etnografik yöntemle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle mekânsal bir kültürel farkındalık oluşturularak, insan ve mekân kavramları daha detaylı olarak verilmeye çalışılacaktır. Böyle bir tarihi, mekânsal, sosyolojik ve kültürel derinliğe sahip Karacakurt Türkmen köylülerinin insan ve mekân algıları, bu algıların değişim ve sürekliliği bu çalışmada detaylıca ele alınacaktır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler Dersi Programının becerilerinden biri olan mekân algılama ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin kavratılmasına yönelik bölgede yaşamlarını devam ettiren Karacakurt Türkmen köylüleri üzerine yapılmıştır. Karacakurt Türkmen köylüsünün insan, mekân algılama becerilerinin tespit edilmesi; sosyal yaşamlarında bu kavramları nasıl kullandıklarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Böylelikle Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin yaşadığı çevredeki insan faaliyetlerinin etkilerini görmeleri, insanların günlük yaşantılarını öğrenmelerini sağlanacaktır.

Yapılan bu araştırma, farklı boyutlarıyla ülkemizin sosyal ve kültürel yapısını ele alarak daha derinlemesine yapılacak çalışmalara modellik edecektir. Ayrıca yeni nesillerimize milli şuur kazandırmaya yönelik eğitimler, bilimsel çalışmalar ve çeşitli faaliyetler verilmesi hususunda rehberlik edici bir rol oynayacaktır. Yine

bu çalışma, benzer türdeki sosyal bilimler çalışmalarına yeni bakış açıları kazandıracaktır. Bu tür çalışmalar farklı boyutlarıyla ülkemizin sosyal ve kültürel yapısını alan yazına tanıtacaktır.

Günümüzde ülkemizin her karış toprağında Oğuz boylarının tarihini ve izlerini görmek mümkündür. Karacakurt Türkmen köylüsünün tarihi, kültürü, gelenek ve görenekleri, dil gelişimleri, geçim kaynakları gibi birçok husus araştırmanın inceleme konusu olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Karacakurt Türkmen Köylüsünün insan ve mekân algılarının günümüz zaman diliminde ne derecede geliştiğini veya değiştiğini tespit etmek; tarihi, kültürel bağlantılarını ortaya çıkarmak; detaylı bir betimlemeyle analiz etmek, etnografik olarak derinlemesine incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışmadaki bir başka amaç ise, Karacakurt Türkmen köylerinde yakın geçmiş zamandan günümüze kadar insan ve mekân algılarının değişim ve sürekliliğini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçlar ve gerekçeler çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde düğün, cenaze, doğum öncesi ve sonrası gelenekler, asker uğurlama, dini ve milli bayramların kutlanması, koyuna koç ve kuzu katımı gibi adetler nasıldır? Geçmişten günümüze hangi değişikliklere uğramıştır?
2. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde anlatılan masal (metel), efsane, hikâye (halk hikâyesi), ağıt, türkü, deyiş, halk oyunları vb. nelerdir? Kaynakları nelerdir?
3. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde insanlara, sülalelere, ailelere hangi lakaplar verilmiştir? Verilen bu lakap adları nereden gelmektedir?

4. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinin kültürü ve inançları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
5. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerini civardaki komşu köylerden, aşiretlerden ayıran farklı özellikleri (gelenekleri, kullandıkları eşyalar vb.) nelerdir?
6. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde yakın veya uzak geçmişte anlatılan unutulmaz olaylar nelerdir?
7. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde kutsal kabul edilen adak yerleri ve mekânlar nelerdir? İsimleri nereden gelmektedir?
8. Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde barınak, arazi yapısı, dağ, tepe, ova, bölge, tarla vb. yerlere hangi isimler verilmektedir? Neden bu isimler kullanılmıştır?

Araştırmanın Problemi

Karacakurt Türkmen köylüsünün sosyal yaşamında kullandıkları insan ve mekân algısını gösteren somut olmayan kültürel miras bağlamındaki ürünler nelerdir? Bu ürünler yıllara/dönemlere göre nasıl bir değişim ve gelişim göstermiştir?

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada;

- Veri toplama araçlarının amacına uygun, ulaşılan kaynakların ve katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerde elde edilen tüm verilerin yeterli,
- Görüşmelerde sorulara samimiyet ve dürüstlikle cevap verildiği,
- Gözlemler ve doküman taramalarında ortaya çıkan tüm bilgi ve belgelerin yeterli,

olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma;

- Kırşehir ve Nevşehir iline bağlı özellikle Hacıbektaş ve Mucur ilçeleri etrafında yoğunlaşmış Karacakurt Türkmen aşiretlerini temsil eden Hacıbektaş İlçesi Hasanlar, Sadık ve Karaovalar köyleriyle,
- Çalışma grubu olarak seçilen bu köylerin kültürel ve sosyal yaşam özellikleriyle,
- Çalışma grubu olarak belirlenen bu üç köyde doğup büyümüş kişiler (katılımcılar), insan ve mekân algısını incelemeye yönelik sorulan görüşme soruları ve bu üç köye ait mekânlarla,
- Çalışmada kullanılan yöntem, veri toplama araçları ve analiz teknikleriyle,
- Yine çalışma yapılan zaman dilimi ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. KARACAKURT TÜRKMENLERİ

Karacakurt Türkmenleri, Türklerin Orta Asya Coğrafyasından başlayarak binlerce yıllık derin tarihinin Anadolu'daki izlerini devam ettiren, Anadolu'nun Türkleşmesi ve Müslümanlaşması amacını sürdüren geleneğin devamı olarak ortaya çıkmış konar-göçer Türkmen köylerinin oluşturduğu Beydilli ana aşiretinin bir koludur. Bu kısımda Karacakurt Türkmenlerinin tarihsel göçleri, mevcut buldukları köylere yerleşmeleri, günümüzdeki yerleşik düzenleri, sosyal yaşamları gibi genel hususlar üzerinde durulacaktır.

Uçakcı'ya (2015b) göre Karacakurt (Karacayurt) adı ile anılan aşiretin, Anadolu'ya gelmeden evvel Orta Asya'da bulunan Sir'i Derya Nehri boylarında buldukları ve tarihte yörede Kalender Kurt Baba adlı ünlü bir reisinin yaşadığı belirtilmektedir. Karakurd Baba adlı bu reis için Selçuklu Sultanı Kılıçarslan tarafından 1135 yılında Kırşehir yöresinde türbe yaptırılması bu reis ve aşiretinin fetih hatta fetih önceleri Orta Anadolu'yu yurt etmiş Türkmen aşiretlerinden biri olduğu bilgisini vermektedir.

Aşiret üyeleri 13. yy. ortalarında yörenin Moğollar tarafından işgal edilmesi üzerine güneye gittiği, bir kısmının 15. yy. 'da Dulkadirliyle, bir kısmının da daha sonraki yüzyıllarda ata yurtlarına geri döndükleri anlaşılır. Tarihte Kırşehir Sancağı Karakurd, Cuma ve Kozancı kuyusu karyelerinde 12 hane olarak yaşadıkları anlaşılın aşiret üyesi bazı taifelerin 16. yy.' da Sivas kazası Eyub ili

nahiyesi idari sahalarında bulunduğu, bazı tarifelerin Karacadağ Nahiyesi idari sahasında kurulmuş Karakutlu karyesinde yaşadıkları belirtilir (Uçakcı, 2015b).

Osmanlı Devleti'nin Doğu Politikası sonucunda 17. ve 18. yüzyıllarda aşiretleri iskân politikası sonucunda Orta ve Batı Anadolu'ya göç ettirilmesi neticesinde Karacakurt Türkmenleri de Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti döneminde Türkleşen Ahi Evran, Hacı Bektaş Veli, Âşık Paşa, Gülşehri gibi zirve şahsiyetlerin yaşadığı coğrafyaya yerleştirilmişlerdir. Böylelikle Orta Asya'nın bozkırından çıkan Türklük ile bu coğrafyaya ait kavramlar Anadolu topraklarında da yaşamaya başlamıştır (Günşen, 1994).

18 Nisan 1691 tarihli fermanla yerleşik düzene geçmeleri kararlaştırılan Türkmen aşiretleri Orta Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir. Osmanlı Padişahı 3. Ahmet'e Sadrazam olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa henüz "Muşkara" adı ile küçük bir köy olan Nevşehir'i geliştirmek için çeşitli imar çalışmalarının yanında köyün nüfusunu çoğaltmak için de etraftaki konar-göçer durumdaki Türkmen aşiretlerinin Nevşehir'e yerleştirilmelerini 1727 tarihli diğer bir fermanla emir buyurmuştur. Bu iskâna genelde okur-yazar, kültürlü ve varlıklı aileler seçilmiştir. Nevşehir'e yerleştirilenlerden biri de Kırşehir'de oturan Karacakurt aşireti mensuplarıdır. Bu aşiretten 59 hane, Damat İbrahim Paşa'nın emriyle zor kullanılarak akrabalarından ayrılmış ve Nevşehir'e götürülmüşlerdir (Şahin, 2006). Nevşehir Kale bölgesinde 1900'lü yıllar öncesinde bulunan 26 mahalleden birisinin adı da "Karaca Kurt" olduğu Salnamelerden ve vergi kayıt defterlerinden anlaşılmaktadır. Damat İbrahim Paşa bu aşirete mensup bazı aileleri Nevşehir kazasında iskâna tabii tutmuştur. Ünlü siyasetçi Osman Bölükbaşı bu aşirete mensuptur. Karacakurt aşireti, Kırşehir, Hacıbektaş ve Mucur'a bağlı 60'a yakın köylerde oturan bir Türkmen aşiretidir (Altınok, 2000). "Bu aşiret Oğuzların Bozok kolunun Bayat boyundandır. Bazı belgelerde aşiret adı "Karakürt" şeklinde; kimi belgelerde ise Karacakurt" olarak geçse de aşiretin Türkmen olduğu tartışmasızdır. Bozulus'un dağılmasından sonra Orta Anadolu bölgesine gelmişlerdir. Burada iki kola ayrılarak Kızılırmak'ın kuzeyindeki bölgeye yerleşip; Hasanlar, Başköy, Büyük Burunağıl, Küçük Burunağıl, Kıran,

Geycek, Gümüşkumbet, Dalakçı, Köpekli, İnaç, Tepesidelik, Ağçağıl, Rahne, Susuz, Karacalı, Kabaca, Küçükkavak, Asma, Karadam, Çiğdem, Çatalağaç, Avcı, Aliyeğenli, Aydoğmuş, Karaboğaz, Saraycık, Kuruagıl ve Ecikağıl köylerini kurmuşlardır. Karacakurtlar; Akça, Hasan ve Yağmur adındaki üç kardeş ailenin nüfus olarak bölünmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu aileler üç bölük halinde Kırşehir ve Nevşehir'in Kızılırmak boyunda 57 köy kurulmuştur (Fibhaber, 2023).

Türk siyasi tarihinin önemli isimlerinden birisi olan Osman Bölükbaşı ve Bölükbaşı ailesi de Karacakurt Türkmen aşiretindedir. Karacakurt aşireti Nevşehir'in ilk iskânı sırasında 59 hane olarak buraya yerleşmiştir. Gülşehir Kasabasında ise "Mahkeme Mahallesi" bir hane yerleştirilmiştir. Günümüzde Kırşehir ile Nevşehir arasında bulunan Hasanlar, Başköy, Büyük Burunağıl, Küçükburunağıl, Kıran, Geycek, Gümüşkumbet, Dalakçı, Köpekli, İnaç, Tepesidelik, Akçağıl, Rahme, Susuz, Karacalı, Kabaca, Gücükavak, Asma, Karadam, Çiğdem, Çatalağaç, Avcı, Aliyeğenli, Aydoğmuş, Karaboğaz, Saraycık, Kuruagıl, Ecikağıl, Obruk, Yenyapan, Sadık ve Tataryeğenağa köyleri Karacakurt aşireti mensupları ikamet etmektedir. Bugün farklı kaynaklar değişik sayılar verse de yaklaşık 65 civarında Karacakurt Türkmen köyünün bir kısmı Nevşehir'e, bir kısmı Kırşehir'e bağlıdır. Kırşehir'de bulunan Karacakurt aşireti mensupları bir dernek kurmuşlar ve belli zamanlarda şenlikler yapmaktadırlar. Nevşehir Kale Mahallesi civarında bulunan eski aşiret mensuplarının da zamanla bölgeden ayrılarak Ankara veya Kırşehir bölgesine gittikleri anlaşılmaktadır (Fibhaber, 2023).

Kırşehir'de Kızılırmak boylarına yerleşen bu aşiretin sonundaki "Kürt" ekine bakanlar "Kürt" zannetseler de Kürtlükle hiçbir alakaları yoktur. Türkçe konuşurlar, simaları tam Türk tipini taşır. Anadolu'da göçebe olan halka bazı yerlerde "Kürt" adı verildiğinden seyyar (konar-göçer) sınıfa mensup birçok Türk aşiretleri, Kürt çerçevesine sokulmuşlardır. Bu görüş, genel kabul görmüştür. Kırşehir gibi Anadolu'nun orta ve batı bölgelerinde bugün bile doğudan göçen Türk aileler için bazen "Kürt" kelimesinin yakıştırıldığı bilinmektedir. Yine

yöredeki bazı Türkmen köylerinde, esmer erkek çocuk veya gençlerini severken köylüler Kürtlerin esmerliğine gönderme yaparak "Kara Kürt" tabirini kullanırlar (Şahin, 2006).

1.1.1. Sadık, Karaovalar ve Hasanlar Köylerinin Tarihleri

Araştırmacı yazar Şahin'e (2006) göre Sadık köyünün bulunduğu arazi, şimdiki Hasanlar köyünün (Hasanlar Başköy) arazisi olup 1690'lı yıllarda Karacakurt Türkmen aşiretinin başkanı Kadir Bölükbaşı'na temlik (yurtluk) olarak verilmiştir. Sadıklü ve Şerefli aşiretlerinden bir grup, bu bölgeden geçerken köyün yanındaki çayır-çimenlik araziye beğenerek çadır kurmak suretiyle yerleşmeye karar vermişlerdir. Bu durum o tarihlerde Karacayurtlu aşiretinin başkanı ve arazinin sahibi olan Koca İhtiyar ağa lakaplı Hasanlarlı Hacı Süleyman Ağa'ya (Bölükbaşı'na) bildirilmiştir (1800'li yılların ilk yarısı). Bölükbaşı, bunların kaç kişi olduğunu sorduktan sonra 50-60 kişi civarında olduğunu öğrenir. Sonrasında adamlarına ve yakınlarına, kalabalık olduklarını, mutedil olmalarını, olay çıkarmamalarını, bir müddet sonra çekip gitmelerini ister. Ne var ki burayı seven Şerefli ve Sadıklı Türkmenlerinden bir kısmı burada devamlı kalmaya karar vermişlerdir. Bir kısmı ise Avanos-Ayhan köyü, Tepesidelik köyü ve Nevşehir'deki akrabalarının yanına gitmiş; oraya yerleşen yakınlarından bazılarını yanlarına alarak, o havalide bulunan Geygeller aşiretinden olan bir grupla birlikte tekrar çadır kurdukları yere gelmişlerdir. Böylelikle 1850-1860 yılları arasında Sadık köyünü kurulmuştur (Şahin, 2006) . Daha sonraları Karacakurt Türkmen aşiretinden de bir grup gelip yerleştiği, köyün ilk ismi "Sermusa", daha sonraki adının "Sadıklü", Cumhuriyetten sonraki adının da "Sadık" olduğu görüşü yaygındır.

Sadık köyüne ait ve Köy Muhtarlığı tarafından yönetilen Facebook Sosyal medya hesabından ve yüz yüze görüşmelerden elde edilen bilgilere göre Sadık köyünde 1944 yılında kurulmuş bir ilkokul vardır. Bu okul, 1977 yılında köyün İlice köyü çıkışındaki binasına taşınmış, 2006 yılına kadar hizmet vermiş, öğrenci azlığı nedeniyle Hacıbektaş ilçesine taşınmalı eğitime geçilmiştir. Halen okul

binası muhtarlıkça çeşitli etkinlik ve faaliyetlerde kullanılmaktadır. Köydeki eski kerpiç yapı cami, 1957 yılında yıkılmıştır. Yerine kesme taştan minareli yeni bir cami yapılmıştır. Halen bu cami hizmet vermektedir. Ayrıca köyde 1950'li yıllardan beri köye ve civar köylere hizmet veren Tarım Kredi Kooperatifi bulunmaktadır. Köyün birkaç yüz metre kuzeyine düşen ören yerindeki yerleşim alanının kalıntıları hala çıplak gözle fark edilebilmektedir. Söz konusu ören yerinde herhangi bir arkeolojik çalışma yapılmadığından geçmişi hakkında bir bilgi yoktur. Ancak, bugünkü köyün mezarlığı ile karışmış ve pek çok mezar taşı bile toprak altında kalmış eski mezarlık bir Müslüman Mezarlığı olduğundan ve ören yerindeki yıkıntıların temelleri henüz kabartı olarak fark edilebildiğinden, eski köyün tarihinin çok eski olmadığı düşünülmektedir. 1968 yılında açılmış köye ait bir kütüphanenin de olduğu ancak talep azlığı ve köy nüfusunun düşmesi nedeniyle bu kütüphanenin kapandığı bilinmektedir.

Karaovalar köyünün kuruluşu ve tarihi ile ilgili en geniş bilgi Şahin (2006) tarafından kaleme alınan araştırma türündeki kitapta mevcuttur. Bu bilgilere ilave olarak yapılan görüşmeler ve alan yazın taramalarına göre 1730'lu yıllara kadar gider. Eski Karaova (Maksutlu/Mahsutlu) köyü olarak bilinen yerleşim yeri Karacakurt Aşireti mensuplarının hepsinin aynı köye yerleştirilme imkânı olmadığından Kadir Bölükbaşı'nın da rızası ile aşiret başkanlığı Bölükbaşılar'da kalmak üzere Maksudlu oymağı, Hacıveli oymağı, Yağmurlu oymağı, olarak 3'e ayrılmıştır. Maksud bey, şimdiki Küçük Karaova köyünün 2 km kuzey batısındaki Başköy'e giden yol üzerinde yine Rumlar'dan kalma yere aşiretin bir kısmı ile yerleşmiş ve bu köye "Maksutlu" adını vermiştir. Akrabalar arası yaşanan veren kan davaları yüzünden köyün dirliği, düzeni kaçmış ve köyün dağılmasına neden olmuştur. Tüm bu yaşananlar üzerine tahminen 1902-1903'lü yıllarda köy dağılmış ve bu köyün adı "Kanlı Karaova" diye anılmaya başlamıştır.

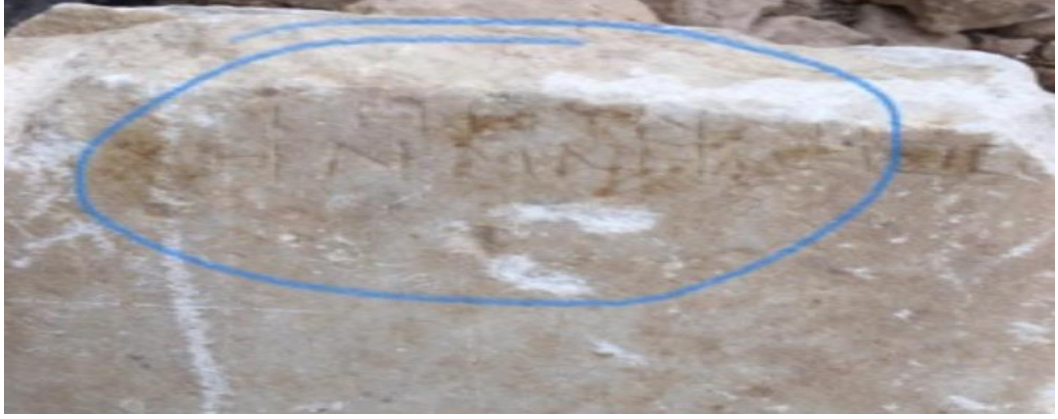
Maksutlu köyü dağıldıktan sonra bir grup köylü, Tatar Yenyapan'a gitmiş; bir grup köylü ise şimdi harabeleri bulunan Mahsutlu köyüne yakın yerde Orta Karaova köyünü (1904-1905) kurmuştur. Bu köyün adı, Cumhuriyetten sonra

Küçük Karaova köyü olarak değiştirilmiştir. Maksutlu köyünden ayrılan bir grup ise daha güneye giderek Burunağıl, Kıran, Hasanlar, Orta Karaova köylerinden gelenlerle birlikte Büyük Karaova köyünü kurmuşlardır (1908-1909). Halen bu iki köyün birbirlerine yakın olmaları ve gerekli nüfusa sahip bulunmamaları nedeniyle muhtarlıkları tek olup köyün adı da “Karaovalar köyü” olarak tescil edilmiştir. Her iki köyün yerleri de önceleri Hasanlar köyünün ekinliği sahasında idi. Nitekim bu iki köydeki bazı köylülerin nüfus cüzdanlarında doğum yeri olarak “Hasanlar köyü” geçmektedir. Hasanlar köyünün yetiştirdiği araştırmacı yazar Hasan Şahin’in kitabında ifade edilen bu olay ile köyün kuruluşuna dair bilgiler katılımcılar ile yapılan görüşmelerde de teyit edilmiştir.

Orta Anadolu Bölgesinin en eski köylerinden biri olan Hasanlar, çok eski devirlerden beri iskân yeri olarak kullanıldığı bilinmektedir. M.Ö.1800-1200 yılları arasında Hasanlara, Hititlerin hâkim olduğu ve insanların bugünkü köyün altındaki kayadan oyma mağaralarda yaşadıkları tahmin edilmektedir. Köyün ve çevre yerleşim yerlerinin Hititlerden beri iskân edildiği hususu buralarda bulunan eski eserlerden, mağaralardan, höyüklerden, eski ören yerlerinden, Hacıbektaş (Sulucakarahöyük’te), Topaklı, Samsun (Samsam) gibi höyüklerde yapılan kazılarda elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır. Hasanlar köyünün altında yer alan sert kaya kitlesine oyulmuş mağaralar, evlerin içindeki mevcut kapılar, değirmen taşları, odalar, su kuyuları, mezarlar, tüneller, dehlizler, koridorlar, mum, çıra, meşale yakılan oyma yerler buralarda çok eski tarihlerden beri insanların oturduğunu göstermektedir (Şahin, 2006).

Fotoğraf 1. Hasanlar Köyünün Kuzeyindeki Samsun (Samsam) Vadisi ve Höyüğü Günümüz Genel Görüntüsü (2023, Mayıs)

Fotoğraf 2. Kuruhöyük Ören Yerinde Köylülerce Bulunan Eski Yerleşime ait Bir Mezar Taşı (2023, Mayıs ayında Hasanlar köyünden Eğitimci Naci Şahin'den alınmıştır.)

Hacıbektaş ilçesi ve köyleri ile ilgili yapılan tek ve kapsamlı çalışma Şahin'e (2006) aittir. Eski Anadolu uygarlıklarından olan Etilerden beri iskân yeri olarak kullanıldığı varsayılan Hasanlar köyünün tarihinin yaklaşık 3000 yıllık olduğu köyün önündeki ve çevre köylerdeki yığma höyüklerden; köyün içindeki eskiden yerleşim yeri olarak kullanılmış inlerden anlaşılmaktadır. Hititler ve Kapadokya Devleti döneminde hangi isim verildiğine dair bir bilgi yoktur. Ancak yığma höyüklerin askeri ve haberleşme amacıyla kullanıldığı varsayılmaktadır.

Fotoğraf 3. Sadık ve Hasanlar Köylerinin Arasında Günümüzde Tarım Arazisi Olarak Kullanılan Kuruhöyük Mevki ve Eski Ören Yerleri (2023, Mayıs)

Hititlerden sonra bu bölgeye M.Ö.1200-950 yılları arasında Frigler'in ve M.Ö. 644-547 Lidyalılar'ın hâkim olduğu, bir dönem Persler'in ve Kapadokya Krallığı'nın bu bölgede hüküm sürdükleri bilinmektedir. M.Ö. 39-M.S. 395

yılları arasında bütün Anadolu gibi Hasanlar köyü ve civar köyler de Romalıların eline geçmiştir. Romalılar ve Bizanslılar döneminden sonra tüm bölgede Türklerin hâkimiyeti başlamıştır (Şahin, 2006).

1613 yılında yıkılan Diyarbakır bölgesindeki Bozulus Türkmen Aşiretlerinden biri olan ve o tarihlerde bugünkü Urfa ili Karacadağ bölgesinde bulunan Türkmen Karacayurt Oymağı, 1690'lı yıllarda Kırşehir ve havalisinde bulunduğu sıralarda Hasanlar köyü; Karacakurt Aşireti'ne yurt olarak verilmiş ve Aşiret başkanı Kadir Bölükbaşı (1700-1730) ve yakınları ile Esefakı Oğulları 16 hanelik bir grup halinde (tahminen 80-100 kişilik) gelip 1727-1730 yıllarında buraya yerleşmişlerdir. 1730'larda ismi “Hasanlar Başköy” olan bu köy o tarihlerde Karaman Eyaleti, Niğde Sancağına bağlı idi. Hasanlar köyünün Niğde Sancağına bağlı olduğunu Aşiret Başkanı Kadir Bölükbaşı'nın ölüm döşeğinde iken aşağıda söylediği dizelerden anlaşılmaktadır (Şahin, 2006).

Hasanlar Başköy'ü temlike yurdum.

Küheylan at besledim, çadırlar kurdum.

Nice kanlı, kinli davalar gördüm.

Davalarım var daha Niğde'de benim.

Hasta oldum Akçaağlı'nda yatarım.

Sağıma soluma yastık getirin.

Ahmet'i, Mehmet'i bana yetirin.

Tembihlerim var söyleyecek benim.

Köyün isminin Karacakurt aşiretinin 1727-30'lu yıllarda köye gelmesiyle “Hasanlar Başköy” olduğu, aşiret bölükbaşı Kadir Bölükbaşı'na yurtluk (temlik) olarak verildiği kulaktan kulağa aktarılan dizelerden anlaşılmaktadır. “Başköy” ifadesinin Karacakurt aşiretini idare edenlerin bu köye yerleşmeleri nedeniyle mi, yoksa etrafındaki diğer “Hasanlar” ismi ile anılan diğer köylerden ayırt etmek için mi yahut yanı başındaki Başköy'ün isminin Hasanlar'a eklenmesinden dolayı mı verildiği kesin olarak bilinmemektedir. Köyün adı Cumhuriyet döneminde “Başköy” ibaresi kaldırılarak “Hasanlar köyü” olmuş ve halen bu isimle anılmaktadır (Şahin, 2006).

1777 yılında bir süre Osmanlı Devleti'ne isyan eden Çapanoğullarının baskısı ve yönetimi altında kalan bölgenin, bir diğer baş belası da “Türkmen Delibaşı” ile yine “Türkmen Kör Ali” denen eşkıyalarının yaptığı zulümler olmuştur. Bu iki

eşkiya yıllarca Hasanlar köyü ve çevresine, Türkmen aşiretlerine baskı uygulamaya devam etmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nce yapılan 1870 düzenlemesinde Hasanlar Başköy'ü, Konya ili Kırşehir Sancağı Mucur Nahiyesine (bucağına), 1902 düzenlemesinde ise Ankara ili Kırşehir Sancağı Mucur nahiyesine (bucağına), Ekim 1918 yılında Mucur ilçe olunca, Ankara ili Kırşehir Sancağı Mucur ilçesi Hacıbektaş nahiyesine bağlanmıştır. TBMM'nin açılmasından sonra, 1921 yılında Kırşehir bağımsız Mutasarrıflık olunca Hasanlar köyü de Kırşehir mutasarrıflığı Mucur ilçesi Hacıbektaş nahiyesine bağlanmıştır. Cumhuriyetimizin 29 Ekim 1923 yılında ilanından sonra, 1924 yılında Hasanlar köyü Kırşehir ili Mucur ilçesi Hacıbektaş nahiyesine bağlanmış ve ismi de sadece Hasanlar köyü olmuştur. 1948 tarihinde, 12.12.1947 tarih ve 21254 sayılı Kanun ile Hacıbektaş'ın ilçe olması üzerine, Hasanlar köyü de Kırşehir ili Hacıbektaş ilçesine bağlanmıştır. 6429 sayılı Kanun ile 20 Temmuz 1954'te Kırşehir'in siyasi nedenlerle ilçe yapılması üzerine, bu tarihten itibaren Hasanlar köyü Nevşehir ili Hacıbektaş ilçesine bağlanmış ve 7001 sayılı Kanun ile Temmuz 1957'de Kırşehir yeniden il olmasına rağmen, Hasanlar köyü ve bağlı olduğu Hacıbektaş ilçesi tekrar Kırşehir'e verilmeyerek, Nevşehir'le olan bağlantısı devam ettirilmiştir (Şahin, 2006).

Köyün isminin nereden geldiğine dair gerek doküman taraması gerekse yapılan görüşmelerden farklı varsayımlar olduğu aşikârdır. Bunlardan Anadolu Selçukluları (1075-1318) döneminde Selçuklu paşalarından Hasan Paşa oğluna yurtluk verildiği “Hasanlar” adını bu yıllarda aldığı ihtimalidir. Başka bir ihtimal ise, önceleri Rumların kullandığı bu yerleşim yerine başlarında Hasan isimli iki amcaoğlunun bulunduğu Selçuklu Türklerinden bir grubun geldiği gelen iki amaca oğlu ailenin iki grup halinde birbirine yakın iki ayrı yere yerleştikleridir. Bu amcaoğlu iki Hasan ve aileleri şimdiki köyün güney yakasındaki taşlı tarla dedikleri yere, diğeri de şimdiki mezarlıkla aşağı köprü arasındaki derenin batı kısmına şimdiki Hasanlar köyünün olduğu yerdeki inler ve üst kısmında ise Rumların yaşadığı yerleştikleri eski ev yıkıntularından ve görüşmelerden anlaşılmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki kayıtlarda, köyün çeşitli

nedenlerle boşaldığı, Hasanlar ekinliği olarak belgelerde yer aldığı görülmektedir.

1.1.2. Sadık, Karaovalar ve Hasanlar Köylerinin Coğrafi, Sosyal ve Ekonomik Durumları

Araştırmanın yapıldığı üç köy Nevşehir Hacıbektaş İlçesine bağlı Kayseri-Ankara D-260 karayolunun kuzeyindedirler. Nevşehir'e yaklaşık olarak 65-70, Kırşehir'e 50, Kayseri'ye 100 km mesafede bu köyler 1150 rakım seviyelerinde bir platoya kurulmuşlardır. Birbirine sınır komşusu olan üç köy hem aynı Türkmen aşiretine mensuptur, hem de evlilikler ve köyler arası göçlerden dolayı yakın akrabalık ilişkileri vardır. Etrafları Yabanlı ve Herikli Türkmen köyleri ile Hacıbektaş Türkmen Erenleri (İlice köyü) köyleri ile çevrilidir. Köylerin coğrafi konumunu gösteren Google Maps'ten alınan bir harita aşağıda yer almaktadır. Çalışma yapılan köylerle ilgili kuş bakışı veya geniş açıyla çekilmiş fotoğraflara tezin yöntem bölümünde "araştırma sahası" alt başlığında yer verilecektir.

Fotoğraf 4. Çalışma Yürütülen Üç Karacakurt Türkmen Köyünün Google Maps'ten Alınan Konum Bilgileri

Kırşehir'deki Seyfe Gölünü besleyen derelerin olduğu Seyfe Ovası havzasında yer alan bu köylerde günümüzde küresel iklim değişikliği ve bilinçsiz yoğun

Hacıbektaş ilçesinin 33 köyünden üçü olan Sadık, Karaova ve Hasanlar köyleri Ankara-Kayseri asfaltının üzerinde yer alan İlice köyünün 3-13 km kuzeyde düz ve verimli bir arazi üzerinde kurulmuş köylerdir. Bu üç köy de birbirine düzgün bir asfalt yol bağlıdır. Devamında toplu taşıma veya özel araçlarla ilçe merkezine, Nevşehir, Kayseri ve Kırşehir'e ulaşmak mümkündür. Köylere en yakın havalimanı Gülşehir ilçe sınırları içerisinde yer alan Tuzköy Havalimanı'dır. Kayseri Erkilet Havalimanı da köylülerce çokça tercih edilen havalimanları arasındadır. Üç köye en yakın demiryolu istasyonları ise Kozaklı ilçesine 8 km mesafedeki Karasenir köyü ve 10 km mesafedeki Kanlıca köyü istasyonlardır. Zaman zaman Yozgat ili Yenifakılı ilçesindeki demiryolu istasyonunun da kullanıldığını söyleyebiliriz.

Birbiri ile sınır komşusu ve akrabalık ilişkisi olan bu köylerin en büyüğü ve eskisi Hasanlar köyüdür. 1970'li yıllardan itibaren yaşanan Avrupa'ya işçi alımları ve büyük şehirlere çeşitli amaçlarla yaşanan göçlerden sonra tarım ve hayvancılıkla geçinen üç köy ciddi anlamda nüfus kaybı yaşamıştır. Nüfustaki bu azalışı, TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemi verileri de yıllara göre incelendiğinde açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Halen Hasanlar köyünün nüfusu 207, Sadık köyünün nüfusu 190, Karaovalar köyünün ise 88'dir (Nufusene.com Web Sitesi, 2023).

Bu köylerden birine ait Facebook köy sayfasından köy halkı (Karacakurtlar) şöyle tasvir edilmiştir: "Genel Karacakurt Türkmen aşireti insanı gibi cesur, dürüst ve güvenilir olmasının yanında son derece çalışkan, konuksever, kültürlü, hoş sohbet sahibi ve bilinçli insanlardır." Yine yapılan görüşmeler ve araştırmalar göre komşu köyler gibi Sadık köyü de Ankara, Kayseri, Kırşehir ve Nevşehir illerine çok sayıda göç vermiştir. Hasanlar ve Karaovalar köyleri gibi eğitilmiş ve maddi olarak varlıklı insanların çokça olduğu Sadık halkının önemli bir kısmı ülkenin çeşitli yerlerinde ikamet etmekte ve görev yapmaktadırlar.

Klasik birer Türkmen köyü olan bu köyler tarihi ve kültürel dokusu ile dikkat çekmektedir. *Literatür incelemeleri ve yüz yüze görüşmelerden ulaşılan bilgilere göre Anadolu'nun birçok köyü gibi 1960'lı yıllardan itibaren ekonomik sıkıntılar*

ve tarım arazilerinin küçülmesinden dolayı başta Almanya olmak üzere, Avrupa'ya ve ülkenin değişik şehirlerine önemli göçler vermişlerdir. Çevresindeki diğer köyler gibi eğitim ve çalışma amacı çok sayıda köylü büyük şehirlere ve yurt dışına göç ettiğini azalan nüfustan, yapılan görüşmelerden öğreniyoruz. 1980'li yıllarda yaklaşık 120'şer hane olan köyler, günümüzde yaşanan köyden şehre göçle birlikte 40-50 haneye kadar düşmüştür. İnsanı kültürüne, geleneklerine ve manevi değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan köylerde civar köylerden de çok sayıda kız alışverişi olduğunu söyleyebiliriz. Halen Kırşehir, Kayseri ve Ankara başta olmak üzere ülkenin değişik şehirlerinde ikamet eden çok sayıda Karacakurt Türkmeni vatandaş bulunmaktadır. Her üç köydeki ilkokul da öğrenci sayısının az olması sebebiyle kapatılmış, taşınmalı eğitime geçilmiştir. Bu köylerdeki öğrenciler Hacıbektaş ve Mucur ilçelerine okul servis araçları ile taşınmaktadırlar.

Hasanlar, Sadık ve Karaova köyleri, İç Anadolu Bölgesinde yer alması münasebetiyle yarı kurak karasal bir iklim özelliği göstermektedir. Yazları genellikle sıcak ve kurak kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçer. Genellikle plato özelliği taşıyan sulak, genişçe düz bir ova üzerine kurulmuşlardır. Klasik tek katlı ve bahçeli kerpiç evlerden oluşan bu köylerde son yıllarda çok katlı betonarme evler de inşa edilmiştir. Yerleşim genel olarak derli topludur. Hacıbektaş İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden alınan bilgilere göre Hasanlar köyü ile diğer iki köyün toplam alanı, yüzölçümü olarak Hacıbektaş ilçesinin en geniş araziye sahip köyleridir. Bu köylerdeki tarım arazilerinin büyük bölümünde sulu tarım yapılmaktadır. Cumhuriyetin ilk yılları ile 1960'lı yıllara kadar yoğun şekilde küçükbaş hayvancılık faaliyetleri yürütülen bu köylerde, günümüzde çoğunlukla sulu tarım, özellikle çok miktarda şeker pancarı üretimi yapılmaktadır. Uzun yıllar boyunca şeker pancarı başta olmak üzere, tarımsal faaliyetlerde bulunmak üzere Doğu Akdeniz bölgesi ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden mevsimlik işçiler gelmiştir. Makineleşmenin artması ile birlikte gelen mevsimlik işçi sayısı azalsa da halen bu köylerde mevsimlik olarak bulunan ve çalışan azımsanamayacak kadar insan bulunmaktadır. Köylerin nüfusu tarım arazilerinin parçalanması, yaşanan ekonomik sıkıntılar, eğitim imkânlarının kısıtlı olması gibi

sebeplerle verilen göçle birlikte ciddi oranda azalma göstermiştir. Bu Karacakurt köyleri, yurtdışına ve ülkenin değişik şehirlerine hatırı sayılır miktarda göç vermiştir. Hacıbektaş ilçesine bağlı bu üç köy geçmişten beri mera ve kırsal bir yerleşim alanı olarak kullanıldığından, belki de sert kışlar ve kırsal iklim özelliklerinden dolayı çok fazla nüfus artışı yaşamamış, dışarıya göç vermiştir.

Halkının büyük bir kısmı çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşırken; küçük bir kısmı da ticaretle uğraşmakta olduğunu yapılan görüşmelerden ve doküman taramalarından öğreniyoruz. Pancar, buğday, arpa, yulaf, mercimek, çavdar en çok ekilen tarım ürünleridir diyebiliriz. Hacıbektaş ilçesinin en geniş ve en verimli tarım arazisine sahip olan Hasanlar, Sadık ve Karaova köyleri havzaları, ilçenin maddi geliri en yüksek köyleri olduğu söylenebilir. Sulu tarım yapılan bu köylerde en önemli geçim kaynağı çiftçilik olup, Çorum Şeker Fabrikası ile Hacıbektaş İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre son yıllarda yaklaşık yıllık 150.000 ton şeker pancarı üretimi yapılmaktadır. Şeker Pancarının yanında buğday, arpa vb. tahıl üretimi yapılmakta, az da olsa hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri de yürütülmektedir.

1.1.3. Aşiretin Ünlü Siyasetçisi Osman Bölükbaşı, Kırşehir'in İlçe Yapılması ve Bu Durumun Karacakurt Türkmen Köylüsüne Etkisi

Kırşehir ve Nevşehir bölgesi kırsalına 16. yy.'dan itibaren kalıcı olarak yerleşen Karacakurt Türkmenleri bölgenin Türkleşmesinde, tehditlere karşı korunmasında önemli rol oynamışlardır. Cumhuriyet öncesi, Cumhuriyet'in ilk yılları ile yakın tarihimize damga vuran çok sayıda bürokrat, akademisyen, siyasetçi yetiştiren aşiret köylerinin hiç şüphesiz en önemli figürü ünlü siyasetçi Osman Bölükbaşı'dır. Araştırmanın yapıldığı üç köyden biri ve aşiretin baş köyü (bölükbaşı) olan Hasanlar köyünde 1913'te doğan Bölükbaşı sadece doğduğu ve yaşadığı bölgede değil, tüm Türkiye siyasetinde önemli bir yer tutmuştur.

Çocuk yaşta ailesi ile Kırşehir'e taşınan Bölükbaşı, İstanbul ve Fransa'da eğitim görmüş, kısa bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra 1946 yılında Demokrat Parti ile

siyasete atılmıştır. Bir süre sonra arkadaşları ile birlikte Millet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisini kurarak genel başkan seçilmiştir. Sivri dilli ve hazır cevap bir kişiliği ile tanınan Bölükbaşı'nın hitabetinin güçlü olması, kısa zamanda siyasette yükselmesini sağlamıştır (Çakmak, 2010). İktidar Partisi lideri Adnan Menderes ile siyasi anlamda yoğun çekişmesi, hatipliği ve etkili muhalefeti yüzünden 20 Temmuz 1954'te o yıllarda il olan Kırşehir'e özgü bir kanun çıkarılmış, Kırşehir ilçe yapılarak o zamanlarda Niğde'nin kazası olan il yapılan Nevşehir'e bağlanmıştır. Siyasi anlamda yoğun tartışmaların yaşandığı bu dönemde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakanı Adnan Menderes'e karşı bölge insanı tepkilerini uzun yıllar boyunca sürdürmüşlerdir. Dönemin Meclis başkanı ve bazı vekillerle yaşadığı sert tartışmalar neticesinde 1957'de dokunulmazlığı kaldırılan bir süre hapis yatan Bölükbaşı, aynı yıl yapılan seçimlerde yeniden milletvekilli seçilmiştir. 1957 yılı genel seçimleri öncesi yeniden il yapılan Kırşehir halkı Adnan Menderes ve Demokrat Parti'ye tepkilerini uzun yıllar sürdürmüşlerdir. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra da siyasete devam eden Bölükbaşı, önce 1972'de Millet Partisi genel başkanlığından istifa etmiş, 1973 yılında da milletvekilliğinden istifa ederek aktif siyasetten çekilmiştir. 6 Şubat 2002'de Ankara'da vefat eden Bölükbaşı'nın oğlu bürokrat ve siyasetçi Deniz Bölükbaşı da bir dönem siyasette etkili olmuştur.

1950-1969 yılları arasında üst üste 6 dönem milletvekili seçilen milliyetçi, vatansever kimliği ile dikkat çeken Osman Bölükbaşı bölge insanının idolu olmuştur. Uzun yıllar etkili hitabeti ve siyasetçilere karşı vermiş olduğu hazır cevaplar kulaktan kulağa efsaneleştirilerek anlatılmıştır. Halkın gönlüne dokunan Bölükbaşı'ya bölge halkı insanı da uzun yıllar sahip çıkmıştır. Karacakurt Türkmenlerinden çıkan bu efsane siyasetçi, Karacakurt Türkmenlerinin sosyolojik özelliklerini ve mizaçlarını da en iyi şekilde yansıtmıştır.

Kırşehir yeniden il yapılmasına rağmen Hacıbektaş, Avanos ilçeleri ve köyleri Nevşehir'e bağlı kalmaya devam etmiştir. Bu durum bölge halkı üzerinde maddi ve manevi anlamda uzun yıllar tamir edilemez izler, derin yaralar bırakmıştır. Özellikle Osman Bölükbaşı'nın doğduğu köy olan Hasanlar ve komşu köylerinin

bir kısmının bölünerek farklı il ve ilçelere bağlanmasını köylüler, uzun yıllar içlerine sindirememişlerdir. Yıllarca Kırşehir'e bağlanma özlemlerini, Osman Bölükbaşı'ya yapılan haksızlıkları dile getirmişlerdir. Araştırma yapılan Karacakurt Türkmen köylerinde de durumu tespit etmek mümkündür. Bu üç köy resmi olarak Nevşehir'e bağlı olsa da köy sakinleri gittikleri yerlerde, farklı köylülerle sohbetlerinde her daim Kırşehirlili olduklarını beyan etmişlerdir. Bu üç köyde oturan Karacakurt Türkmenleri resmi işleri dışında tüm işlerini Mucur ilçesi ve Kırşehir ilinde halletmişlerdir. Aşiretin lideri Osman Bölükbaşı'nın yaşadığı haksızlıklar ve Kırşehir'in ilçe yapılmasının olumlu yönü ise bölge halkını birbirine daha sıkı şekilde kilitlemiştir. Özellikle mensubu olduğu Karacakurt Türkmen köylüsü Osman Bölükbaşı paydası üzerinde buluşmayı başarmış, sevincini ve üzüntüsünü birlikte yaşamıştır. Kısacası "Bölükbaşı" markası bir efsane olarak Karacakurtlar'ın ve bölge halkının hafızasına kazınmıştır.

1.2. SOSYAL YAŞAM VE ALGI KAVRAMI

Sosyal yaşam ve algı kavramlarının tanımlanmasına ve kullanılmasına yönelik çok sayıda bilimsel çalışma, ansiklopedik bilgi ve bu konuların farklı yönlerini ele alan basılmış kitap mevcuttur. Bu kısımda genel bir akademik incelemeden sonra sosyal yaşam ve algı kavramlarını tanımlamaya ve araştırmayla ilişkilendirmeye çalışacağız.

Gerçek sosyal yaşam veya eusociality (Yunanca) hiyerarşik sınıflandırmada toplumsal örgütlenmenin en üst düzeyini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Toplumsal örgütlenmenin bir alt seviyesi olan ön- veya presosyal yaşam, alt sosyal, yarı sosyal, yan sosyal ve sözde sosyal gibi terimler kullanılarak da sınıflandırılmışlardır. Bazı insan toplumlarıyla karşılaştırmalı olarak, belli statüdeki bireylerden oluşan bir gruba veya özel bir sınıfa kast dendiği de olur. Gerçek sosyal yaşama dair bilinen en iyi örnekler, karıncalar, arılar, yaban arılarının yanı sıra, termitler ile bu kolonilerde yaşayan üreyebilen kraliçeler, az veya çok kısır işçiler veya bu koloniyi saldırıya karşı düşmanlardan koruyan

askerlerdir. Avustralya'ya özgü bir buğday biti türü olan *Austroplatypus incompertus*, böcekler arasında gerçek sosyal yaşamın ilk olarak fark edildiği böcek (takım Coleoptera) olarak bilinir. Gerçek sosyal yaşamın memelilerde görülen tek örneği, çıplak köstebek faresi (*Heterocephalus glaber*) ile damarensis köstebek faresidir (*Fukomys damarensis*). Doğa bilimcilerinin ilgisini çeken çıplak, pembemsi ve keskin dişleri olan bu kemirgenlerin hayat şekli memelilerden ziyade sosyal böceklere benzemektedir (Wikipedia, 2022).

Bu tanımlar ve örneklerden hareketle aynen hayvanlarda olduğu gibi insanların da sosyal ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayarak güvenli bir şekilde yaşadıkları toplumsal örgütler tarih boyunca var olmuştur. İnsanlar, hayvanlarda olduğu gibi küçük yaşam yerleri, köyler, şehirler ve devletler kurmuşlardır. Yaşadıkları bu grupların içerisinde her bir birey bu sosyal yaşantının bir parçası olmuştur (Wikipedia, 2022).

Sosyal hayat kavramının tanımını yapmak için, önce ‘sosyal’ sözcüğünü, daha sonra ‘hayat’ sözcüğünün ne olduğuna bir göz atmamız gerekiyor. Sosyal derken, toplumla ilgili ya da toplumsal sözü aklımıza gelir. Hayat denince de ömür akışını hatırlarız. Yani doğumla başlayıp ölüme kadar yaşanan süredir. Bu süre içinde canlıların temel özellikleri kendini gösterir. Bunun belirtileri ise beslenme, çoğalma, üreme, etki ve tepki gösterme olarak karşımıza çıkar. İnsanın toplum içindeki yaşama biçimine “Sosyal Hayat” adı verilir. Sosyal hayattaki düzeni ve güvenliği sağlayan dört ana kurallardan birincisi hukuk kuralları, ikincisi görgü kuralları, üçüncüsü din kuralları, dördüncüsü ise ahlak kurallarıdır. Hepimizin çok yakından bildiği gibi, insanlar toplu yaşamak için yaratılmışlardır. O nedenle insanların toplu halde yaşamına ortam hazırlayan birçok geleneksel bağlar ve toplumsal kurallar vardır. Bunun yanı sıra, bir de toplumsal kurumlar var ki, bu kurumlar insan yaşamının zenginliği ve güzelliği için çok önemlidir (Kilis Kent Gazetesi, 2022).

İnsan, toplumun en küçük parçası olan aile içinde doğar ve büyür. Onun aile içinde doğması kesinlikle tesadüfi değildir. Çünkü o ailenin her bireyinden

alacağı ve vereceği değişik şeyler vardır. Aynı zamanda, o ailenin örflerinden, adetlerinden, yaşam biçimlerinden, fiziksel düşünsel, duygusal, ruhsal dünyasından hayli etkilenir. Uzmanlara göre bunun asıl sebebi ise, ailenin genleri, hormonları, hatta kalıtsal hastalıkları, doğan çocuğun tekâmülü için gerekli olmasıdır. O nedenle, aile insan için kutsaldır. Ona bağlılık ve saygı gösterilmesi gereken yüce bir kurumdur. “İnsanlık” sıfatı denen bir kavram vardır. Bu kavramın asıl özelliği, yurttaşlık, vatandaşlık, dindaşlık, kentlilik ve mahallelilik gibi oluşumları simgeler. Ayrıca insanlık sıfatı, insan için taşınabilecek bir onur göstergesidir. İnsanın insan olabilmesi, insanın içinde yaşadığı topluma saygısı, yardımseverliği, bağlılığı ve beraberce yaşamını sürdürdüğü insanlara olan sevgisi ile ölçülür. Sahip olunan insanlık bağlarını, insanlar yaşamları boyunca kendi seçimleriyle de güçlendirme yoluna gidebilirler. Buna danışıklık, arkadaşlık, en ileri düzeye ulaşanına da dostluk denir. Ayrıca yaşam, sadece aile ilişkileri, arkadaşlık, dostluk gibi dar insan ilişkileri içinde geçmemeli, insan sosyalleşmeli, yaşadığı toplumun bir bireyi olma yolunda toplumsal çabalara ve birliktelilere katılmalıdır (Kilis Kent Gazetesi, 2022).

Türk toplumun yaşadığı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bazı değişimlerin özellikle toplumun gündelik hayatını sürdürdüğü mekânlarda etkisini gösterdiği bir gerçektir. Bu yüzden sosyal yaşam ve mekân kullanım ilişkisine bakarken insan çevre ilişkisi bağlamında en küçük birim olan konuttan başlanmış ve aile yaşamının sürdüğü bu mekânların gelişim süreçlerine değinilmiştir. Türkiye'nin bazı bölgelerinde hissedilir biçimde varlık bulan kentleşme, göç, endüstrileşme gibi birçok etken de süreci anlamada yardımcı olmuştur. Ülkemizde sanayileşmenin hız kazanmasıyla birlikte II. Dünya Savaşı sonrasında kırsal alanlardan büyük kentlere göçün arttığı ve 1950'lerden itibaren de kentsel nüfusta önemli bir artış olduğu görülmektedir (Gökmen, G. vd., 2004). 1950 sonrasında yaşanan bu hızlı sanayileşme ve kentleşmenin büyük kentlerde konut açığının artmasına ve bunun bir sorun haline gelmesinden bahsetmektedir. Endüstrileşme, Kentlere göç, Nüfus artışı, Toplumsal yapıdaki değişimler, Sosyo-ekonomik nedenler, Değer yargılarının ve kültürün değişimi, Batılılaşma isteği, vb. gibi

birçok sosyal nedenden dolayı kentlerde konut gereksinimi artmış bu açığı kapatmak için de var olan müstakil bahçeli konutun yerini yüksek apartman blokları almaya başlamıştır. Ayrıca kentin sanayi alanlarına yakın bölgelerde kırsal alandan kente göç eden kesimin oluşturduğu gecekondu mahalleleri belirmiş ve böylece sağlıklı bir kentleşmenin ilk adımları atılmaya başlanmıştır (Keleş, 1993). Yaşanan bu toplumsal gelişmeler ışığında kente gelen nüfusla beraber yeni sosyal yaşam alışkanlıkları, yeni mekânlar ve üst ölçekte yeni kentler türemeye başlamıştır. Toplumsal ve yapısal dönüşümün en fazla görüldüğü kentler arasında İstanbul başta olmak üzere Ankara, Kocaeli, Bursa gibi birçok büyükşehir sayılabilir. Çalışma kapsamında ele alınan İstanbul kentinde sosyal yaşam-mekân kullanım ilişkisi, bu kentin geçirdiği süreçler bağlamında değerlendirilmiştir (Keleş, 1993).

İnsan sosyal varlık olarak kendi yaşamını, kendi bilincini ve dünyasını üretmektedir. Bundan ötürü farklı yaşam biçimleri olduğu sürece tek bir sosyal yaşam kurgusundan bahsetmek olanaksızdır. Bu çeşitlik ise farklı yaşam tarzları ile sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda bir çeşitliliğe sebep olmaktadır (Lefebvre, 1991).

Gündelik yaşamın gerçekliğinden beslenen toplumsal yaşam birimlerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Yerli filmler kimi zaman bir veya iki ailenin etrafında gezinirken güncel yaşama dair önemli çıkarsamalarda bulunmaktadır. Türk filmlerinde sosyal yaşam birimi olarak sadece aile kullanılmamakta ailenin yanı sıra esnaf-komşuluk ilişkileri, mahalle yaşantısı ve büyük ölçekte de kentsel yaşam ilişkileri yansıtılmaktadır. Bu sosyal yaşam gruplarının ortak noktası etkileşimli bir ilişkiye sahip olmalarıdır, böylece bir toplumdaki aile yapısına bakarak o toplumun çevre (komşuluk ünitesi-mahalle-kent) olan ilişkileri hakkında varsayımlara gidilebilmektedir (Sarı, 2010).

Sosyal yaşam ve algı kavramının tanımına, kullanıma yönelik tüm bu tanımlar ve açıklamalar göstermektedir ki insan ve mekân kavramı da sosyal yaşamının bir

parçasıdır. Sosyal bilimler bilimi insanların algılama becerilerini tespit etmeye, geliştirmeye, ölçmeye yönelik bilimsel araştırma ve çalışmalar yapılmaktadır.

1.3. SOSYAL BİLGİLERDE İNSAN VE MEKÂN ALGISI

Birçok kaynağa ve yazara göre Sosyal Bilgiler dersi, tarihi, kültürel, sosyal, bilimsel, coğrafi vb. mekân alanlarını içermesi açısından eğitim-mekân-insan üçlüsünü bütünleştirebilen bir derstir. Bu çalışmada bu tespitten hareketle Karacakurt Türkmen köylüsünün soyut kültürel miras bağlamında sosyal yaşamlarındaki mekân ve insan algısı ele alınmıştır. Öncelikle bu kavramlar tanımlanmış ve alan yazın taraması yapılmıştır.

Birçok mekân alanıyla ilgili konularda kazanımlara sahip olan Sosyal Bilgiler dersi, dersin bir parçası olarak mekânsal öğrenme ortamlarıyla ilgili faaliyetler içerisindedir. Özellikle tarihi, coğrafi ve kültürel geziler, sosyal etkinlikler, törenler gibi birçok çalışma ile Sosyal Bilgiler dersi pek çok mekân alanını eğitime katmaktadır. Bu farklı mekân alanları Sosyal Bilgiler dersinin daha etkili bir şekilde öğretimi için öğrenme ortamı olarak kullanılmaktadır (Sever, Koçoğlu vd., 2015).

Mekânın en geniş tanımına Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi'nde (1997) rastlanmaktadır. Buradaki tanıma göre mekân; “uzayın insan eliyle sınırlanmış parçasıdır. Türk Dil Kurumu mekân kavramını; “bulunulan yer”, “ev”, “yurt” “uzay” olarak tanımlamaktadır. Mekân, insan faaliyetlerinin geçtiği ortamdır. Bu tanımların içeriği, insanın sınırlandırabileceği, varlığıyla ve faaliyetleriyle bulunabileceği bir mekâna işaret ettiğinden, yapılan tanımların insanın içinde yaşadığı, sınırlandırma yapabildiği ve birtakım faaliyetlerini sürdürdüğü fiziki bir mekâna yönelik olduğu kabul edilebilir. Ancak mekân kavramı sadece fiziksel mekânın sınırlı alanından ibaret olmayıp, soyut anlamlar da içermektedir. Soyut anlamlı mekânlar; hayal kurulan, özlenen, gerçek hayatta mevcut olmayan, kurmaca mekânlardır (Balcı, 2012).

“Mekân” kavramı son yıllarda birçok ayrı disiplin tarafından araştırılmış ve kullanıldığı alanın bağlamı içerisinde değerlendirilmeye alınmıştır. Bir zamanlar daha çok matematik bilimlerinin ilgilendiği bir konu olsa da şu an da sosyal bilimlerde, mimaride, sinemada, müzikte “mekân” kavramını sorgulamak kaçınılmaz hale gelmiştir. Tez kapsamında ele alınmış olan “mekân” kavramı ise, günlük yaşamın üç boyutlu alanı veya onun sonsuz uzantısını temsil etmektedir. Bir anlamda “mekân” yaşanan yer, ev olarak nitelendirilebilir. Henri Lefebvre “Mekânın Üretimi” (The Production of Space) adlı kitabında mekânın toplumsal olarak üretilen bir nesne olduğundan bahsetmektedir. Dolayısıyla günlük yaşamın üç boyutlu alanında ne gibi kullanımlar olduğunu görebilmek için mekân kavramı Lefebvre’nin sözünü ettiği “sosyal mekân” (social space) bağlamında değerlendirilmektedir.

Sosyal Yaşam ve Mekân Etkileşimi Henri Lefebvre “Mekânın Üretimi” (The Production of Space) adlı kitabında mekânın toplumsal olarak üretilen bir şey olduğundan bahsetmektedir. Dolayısıyla günlük yaşamın üç boyutlu alanında ne gibi kullanımlar olduğunu görebilmek için mekân kavramı Lefebvre’nin sözünü ettiği “sosyal mekân” (social space) bağlamında değerlendirilmiştir. Henri Lefebvre’ye göre, sosyal mekân süregelen varlığı-eş zamanlılığıyla, düzeni düzensizliğiyle üretilen şeyleri temsil eder ve bunların aralarındaki ilişkileri kapsar. Bir sosyal mekân ne doğal (iklim, yer, vs.) olanla ne de geçmiş zamanla açıklanabilir. Çünkü önemli olan güncel yaşamdır ve orada yaşanan mekân ve zamandır. Sosyal mekânın biçimi bir karşılaşmadır, toplantıdır ve ayrıca eş zamanlıdır. Mekânın içerisindeki her şey doğa ya da toplum tarafından üretilen her şeyin bir iş birliği ya da çatışmasıdır. Bu yüzden sosyal mekân içerikten yoksun bir şekilde düşünülemez; aksine içerisinde yaşayanlar ile fiziki mekân ilişkilendirildiğinde sosyal mekân tanımı değer kazanmış olmaktadır. Bu mimarinin kullanıcı ile olan iş birliğini anımsatmaktadır. Dolayısıyla hiçbir mimari obje içerisinde yaşayan varlıklardan ve sosyal yaşam biçiminden soyutlanarak tasarlanmamalıdır.

Lefebvre'ye (1991) göre içerikten yoksun bir mekân sadece maddesel bir obje olarak kalmaya mahkûmdur. Oysaki önemli olan obje ve öznelerin çakıştığı sosyal mekândır. Mekân yaşanan bir deneyimdir: Ne sadece bir çerçevedir ne bir çeşit kutu ya da form, ne de içine atılan her neyse onu kabul eden basit bir tasarımdır. Mekân sosyal bir oluşumdur, kendini yaşayan bir organizmaya dönüştüren bir deneyimdir ve dolaylı olarak işlev ve strüktürle sınırlandırılma çabası vardır. “Herkes etrafındaki mekâna baksın? Ne görüyorlar? Zamanı görüyorlar mı? İnsan zamanı yaşar hepsinden öte zamanın içerisinde. Fakat hepsinin gördükleri hareketlerdir. Doğada, zaman mekânın içerisinde yakalanmıştır ve mekânın kalbidir. Günün bir saati, mevsim, güneşin ufukta yükselmesi, ayın ve yıldızların pozisyonu, sıcak ve soğuk, herhangi bir varlığın yaşı gibi daha birçok şey zamanı temsil etmektedir (Lefebvre, 1991).

Her mekân sosyal ilişkilere işaret eder, bundan dolayı mekân yalnızca bir obje değildir, objeler ve özneler arasındaki ilişkilerin birlikteliğidir. Mekânın sosyal karakteri mekânın işaret ettiği sosyal ilişkilere dir. Lefebvre'nin deyimiyle, mekân bir kg şekerin ya da bir metre elbisenin üretildiği mantıkta üretilemez. Mekân sosyal gelişmiş strüktürlerin acil bir koşulu ve sonucudur. Lefebvre şu soruyu sormanın doğru bir yaklaşım olacağını öne sürmektedir: Mekân sosyal bir iletişim midir? Çünkü insanlar tek bir sosyal mekânla değil birçok sosyal mekânla karşı karşıya gelir, hatta sonsuz bir çeşitlilikle ve genelde sosyal mekânların sayılamaz derecede bütünü ile çevrilimdir. Sosyal mekanlarda biri diğerinin içine sızar ve bir sosyal mekân diğerinin üzerine empoze olarak yerleşir. Onlar karşılıklı sınırları olan, çizgileri yüzünden çarpışan ve statik durumun sonucu olarak değil dinamik bir etkileşimin sonucu olarak var olmaktadır (Lefebvre, 1991).

Türkiye'de sosyal yaşam ve mekân kullanımı birbirine paralel olarak sürekli devam eden bir ilişki içerisinde olmuştur. İstanbul'da 1950'lerde başlayan endüstrileşme ve buna bağlı olarak kentleşme olayı bu gelişmelerin açıklanmasında önemli girdiler sağlamıştır. İstanbul dönemin en yoğun göç alan kenti olması dolayısıyla gelişim ve değişim sürecinin izlenebileceği en dinamik yer olarak belirlenmiştir. 1950'de kentleşme ye bağlı apartmanlaşma ve kent

çeperlerindeki sanayi alanlarında bazı gecekondu mahalleleri görülmeye başlanmış fakat kentin eski geleneksel yapıları ile var olan geleneksel biçimi de varlığını sürdürmektedir. 1960'dan sonra ise kentsel nüfus oranında bir önceki yıla göre yaklaşık %67 oranında bir büyüme gerçekleşmiş ve buna bağlı olarak gecekondulaşma ve apartmanlaşma kentin geneline yayılmıştır. 1970'den sonra da gecekonduların yasallaştırılmasının ilk adımlarının atıldığı ve bununla birlikte apartman ile gecekondu yerleşkelerinin bütünleştiği karmaşık ve çapraşık bir yapı düzeni ve kent planı ile karşılaşmıştır. Ardından 1980'li yıllarda bazı planla ilgili kararların ve yapısal gelişmelerin de etkisiyle kent ölçeği yerini anakent ölçeğine bırakmış ve kentin yerleşkeleri arasındaki mesafelerin büyüdüğü ve sosyal yaşam ilişkilerinin de bireyselleştiği, paylaşımın uzak olduğu alt kültürler oluşmuştur (Sarı, 2010).

Eğitim, genel hatları ile iki şekilde gerçekleşmektedir: İformel eğitim ve formel eğitim. İformel eğitimde başta aile, sokak ve arkadaş çevresi olmak üzere her yer öğrenme alanıdır. Formel eğitimde ise öğretim faaliyetleri planlı bir program çerçevesinde, eğitimin amaçlarına uygun mekân alanlarında yürütülmektedir. Bu mekân alanları okul, müze, doğa, hayvanat bahçesi, huzur evi gibi fiziki, somut bir mekân olabileceği gibi bu somut mekânların algısal ve psikolojik etkilerinin oluşturduğu sanal mekân ve internet üzerinden yürütülen eğitim uygulamalarının oluşturduğu siber mekân gibi soyut anlamlara sahip farklı mekân alanları da olabilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi farklı mekân alanlarının eğitimde kullanımı için oldukça uygun zengin bir içeriğe sahiptir. Öğretim programının temel felsefesi, öğrenme alanları, kazanımları, amaçları ve ayrıca ders kitaplarında yer verilen konuları ile Sosyal Bilgiler dersi eğitimde farklı mekân alanlarının kullanılmasını desteklemektedir (Sever, Koçoğlu vd., 2015).

Temel kaynağını tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, hukuk, siyaset bilimi, ekonomi, eğitim, vs. gibi sosyal bilimlerden alan Sosyal Bilgiler dersi, bu alanların konularının basitleştirilmiş bir bileşiminden oluşan disiplinler arası bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi Türkiye'de ilk olarak 1968 programında ilkokullara girmiş, 1998 yılında Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler

Dersi Öğretim Programını kabul etmiştir. Bu program 2004-2005 öğretim yılı sonunda uygulamadan kaldırılarak yerine constructivist (yapılandırmacı, oluşturmacı, inşacı) bir yaklaşıma dayalı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulamaya konulmuştur. Hala uygulamada olan bu programın temel yaklaşımı, bilginin zihinde yapılandırılmasını esas almaktadır (Akdağ, 2009).

Sosyal Bilgiler öğretim programı (2005) belirli öğrenme alanları temelinde oluşturulmuş ünitelerle işlenmektedir. Programın Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar Yerler ve Çevreler, Üretim Dağıtım ve Tüketim, Zaman Süreklilik ve Değişim, Bilim Teknoloji ve Toplum, Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güç Yönetim ve Toplum, Küresel Bağlantılar olarak öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu öğrenme alanlarından bazılarının mekân ile ilişkisi şöyle kurulabilir: Birey ve Toplum öğrenme alanı bireyin gelişiminde sosyal çevreyi de dikkate aldığından sosyal mekân alanlarının, Kültür ve Miras öğrenme alanı Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri dikkate aldığından tarihi ve kültürel mekânların Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı bilimsel düşüncüyü, bilimi, teknolojiyi ve bunların toplumla etkileşimini dikkate aldığından sanal, siber ve tarihi mekânların kullanımına uygundur. Diğer öğrenme alanları da benzer şekilde mekânla ilişkilendirildiğinde Sosyal Bilgiler dersinin çok farklı mekânsal öğrenme ortamlarının eğitimde kullanımına oldukça uygun bir ders olduğu görülecektir (Sever, Koçoğlu vd., 2015).

Sosyal Bilgiler dersi hayata dair bilgilerin, becerilerin ve değerlerin kazandırılmasını amaçlayan bir derstir. Bu dersin içeriğinde mekânı algılama becerisi doğrudan kazandırılacak bir beceri olarak yer almakta ancak ders kitaplarında farklı mekân alanlarının da katkısıyla işlenebilecek konular yer almaktadır. 'Tarihi mekân alanlarıyla ilgili konular bunlardan biridir. Örneğin tarihi mekânlara davalı konular içinde gerek Osmanlı tarihi gerekse ilk çağ tarihi önemli bir yer tutmaktadır. 6. sınıf ders kitapları üzerine yapılan bir araştırmada, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Uygarlıkların Beşiği Anadolu konusunda

Sümerler, Babiller, Asurlular, Hititler, Urartular, Frigler, İyonlar ve Lidyalılar'a yer verildiği tespit edilmiştir (Öztaşkın ve Üngör, 2013).

Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan bu ve benzeri tarihi konuların öğretiminde tarihi mekâna dayalı öğrenme ortamının eğitim öğretimde kullanımı amacıyla yakın çevrede bulunan tarihi mekânlara geziler düzenlemek mümkündür (Sever, Koçoğlu vd., 2015). Sosyal Bilgiler eğitiminde tarihi mekânların yanı sıra birçok farklı mekân alanından faydalanmak mümkündür. Örneğin 4. sınıf ders üniteleri içerisinde yer alan, “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinde tarihi mekânlar, “Yaşadığımız Yer” ünitesinde coğrafi mekânlar, “İyi ki Var” ünitesinde sanal mekânlar, “Hep Birlikte” ünitesinde sosyal mekânlar öğrenme ortamı sunarak Sosyal Bilgiler öğretimine katkı sağlayabilir (Tüysüz, 2012).

Mekânsal öğrenme ortamlarının tarihsel gelişimi coğrafi, fiziksel bir mekân alanından verisel soyut bir mekân alanına doğru olmuştur. Kitle iletişim teknolojileri öncesinde insanlar eğitim öğretimde belirli bir fiziksel mekân alanına bağımlıyken kitlesel teknolojideki gelişmelerle birlikte bu bağımlılık önemli ölçüde azalmıştır. Teknolojik gelişmelere siber ve mobil alanların da katılmasıyla birlikte eğitim birçok açıdan zaman ve mekân bağımlılığından kurtulmuştur (Sever, Koçoğlu vd., 2015).

Sosyal Bilgiler eğitiminin hedefi, toplumsal hayata aktif katılım için gerekli bilgi, beceri, davranış ve değerleri öğrencilere kazandırmaktır. Bu durum toplumda var olan etnik ve kültürel çeşitliliğin doğal ve olağan olduğunun toplumdaki diğer bireyler tarafından fark edilmesini beraberinde getirecektir (Yılmaz, 2011). Bu amaca ulaşmanın formal ve informel yöntemleri mevcuttur. Formal yöntemler okullarda var olan ve belirli bir plan çerçevesinde varlığını devam ettiren yöntemlerdir. İformel yöntemler ise ailede, sokakta, medyada kendiliğinden karma yollarıyla mevcuttur (Sever, Koçoğlu vd., 2015).

Tarih öğrenimi, topluluğu oluşturan bireylere ve topluluğun kendisine önemli yararlar sağlar. İlk başta birey içinde yaşadığı toplumun varoluş sürecini ve diğer toplulukların birbirlerini nasıl etkilediğini fark eder. Böylelikle ortak değerler gelişir ve farklı sınıflamalara gitmeden barış ve huzur içerisinde hayatlar var olur. Tarih şeridini neden ve nasıl sorularıyla sorgulamak bireylerin düşünme, ilişki kurma ve mantık yürütme yetilerini geliştirir. Geçmiş bize anlatan tarih kaynakları, yazılı ve yazılı olmayan sözlü kaynaklardır. Türk tarihine bakıldığında, Türk ve Türk tarihi ile ilgili Anadolu sahasında ve yakın çevrede ileride teker bahsedilecek birçok kültürel mekânın var olduğu görülmektedir (Sever, Koçoğlu vd., 2015).

Özet olarak Sosyal Bilgiler eğitiminde sosyolojik, kültürel, tarihi ve coğrafi mekânlara dayalı öğrenme ortamlarının; Sosyal Bilgiler eğitiminin genel amaçlarına uygun bir şekilde ev ve aile ortamı, günlük hayattaki kültürel ve sosyal mekânlar, eğitsel mekânlar, dini mekânlar, örfi, geleneksel ve resmi mekânlar (düğün, ölüm, doğum, asker uğurlama vs.) eğitim aracı olarak kullanılması oldukça önemlidir. Kültürel ve edebi mekânlara dayalı öğrenme ortamları da Sosyal Bilgiler eğitiminde “ben kimim?” sorusuna cevap arayan öğrencinin, bireyin kültürünü ve sorumluluklarını öğrenmesine yardımcı olur. Camiler, tarihi ve dini mekânlar, hamamlar, hanlar ve kervansaraylar, yollar ve köprüler gibi mekânsal öğrenme ortamlarına bu çalışmada sıkça yer verilmiştir.

1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatür çalışmaları göstermiştir ki; Karacakurt Türkmen oymağı, akraba aşiretler ve Türklerin Anadolu’ya gelişi, yerleşmeleri ve göç hareketleri ile ilgili günümüze kadar tarihi, sosyolojik içerikli bilimsel çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu araştırmalar ve doküman taramaları yoluyla elde edilen verilerden bazılarını araştırmaların türlerine ve konularına kronolojik olarak şu şekilde sınıflandırabiliriz:

İncelenen ve değerlendiren ilk doküman, Caferoğlu’nun (1946) yazdığı “*Kırşehir Vilayetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar*” adlı makaledir. Çalışmada

Kırşehir Vilayeti bölgesine yerleşen yaklaşık 23 Türkmen oymağı ile ilgili tarihi, etnografik ve sosyolojik konulara değinilmiş; akrabalık ilişkileri, göçleri ve yerleşimleri ele alınmıştır.

Çalışmada incelenen ikinci, önemli ve geniş kapsamlı eser ise Sümer (1965) tarafından yayımlanan “*Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*” 574 sayfalık kitaptır. Eserde Türkmen boylarının ata yurttan Anadolu’ya göçleri, 24 Oğuz boyunun detaylı tarihsel gelişimi, boyların birbirleriyle olan ilişkisi ve etkileşimi, diğer etnik unsurlarla olan etkileşimleri ele alınmıştır. Ayrıca boy teşkilatlanmalarının nasıl oluştuğu, yapısı, göçebelik kültürü, savaşçı yapıları ve de en önemlisi tarihimize ve edebiyatımıza ışık tutan destanları detaylı olarak bu kitapta işlenmiştir. Derin tarih boyunca Oğuzların göçebe yaşam tarzları ve etnografisi milli Türk tarihindeki yerleri derinlemesine işlenmiştir.

Günşen (2000) tarafından yayımlanan “*Kırşehir ve Yöresi Ağızları*” adlı kitabının giriş kısmında Kırşehir’in coğrafyası tarihi ve etnik kimliği üzerinde durulmuştur. Kırşehir’in ilçelerinden derlenen 73 kadar ağıt, şiir, destan, rüya, hikâye, deyiş, masal gibi türler eserde yer almaktadır. Yine Günşen hoca tarafından yayımlanan “*Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme- Metinler- Sözlük)*” adlı doktora tezi ve Kırşehir’in ilçelerinden derlenen 73 kadar ağıt, şiir, destan, rüya, hikâye, deyiş, masal gibi türler eserde yer almaktadır ve kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Böylelikle bölgenin halk kültürü ve edebi ürünleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamın hazırlık aşamasında ve metodun belirlenmesinde önemli ölçüde etkilendiğim eser Delaney (2001) tarafından kaleme alınan etnografik araştırma türünü Türkiye’ye ve dünyaya tanıttan “*Tohum ve Toprak*” adlı doktora tezinden kitaba dönüştürülmüş çalışmadır. 1980-1982 yılları arasında Orta Anadolu’da bir köyde iki yıllık bir çalışma neticesinde oluşan kitapta etnografik betimleme ve analiz yapılmıştır. Beş bölümden oluşan kitapta köydeki evlilik uygulamalarından ve düğün törenlerinden, akrabalar ve ilişkilerinden, köyün içerisi ve dışarı algısının nasıl şekillendiğinden, İslamiyet’in kuşatan bağlam üzerinden

açıklamalardan bahsedilmiştir. Eserde hayvancılığın ve buğday yetiştiriciliğinin temel geçim kaynağı olduğu, misafirperverlik duygusunun tüm köyde hâkim olduğu, çeşme başının kadınların sohbet ve buluşma yeri olduğu, son olarak da İslamiyet'in sosyal hayatı önemli oranda şekillendirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu kitapta ele alınan konuların yanında kullanılan yöntem de görüşme sorularının belirlenmesinde yardımcı olmuştur. Çalışmama önemli oranda katkı sağlamıştır. Bu çalışmada en çok yararlanılan eserlerden biri de yine Karacakurt Türkmen aşireti köylerinden Kırşehir ili Mucur İlçesi Küçük Kavak köyünden Altınok'un (2003) yayımladığı “*Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları*” adlı araştırma ve inceleme kitabıdır. Anadolu'daki Türkmen aşiretlerinin soyu, yerleşim yerleri, gelenekleri, görenekleri, türkü, ağıt ve destanlarını araştıran yazarın, Kırşehir yöresine yerleşmiş Türkmen oymakları ile ilgili çok sayıda makalesi, bilimsel çalışması mevcuttur. Çalışmama kültür analizi anlamında doküman taraması ve artefakt olarak önemli katkı sağlamıştır.

Karakurt Türkmen Aşireti köylerinden en büyüğü, arazisi en geniş ve verimli köylerden birinde doğup büyüyen araştırmacı yazar Şahin (2006) tarafından kaleme alınan “*Geçmişten Bugüne Hacıbektaş ve Köyleri*” adlı araştırma ve inceleme içerikli kitabıdır. Bu kitapta Hacıbektaş ilçesi ile ilçeye bağlı Türkmen köylerinin tarihleri, yerleşimleri, nüfus bilgileri, bazı tarihi olayları gibi konulara yer verilmiştir. Bu eserden özellikle Hacıbektaş köylerinin ve yerel grupların kültür analizlerinin karşılaştırılması ve incelenmesi açısından olumlu anlamda fazlaca yararlanılmıştır. Çevre köyler ve aşiretlerle olan kültürel, sosyolojik iletişim ve etkileşim irdelenmiştir. Geçmiş ile günümüz mekân ve insan ilişkisi arasında karşılaştırma yapma, çıkarımda bulunma fırsatı yakalanmıştır. Kitap yazarının da özellikle araştırma yapılan aşiret köylerinden biri olması, araştırmacı için ciddi bir avantaj sağlamıştır.

Yağmur'un (2007) “*Kırşehir Türküleri*” adlı yüksek lisans tezinde türkü kavramı, türkülerin doğuşu ve yayılışı hakkında bilgi verildikten sonra türkülerini önce konularına göre daha sonra da yapılarına göre tasnif etmiştir. Ağıtları da konusuna göre tören türkülerini maddesinin ölüm merasiminde söylenen türküler

bölümünde örnekleriyle birlikte ele almıştır. Bu çalışma 2011 yılında “*Aydost Kırşehir Türküleri*” adıyla kitaplaştırılmıştır.

Oğuzların Bozok kolundan olan bayat boyları ile yakın akrabalık ilişkisi olan, Karacakurtların ana aşireti olan Bozuluslar ve Beydillilerle birlikte defalarca Rakka’ya sürgüne gönderilen Avşarlarla ilgili Mucuk (2008) tarafından yayımlanmış “*Avşarlar ve Cingözoğlu Âşık Seyit Osman*” adlı araştırma ve inceleme türündeki edebi eser de incelenmiştir. Kitapta Avşarların tarihi; dönemin siyasi, sosyal ve kültürel ortamı; Türklerde âşıklık geleneği ve genel anlamda gelenekler; şiirlerin dil ve üslup özellikleri, Cingözoğlu’na ait şiirler incelenmiştir. Bu sayede Karacakurt Türkmenlerinin kültürü, yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri, mekân adları, çevre ve insan unsurları Avşar boyları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılmıştır.

Tekin’in (2009) “*Nevşehir İli Yerleşim Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi*” adlı çalışma incelenen ve okunan bir diğer bilimsel araştırmadır. Bu çalışmada Nevşehir ili sınırları içerisindeki merkeze bağlı köy, sokak ve mahalle adlarıyla ilçe ve ilçelere bağlı köy adlarından yola çıkılarak, yerleşim yerleri adlarının anlamsal profili belirlenmeye, sözcüklerin etimolojik ve gramatikal hususiyetlerinin ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Demir’in (2010) “*Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*” adlı bilimsel araştırması incelenen başka bir kaynaktır. Bu çalışmanın ilk bölümünde, Kozaklı ilçesinde ad verme geleneğinin günümüzde ne şekilde varlığını sürdürdüğü ve kasabalara, köylere, sülalelere, insanlara, bitkilere, hayvanlara ve yemeklere ne gibi adlar verildiği konusu irdelenmiştir. Kozaklı ilçesinde ad verme geleneği üzerinde değerlendirmede bulunmak amacıyla ilçede, ilçenin köylerinde ve kasabalarında alan gezileri yapılmış, bu alan gezilerinde, kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda, ilçedeki ad verme geleneği hakkında bilgiler elde edilmiştir. Kaynak kişilerin adlarına çalışma içerisinde yer verilirken, kimlik bilgilerine çalışmanın sonunda yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde kişilere ne şekilde ad verildiği ve ne gibi adlar seçildiği konusu

irdelenmiş, “Göbek Adı” ve “Takma Ad” alt başlıklarında ise ilçede göbek adı verme geleneği üzende durulmuş ve takma adlar “Kişilere Verilen Takma Adlar” ve “Sülalelere Verilen Takma Adlar” alt başlıklarında incelenmiştir. Kişilere verilen lakaplar elde bulunan malzemeler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Ayrıca ilçede köylere ve kasabalara ne gibi isimler verildiği konusu irdelenmiştir. Son bölümde ise ilçede yemeklere ne gibi farklı isimler verildiği konusuna değinilmiştir.

Umucu (2013) tarafından yayımlanan “*Kırşehir Kızılırmak Havzası Ağıtları (Araştırma-İnceleme-Metin)*” adlı çalışmada Kırşehir bölgesindeki, özellikle de Karacakurt Türkmenleri köylerindeki yakılan ağıtlar incelenerek, etnografik açıdan benzerlikler, farklılıklar ele alınmıştır. Böylelikle tüm bölgedeki farklı etnik grupların ölüm sonrası yakılan ağıtlar ve defin geleneği incelenmiş, karşılaştırılmıştır.

İncelenen bir başka alan yazın çalışması ise Alptürker’in (2013) “*Nevşehir Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme-Metinler)*” adlı çalışmasıdır. Çalışmada Nevşehir’in çeşitli dinlerin ve kültürlerin bulunduğu önemli merkezlerinden biri olduğu gerçeğinden hareketle sözlü ve yazılı edebiyat geleneği, sözlü kültür ürünleri ele alınmıştır. Nevşehir’in kültürel birikimini yansıtan türlerin başında gelen efsaneler, Nevşehir yöresinin inanç ve düşünüş sistemini ve buna bağlı davranış kalıpları detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Nevşehir halkının tabiata, insana, inanca, mekâna ve kutsala bakış açısı ortaya konulmaya çalışılmış ve bu bağlamda ele alınan efsane metinlerinin temelde, mitolojik, dinî, tarihî, sosyal hayat ve geleneklerle ilgili unsurlar içerdiği tespit edilerek, bu metinler muhteva özellikleri bakımından dört başlık altında incelenmiştir. Ayrıca, Nevşehir efsaneleri yapısal ve işlevsel özellikleri yönünden de değerlendirilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümde ise çoğunluğu kaynak kişilerle görüşülerek derlenmiş olan, bir kısmı da çeşitli yazılı kaynaklardan tespit edilen 164 efsane metnine yer verilmiştir. Sonuç kısmında, çalışmanın diğer bölüm ve kısımlarında yapılan tespitler, elde edilen bulgular ve sonuçlar toplu olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırmaya önemli oranda katkı sağlayan ve yol gösteren eserlerden biri de Araştırmacı Yazar Uçakçı (2015) yayımladığı “*Oğuz Boyları Aşiret, Oymak, Cemaatler 1 ve 2–Bozoklar ve Üçoklar*” adlı iki ciltten oluşan araştırma ve inceleme türündeki kitabıdır. Kitapta Sivas, Kayseri, Niğde, Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırşehir, Yozgat, orum, ankırı yörelerindeki Türk boylarının göç hareketleri, aşiretlerin birbirleri olan akrabalık bağları ve ilişkileri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Araştırma ve inceleme şeklindeki iki ciltlik bu sette Oğuz kimliğini korumaya alışan Türkmen boylarının (uruğ) tarih içerisinde seyreden tehcir, sürgün, g gibi nedenlerle bölgelerden ayrılmış aşiret, oymak, cemaatler konu edinilmiştir. Anadolu’nun farklı bölgelerine, yörelerine yerleşmiş birbirleriyle akrabalık ilişkileri olan Türkmen aşiretlerinin tarihi, kültürel ve sosyal ilişkileri bu eserde detaylı olarak işlenmiştir.

Meydan (2016) tarafından kaleme alınan “*Dünden Bugüne Sebil Yörükleri*” adlı kitapta Mersin bölgesinde yaşamlarını sürdüren Sebil Yörükleri ele alınmıştır. Kitapta Yrk yaşamına mekân olma özelliği gösteren Sebil bölgesinin coğrafi özellikleri ile birlikte Yrk ailelerin mekân ve mesken özellikleri, kültürel yapıları, yaylakla kışlak arasındaki gleri, ailede iş bölümü, yaz ve kış döneminde hayvanların beslenmesi, Yörüklerin günlük yaşamları; ölümleri, düğünleri, ibadetleri, inançları, doğayla etkileşimleri vs. ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmamla benzer özellikler taşıması nedeniyle Yörüklerin araç ve gereçleri, yemekleri, sosyal ve gündelik hayatları, tarihi ve kültürel geçmişleri karşılaştırılmalı olarak ele alınmıştır.

Yumuşak’ın (2017) yayımladığı “*Nevşehir Yöresi Yer Adları ve Bunlar Hakkındaki Anlatmalar*” adlı çalışması incelenen bir değer dokümandır. Bu alışmada, Nevşehir yöresindeki yer adları ve bu yer adları üzerine söylenegelen anlatmalar, derlenip incelenmiş, halk kültürünün önemli bir unsuru olan yer adlarının önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca, yöredeki yer adlarından yola çıkarak, bu isimlerin oluşumu ile ilgili halk arasındaki anlatmaları tespit edilip kayıt altına alınarak halkbilimi çalışmalarına kaynak

sağlanmaya çalışılmıştır. Nevşehir yöresine ait bin civarı yer adı hakkında bilgi verilmiştir. Bu yerlerin adını alış biçimini açıklanmaya çalışılmıştır.

İncelenen bir diğer araştırma ise Köksal'ın (2019) "*Kırşehir İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*" adlı çalışmasıdır. Araştırmada Kırşehir yöresinin topolojisi, yer adlarının tarihsel değişim süreci, Kırşehir'in tarihi boyunca aldığı adlara değinilmiş ve Kırşehir Belediyesi İmar Müdürlüğü, Kırşehir İl Özel İdaresinden alınan adlardan yola çıkılarak Kırşehir'deki mahalle, cadde, bulvar, merkeze ve ilçelere bağlı köy adları üzerinde durulmuştur.

Son olarak araştırmamın metodolojisinin belirlenmesinde, veri toplama araçları ve analiz süreçlerinin olgunlaşmasında çalışmaya örnek olabilecek Suriye'deki savaş ortamından kaçarak Türkiye'ye sığınan ilkokul çağındaki çocukların geçici barınma merkezindeki yaşam ve eğitim deneyimlerini etnografik bakış açısı ile betimlemeyi amaçlayan Fansa (2021) doktora tezi incelenmiştir. "*Türkiye'deki Bir Geçici Barınma Merkezinde Suriyeli Çocukların Yaşamı: İlkokul Eğitimi Üzerine Etnografik Bir Çalışma*" adlı çalışmada, Hatay ili Altınözü ilçesinde geçici barınma merkezinde konaklayan ve 2018-2019 öğretim yılında geçici eğitim merkezinde eğitim alan dördüncü sınıf öğrencileri, öğretmenleri, velileri ve yakın sosyal çevresi ele alınmıştır. İncelenen bu çalışma hem şekilsel olarak hem de içerik olarak çalışmama önemli ölçüde şekil vermiştir. Çalışmanın modeli, veri toplama ve analiz süreçleri, son olarak da bulguları değerlendirme yöntemleri kapsamlı olarak incelenmiş, kendi çalışmamda yürüteceğim usul ve esasların belirlenmesine yön vermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, nitel bir araştırma deseni olarak kullanılan etnografik yöntem, araştırmada bu desenin neden seçildiği, bu yöntemle nasıl bir araştırma süreci yürütüldüğü, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin nasıl analiz edildiğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden etnografik yaklaşım temelinde yürütülmüştür.

“Ethnography” kelime olarak uluslar hakkında yazma ve kişinin bir portresi; gibi anlamlarını taşımakta ve sosyal bilimlerin araştırma yöntemidir. Etnografik yaklaşımın temelinde iki kelime yer alır. Etno, insana; grafi ise tanımlama ve tasvir etmeye karşılık gelir. İnsanların dünyasını belgelendirme anlamına gelen etnografik araştırmalar derin bir dil, kültür birikimi ve alan bilgisi ile birlikte ilgili konuda tarihsel verilerin mülakat ve gözlemlerden elde edilen verileri sentezlemesini gerektirmektedir. Bu da bize etnografik araştırmaların verilerin; gözlem, mülakat ve dokümanlardan elde ettiğini göstermektedir. Bu tip yöntemlerin asıl amacı, bir topluluğun (genelde küçük grupların) kültürünü, geleneklerini, inançlarını, davranışlarını yazılı olarak açıklaması ve tanımlamasıdır (Harris ve Johnson, 2000).

Toplum bilimlerinde araştırmacıların belli bir sosyal ve kültürel bağlamda hatırı sayılır bir süre geçirerek bu bağlamın içindeki bireyler ile ilgili bir kavrayışa varmaya çalıştıkları bir nitel araştırma deseni olarak tanımlanabilir (Leowen ve

Plonsky, 2016). Araştırmacılar etnografik deseni kullanarak, insan etkileşimini içeren belli bir alan, ortam ya da bağlamdaki sosyal anlam, değer, yapı ve olguları kavramayı, kaydetmeyi ve yorumlamayı amaçlar (Madison,2020). Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yerinde inceleme ile etnograflar (ya da etnografi kullanan araştırmacılar), incelenen durumların içinden bir bakışla, detaylı bütünsel ve sosyal/kültürel olarak yerleşik bağlamlardaki etkileşimleri anlamlandırılabilir (Mackay ve Gass, 2016).

Bu tür araştırmalarda vurgu; farklı toplulukların farklı yaşam biçimlerini ve kültürlerini anlama, ilgi duyulan ortamlar hakkında derinlemesine bilgi elde edip ortamı yorumlama ve yapılacak araştırmalar için daha bilimsel hipotezler geliştirmektir. Bu yöntem başlangıçta antropologlar ve sosyologlar tarafından geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu tür çalışmalarda genelde bir toplum, bir kültür veya bir grup derinlemesine incelenmeye çalışılmaktadır (burada araştırmacılar genelde, araştırdıkları grubun, kabilenin veya milletin kültürü, yaşam biçimi ve inançları üzerine yoğunlaşmaktadır (Çepni, 2021).

Etnograflar, detaylı şekilde yazılan gözlemler, derinlemesine yapılan görüşmeler ve doküman analizleri aracılığıyla sosyal bir sistem içindeki insanlar hakkında veri toplamaya çalışırlar (Court, 2006). Etnografik araştırmalar sonrasında ortaya çıkan raporlar derinlemesine ve betimleyici şekilde yazıldıklarından dolayı kamuda kullanılabilir olma özelliği taşır. Eğitimsel fenomenlerin karmaşık doğası ve sosyokültürel ortamda sahip oldukları konum, yapılan etnografik açıklamalarla sürekli olarak ortaya çıkarılarak, politika üreticilere ve eğitimle ilişkili aktörlere, eğitimi ve sosyalleşmeyi yönlendirmek ve geliştirmek için neler yapabilecekleri hakkında daha kesin ve mantıklı beklentiler oluşturma imkânı sağlar (Le Compte, Preissle ve Tesch, 1993). Diğer araştırma yöntemlerinden farklı olarak etnografik araştırma, günlük yaşamları sırasında insanlarla etkileşime girerek, onları gözlemleyerek, bireylerin inançları, motivasyonu ve kişisel davranışları hakkında daha iyi bir anlayış kazandırır (Tedlock, 2000).

Etnografik araştırmanın başlıca temel özellikleri şunlardır (Le Compte ve Schensul, 1999):

- Katılımcılarla samimi, yüz yüze etkileşim ile ilgilidir.
- Katılımcıların bakış açılarının ve davranışlarının doğru bir görünümünü yansıtır.
- Doğal ortamlarda yapılır, laboratuvar ile ilgili değildir.
- Birden fazla veri kaynağı kullanır.
- Tüm insan davranışlarını ve inançlarını sosyo-politik ve tarihsel bir bağlamda çerçeveler.
- Yerel kültürel teorileri betimlemek için tümevarımsal, etkileşimli ve özyinelemeli veri toplama ve analiz stratejilerini kullanır.
- Kültür kavramını, sonuçları yorumlamak için bir mercekle olarak kullanır.

Nitel bir araştırma olan bu çalışma, büyük bir aşiret olan insan topluluğu üzerinde yapıldığından ve grubun kültürel yapısı ile davranış ve deneyimlerini ortaya çıkarmaya çalıştığından Etnografik bir desen üzerine kurgulanmıştır. Bu çalışmanın etnografik desen üzerine kurulmasındaki diğer önemli sebep ise katılımcı gözlem süreci ve veri toplama sürecinin uzun olmasıdır. Yöntemin belirlenmesinde, araştırmacının doğumundan itibaren çalışma yapılan köyler ve köylülerle bağlantısı, bilgi birikimi, sosyal yaşamlarındaki değişim, gelişim süreçleri hakkında uzun zamandır bilgi sahibi olması da bir başka etkidir. Ayrıca gözlem, görüşme ve doküman toplama, kaynaklara ulaşma süreçlerinin kolay olabileceği değerlendirildiğinden bu yöntem özellikle seçilmiştir. Tüm bu gerekçelerle çalışmada araştırmanın yapısına en uygun model olarak düşünülen etnografik desen tercih edilmiştir.

2.2. ARAŞTIRMA SAHASI

Araştırma sahası (ortamı) Kırşehir ve Nevşehir illeri sınırları içine dağılmış Karacakurt Türkmen köylerini temsilen çalışma grubu olarak seçilen 3 köy oluşturmaktadır. Köylere ait detaylı bilgilere Kuramsal çerçeve bölümünde değinilmiştir.

Fotoğraf 7. Hasanalr Köyü Kuş Bakışı Genel Görünümü (2017)

Fotoğraf 8. Karaovalar Köyü Genel Görünümü (2018)

Fotoğraf 9. Sadık Köyü Genel Görünümü (2013)

Bu kısımda çalışma sahası olarak belirlenen köylerle ilgili kuramsal çerçevede verilen genel tarihi, coğrafi ve sosyolojik bilginin dışında fotoğraflarla desteklenmiő betimsel bir tasvir yapılacaktır.

İç Anadolu Bölgesinin tam ortasında yer alan geniőe bir bozkır, çok derin bir

tarihsel geçmiş; savaşlar, göçler, doğal afetler yaşamış tarım ve hayvancılığın ana geçim kaynağı olduğu Türkmen köyleri... Anlam derinliği ve zenginliği olan yukarıda ifade edilen kelimeler, kavramlar bu Karacakurt Türkmen köyleri özelinde betimlemeye çalışacağız. Köylerin nüfusları az olsa da tarihi, kültürü, sosyal yaşamı çok eskiye gitmekte kadim “Anadolu Türklüğü” kavramının oluşmasında önemli rol oynamıştır diyebiliriz.

Araştırmacı olarak 11 yaşına kadar bu köylerden biri olan Hasanlar köyünün suyunu içip, havasını teneffüs etsem de eğitim süreci için yine İç Anadolu bölgesinde farklı il ve ilçelerde uzun süreler bulundum. Eğitim ve çalışmak amacıyla ayrılmak farklı yerlerde yaşamak zorunda kalsam da ata toprağı olan bu köylerle bağlantım hiç kopmadı. Küçükken arkadaşlarımızla oynadığımız oyunlar; yeni bir yerler keşfetmek amacıyla arazi gezmelerimiz; düğünlerimiz, cenaze merasimlerimiz, bayramlarımız, köyler arası ziyaretler ve etkinlikler hafızamdan hiçbir zaman silinmedi. Çocukken tatillerde okuldan köye giderken yaşadığım heyecanı ve duygu patlamasını asla unutmadım ve halen bu heyecanı yaşamaya devam ediyorum. Hasanlar köyüne giderken Sadık veya Karaovalar köyünün içinden geçerken eş dost ve akrabaları görmek, onların hal ve hatırlarını sormak farklı bir duygu. Bilimsel çalışmamı yürüttüğüm bu zaman diliminde gözlem ve görüşmeler için köye giderken bir günü açıklayıcı ve fiziksel olarak öznel ifadelerle betimledim. Çektiğim her bir fotoğrafa kendi ifadelerimle sanatsal bir anlam kattım.

Bugün eşimle birlikte Kasım ayından beri doküman taraması, her türlü artefakt incelemesi, sosyal medya taraması ve son olarak görüşmeler yaptığım, çalışma yaptığım köylere gözlem yapmaya gidiyorum. Çocukluğumdan beri un öğütmek, mazot almak ve ilçeye gitmek için defalarca gittiğim İlice köyü mevkiinden Sadık köyüne giriş yapıyoruz. Çocukluk ve gençlik anılarım gözümün önünden geçiyor. Mevsim itibarıyla ve yağış bolluğundan dolayı ekinler başaklanmış, otlar hayli uzamış durumda. Köyün ön kısmındaki verimli araziden Sadık köyüne doğru ilerliyoruz. Köyün içinden geçtikten sonra asfalt yoldan Hasanlar köyüne doğru ilerliyoruz. Sadık köyünün kuzey çıkışında köyün tarihi yönü de olan mezarlığının

önünde durup yakın akrabalık ilişkilerimiz olan büyüklerimizin ruhuna birer “Fatıha” okuyoruz. Birkaç fotoğraf çektikten sonra 8-10 km mesafedeki Yurtyeri ve devamında Hasanlar köyüne doğru ilerliyoruz.

Fotoğraf 10. Sadık Köyü Mezarlığı ve Köyün Görünümü (19.05.2023)

Fotoğraf 11. Sadık Köyünden Karaovalar ve Hasanlar Köyüne Bakış (19.05.2023)

Araştırmacı olarak aşiretin en büyük ve köklü köylerinden olan kendi köyümüze geliyoruz. Anne baba ve akraba ziyaretlerinin ardından eşim ve yeğenlerle birlikte traktörle saha gözlemleri için yola koyuluyoruz. İlk olarak Hasanlar köyünün hemen önünde (güneyinde) olan mezarlık ve Başpınar mevkilerini ziyaret ediyoruz. Mezarlıkta vefat eden tüm yakınlarımıza ve köylülerimize dua ettikten sonra mezarlığın hemen önündeki “Başpınar” adlı kuruyan doğal su kaynağına bakıyorum. Çocukluk yıllarım gözüümün önünde canlanıyor. Akranlarımla birlikte okul çıkışında ve yaz aylarında yoğun sazlık ve suyun olduğu bu bölgeye gelip oyun oynardık. Çeşitli hayvanlar ve haşerat oyun araçlarımız oldurdu. Kavuran güneş altında saatler geçirir, acıkana kadar

oyunlarımıza devam ederdik. Gençlik dönemlerinde bu oyunların yerini bu bölgede uzun yürüyüşler ve sohbetler almıştır.

Mezarlık bölgesinden köyün hemen önündeki öz veya kanal adını verdiğimiz dereye köprü üzerinden bakıp yine çocukluk ve gençlik anılarımı gözümün önünden birer birer geçiriyorum. İlk olarak aklıma 9-10'lu yaşlarda okul çıkışında çantalarımızı kardeşlerimizle gönderip okulun hemen yanındaki bizim tabirle kanala gidip göbelek toplama tabirini kullandığımız mantar toplar, su yılanı veya su kaplumbağası yakaladığımız günler geliyor. Yine birkaç fotoğraf çekiminden sonra saha gezmelerine devam ediyoruz.

Fotoğraf 12. Hasanlar Köyü eski Başpınarı (mezarlık) Önünden Köye Bakış (19.05.2023)

Fotoğraf 13. Hasanlar Köyü Kuruyan Başpınarının Mevcut Durumu (19.05.2023)

Fotoğraf 14. Hasanlar Köyü Özünden (Kanalı) Köye Bakış (19.05.2023)

Bir sonraki durağımız Hasanlar Köyünün 4-5 km kuzeyindeki Kırmızı Yer ve sonrasında Samsun Höyüğü mevki. Traktörle yaklaşık 20 dakikalık yolculuğumuz yine çocukluk ve gençlik hatıraları eşliğinde devam ediyor. Şeker pancarı ve buğday tarlaları arasındaki yolculuğumuz höyüğe ulaşınca noktalanıyor. Küçükken eşeklerle veya yaya olarak saatlerce yolculuk edip macera aramak için geldiğimiz kayalık ama vadi içinde sulak ve yeşillik Samsun'a geliyoruz. Yıllar sonra tekrar burayı görmek beni oldukça heyecanlandırıyor. Çocukken sadece soğuk kaynak suyunu içmek veya gezmek, piknik yapmak için gittiğimiz bu güzel vadiyi bir ekin tarlası olarak ve bakımsız görmek beni biraz üzüyor. Hayal kırıklığına rağmen yeğenimle birlikte kayalardan inerek orjinalliği bozulmuş pınardan su içiyor ve bidonlara dolduruyoruz. Birkaç fotoğraf çekiminin ardından efsanevi tarihi olan Hititlerden kalma Samsun (Samsam) Höyüğüne çıkarak araziye fotoğraflıyorum. Hasanlar köyüne ait bağ bölgesi, Beş Çalı, Kurt Deresi vb. gözlemliyorum. Gözleme ait notlar alıyor, çalışmama yönelik planlamalar yapıyorum. Yorucu bir yürüyüş ve saha gözlemlerinin ardından yavaş yavaş dönüş yolculuğu başlıyor. Geçen birkaç saatlik sürede Karacakurt Köylerinin yakıcı güneşi ve çarpan havası yine kendini hissettiriyor. Karardığımı ve kuru havanın çaptığını fark ediyorum. İşte bu yüzden bizlere 'Karacakürt veya Karakürt' adı veriliyor. Güneş ve kuru hava insanı birkaç saat içinde kapkara hale getiriyor. Traktör üzerindeki sarsıntılı tarla yolundaki yolculuktan sonra bugün ki arazi gözlemim sonlanıyor.

Fotoğraf 15. Samsun (Samsam) Höyüğü ve Vadisi Gözlem Anı (19.05.2023)

Fotoğraf 16. Hasanlar Köyünden Çallıbel ve Kalkada Bölgesine Bakış (19.05.2023)

Fotoğraf 17. Samsun(Samsam) Höyüğü Vadisi Pınarından Su Alırken (19.05.2023)

2.3. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubu Kırşehir ve Nevşehir iline bağlı özellikle Hacıbektaş ve Mucur ilçeleri etrafında yoğunlaşmış Karacakurt Türkmen aşiretlerini temsil eden yaklaşık 65 civarında köyden katılımcı gözlemcinin doğup büyüdüğü Hasanlar köyü ile aynı aşirete mensup komşu-akraba Sadık ve Karaovalar köyleridir. Çalışmada bu köylerde doğup büyümüş, köyün ferdi ve çalışma grubunun doğal üyesi niteliğindeki 9 (dokuz) kişidir.

Tablo 1. Çalışma Grubu (Görüşme Yapılanlar) Tablosu

<i>Katılımcının Tanımı</i>	<i>Köyü</i>	<i>Cinsiyeti</i>	<i>Yaşı</i>	<i>Mesleği</i>
Katılımcı 1	Hasanlar	Erkek	74	Hayvancılık
Katılımcı 2	Hasanlar	Erkek	42	Çiftçi-İşçi
Katılımcı 3	Hasanlar	Kadın	63	Ev Hanımı
Katılımcı 4	Hasanlar	Erkek	83	Em. Öğretmen
Katılımcı 5	Sadık	Erkek	77	Em. Öğretmen
Katılımcı 6	Sadık	Erkek	45	Çiftçi-Muhtar
Katılımcı 7	Sadık	Kadın	82	Ev Hanımı
Katılımcı 8	Karaovalar	Erkek	52	Memur
Katılımcı 9	Karaovalar	Kadın	48	Ev Hanımı

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda katılımcı gözlemcinin doğup büyüdüğü, doğal üyesi olduğu Hasanlar köyü ile yakın akrabalık ve komşuluk bağı olan Karaovalar ve Sadık köyü Karacakurt köylerini temsilen belirlenmiştir. Bahsi geçen yöntemle oluşturulan çalışma grubuyla bireysel görüşmeler yapılmış ve temel demografik özellikleri aşağıda belirtilmiştir:

Katılımcı 1: Doğumundan itibaren Hasanlar köyünün her karış toprağını yıllarca küçükbaş hayvancılık, çobanlık yaptığı için çok iyi bilen 74 yaşındaki erkek katılımcı, köyden askerlik hizmeti dışında hiç ayrılmamıştır. Mesleği, güçlü hafızası, konuşkan ve iyi iletişimci karakter özelliği sayesinde köyün coğrafi özelliklerini, kültürünü ve insanını oldukça iyi tanıdığı bilinmektedir. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için güçlü özellikleri olan katılımcı, görüşmeci olarak seçilmiştir.

Katılımcı 2: Her ne son 10 yıldır kadar köyde ikamet etmese de araştırmacı yapısı, gelişime ve öğrenmeye meraklı karakter özellikleri sayesinde Hasanlar köyü ile ilgili web sitesi, sosyal medya hesapları kurmuş ve yönetmiştir. 42 yaşındaki bir fabrikada işçi olarak çalışan erkek görüşmeci, şu an için köyde ikamet etmese de köyle ve köylülerle yakın iletişim ve diyalog halindedir. Katılımcı ile yapılan görüşmenin yanında, görüşmecinin arşivinde yer alan video ve ses kayıtları da incelenmiş; veri olarak bulgularda kullanılmıştır.

Katılımcı 3: Komşu köy olan Herikli Türkmen aşiretine mensup Kalecikli olan ve 17 yaşında gelin olarak Hasanlar köyüne gelen, 45 yıldır bu köyde yaşamını sürdüren 63 yaşındaki kadın katılımcı bir diğer görüşmecidir. Uzun süredir köyde yaşaması, üç çocuk büyümesi, komşu Türkmen aşiretlerin kültürel yapısını da daha iyi tanıyor olması avantaj olarak değerlendirilmiştir. Özellikle köyde kullanılan mutfak araç-gereçleri, kadın giyim kuşamı, düğünler vb. hususlarda özellikle kadınların daha iyi bilebileceği de düşünülerek özellikle bir kadın görüşmeci seçilmiştir. Katılımcının seçilmesinde kadının karakteristik özelliği ve komşularıyla, komşu köylerin kadınları ile olan iletişimin de iyi olması avantaj olarak görülmüştür.

Katılımcı 4: Emekli sınıf öğretmeni olan 83 yaşındaki Hasanlar köyünü ve civar köyleri oldukça iyi bilen, eğitimci kişiliği ile Hasanlar köyünün bölgede tanınması ve tanıtılmasında önemli rol oynamış bir kişidir. Babasının köyde iyi tanınan, uzun yıllar küçükbaş hayvancılık yapmış çok sayıda kardeşi ve akrabası olan katılımcı görüşme sorularına verdiği samimi cevaplar, bilimsel araştırmama oldukça katkı sağlamıştır. Uzun bir süredir Mucur ilçesinde yaşamasına rağmen Hasanlar köyü ve komşu köylerle irtibatı ve iletişimi koparmamıştır. Araştırmanın çalışma grubu olan üç köy halkı tarafından tanınıyor ise seviliyor olması sebebiyle katılımcı olarak tercih edilmiştir.

Katılımcı 5: Kırşehir Öğretmen okulu mezunu, emekli öğretmen olan katılımcı, 77 yaşındadır ve doğumundan itibaren eğitim ve çalışma hayatı dâhil uzun yıllar Sadık köyünde ve civar köylerde bulunmuştur. Tarımsal faaliyetleri yürütmesi,

esnaflık yapması ve bir dönem de otobüs şoförlüğü yapması sebebiyle bölgeyi iyi tanıdığı bilinmektedir. Eğitim durumu ve uzunca bir süre de kendi köyünde öğretmenlik yapması da dikkate alınarak köyün kültürel özelliklerini, topolojisini ve antropolojisini iyi bildiği düşünüldüğünden görüşmeci olarak tercih edilmiştir. Sadık köyü ile ilgili soruların yanında çalışma grubundaki Karaovalar ve Hasanlar köyleri ile de sorular ilişkilendirilerek bilgilerin doğruluğu teyit edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcı 6: Sadık köyü sakinlerinden olan 45 yaşındaki katılımcının özellikle görüşmeci olarak seçilmesindeki en önemli sebep köyü ve bölgeyi iyi tanıyor, iki dönemdir muhtarlık yapıyor olmasıdır. Katılımcının insanlarla olan yakın ilişkisi, resmi ve doğal yapısı önemli bir avantaj olarak görülmüştür. Köyün kültürel unsurlarını, çevresini ve insanını iyi bilen görüşmeciye görüşme formundaki tüm sorular yöneltilmiş, diğer alınan cevaplar doğrultusunda en güvenilir olduğu veriler alınmaya çalışılmış, veri doğrulaması yapılmıştır.

Katılımcı 7: Karacakurt köyleri arasında yer alan ve Hasanlar köyü ve Karaovalar köyleri ile komşuluk, akrabalık bağları olan Sadık köyünün hatırı sayılır büyüklerinden, köyün en önemli kabilesinden gelme 82 yaşındaki kadın katılımcı görüşme yapılan bir diğer kişidir. Görüşmeci olarak tercih edilmesindeki en önemli sebep araştırmacı ile olan akrabalığı, köyün köklü ailelerinden ve büyüklerinden birisi olmasıdır. Katılımcıya köyün tarihi, kültürel ve insan unsuruna yönelik tüm sorular yöneltilmiş, köy ve diğer komşu köylerle ilgili veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcı 8: Aslen Büyük Karaova köyünden olan küçüklüğünden beri ailesi ile birlikte Kırşehir Mucur İlçesinde yaşayan, devlet memuru olarak görev yapan 52 yaşındaki erkek katılımcı görüşme yapılan bir diğer katılımcıdır. Katılımcının seçilmesindeki en önemli etken yaklaşık 65-70 civarındaki Karacakurt köyünü gezen ve tanıyan bir kişi ve bu köylere yönelik kurulan derneğin başkanlığını yapıyor olmasıdır. Karaovalar başta olmak üzere bölgedeki ve civardaki aşirete ait tüm köyleri iyi bilen katılımcı, Türkmen aşiretlerine ait çok sayıda faaliyete

katıldığından dolayı bilimsel, etnografik nitelik taşıyan yeterli araştırma verilerine ulaşılmıştır. Görüşmeci ile yapılan görüşmede sözel verilerin yanında, artefakt niteliğindeki görsel, işitsel veriler de elde edilmiştir. Bu verilerden hareketle çalışma görsellerle zenginleştirilmiştir.

Katılımcı 9: Küçük Karaova olarak bilinen Karaovalar köyünün bir mahallesi niteliğindeki Büyük Karaova ve Hasanlar arasındaki 10-15 hanelik bir yerleşim yerinde doğumundan bugüne kadar oturan 48 yaşındaki kadın katılımcı görüşme yapılan bir diğer kişidir. İlgili kadın katılımcının tercih edilmesindeki en önemli sebep kadınların daha iyi bilebileceği örf, adet, gelenek, yemek ve mutfak kültürü, giyim-kuşam, doğum, ölüm gibi etnografik unsurları daha iyi bildiği tavsiyeler üzerine uygun olduğunun değerlendirilmesidir. Kadın katılımcının nispeten genç olmasına rağmen girişken ve komşuluk ilişkisi iyi olan bir karakter yapısında olması sebebiyle yukarıda bahsi geçen konularla ilgili kendi köyüne ve civar köylere yönelik oldukça doyurucu bir veri elde edilmiştir.

2.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Yerinde ve doğal bir araştırma olarak planlanan bu Etnografik araştırmada çalışma yapılan köylülerin ve köy insanının yaşantıları ele alınmıştır. Nitel bir araştırma özelliği taşıyan bu çalışmada sırasıyla gözlem, bireysel görüşme, doküman tarama ve artefakt olarak tanımlanan tüm görsel, işitsel ve yazılı kaynaklar veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ayrıca çalışma yapılan köylere ait günlük yaşama dair veriler, gözlem esnasında tutulan saha notları, köylere ait sosyal medya hesaplarından elde edilen fotoğraf ve videolar bu araştırmanın veri kaynağı olmuştur.

Köylülerin günlük yaşantıları, bu yaşantıların yakın geçmiş zamandaki değişim ve gelişim süreçleri, köylünün insan, mekân ve çevre algısı birlikte değerlendirilerek veri toplama araçları ile elde edilmiştir. Katılımcı gözlemci sıfatındaki araştırmacı üç köyle de akrabalık ve köylülük ilişkisi içerisinde olduğu için köylülerle bağlantı kurmada ve veri toplamada bir sorun yaşamamıştır.

Bu araştırmada esas veri toplama aracı olarak doküman tarama, katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarını destekleyici olarak da saha ve gözlem notlarına, fotoğraf ve videolar ile sosyal medya hesaplarından elde edilen her türlü araçtan faydalanılmıştır. Aşağıda veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler ve bu araçların kullanılma gerekçeleri anlatılmıştır.

2.4.1. Doküman Tarama

Veri toplama aracı olarak, alanla ilgili dokümanlar analiz edilmiş, verilerin araştırmada geçerlilik ve tutarlılığı artırmak için insan, zaman ve mekân tasvirlerine de başvurulmuştur. Dokümanlar genellikle içerik analizine tabi tutularak incelenmiş, toplanan verilerden azami oranda faydanın sağlanması amaçlanmıştır. Veri analizini kolaylaştırıcı işaret koyma, not tutma, cep telefonun not özelliğini kullanma gibi teknolojik unsurlardan yararlanılmıştır. Çok daha fazla veriye ulaşmak için ulaşılan dokümanların (kaynakların) kaynakça kısımları incelenerek farklı ve ilgili tüm dokümanlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Tüm bu veri kaynaklarına ek olarak insan eliyle yapılmış objeler anlamına gelen “artefakt” (artifact) dokümanları da kültürün ve yaşam tarzının incelenmesi yönünde değerlendirilmeye alınmıştır. İncelenen durum veya eylemlerle ilgili odaklanılan kültürdeki bireylerin bir üretimi olan her türlü insan yapımını obje olarak algılamak doğru olacaktır. Yazılı belgelerin dışında incelenen kültürdeki insanların doğal süreçte ürettiği her çıktı artefakt olabilir (Uştuk, 2021).

Nitel araştırmalarda veri kaynağı olarak kullanılan resmi ve özel dokümanlar ile internet kaynakları, sosyal medya yazışmaları, ses ve görüntülü günlükler ile araştırma sorusuna cevap oluşturabilecek her tür kültürel, sanatsal, ekonomik, arkeolojik vb. objeler de bu araştırmanın veri kaynağı olmuştur. Bu veri kaynaklarına ilave olarak alan notları, video ve ses kayıtları alınmış, zaman zaman eski ve yeni fotoğraflardan da faydalanılmıştır. Bu işlemdeki amaç geçmiş

ve günümüz arasındaki sosyal yaşamdaki değişimi, köylülerin insan ve mekân kavramlarını algılama süreçlerindeki gelişimi ortaya koymaktır. Böylelikle gerekçeli ve detaylı bir betimsel analiz yapmaktır.

2.4.2. Gözlem

Gözlemler Etnografik araştırmanın temel veri toplama araçlarından biridir. Bir olay, olgu veya durum üzerinde gözlem yapılabildiği gibi yazılı tasvir ve kaynaklar, video ve fotoğraf materyalleri üzerine de gözlem yapılabildiğini ifade eden görüşler vardır. Bu nedenle bu çalışmada en az görüşmeler ve doküman taramalardan elde edilen veriler kadar yapılan gözlemler, sonrasında tutulan gözlem ve saha notları araştırmayı değerli kılmakta, inandırıcılığını artırmaktadır.

Araştırmada katılımsız gözlemler, kültürel topluluğun doğal ortamında, insanlara herhangi bir müdahale olmaksızın, onların gündelik yaşamlarını araştırmacıya doğrudan izleme fırsatı sunar. Katılımsız gözlem; gözlenen birey, grup, durum veya olayın gözle görülebilen ve işitilebilen söz, düşünce ve davranışları hakkında bilgi verir (Spradley, 1980).

Katılımcı gözlemler bilgi toplamanın en önemli yoludur. Katılımcı gözlemler esnasında araştırmacı katılımcılara özgü yerel anlamları yakalayabilmek için katılımcıların hem ne dediklerine hem ne yaptıklarına hem de bireysel katılımların oluşum sırasına dikkat kesilirler. Katılımcı gözlemler esnasında etnografin kültürel üyelerin etkinliklerine katılabilmesi için kendisinin de üyelerle etkileşimlerinde kültürel yönden kabul gören davranışları sergilemesi önemlidir (Yahşi, 2016). Aksi halde üyeler tarafından itici veya güven duygusunun kaybedildiği bir birey olarak algılanabilir. Soruların anlamsızlaştığı, araştırmacının garipsendiği bir algılayışı doğurabilir. Katılımcı gözlem dışarıdan gözleme göre daha çok bilgi verir. Dışarıdan gözlemde olaylar gözlemci tarafından kestirilmeye çalışılır. Bu durumda çeşitli hatalara ortam hazırlar. Ancak katılımcı gözlemde olaylar daha derinliğine ve daha geçerli biçimde öğrenilebilir (Karasar, 2009). “Katılımcı gözlemci kavramını daha ayrıntılı ele alırsak burada araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine

girmeye ve bir parçası olmaya çalışır. Alan gözlem çalışmaları, belirli bir kültürü içeriden tanımlamayı amaç edinen kültür analizi (etnografya) çalışmalarıyla hemen hemen özdeş görülür. Burada amaç belirli bir kültürü içeriden tanımlamak olduğu için, araştırmacının elinde herhangi standart bir gözlem veya görüşme aracı yoktur. Araştırmacı bir veya birkaç durumu değerlendirmek veya bunlara kanıt bulmak yerine, çalıştığı kültür veya alt kültürü alabildiğine ayrıntılı olarak tanımlamayı deneyecektir. Bu tanımlamaya; dil, adet, gelenek ve görenekler, değerler, dinsel törenler, yazılı veya yazılı olmayan kural ve yasalar dâhildir. Genellikle bu, araştırmacının çalıştığı kültürün içine girmesini, yani “katılımcı gözlemci” olmasını gerektirir.” (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Alan araştırmalarının derinleşmiş bir uzantısı olarak etnografyanın derinlemesine bilgi sağlama olanağı, araştırmacının katılım ve gözlemine dayanmaktadır. Ancak bu katılım ve gözlemin belirli bir bakış açısının dayatmasıyla oluşan soruların yöneltmesiyle değil, araştırmacının açık uçlu ve sınırlandırılmamış alanını da kapsayan yerel kültürün kendini ifade etmesine fırsat tanınmasıyla gerçekleşmesi gerekmektedir. Bir bilgilenme, muhatabına kendini ifade etme şansı verme, farklı kültürleri diyaloga sokma yol ve yöntemi olarak etnografyayı kullanan araştırmacı, sadece araştırma evrenine dışarıdan bakan bir gözlemci değil, aynı zamanda o alanın bir eyleyeni, belki o alanın etkisiyle dönüşüme uğrayanı olarak karşımıza çıkar (Durna ve Durna, 2015).

Gözlemlerde genel anlayışa göre planlama, gözlem ve kaydetme, yorumlama olmak üzere üç aşama vardır. Planlama aşamasında gözlem için gerekli hazırlıklar yapılır. Gözlemin kim tarafından yapıldığı, süresi ve ne zaman yapılacağı belirlenir. Gözlem sürecinde katılımlı ve katılımsız gözlemin yanında etnografik araştırma sürecinde veri toplama aşamasında mekanik gözlem olarak tabir edilen araç gereçlerden de yararlanılabilmektedir. Araştırmacı olarak bu sebeple mekanik gözlemimde cep telefonunun ses kayıt etme, fotoğraf ve video çekme özellikleri kullanılarak doğal ortama ilişkin gözlemlerim kayıt altına alınmıştır. Doğal ortamda yapılandırılmamış, katılımlı ve katılımsız gözlemlere başvurulmuş, zaman zaman gözlem notları da tutulmuştur. Son olarak gözlemler

doğal çevrede, zamana yayılarak yapılmıştır.

2.4.3. Görüşme

Çalışmanın en önemli veri toplama araçlarından birisi de yüz yüze görüşmelerdir. Görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi, görüşme sorularının hazırlanması ve görüşme süreçlerinin yürütülmesine ait detaylar şu şekildedir:

Kartopu ve zincir örnekleme yöntemi iyi bir başlangıç noktası seçilerek, başlangıç noktasında seçilen kişilerden farklı kişilere, bu kişilerden de amaçlanan duruma ulaşılmasını sağlayan bir yöntem olarak kabul edilir. Bilgi açısından zengin olduğunu bilen insanlardan, ilgi çeken durumlara ulaşılması mümkündür (Miles ve Huberman, 1994). Araştırma kapsamına giren kişileri tanıyan kişilerden olası durumlar hakkında bilgi edinilmesi gerekir. İstenilen sayıda örnekleme ulaşılamadığı durumlarda başvurulabilir. İlk rneklemeden amaç doğrultusunda örneklemin genişletilmesi mümkündür (Glesne, 2013).

Etnografik desenin bir başka tekniği derinlemesine yapılan görüşmelerdir. Smith (2007), göre etnografik saha çalışmalarındaki araştırmacıların katılımcıların yaptığı derinlemesine görüşmeler (in-depth-interview) ve odak grup görüşmelerinin (focus group interview) nemini vurgular. Yapılan bu görüşmeler, artefakt ve gözlemlerle birlikte araştırmanın inandırıcı ve güvenirliğini artırır.

Nitel araştırmalarda yaygın olarak gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi ve doküman inceleme yöntemleri kullanılmaktadır. Nitel araştırmada verilerin geçerliliği ve ulaşılan sonuçların doğruluğu önemli olduğu için araştırmacı konusuna ve hedef kitlenin özelliğine göre birden çok araştırma metodundan yararlanabilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2008).

Araştırma sürecinde ana veri toplama araçları olarak katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeleri temel alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme

yöntemi, sabit soruların yanında anlık akla gelen sorular ile görüşme yapılan kişilerin gündeme getirdiği sorularla çalışmaya daha fazla zenginlik, esneklik ve özgünlük kazandırmıştır. Bu görüşme türü görüşmeciye büyük hareket ve yargı serbestliği veren, esnek, kişisel görüş ve yargıların kökenlerine inmeyi sağlayan bir görüşme şeklidir. MEB'e göre bu görüşmeler daha çok, araştırmaların başlangıç aşamalarında soruna ilişkin önemli değişkenleri saptarken yararlı olurlar. Bu görüşmelerin geleneksel türü, etnografik görüşme olarak da adlandırılan standartlaştırılmamış, açık uçlu, derinlemesine görüşmedir. Böylelikle araştırmacı, konuyla ilgili önceden hazırladığı belli konu başlıkları ya da sorularla görüşmeyi gerçekleştirir. Nihai olarak görüşme sırasında soruların sırası, soruların soruluş şekli gibi değişiklikler yapılabilir veya görüşme konusu bağlamında araştırmacı tarafından soru eklenebilir ya da çıkarılabilir.

Bu tanımlamalar ve açıklamalar doğrultusunda doğuştan grubun bir üyesi olarak kimliğini ve bulunuş amacını gizleyen araştırmacının yapılan gözlemdeki amacı araştırma sorusuna yanıt oluşturabilecek veriler elde etmektir. Gözlem esnasında yarı yapılandırılmamış açık uçlu sorulara, bireysel görüşmelere yer verilmiştir. Gözlemler ve görüşmeler esnasında veya sonrasında saha notları, görüşme soruları dışındaki anlık akla gelebilecek diğer sorular, gözlem notları destekleyici diğer veri toplama araçlarıdır.

2.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama yöntemi olan görüşme çeşitlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, etnografik analiz ve betimleme şeklinde analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler genellikle gözlem yöntemiyle birlikte kullanılır. Araştırmacı gözlem yaptığı sırada alandakilere araştırdığı konuyla ilgili detayları veya konunun geçmişini sormak istediğinde bu görüşme yöntemine başvurabilir. Alanda uzun süre gözlem yapılmasını gerektiren etnografik araştırmalarda yapılandırılmamış görüşmeler sıklıkla kullanılır (Kvale, 1994).

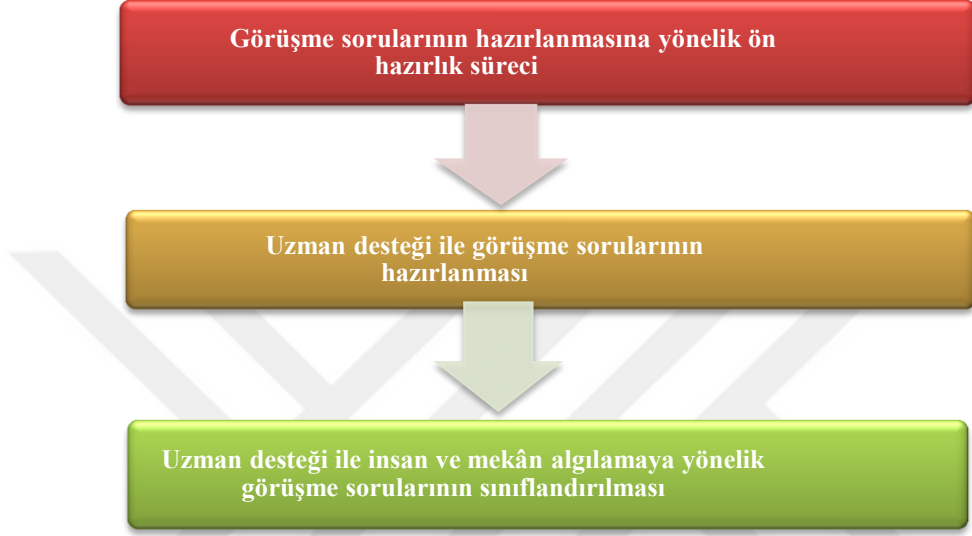
Yapılan tüm ön hazırlık veri toplama çalışmalarının ardından araştırmada elde edilen veriler çalışmada kullanılmak üzere sınıflandırılmış, eş zamanlı olarak da analiz edilmeye başlamıştır. Çalışmada kullanılacak tüm veriler içeriklerine göre tasniflenerek analiz edilmek üzere bölümler halinde bilgisayara kaydedilmiştir. Yaklaşık iki ay süren doküman tarama sürecinden sonra, Kasım 2022-Haziran 2023 ayları arasında (yaklaşık 8 ay) boyunca bireysel görüşmeler ve gözlemler yapılmıştır. Gözlemler ve görüşmeler sırasında araştırmacı ve katılımcı gözlemci sıfatıyla yazılı notlar almış, gerektiğinde fotoğraf veya video çekimi de yapmıştır. Detaylı alan yazı taramasının ardından çalışma yapılacak köylere yönelik sosyal medya hesapları taranmış, eski-yeni tüm artefaktlar gözden geçirilmiştir. Doküman taramaları ile elde edilen veriler konularına göre gruplandırılmış ve sınıflandırılmıştır.

Nitel araştırmalarda veri kaynağı olarak kullanılan resmi ve özel dokümanlar ile internet kaynakları, sosyal medya yazışmaları, ses ve görüntülü günlükler ile araştırma sorusuna cevap oluşturabilecek her tür kültürel, sanatsal, ekonomik, arkeolojik vb. objeler de bu araştırmanın veri kaynağı olmuştur. Bu verilerden hareketle çalışmanın yapıldığı köylerle ilgili geçmişte çeşitli vasıtalarla çekilmiş, televizyon ve radyolarda yayınlanmış, ses ve video kayıtları da temin edilerek incelenmiştir. Bu şekilde elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirliği artırılmaya çalışılmış, daha sağlıklı veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın doğal sürecinde Karacakurt Türkmen köylüsünün düğün, ölüm, asker uğurlama vb. her türlü faaliyet ve etkinliklerine araştırmacı doğal yaşamı bozmadan katılım sağlamış; gözlemler yapmış, çalışma ve saha notlarına başvurmuştur. Veri toplama sürecinde gerekli görüldüğünde bu köylerin önde gelen kişileri ile de telefon görüşmeleri yapılmıştır.

Doküman taraması sonrasında çalışmada görüşme yapılacak kişilere sorulması düşünülen muhtemel sorular tespit edilmeye başlanmıştır. Çalışma sürecinde muhtemel katılımcı gözlem süresi, hangi faaliyet ve etkinliklere katılım sağlanacağı planlanmış; bir çalışma ve gözlem planı oluşturulmuştur. Alanında

uzman sosyal bilimci ve halk bilimcilerden de destek alınarak görüşme soruları insan algılamaya yönelik sorular ve mekân algılamaya yönelik sorular şeklinde sınıflandırılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanması ve verilerin toplanmasına yönelik süreç aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

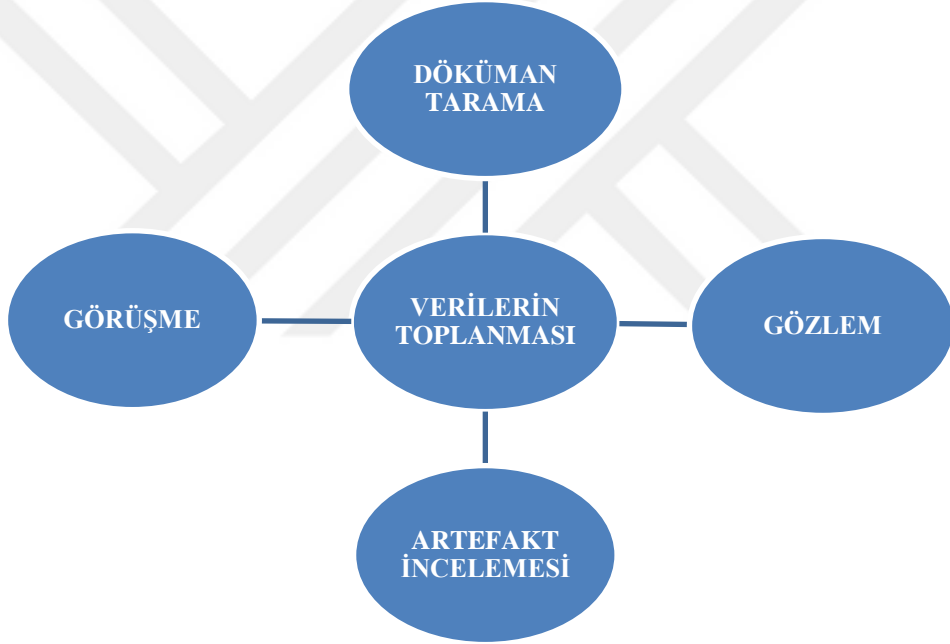

Şekil 1. Görüşme Sorularının Hazırlanması ve Sınıflandırılması

Görüşmeler, üç farklı Karacakurt Türkmen köyünden uzun süreden beri bu köylerde konaklamış, kartopu (zincir örneklem) yoluyla seçilen kişilerden oluşmuş veya bu köylerle ilgili genişçe bilgisi olduğu düşünülen farklı eğitim seviyesine ve yaşlara, cinsiyetlere sahip köylülerle gerçekleştirilmiştir. Yine bu görüşmeler belirli aralıklarla gözlemlerin teyit edilebilmesi amacıyla da gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları ve sayıları esnek, değişebilir özellikte hazırlanmış; görüşmeler esnasında ve sonrasında soru sayıları ve içeriği netleşmiştir. Katılımcı gözlemci rolündeki araştırmacı ile katılımcılar arasında yapılan görüşmeler esnasında önceden hazırlanan soruların yanında katılımcılar tarafından ilave edilen bulgular ile katılımcıların tespitlerine de görüşmelerde yer verilmiştir. Katılımcı gözlemci olan araştırmacı, bilgisi ve hafızası iyi, güvenilir olabileceği değerlendirilen bu üç köydeki katılımcılara görüşme yöntemi ile önceden hazırlanmış soruları sormuştur.

Yapılan tüm görüşmelerin ses kayıtları alınmış, görüşmeciye açık rıza beyan

formu imzalatılmıştır. Süreçle ilgili görüşmecilere genel bilgi verilmiştir. Çalışma grubu olarak belirlenen kişilerle yapılan görüşmeler ve elde edilen veriler neticesinde kartopu (zincir örnekleme) örneklem modeli ile görüşmelere sonradan bazı katılımcılar da ilave edilmiştir. Kuramsal ve kartopu örnekleme modeline göre problem cümlesinde istenilen verilere ulaşıldığında veya verilerde tekrara düşüldüğü kanaatine varıldığında görüşmeler sonlandırılmıştır. Böylelikle de net görüşmeci sayısı belirlenmiştir. Ekte yer alan görüşme soruları, doküman analizleri ve çeşitli artefaktlardan elde edilen veriler betimsel bir analiz yoluyla bulgularda ifade edilmiştir. Verilerin toplanmasına yönelik yapılan işlemler şema halinde aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 2. Veri Toplama İşlemi

2.6. VERİLERİN ANALİZİ

Etnografik çalışmalar kültüre ve günlük yaşamdaki sosyal etkileşimlere odaklanarak var olan gerçekliğin yorumlanarak açıklanmasıdır. Etnografik analizlerde araştırmacı topladığı veriyi betimler, ayrıştırır ve yorumlar. Bu analizler genellikle genelden özele ve yakından uzağa bir anlatım yöntemiyle yapılır (O'reilly, 2012). Bu ifadelerden hareketle Türkmen köylüsünün geçmişten günümüze kültür aktarımının bir parçası olarak günümüze taşıdıkları insan, çevre ve mekân algıları ile bu algılardaki yaşan değişimler ile gelişimsel süreç yukarıda

ifade edilen usul ve esaslara göre analiz edilmiştir.

Analizler esnasında kronolojik sıralamaya dikkat edilecek; gerektiğinde şekil, tablo, kavram haritaları betimsel bir yöntemle analizlerde kullanılacaktır. Verilerden elde edilen seçkin örnekler araştırmanın içine serpiştirilecektir (Brewer, 2000).

Verilerin toplanması sonrasında etnografik saha çalışmalarındaki araştırmacıların katılımcılarla yaptığı derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmelerden (in-depth interview) elde edilen veriler; doküman inceleme ve analizleri sonrasında elde edilen veriler içerik ve konularına göre ayrılmıştır. Tüm görsel, işitsel materyal incelemeleri, araştırmacının çalışmalara ilişkin notları, katılımcı gözlemleri ve artefaktların üçgenleşmesini yaparak etnografik desene yönelik bulgu ve değerlendirmeler ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen, güvenilir ve geçerli olduğu düşünülen veriler konu ve içerik olarak tasnif edilip, sınıflandırıldıktan sonra tez yazım aşamasına geçilmiştir.

Araştırmamda veri toplama ve analiz süreci birlikte yürütülmüştür. İçerik analizinde görüşmeler, katılımlı ve katılımsız gözlem, saha notları, sosyal medya hesaplarından veya birincil kişilerden alınan fotoğraf ve videolar kullanılmıştır. Böylelikle araştırmanın amacında belirtildiği üzere betimsel bir analiz yapılmıştır.

Yine veri toplama aşamasında çalışma yapılan köylere ait sosyal medya hesapları (Facebook, instagram, twitter vb.) incelenmiştir. İçerik analizinde veya bulgularda kullanılacak olan video ve fotoğraflar bilgisayara indirilmiş, bu paylaşımlara yapılan yorumlar analizde kullanılmak üzere okunmuştur. Gerekli görüldüğünde notlar alınmış ve ekran fotoğrafı alınmıştır. Bireysel görüşmeler ve gözlemler esnasında yaklaşık 600 megabayt tutarında 9 adet ses kaydı, araştırmacının kendi çektiği yaklaşık 50 fotoğraf ve 15 adet video elde edilmiştir. Ayrıca yaklaşık 40 sayfalık saha ve gözlem notu tutulmuştur. Elde edilen tüm veriler kayıt tarihleri ve saatleri ile not edilmiş kronolojik ve içerik olarak

sınıflandırılarak bilgisayarda depolanmıştır. Doküman taramalarından, grubun doğal üyesi olan araştırmacının geçmiş hatıralarından elde edilen veriler ile yukarıdaki cümlelerde toplanış şekli ifade edilen veriler birlikte analiz edilerek, betimlenmiştir.

Son olarak araştırmada amaçta belirtilen her bir soru (alt bölüm) için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bazı bölümlerde sadece doküman tarama, her türlü görsel artefakt veri toplama aracı olarak kullanılırken; diğer alt bölümlerde farklı veri toplama ve analiz yöntemleri de kullanılmıştır. Görüşmelerde insan Karacakurt Türkmen köylülerinin insan algılama becerilerini ölçen ilk altı soru birlikte incelenmiş ve değerlendirilmiş; mekân algılama becerisini ölçen son iki soru (7. ve 8.) birlikte analize tabi tutulmuştur. Bu uygulamadaki amaç konu bütünlüğünü sağlamak, çalışmayı daha bilimsel hale getirmektir.

2.7. İNANDIRICILIK VE TUTARLILIK

Geçerlilik kavramı nitel araştırmalarda çok tartışılmaktadır. Yabancı birçok bilim adamı geçerlilik yerine güvenilirlik, özgünlük, nitelik gibi kavramları kullanmanın daha doğru olduğunu savunmaktadır. Genel anlamda geçerlilik kavramı araştırmacının ölçmeyi amaçladığı durum ya da olguyu yansıtmaya, kapsama ve tesadüf hatalardan uzak olma durumunu ifade etmektedir. Nitel araştırmalarda geçerlilik ise araştırmacının tarafsız ve olduğu gibi aktarabilmesini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Etnografik araştırmalarda güvenilirliğin sağlanması için araştırmacıların katılımcılardan bulguların doğruluğu ile ilgili teyit alması önemlidir (LeCompte ve Goetz, 1982). Bilgi ve açıklamasından hareketle nicel araştırmalarda kullanılan ‘güvenirlik ve geçerlilik’ başlığı yerine çalışmada “inandırıcılık ve tutarlılık” başlığı tercih edilmiştir.

Bilimsel araştırmacının en önemli ölçütlerinden biri hiç şüphesiz geçerlik ve güvenilirliktir. Nicel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri ile nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri aynı şey değildir. Nicel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik geliştirilmiş olan somut test ölçeklerine göre belirlenirken,

nitel araştırmada ise kavram ve metin analizine dayalı olan önce doküman inceleme, sonra ise hermenötik okuma ve anlamaya dayalı veri analizine dayalıdır. Nitel araştırmada nicel araştırmada olduğu gibi ayrıntılı ve mutlak olarak belirlenmiş tanımlar, istatiksel testler veya sonuçlar yoktur. Nicel araştırmada varsayım gerçek bir nesne üzerine kuruludur, nitel araştırmada ise bir gerçeklik oluşturulur. Nicel araştırmada amaç, genelleme, tahmin ve nedensellik ilişkisini açıklama iken, nitel araştırmada derinlemesine betimleme, yorumlama ve aktörlerin perspektiflerini anlamadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Yıldırım ve Şimşek'e (1999) göre nicel araştırmada geçerlilik ile nitel araştırmadaki geçerlilik aynı şey değildir. Nicel araştırmada geçerlilik sonuçların test edilebilir olmasıyken, nitel araştırmada geçerlilik araştırmacının ilgilendiği konuyu olabildiğince tarafsız gözlemesidir. Geçerlilik kavramını iç ve dış geçerlilik olmak üzere iki boyutta inceleyebiliriz. Guba ve Lincoln'a (1982) göre iç geçerlilik daha çok özgünlük boyutunu ifade ederken, dış geçerlilik ise araştırma sonuçlarının aktarıla bilirliliği ve genellebilir olduğunu içerir. Yapılacak araştırma için Miles ve Huberman'a (2016) göre iç ve dış geçerliliği sağlamak üzere çeşitli sorulara cevap aranmıştır. Ayrıca iç güvenirliliğin sağlanması araştırmanın veri toplama, veri analizi ve verilerin yorumlanması süreçlerinde tutarlı olmasına da dikkat edilmiştir. Yine araştırma sürecinin okuyucuya açık ve anlaşılır olmasına da dikkat edilmiştir.

Güvenirlilik ise bir araştırmada elde edilen bulguların çalışma yeniden yapıldığı takdirde tekrar elde edebilme durumu olarak tanımlanabilir. Nitel araştırmalarda bir çalışma tekrar yapıldığında aynı sonucu vermesi pek mümkün görünmese de bu durum çalışmanın değerini ve güvenirliliğini düşürmez (Merriam, 2018). Nitel araştırmalarda güvenirliliği tutarlılık olarak nitelendiren görüşler de mevcuttur.

Bu araştırmada geçerlilik ve güvenirliliği (inandırıcılık, aktarıla bilirlilik, tutarlılık, teyit edilebilirlik) sağlamak için katılımcı gözlem yöntemiyle uzun süreli etkileşim sağlanan alanlarda derinlik odaklı doğru verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Yani çalışma yapılan üç köyden doküman taraması, gözlem, katılımcı gözlem ve yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilen veriler aşiret

hakkında bilgi sahibi uzmanlara sunulmuş, meslektaş incelemeleri yapılmıştır. Çalışma, görüşme ve doküman taramaları esnasında zaman zaman notlar tutulmuş, yapılan yüz yüze görüşmelerin akıllı telefon aracılığı ile ses kayıtları alınmıştır.

Tüm bu bilgilerden hareketle araştırma sürecinde inandırıcılık ve tutarlılığı sağlamak için alanda ve köylülerle katılıcı gözlemci olarak yapılan planlamalar dâhilinde uzun süre zaman geçirilmiş, derinlemesine gözlemler yapılmıştır. Hangi sosyal ve kültürel etkinliklere katılım sağlanacağı, görüşmelerde hangi sorular sorulacağı önceden planlanmıştır. Uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme ve katılımcı teyidine başvurulmuştur. Gözlem ve görüşme sonucunda elde edilen veriler, alan yazın derlemeleri yöntemiyle elde edilen bulgularla teyit edilmeye çalışılmıştır.

İnandırıcılık ve tutarlılığı artırmak için çalışma grubundaki kişilerin nasıl tespit edileceği yönünde köylerin ileri gelenleri ile fikir alışverişinde bulunulmuştur. Çalışma grubu seçiminde özellikle yaş, cinsiyet ve farklı köylerde yaşama gibi kriterlere dikkat edilmiştir. Katılımcı gözlemci rolündeki katılımcı araştırma süresince tüm ön yargı ve beklentilerden uzak durmaya çalışılmıştır. Sonrasında “Karacakurt Türkmenleri” konusunda çalışma yapan uzman, araştırmacı, akademisyen, eğitimci gibi kişilerle uzman incelemesi gerçekleştirmek için yüz yüze veya telefon vasıtasıyla görüşmeler yapılmıştır. Bilgi ve bulguların inandırıcılık ve tutarlılığı böylelikle artırılmaya çalışılmıştır.

Dış geçerliliği (aktarılabirlik ve genellebilirlik) artırmak için çalışma grubunun hangi yöntemle seçildiği, verilerin toplandığı zaman aralığı da taslak plan ve çalışma planında belirtilmiştir. Tutarlılığı artırmak için araştırma sonuçları net olarak bulgular kısmında yer verilmiştir. Bulgular ve sonuçlara yer verilirken zaman zaman betimsel analizlere yapılmış, yorumlama esnasında tarafsız olmaya dikkat edilmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlar benzer konularda yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlarla karşılaştırılmıştır.

Son olarak araştırmanın deseni, neden bu desen kullanıldığı detaylı olarak anlatılmıştır. Veri toplama aracı ve s¼reci, analiz y¼ntem ve s¼reci, araştırmacının konumu ve rol¼ açık şekilde ifade edilmiştir.

2.8. ARAşTIRMACININ ROL¼

Çalışmada ¼rneklem olarak seçilen Karacakurt T¼rkmen k¼yl¼lerinden birinde doğup b¼y¼m¼ř, lisans eğitimini de Halk bilimi ve k¼lt¼r¼ üzerine almış araştırmacı, aşiretin doğal ¼yesi olarak s¼rece m¼dahale etmeden, objektif olarak doğal ortamında katılımlı ve katılımsız g¼zlemler y¼r¼tm¼řt¼r. Araştırmacı hem g¼r¼řmelerde hem de g¼zlem çalışmalarında aşiretin bir ¼yesi gibi değil de dışarıdan bir g¼zlemci s¼fatıyla davranarak çalışmanın olabildiğince bilimsel ve gerçekçi olmasını sağlamıştır. Çalışmada yanlılığı azaltmak amacıyla, yapılan yorumlamaların ve ç¼karımların, objektif olmasına dikkat edilmiştir. Tez hazırlama s¼recin başından itibaren, tez danışmanımın g¼r¼řleri ve ¼nerileri doğrultusunda çalışmalarını y¼r¼tm¼řt¼r.

Katılımcı g¼zlemci olan araştırmacı aynı zamanda çalışma yapılan ¼ç k¼yden birinin doğuştan bir ferdi, ¼yesidir. Diğer iki k¼yle de yakın akrabalık bağları ve sosyal ilişkisi mevcuttur. Çalışma yapılan k¼ylerin halklarından biri olması ile iyi bir iletişim sağlaması, araştırmaya da olumlu y¼nde katkı sağlamıştır. Çalışmaya ¼n hazırlık olarak yaklaşık 2 ay s¼ren dok¼man taraması ve artefakt incelemelerinin ardından geçmiş yaşanmışlıklar ve k¼ylerin sosyal yaşamlarına katılıma ilave olarak katılımcı g¼zlemci olan araştırmacı bir g¼zlem ve g¼r¼řme planı hazırlamıştır. Araştırmacı g¼zlem, g¼r¼řme, veri toplama ve analiz s¼reçlerinde ortaya ç¼kan verilere bilimsel yaklaşımlar doğrultusunda çalışmaya kendi analiz ve değerlendirmelerini de katmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde ayrıca geçmişten günümüze soyut kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinin araştırmanın amacı ve problemi kısmında belirtilen sorulara yönelik elde edilen bulgular, analiz edilip değerlendirildikten aşağıdaki başlıklar-alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır. Tüm bu bulgu ve değerlendirmelerin yanında Karacakurt Türkmen köylüsünün insan ve mekân algılama becerisi ile değişim ve gelişim süreçleri arasında nasıl bir ilişki olduğu da bu çalışmada ayrıca ortaya konulmuştur.

Yine bulgu ve değerlendirmeler bölümünde çalışma yapılan Karacakurt Türkmen Köylüsün (Sadık, Karaova ve Hasanlar köyü) etnografik olarak yaşadıkları gelişim ve değişim süreçleri üzerinde bu başlıklar içinde değinilmiştir.

3.1. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Düğün, Cenaze, Doğum, Asker Uğurlama, Dini ve Milli Bayramlar, Koyuna Koç ve Kuzu Katımı gibi Adetler ve Uğradıkları Değişimler

3.1.1. Düğünler

Karacakurt Türkmen aşireti köylerinde, özelde araştırma yapılan köylerde Cumhuriyet'in ilk yılları ile Cumhuriyet öncesi dönemde, ergenliğe giren kız gelinlik çağa girmiş kabul edilirdi. İlkokuldan sonra okula gönderilmez, çeyizi hazırlanırdı. Evde annesi ve yakınlarınca ev işleri öğretilir. Yemek pişirme, hayvan bakımı, çamaşır ve bulaşık yıkama, evin büyüklerine yardımcı olma gibi davranışlar öğretilir; gelin gitmeden önce hazırlıklar yapılırdı. Erkeklerde evlilik yaşı ise genelde askerlik dönüşü, sonrasındır. Zira Anadolu'da "askere gitmeyene

kız verilmez” tabiri tüm bölgede olduğu gibi Karacakurtlar arasında da genel kabul gören bir töredir. Erkeğin evlenebilmesindeki diğer bir kıstas ise işini, aşını bulması anlamına gelen ‘Eli ekmek tutmasıdır’. Genelde Türkmen oymaklarında uygulanan düğün adetleri Karacakurt Türkmenlerinde de uygulanırdı. Ancak son yıllarda ülkedeki eğitim seviyesinin yükselmesi, bilim ve teknolojideki yaşanan gelişmeler tüm dünyayı ve insanları etkilediği gibi evlilik yaşlarını ve düğün adetlerini de değiştirmiştir. Anne, baba, varsa dede ve büyükannenin birlikte yaşadığı, aynı evde kaldığı geniş ailelerin yerini daha modern evlerde yaşayan sadece karı-koca ve çocuklardan oluşan çekirdek aileler almıştır. Artık evlilik yaşı kadınlarda 30’ları, erkeklerde ise 40’ları bulmuştur. Şehirlerde olduğu gibi köylerde de çok çocuklu ailelerden 2-3 çocuklu ailelere döndüğünü görmekteyiz. *Karacakurt Türkmen köylerinde düğünlerin hazırlık aşaması, düğün anı ve sonrasında uygulanan adet ve gelenekler şu şekildedir:*

Karacakurt Türkmen köylerinde Cumhuriyet öncesi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında varlıklı ailelerin, genelde ağaların ve aşiret liderlerinin çok eşli evlilik yaptığı bilinse de bu istisnai bir durumdur. Aşiret köylerinde tek eşli evlilik makbul kabul edilmiş ve töre haline gelmiştir. Eşin ölümü ve boşanma gibi sebeplerden dolayı sonradan evlilik yapılmasına toplum onay vermiştir. Karacakurt Türkmen köylerinde istisnalar dışında Anadolu’nun bazı yerlerinde görülen “beşik kertmesi” bir gelenek yoktur. Ancak bildik tanıdık olsun diye akraba çocuklarını birbirine yakıştırma, onların da onay vermesi ile evlendirme durumuna sıkça rastlanılmaktadır. Son yıllarda akraba evlilikleri de oldukça azalmıştır. Hatta hoş karşılanmaz bir durum haline gelmiştir. Karacakurt köylerinde Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında düğünler yedi gün olarak yapıldığını 1970-1980 yıllardan sonra Cuma, cumartesi ve Pazar günlerini kapsayacak şekilde üç güne düştüğünü, günümüzde ise iki-üç gün olarak devam ettiğini görmekteyiz.

Fotoğraf 18. Hasanlar Köyünde Kırşehir Tv Tarafından Yapılan Bir Programdan (1995)

1995 yılında Hasanlar köyünde Kırşehir yerel televizyonun yaptığı çekimlerde köy düğünlerinin süresini, uygulanan örf ve adetleri yapılan röportajda köylülerin detaylıca anlattığını görüyoruz. Bu programın tamamını 8 bölüm halinde Hasanlar Köyüne ait Facebook sosyal medya hesabında izlemek mümkündür.

Yine eski düğünlerinde tüm Türk obalarında sıkça rastlanan ateşin etrafında dönerek oynanan “sinsin” oyununun rutin bir düğün geleneği şeklinde devam ettiğini; köy düğünlerinde sık sık tüfek veya silah sıkıldığını görmekteyiz. 1950’li yıllar ve öncesinde yedi gün süren düğünlerde at üzerinde “cirit” oyunu, taşa bağlanarak oynana “tura” oyunu, deve kılığına giren erkeklerin oynadığı “deve” gibi halk oyunlarının oynandığını yapılan yüz yüze görüşmelerden öğreniyoruz. Bu oyunlarla ilgili detaylara sonraki alt bölümde değinilecektir. Son 40-50 yıldır bu tip oyunlara düğünlerde yer verilmediğini, başka gün ve mevsimlerde bu tip yöresel oyunların bir süre daha oynanmaya devam ettiğini söyleyebiliriz.

Düğünlerle ilgili katılımcı 4’ün söylediklerinden bir bölüm şöyledir:

- [Araştırmacı : Düğünler kaç gün olurdu?
Katılımcı 4 : Üç dört gün sürerdi. Bazen bir hafta sürerdi.
Araştırmacı : Düğünler hangi gün başlayıp bitirdi?
Katılımcı 4 : Pazartesi başlar cuma bitirdi.
Araştırmacı : Düğünlerde hangi oyunlar oynanırdı?
Katılımcı 4 : Sinsin oynanırdı. Fıçıyı koyarlar, sacın üzerine kül koyup yanık yağla karıştırıp yakarlardı. Efendime söyleyeyim tura oynarlardı. Yere ağar bir taş koyarlardı, urganın ortasında sararlar herkes iki tane eşleşir. Elinizdeki iple iki kişiyi dövmeye çalışırız. O sana vurursa ebe o olur. Efendime söyleyeyim halay çekilirdi.](Görüşme, Aralık 2022)

Sadık, Karaovalar ve Hasanlar köylerinde evlilik çağına gelen kız ve erkeklerin özellikle konu-komşu, eş, dost ve akraba tavsiyeleri ile erkek ailesinin arayışı ile başlar. Erkek tarafınca önce evlilik çağında olan kızın ailesine tanıdıklar

vasıtasıyla haber gönderilir. Eskilerde “kız bakma” işine sadece erkek tarafının yakını olan kadınlar giderken; yakın tarihten itibaren erkek tarafının anne, babası ve aracı olan kişiyle kız bakmaya gidilmektedir. Genelde görücü gitmeden önce aracı vasıtasıyla kızın ailesinin fikri alınır, ona göre hareket edilir. Son yıllarda bu usul de değişmeye başlamış kız ve erkek genç birbirini beğenmeden görücü bile gidilmemektedir. *Eski düğünlerle ilgili katılımcı 9’un söylediklerinden bir kesit şöyledir:*

[Araştırmacı : Düğünler nasıl olurdu?

Katılımcı 9 : Kadınlar tıksık bir odada dururlardı erkekler cama yapıştırdı. Kına elbisesi yoktu gelinlikle kına yıkarlardı. Köy içinde cuma günü bayrak kaldırılır bütün kadınlar davul düdüğü eşliğinde şeker dağıtırlar ev ev gezerlerdi davete çıkmak için.] (Görüşme, Ocak 2023)

Görücülük aşamasından sonraki süreç kız istemedir. Damat adayı erkek ve ailesi, kızı beğenir ise aracı vasıtasıyla haber gönderir, kız isteme için gün alınır. Erkek tarafının anne-babası varsa dedesi, aracı olan kişi ya da kişiler kız tarafının belirlediği günde genellikle ağız tatlandırmak amacıyla yanlarına lokum, şeker gibi hediye alarak kız evine gidilir. Kız istemeden önce gelen selamlama sohbeti, havadan sudan kısa bir sohbetten sonra ailenin büyüğü dede veya baba “ayak çitleme” hareketi yaparak tüm Anadolu’daki kız istemede kullanılan sözlerle kız istenir. Ayak çitleme, Karacakurt Türkmen köylerine has bir gelenek olarak değerlendirilebilir, ayaklarını dizinin altına alma ve düzgün bir oturma yöntemidir. Kız ailesi erkek tarafını araştırmak ve düşünmek için makul bir süre ister. “Hayırlısı ile olsun, kısmetse olsun” gibi cevaplar verir. Görücüler gittikten sonra annesi kıza bu işe nasıl baktığı, gönlü olup olmadığını sorar. Eğer kızın gönlü yoksa doğrudan aracı vasıtasıyla bu işin olmayacağı bilgisi uygun bir mazeretle “kız okuyacak, yaşı daha küçük” erkek tarafına bildirilir. Gelin adayı kızın gönlü var ise bu makul sürede damat tarafı başka bir köydeyse o köydeki tanıdık büyüklere sorularak damadın sigara, alkol gibi kötü alışkanlıkları var mı yok mu araştırılır. Damadın iş ve askerlik durumu, evlenince kiminle nerede yaşayacağına varana kadar detaylı araştırmalar yapılır. Araştırma süreci olumlu sonuçlanırsa erkek tarafına gelin isteyin kızı denilir. Artık yeni aşama olan söz kesmeye geçilir. Asıl kız isteme ve kahve içme merasimi bu aşamada yapılırdı. Cumhuriyetin ilk yılları ve Cumhuriyet öncesi dönemde kahve ikramı yerine şerbet ikramı olduğu yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Kahvenin

yaygınlaşmasıyla şerbet ikramının yerini kahve almıştır. *Kız isteme uygulamalarına yönelik Katılımcı 9'un görüşmede söyledikleri şöyledir:*

[Araştırmacı : *Kız istemeler nasıl olurdu?*

Katılımcı 9 : *Görücü usulü olurdu. Bir yerde kız var denilir önceden kıza bakılmaya gidilir, kız beğenilirse istemeye gelinir. Kız da hemen verilmez ailesi bir hafta civarı düşünür araştırır ona göre haber verir. (Görüşme, Aralık 2022)*

Söz kesme aşamasında kız ve erkek tarafı aracı olan köyün sözü geçen büyükleri vasıtasıyla bir araya gelir. Ne kadar altın istenilecek, nişan ve düğün ne zaman ve nasıl olacak vb. tüm detaylar ayrıntılı olarak konuşulurdu. Söz kesme için belirlenen günde damadın ailesi ile yakın akrabaları hazırlıklı olarak gelir. Yukarıda belirtilen şekilde kızı usulen tekrardan isterdi. Kız babası veya dedesinin “hayırlı olsun” demesi üzerine gelin adayı kız ile damat adayı erkek büyüklerin ellerini öperler. Bu dakikadan sonra artık gelin olacak kızın adı “gelin kız” olarak geçer. Artık sözlülük/nişanlılık süreci başlamıştır. Bu sürenin uzaması dedikodulara yol açmaması, olumsuzluk olduğu düşünülmemesi için hiçbir zaman istenilmez. Araştırma yapılan Sadık, Karaovalar ve Hasanlar köylerinde düğünler genelde harmandan sonra yani temmuz, ağustos aylarında yapılır. *Ancak katılımcı 8'le yapılan görüşme ve eski bazı kaynaklar Karacakurtlarda düğünlerin eskiden 10. ve 11. ayda yani kış öncesi yapıldığını göstermektedir. Bunun nedeni hem harman ve hasat işlerinin bitmesi hem de maddi olarak yapılacak düğüne hazırlık yapılacak vakit olması idi.*

[Araştırmacı : *Eskiden kız istemeler nasıl olurdu?*

Katılımcı 8 : *Eskiden evlerde su yoktu köy çeşmesinden su almaya giderlerdi. Bir sürü aşk hikâyeleri çıkmıştı oradan. Avşar Yörüklerinde de olurdu bu.*

Katılımcı 8 : *Bayrak kaldırılır. Cuma günü yemekler ikram edilir eğer birine küslüğünden dolayı gelmeyen biri varsa davul zurna alınır, o kişinin kıramayacağı bir kişiyle birlikte evine gidilir. En son dayanamayıp evden çıkar düğüne gelir. Düğüne gelenlere davul zurna çalınır. Kadınlara davul tutulmaz tek başına gelirse. Cumartesi günü erkek evinde sadece kadınlardan oluşan bir ekip traktörle ya da yürüyerek yakın bir köye giderler. Tüm kapıları teker teker çalıp kınaya davet ederlerdi. Uzak bir köye giderken orda kınacı olarak giden birkaç bayan belirlenir. Onlara göz kulak olacak iki üç erkek gider. Erkeklerde aynı zamanda düğün senedini hazırlar. Erkekler neden hurda denir, işte elli yaşlarına gelmiş yaşlanmış olduğu için denir.] (Görüşme, Aralık 2022)*

Nişanlılık aşamasından düğüne hazırlık aşamasına kadar geçen sürede aileler birbirlerini ziyaret eder, hediyeleşirlerdi. Kız ve erkek tarafı birbirlerine ziyarete giderken “dürü” denilen beyaz çıkn içine karşı tarafın ailesine göre çoraplar, iç çamaşırlar, el örgüsü kıyafetler, el örgüsü banyo malzemeleri koyarlardı. Erkek

tarafı kız tarafına giderken mevsimine göre hasır sepet dolusu meyve, sebze, çerez alır; gelin kıza da mutlaka hediye bir altınla gidilirdi. Gelin kız bayramlardan önce “üst baş görme” anlamına gelen ilçe veya il merkezine götürülüp kıyafet alınır; erkek tarafının imkânı doğrultusunda altın takı da alınırdı. Türk toplumunun önemli kültürel değerlerinden olan Hıdrellez ise Karacakurt Türkmen köylüsünde de oldukça önemli yer tutar. Mayıs ayının ikinci haftası olan Hıdrellez günlerinde erkek tarafı mutlaka kız tarafını boğazına altın takı bağlanmış bir koçla ziyaret eder. Beraberinde hediye dürü ve ağız tatlılığı da mutlaka olurdu. Nişanlılık süresi çok uzatılması hoş karşılanmaz, temmuz-ağustos ayları gibi harman kaldırıldıktan sonra düğün yapılırdı.

Düğünler genellikle köy veya ev düğünü şeklinde yapılırdı. Ancak son yıllarda salon düğünleri de oldukça yaygınlaşmıştır. Düğün öncesi kız tarafının da davetli sayısı istenir, kız ve erkek tarafının misafirleri sayısına göre köy dışından gelecekler için davetiye bastırılırdı. Köy içine ise erkek tarafınca “okuntu” adıyla ikramlık şeker dağıtılır, düğünün günü söylenirdi. Düğünden birkaç gün önce düğün yemeği için gerekli hazırlıklar yapılırdı. Düğün sahiplerinin akrabaları ve komşuları (kız ve erkek tarafı ayrı) düğün öncesi hazırlıklara mutlaka yardımcı olurlardı. Sadık, Karaova ve Hasanlar köylerinde ev (köy) düğünleri eskiden yedi gün sürerken son zamanlarda bir güne kadar düşmüştür. Ancak bu köylerde düğünler yaygın olarak cuma günü Cuma namazını müteakiben “bayrak kaldırma” merasimi ile başlar, pazar günü ise “gelin alma” merasimi ile sona erer.

Eski düğünlere yönelik katılımcı 1 ve 3'ün orijinal ifadeleri şöyledir:

[Araştırmacı : Eski düğünler nasıl olurdu?

Katılımcı 3 : Zarf atarlardı at arabasına. Yedi gün sürerdi. Okuntu dağıttırdık. Cirit atarlardı tura oynarlardı sinsin oynarlardı. İpi bağlarlar taşı fırlatırlardı. Gelinler elbise giyerlerdi gelinlik nadirdi. Çalgı vardı. Deve oyunu oynarlardı. Bahşiş verirlerdi. Cuma başlardı. Millet misafir götürürdü çevre köylerden gelirlerdi. Erkekler kadınlar ayrı oynarlardı.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Hasanlar köyünde eski düğün âdetleri nasıldır?

Katılımcı 1: Yedi gün düğün olurdu. Bayrak kaldırılır. Yemek verilir. İmam gelir kuran okur dua okurlar bayrağa kaldırır.] (Görüşme, Ocak 2023)

Karacakurt Türkmen aşireti düğünlerinde asıl yük erkek tarafına düşer, düğün de asıl olarak erkek tarafında olurdu. Düğünden birkaç gün önce düğün yemeğinde kullanılmak üzere kına davarı kız tarafına boynunda yine hediye altın ile

gönderilirdi. Yine düğünden önceki gün o yıl köyde ölen kişilerin aileleri düğün sahiplerince imam eşliğinde ziyaret edilir. İmam tarafından dualar okunur, cenaze sahiplerinden izin istenirdi. Erkekler topluca Cuma namazından çıktıktan sonra köyün imamı eşliğinde içinde şeker, bulgur ve bozuk para olan bir tepsinin ortasına ucuna bütün kırmızı elma geçirilmiş bir bayrak olurdu. Bu genel uygulamaya istisna durumları da görmek mümkündü.

Fotoğraf 19. Sadık Köyünden Düğün Öncesi Bayrak Kaldırma (2011)

Katılımcı 8, bu elmanın damat tarafından ucu ısırılmış yarım elma olduğunu ifade etmiştir:

[Araştırmacı : Eskiden düğünler nasıl olurdu?

Katılımcı 8 : Eskiden daha uzun olurdu ama bizim bildiğimiz üç gün olurdu. Cuma namazıyla beraber bayrak kaldırılır komşular gelir. Bayrak üstüne damadın ısırılmış elmasını koyarlardı. Hatta bir ara bayrağı yasaklamışlardı, biz kırmızı bir bez kaldırıyorduk. Bayrağı herkes kullanmaz falan diye.

Araştırmacı : Bayrak kaldırılırken neden üstüne elma konardı?

Katılımcı 8 : Elma her bölgede yetişebiliyor ve uzun süre dayanabiliyor. Bereket anlamında olabilir. Eskiden iş zamanı düğün olmazdı herkes katılabilirdi diye. Çubuğun bir ucuna soğan bir ucuna elma saplanır bunun bereket getirdiğine inanırlardı.] (Görüşme, Aralık 2022)

Bu merasime bayrak kaldırma adı verilirdi. İmam ve köy halkı eşliğinde duasını okuyarak bayrağı kaldırır. Hayırlı olsun diyerek davul zurnanın çalması ile düğünü başlatırdı. Erkek tarafının kadınları davul zurna eşliğinde tüm köyü davet etmek, okuntu dağıtmak amacıyla köy hanelerini ziyaret ederlerdi. *Bu anı gösteren bir fotoğraf karesi görüşmelerden elde edilen sonuçlarla tutarlılığı kontrol edildikten sonra aşağıda paylaşılmıştır. Katılımcı 5'in düğünlerle ilgili söyledikleri şu şekildedir:*

[Araştırmacı : Düğünler kaç gün sürerdi?
Katılımcı 5 : Üç gün en fazla beş gün hatırlıyorum.
Araştırmacı : Düğünlerde ne giyilirdi?
Katılımcı 5 : Valla ben çocuktum annem bana poşu diye bir tülbent gibi bir şey giydirirdi, kemer verirdi.] (Görüşme, Kasım 2022)

Fotoğraf 20. Hasanlar Köyünden Bir Düğün (1988)

Düğüne ve düğün yemeğine davet edilirdi. Bayrak kaldırma ve köy gezme programlarının ardından önce köy dışından gelen erkek misafirler ile köyün tüm erkeklerine; sonra ise tüm kadın misafirlere düğün yemeği ikram edilirdi. Düğün yemeği olarak önceleri ayva dolması klasik ve Karacakurtlar'a has bir düğün yemeği iken günümüzde bu yemeğe rastlanmamaktadır. Düğün yemeğini önceleri akraba ve komşuların yardımı ile köyde bu işleri iyi bilen kadınlar yaparken günümüzde şehirden gelen profesyonel aşçılar yapmaktadır. Düğün yemeği olarak genelde bir çeşit çorba (bamya, yoğurt gibi), sulu köfte, üstü tavuklu pirinç pilavı, dolma, patlıcan musakkası, salata veya karpuz, tatlı tercih edilmektedir. *Düğün yemeklerine yönelik görüşmelerden elde edilen bazı bulguların orijinal ses kayıtları şu şekildedir:*

[Araştırmacı : Düğünlerde hangi yemek yapılırdı?
Katılımcı 9 : Manti yaparlardı. Sulu köfte yenilirdi. Beyaz fasulye pişerdi.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı : Düğünlerde bizi ayıran özelliğimiz neydi?
Katılımcı 8 : Yemeklerimizdi. Ayva dolmasıydı. Ben bunu çok net iddia ediyorum ayva dolması yemeği Karacakurtlar'a has bir yemektir. Mucur'un yerli halkı ayva dolmasını bilmez. Yabancılar hiç bilmez bunu.
Araştırmacı : Düğünlerde genel olarak hangi yemekler yapılırdı?
Katılımcı 8 : Düğünlerde mantı ve sulu köfte olurdu. Cuma günü bayrak kalkacaksa perşembe akşamı kadınlar bir araya gelir köfte yoğururdu düğün sahibine yardım amaçlı. Lokmalar dökülür.] (Görüşme, Aralık 2022)

Düğün ve yemek esnasında düğün sahibinin akrabalarından veya komşularından birisinin kūs olduğu için düğüne gelmediği fark edilirse; düğün sahibi davul zurnayı ve diğer akrabalarını da alarak bu eve gider. Kūs olan kişi/akraba dışarı çıkana kadar davul zurna çalınır. Kişi dışarıya çıkınca o da alınarak düğüne gelirdi. Yine düğüne gelen her erkek misafir ve ailesi davul-zurna ile karşılanırdı. Karşılanan kişi de davulcuya mutlaka bahşiş verirdi. Daha sonra gelen misafirler erkekse erkek tarafına, kadınsa kadın odasına davet edilirdi. Erkek misafire çaycı tarafından kesinlikle çay ikram edilirdi. Düğün sahiplerinin dışarıdan gelen akrabaları ve yakın misafirleri için her zaman yemek hazır edilirdi. Yine dışarıdan gelen akraba ve misafirler diğer akrabalar tarafından yatılı olarak düğün boyunca misafir edilirdi. İlk gün akşamı davul zurna, son zamanlarda orkestra tarafından akşamın geç saatlerine kadar müzik çalınır. Kadın ve erkek ayrı ayrı odalarda oynanırdı. Ancak 80-90 yıllardan itibaren düğün evinin açık alanında çalgıyla beraber kadın-erkek birlikte tüm Anadolu'daki ritüellere uygun olarak oynamaktadırlar. Karacakurt Türkmen köylerinde 1980'li yıllar öncesinde uzun süre düğünlerin vazgeçilmez geleneklerinden birisi de erkek köçeklerdi. Katılımcı gözlemci olan araştırmacı da erkek köçeklerin yer aldığı düğünlere çocukluk yıllarında bizzat şahit olmuştur. Yine aynı dönemlerde kadın köçeklerin de getirildiği düğünler yapılmıştır. *Burada "Hasanlar köyü Sevenleri" adlı kapalı Facebook grubundan Karacakurtlar ve komşu Türkmen aşiretlerde düğün ve sünnet düğünü üzerine 24.05.2023 tarihinde sayfa yöneticisi İbrahim Şahan tarafından paylaşılan 3,56 dk'lık video izlenmiştir. O yıllarda erkek köçeğin hem normal düğünler, hem de sünnet düğünlerinde çağırıldığı teyit edilmiştir. Videodaki rahmetli İlhan Köçek o yıllarda araştırmacı dâhil bölgedeki birçok çocuğun sünnetini de yapan kişidir. 1980'li yılların başına ait bu videonun tamamı izlenmiş, sünnet ve düğün uygulamaları gözlemlenmiş, gerekli notlar da alınmıştır.*

Fotoğraf 21. 1980’li Yıllarda Erkek Köçeğin Yer Aldığı Videodan Ekran Görüntüleri

Düğünlerde alkol kullanan kişiler için alkol ikramı da yapılmaktadır. Ancak bu ikramlar daha çok düğünün geç saatlerinde ve argoda “zula” tabir edilen ortamlarda olmaktadır. Gece geç saatlere kadar devam eden eğlencelerden sonra düğünün ilk günü tamamlanırdı.

İkinci gün, gün ağarması ile başlar. Dışarından gelen misafirler ile akrabalara kahvaltı verilirdi. Kız evine gidilecek yengeye ve kınaya hazırlık yapılırdı. Düğünün ikinci günü olan cumartesi öğleden sonraları kız evi başka köyde ise traktör, dolmuşlarla; kız evi aynı köyde ise yürüyerek kız tarafına yenge gidilir. Davul-zurna varsa diğer çalgı eşliğinde eğlenilir, halaylar çekilirdi (*Gözlem Notu 3, Mart 2023*). *Bireysel görüşmelerde elde edilen bulgulara ek olarak Sadık köyünde halay çekme anını gösteren 2013 yılına ait bir fotoğraf da betimlenmiştir.*

Fotoğraf 22. Sadık Köyünden Bir Düğün (2013)

Karaovalar köyünde “yenge gitme” ve kadın-erkek kız evinde topluca davul zurna eşliğinde oyunlar oynandığını gösteren 1980’li yılına ait bir fotoğraf da bulgulara eklenmiştir.

Fotoğraf 23. Karaovalar Köyünden Bir Düğün (1980’li Yıllar)

Çoğu zaman takı merasimi de bu esnada yapılırdı. Kız evinde nişan takma yapılacaksa kızın beline kırmızı kurdele, damadın ceketine de yine kırmızı kurdele bağlanırdı. Takılan yerli, yabancı paralar ile altınlar bu kurdelelere takılırdı. Son zamanlarda yapılan salon düğünlerinde yapılan takı takma merasimleri video kayıt olarak damat ve kız evine verilmektedir. Böylelikle kimin ne taktığı kesin olarak kayıt altına alınmaktadır. Takılan takılar erkek tarafınca bir deftere yazılır ve takan ailenin düğünü olduğunda tekrardan borç olarak götürülürdü. Düğünün ilk gününden son gününe kadar kız ve erkek tarafına ayrı ayrı “okuntu” mutlaka verilirdi. Erkek tarafına kapalı zarf halinde para veya altın takı; kız tarafına ise küçük mutfak eşyası (tabak, tencere, tepsi gibi) götürülürdü. Kız tarafına götürülen bu eşyaların yerini de son zamanlar da para hediyesi almıştır. Erkek tarafından giden yenge, geri dönerken kınacılar ve yanındaki “hurda” kız tarafında kalırdı. “Hurda”, erkek tarafından kınacı olarak giden çoğunlukla olgun ve yaşlıca bir erkektir. Erkek tarafı ile kız tarafı arasındaki çeyiz senedini düzenlerken, erkek tarafından giden kadınlara da göz kulak olur, onlara liderlik yapar. Kına gecesinde gelin kızın eline erkek tarafından gelen kadınlar ile gelin kızın arkadaş, akrabaları tarafından çoğunlukla gelinlikle yöresel ezgiler eşliğinde kına yakılırdı. Bu gece genç kızın baba evindeki son gecesi olduğundan ayrılık türküleri ve kına gecelerinde söylenen ağıtlar tercih edilirdi. Kız mutlaka ağlatılırdı. Kına gecelerinde önceleri belirli bir kıyafet yok

iken son yıllarda bindallı tarzında kıyafetler tercih edilmeye başlamıştır. Kız evindeki kına yakma ve diğer faaliyetler devam ederken erkek evinde gece eğlenceleri davul zurna eşliğinde gece geç saatlere kadar devam etmektedir.

Katılımcı 6'nın düğünlere yönelik görüşmede söyledikleri şu şekildedir:

[Araştırmacı : Karacakurtlarda düğünlerin ayrıntı olarak nasıl olurdu?

Katılımcı 6 : Kız isterken traktörle giderlermiş. Hidrellez yaparlardı, hısmına koç götürürlerdi. Boğazına altın bağlarlardı. İki bayram arasında olurdu. Evde dürü hazırlanır her gitmede altın götürülür. Sözde lokumla bisküvi dağıtılırdı. Gelin giderken kardeşi tarafından dua okunarak üç kere dolandırılarak kızın kırmızı kuşağı bağlanırdı. Gelin giderken arkasından testi kırılır, su gibi aziz olsunlar diye bir de ayna verilir aydın olsun diye. Para çerez yarma bulgur şeker bunu arabanın üstüne atarlar. Gelin gelirken kaynana kapının önünde durur. Bana itaatkâr olsun diye koltuk altından geçirir. Düğün bittikten bir gün sonra komşular çağırılır bir hasır yastık etrafında duvağı oklavaya sarıp dua eşliğinde üç kere dönerek açarlar. Oraya bir bez konular herkes oraya para atar. O duvağı saran kişi kapıya çıkar ilk gördüğü çocuk kimse damat ona para verir. O kızsız kız erkek olursa erkek çocuğun olacak derlerdi. Eskiden gelin inerken ayağının altına kurban kesilirdi altına kurban kanı değmesi lazımdı. Düğünden bir gün önce gelin evine kına davarı koyarlardı boynuna bir altın bağlarlardı. Kız evi tavuk pişir, bir tepsi de baklava akşam olunca damadın arkadaşları yerlerdi. Düğün günü düğün olmadan önce iki rekât namaz kılınırdı bereketli olsun diye. Gelin arabadan inerken kucakına erkek çocuğu verirler çocuğu erkek olsun diye o da çantasından eski zamanda örülmüş çorap ya da patik verirdi. Bir de ayakkabısının içine para korlar onu da hemen biri eğilir ayakkabısının içindeki parayı alır. Bayrağın ucuna elma takılır. Askere giderken erkekler sırtına bayrak alınırdı. Düğünlerde okuntu dediğimiz para altın ya da kız evine tabak çanak hediye götürülür. Çevre köylerde gıda malzemeleri verirlerdi. Bayramlarda imanın eşliğinde bayram namazını kular camiden çıkarken herkes bayramlaşır. Evlerde şeker tatlı kuru yemiş verilir. Bayram öncesi ya da bayram günü mezarlığa giderek bütün ölmüşlere ve yakınlarına dua edilip su dökülürdü. Düğün olmadan önce o yıl kimler ölmüşse imam eşliğinde o eve giderek tekrar baş sağlığı dileyip düğünün olacağını söylerler. Davul düdüğü çalmak için izin isterler. Gelin konvoy eşliğinde önce mezara gelir sonra evine gelir. Samen akşama kadar kadını eve alışmasını beklerler refakatçi gibi bir şey. Yenge gitme de erkek evi kız evine gidilir. Nişan takma diye bir şey olur kız evine verilen hediyeler gelinle damada kırmızı kurdeleyle verirler. Hep gelinlik giyilirdi sabah öğle akşam. Cuma günü imam eşliğinde dua edilerek elmalı bayrak çatıya dikilir davul düdüğü eşliğinde düğün olur. Akide şekeri verilir yemek verilir. Kuşak atılır gelin çıkarken duvak örtülür erkeğe yeşil kıza kırmızı örtü örtülür.] (Görüşme, Kasım 2022)

Düğünün son günü gelin alma günüdür. Birçok örf, adet ve ritüelin uygulandığı önemli bir gündür. Erkek tarafından gelini almak için gelin arabası, çok önceleri at veya katır sırtında gelin getirilmiş, birkaç saat öncesinden süslenir. Gelin inmesi diye bilinen düğünün son gününde damadın tıraşı, giyinmesi ile gelin ile çoğunlukla bir-iki yakının saçlarının yapılması işlemlerini de erkek tarafı organize ederdi. Kız evinde önceden gelinliğini giymiş ve saçları yapılmış gelin kız baba evinden çıkmak için son kez baba evine getirilirdi. Baba evinde kızın

varsa erkek kardeşi kızın beline üç kere dolandırarak kırmızı bir kuşak bağlardı (Gözlem Notu 2, Kasım 2022). Gözlem notuna ilave olarak belge niteliğinde fotoğraf da konulmuştur.

Fotoğraf 24. Karaovalar Köyünden Gelin Baba Evinden Kırmızı Kuşağı ile Çıkarken (1980’li Yıllar)

“Erkek tarafının bu kızı korunmuş ve temiz olarak damada teslim ettiğinin bir göstergesi kabul edilmektedir (Meydan, 2016).” tespitinden hareketle bu gelenek birçok Türkmen aşiretinde de vardır diyebiliriz. Gelin baba evinden ayrılmadan gelin arabasının arkasından testi kırılır. Gelin kıza ayna verilirdi. Bu ritüeldeki amaç gelin kız gittiği kapıda “su gibi aziz olsun”, “aydınlık ve bolluk olsun” anlamlarına gelir. Gelin kız baba evinden gelen gelin arabası ile hüzün ve coşkunun bir arada olduğu bir duygu atmosferinde ayrılır. Gelinin ayrılması ile birlikte geline ait çeyiz de kız evinden damat evine gider. Gelin arabası konvoy eşliğinde erkek evine varmadan önce köy mezarlığına gider. Topluca imam nezaretinde dua edilir. Gelin arabasının önü bu yolculuk esnasında köyün gençleri ve çocukları tarafından kesilir. Damattan zarf içinde para istenilirdi. Bu uygulama halen devam etmektedir. Daha sonra köyün içinde dolaşan gelin konvoyu erkek evine gelir. Gelin, hemen gelin arabasından iner. Kayınpeder davet edilirdi. Kayınpederin değerli bir hediye vaadi üzerine gelin arabadan iner. Gelin arabadan davul zurna veya çalgı eşliğinde inerken Türkmen aşiretlerde yaygın olarak uygulanan içinde buğday, bozuk para, çerez karışımı olan “saçı” olarak adlandırılan karışım gelin arabasının üzerine saçılır. *Görüşme yapılan kişilerin kanaatine göre bu geleneğin Orta Asya İslamiyet öncesi Şamanizm*

inancından beri devam ettiği düşünülmektedir. Gelin, gelin arabasından inerken yaygın bir şekilde uygulanan bir başka gelenek de gelinin kucağına “erkek bebek” verme davranışıdır. Bu olaydaki amaç ve istek gelinin erkek çocuğu olsun isteğidir. Yine gelinin gelmesiyle gerçekleşen bir başka adet ise gelinin ayağına küçükbaş hayvan kesmedir. Kesilen bu kurbanının kanı gelinin ve damadın alınına sürülür ve bereket getireceğine inanılır. Gelin eve girmeden önce kayınvalide kapının önünde durur, kolunu kaldırır, gelinin koltuğunun altında geçmesini isterdi. Kaynananın bu davranıştaki amacı ise gelinin kendine itaatkâr olması ve sözünden çıkmamasıdır. Yine kapıdan giren gelin ve damadın ağzına birer parmak bal veya “şire” sürülür. Bu davranıştaki amaç da evliliğin tatlı ve huzurlu olması temennisidir. Davul zurna veya çalgı eşliğinde karşılıklı oyunlarla gelinin inmesi ile düğün sona erer. Ancak düğün sonrası uygulamalar, örf ve adetler devam eder. “Gelin inmesi” tabirinin kullanıldığı, gelinin erkek evine geldiği anı gösteren Karaovalar köyünde 1970’li yıllarda çekilmiş bir fotoğraf da yıllardır devam eden düğün örf ve adetlerini gösteren önemli bir görsel araç olarak aşağıda paylaşılmıştır.

Fotoğraf 25. Karaovalar Köyünden Bir Düğün (1970’li Yıllar)

Bunlardan ilki düğün bayrağını cumartesi günü evin çatısından alan ve harçlık almaya hak kazanan genç/gençler düğün sahiplerine hayırlı olsun diyerek bayrağı teslim eder, düğün sahibi babadan ve damattan para alırlar. Kız evinden gelen çeyiz, erkek evine getirilir ve gelinin odasına taşınır. Belirli bir zamanı olmamakla birlikte akşam namazına kadar sağdıçlarla vakit geçiren damada ve

sağdıçlara kız evinden pişmiş gelen tavuk, el yapımı baklava ve çerez ikram edilir. Akşam namazından sonra imam nikâh kıymaya gelir. Ancak bu nikâh çoğu zaman önceden kıyıldığından bu terciqli bir durum olarak görülebilir. Yatsı namazından sonra damat gerdek odasına sırtına sağdıçların vurması ile gönderilir. Damat ve gelin ikişer rekât nafîle namazı kırlarlar. Böylelikle düğün tamamlanmış olurdu (*Gözlem Notu 3, Mart 2023*). *Gözlem notuna ait detaylar ekte paylaşılmıştır.*

Düğün sonrası ilk gün “duvak açma” âdeti yerine getirilir. Duvak açma için komşu kadın ve yakın akraba kadınlar davet edilir. Akliselim, büyük bir kadın tarafından gelinin duvağı oklavaya sarılır. Gelinin etrafında üç tur dönülür, dua okunur. Daha sonra duvak açan kadın elinde duvakla dışarı çıkar. Gördüğü ilk çocuğa damattan harçlık vermesini ister. Ev ahalisine de çerez dağıtımı yapılır. Böylelikle duvak açma işi de tamamlanmış olur. Düğünden sonra gelin, bir hafta baba evine gitmez. Hafta tamamlanınca da damatla beraber kız tarafına el öpmeye gidilirdi. *Duvak açılma ritüeli tamamlanan, gelinin koca evindeki ilk günlerini gösteren bir fotoğraf karesi de aşağıda verilmiştir..*

Fotoğraf 26. Hasanlar Köyünden Bir Düğün (1972)

Düğün ve evliliklerle ilgili son bir durum ise tüm Türkmen aşiretlerinde karşılaşılan “kız kaçırma” yani kaçarak evlenmedir. Birbirlerini karşılıklı seven kız ve erkek, maddi imkânsızlıklar nedeniyle evlenemiyorsa; kızın babası kızını vermiyorsa bu durumda kız ve erkek anlaşarak, kız bohçasını da yanına alarak

erkek tarafının akrabalarından birinin evine giderler. Burada gelin güvey olurlar. Erkek tarafı kız tarafına olayın ardından sulh ve anlaşma çağrısı yaparak olayı tatlıya bağlamaya çalışırlar. Çoğunlukla kız tarafı da bu durumu kabul eder, konuşulur ve anlaşma sağlanır. Resmi nikâh ve imam nikâhı birlikte kıyılırdı. Kız kaçırma sonucu gerçekleşen evliliklerden anlaşmazlıkla sonuçlanan çok sayıda olay da vardır. Küskünlükler yıllarca devam etmiştir. *Düğünlerle ilgili araştırmacı tarafından tutulan gözlem notlarının bir kısmı taranmış ve ekte verilmiştir.*

3.1.2. Cenaze Kaldırma

Karacakurt Türkmen köylerinde ölüm sonrası cenaze törenlerinde uygulanan adet ve gelenekleri şu şekilde özetleyebiliriz:

Karacakurt Türkmenleri cenaze haberi alır almaz; büyüğü, küçüğü, yaşlısı, genci, kadını, erkeği ölüsüne sahip çıkar. Cenaze sahipleri ile matemi birlikte yaşar. Karacakurt Türkmen köylerinde ölüm haberi alınır alınmaz hemen cenaze sahibi ailenin evine koşulur. Yapılacak işler ve defin işlemleri ile ilgili hazırlıklar planlanır. Ölüm ev ahalisinin yanında gerçekleşmiş ise ölmeden önce bu kişinin ağzına pamukla sürekli su damlatılır, kelimeyi şahadet getirmesi istenirdi. Ölüm gerçekleştikten sonra beden dağılmasın diye çenesi ve ayakları bağlanır, gözü kapatılır ve yüzü tülbentle örtülürdü. Çenesini bağlama işine “çene çatma” adı verilmiştir. Kıyafetleri makasla kesilerek çıkarılır, cenaze şişmesin diye karnına bıçak veya metal bir malzeme konulurdu. Ölen kişinin köydeki ve başka şehirlerdeki tüm yakınlarına haber verilirdi. Köy camisinden imam vasıtasıyla sala okunur. Kimin vefat ettiği kısa künyesi ile imam tarafından hoparlörden duyurulurdu. Bir taraftan büyük bakır kazanlarda ateş yakılarak cenaze yıkamak için su ısıtılırdı. Cenaze kadınsa köyde bu işleri bilen kadınlar tarafından, erkekse köyün imamı, imam yoksa yine işi bilen erkekler tarafından yıkanırdı. *Katılımcı 1’in cenaze definlerine ve köydeki uygulamalar yönelik tespitleri şöyledir:*

[Araştırmacı: Cenazeler nasıl olurdu?

Katılımcı 1: At arabasıyla minibüs tarzı bir şey varsa onları evine götürürlerdi. Hoca gene namazını kaldırır. Komşular gelir. Lokum gül suyu verilirdi. Helva dağıtılırdı. Mevlit okutma olurdu.

Araştırmacı: Diğer Herikli aşiretiyle, Yaban aşiretiyle adetlerde farklılıklar olur muydu?

Katılımcı 1: Heriklilere mesela cenaze olduğunda çay şeker lokum ondan sonra öyle bir şey getirirlerdi. Burada da lokum dağıtılır işte gül suyu öyle bir şeyler. Yabancılarda yemek getirirler çay getirirler farklıydı işte.] (Görüşme, Ocak 2023)

Yıkama işleminin ardından sünnete uygun şekilde erkekler üç parçadan, kadınlar ise beş parçadan oluşan kefenle kefenlenirler (Meydan, 2016). Sebil Yörüklerine ait cenaze yıkama geleneğinin benzer bir şekilde Karacakurt Türkmenlerinde de olduğunu söylemek mümkündür. Bu işlemlerden sonra kefenlenen cenaze cami avlusuna götürülür ve tabuta konulurdu. Bir taraftan bu işler yapılırken diğer taraftan köyün gençleri cenaze sahiplerinden birini de alarak mezarlığa mezar yeri kazmaya giderler. Araştırmanın yapıldığı üç köyde de köy ve aile mezarlıkları mevcuttur. Cenazeler genelde kendi ailenin yanlarına gömülürler. Standartta uygun olarak 100x200 cm boyutlarında ve 170-180 cm derinlikte mezar yeri kazılır. Karacakurt Türkmenlerinde bölgenin arazi yapısı ve bölgede ağaç da bulunmayışından dolayı mezar kazıldıktan sonra “sapıtma” adı verilen kibleye doğru yaklaşık 60 cm çapında mezar içinde bir bölme daha kazılır. Buradaki amaç cenazenin üzerine toprak çökmesini engellemektir (Gözlem notu 7, Kasım 2023). Gözlem notunun görseli ekte paylaşılmıştır. Evdeki ve mezarlıktaki bu işlemler devam ederken ölünün dışarıda çocukları varsa onların da gelmesi beklenir. Normalde cenazeyi bekletmeden aynı gün öğle namazı veya en geç ikindi namazını müteakiben defnetmek gerekir. Çok zaruri bir durum olursa da keraat vakti denilen zaman hariç her zaman diliminde defin yapılabilirdi. Katılımcı 8'in ölüye ve cenaze defnine yönelik görüşmede kullandıkları orijinal ifadeler şöyledir:

[Araştırmacı: Cenazelerde nasıl bir uygulama olur?

Katılımcı 8: Ayağına çenesine beyaz ip bağlarlar. Akşam keraat dedikleri bir vakit var o zaman gömülmez. Mümkünse öğlen ya da ikindi namazından sonra defnedilir. Sela verilir mezar yeri keşfedilir. Bizim sapıtma dediğimiz yan tarafa doğru olurdu. Sapıtma dediğimiz içe doğru kibleye doğru.

Araştırmacı: Belirgin bir özelliğimiz var mı?

Katılımcı 8: Defnedildikten sonra herkes gider imam orda kalır bir talkın verir. Talkın o kişinin annesinin adını söylemesidir. Gül suyu ikram edilir. Lokum ikram edilir. Cenaze evinde tüm ışıkları yakarlar üç gün boyunca. Ayakkabı ters konur kapının önüne ruhu geri gelmesin şeytan gelmesin falan diye. Bunlar Şamanizm'le alakalı hep. Ölen kişinin kıyafetleri dağıtılır hem hayrına hem de hatırlanmasın izi silsin diye. Gelin bir bakımdan kayınpederinin izini siliyor kendi hükümdarlığını ilan ediyor. Üç gün sonra taziye için kurulan çadırı kaldırıyorlar. Yine üç gün sonra ufak çaplı bir yemek veriyorlar. Bunları yedisinde de yapanlar var. Artık o evde yaşamayan oğlu kızı gelini kim varsa gidiyor. Nerdeyse bir hafta yedi gün cenaze evinde ateş yakıp yemek pişirmezler. Komşular getirir anlaşarak sırayla yemekleri.] (Görüşme, Aralık

2022)

Cenaze yakınları yas tutarken, meftunun tüm yakınları da gelmişse öğle namazını kılmak üzere erkekler camiye giderler. Namaz bitimi cami yanındaki musalla taşına konulmuş tabut içindeki cenazenin İslami usullere göre cenaze namazı kılınırdı. Helallik istenildikten sonra ölü evinin önünden son bir kere daha tur attırıldıktan sonra omuzlarda mezarlığa doğru götürülürdü. Eskilerde cenaze namazının mezarlık önünde, girişinde kılındığı da çokça olmuştur. Erkek omuzlarında daha önceden kazılan mezar yerine getirilen cenaze, imam nezaretinde tabuttan çıkarılır. Dualar eşliğinde cenaze kefenle birlikte yüzü kibleye bakacak şekilde mezarın “sapıtma” kısmına konulur. Daha sonra tahta ve taş gibi malzemeler konularak mezar toprakla kapatılırdı. Cenaze sahiplerinin ve tüm köylülerin huzurunda dualar eşliğinde en az bir kürek toprak atarak yardımlaşma ile bu işlemler tamamlanırdı. Üzeri bolca toprakla doldurulan ve yığılan mezarın iki başına birer büyük taş konulurdu. Son yıllarda imkânı olan ailelerce mermerden mezar yaptırma geleneği Karacakurtlar arasında da oldukça yaygınlaşmıştır. Defin işlemi tamamlandıktan sonra mezar içinde imam tarafından cemaatin katılımı ile Yasin süresi ve dualar okunur. Cenaze sahiplerine mezarlık çıkışında başsağlığı dilendikten sonra cenaze evine dönülürdü. Mezarlıkta ise “talkın” denilen işlemi tamamlamak üzere sadece imam kalırdı. Yakın tarihlere kadar kadınlar mezarlık içine girmez, sadece mezarlık dışında yas tutarken son yıllarda kadınların da mezarlığa girdiğini ve defin işlemini izlediklerini görmekteyiz. *Görüşme yapılan katılımcı 6'nın cenaze definlerine yönelik kısa ve öz olarak söyledikleri şöyledir:*

[Araştırmacı: Cenazeler nasıl olurdu?

Katılımcı 6: Cenazeleri hocalar yıkardı hoca yoksa başka köyden hoca getirilirdi. Kadınları kadınlar yıkardı.] (Görüşme, Kasım 2022)

Ölü evine dönen köylü burada imam liderliğinde Kuran okur, yasa ortak olurdu. Cenaze sahiplerine tek sıra kuyruk şeklinde (son zamanlardaki yaygın taziye yöntemi) baş sağlığı dilendirdi. Karacakurt Türkmen köylerinde cenaze sahipleri yemek yaptırmazdı. Başsağlığına gelen misafirlere gül suyu ve lokum ikram edilirdi. En az üç, en fazla yedi gün boyunca ölü evine akrabalar ve komşular tarafından yemek getirilirdi. Cenaze evinde kesinlikle ocak yanmaz, yemek

pişmez idi. Ancak son yıllardaki toplumsal etkileşim ve değişimden dolayı çevre aşiretlerden etkilenilerek cenaze defin sonrasında yemek, kıymalı, lahmacun yaptırma gibi adetlere Karacakurt Türkmen köylerinde de rastlanılmaktadır. Üçüncü gün sonunda cenaze evi kısmen dağılmaya başlar, ev halkı günlük ihtiyaçlarının çoğunu kendileri karşılarlardı. Köy dışından gelen cenaze yakınları evlerine dönerlerdi. Yedi gün sonunda cenaze yemeği pişirilir, helva kavurulur yakın akraba ve komşulara ikram edilirdi. Cenazeden sonraki günlerde tanıdık eş, dost, köylüler ve akrabalar başsağlığına gelirler. Gelirken de eli boş gelmezler; lokum, gül suyu, şeker, çay, kahve gibi gıdalar getirirlerdi. Yedinci gün sonunda ölü evinde rutin yaşam tekrardan yavaştan başlar idi. Asıl büyük cenaze yemeği ise ölünün ‘kırkının çıktığı’ haftanın cumasında köy camisinde mevlit okunmasından sonra yapılırdı. Rahmetlinin ruhuna komşu köyler, cenazenin yakınları ve tüm köylünün katılımı ile büyük bir cenaze yemeği tertip edilirdi. Cenaze yemeğinden önce ev ev dolaşarak küçük paket helva ile küçük ekmek ölen kişinin ruhuna dağıtılırdı. Cenaze yemeği kişinin yaşarken bulunduğu statüye göre farklılaşabilirdi. Örneğin ölen kişi bir ağa veya akrabası ise çok daha görkemli bir “kırk yemeği” verilirdi. Yine ölü evinde kırk boyunca cenazeye saygı nedeniyle televizyon, radyo açılmaz. Müzik dinlenmezdi. *Katılımcı 4’ün bu hususa yönelik söyledikleri şöyledir:*

[Araştırmacı: Cenazeler nasıl olurdu?

Katılımcı 4: Sen benim cenazeme gitmezsen ben de seninkine gitmem geleneği vardı. Genelde bütün köy halkı orda olurdu. Erkekleri köyün imamı, kızları köydeki yaşlı kadınlar ya da anneleri yıkardı. Erkekse sabah namazından sonra tutarlar sırtlarından mezara götürürler. Bir cenaze olduktan sonra bazı evlerde kırk gün boyunca radyo, televizyon açılmazdı]. (Görüşme, Aralık 2022)

Bu davranışa, çoğu zaman komşular ve akrabalar da dâhil olurdu. Komşular televizyon izleseler bile çok kısık sesle ve cenaze evini rahatsız etmeden bu işi yaparlardı *(Gözlem notu 7, Kasım 2023)*. *Gözlem notunun görseli ekte paylaşılmıştır. Özellikle kadın cenazelerin nasıl yıkandığına yönelik katılımcı 9’un tespitleri aşağıdadır:*

[Araştırmacı: Kadın cenazeler nasıl yıkanır?

Katılımcı 9: Bakır kazanlar olurdu ateş yakılır su içinde kaynar kaynadıktan sonra yıkanır. Ölünün üzerine şişmesin diye bıçak konulurdu. Soğuk olsun diye. Öldüğü zaman çenesini ve iki ayağını bağlıyorlar. Dağılmasın diye. Üstündekileri kesiyorlar. Eskiden öldükten sonra iki üç gün ateş yakarlarmış ayakkabılarını dışarı koyarlarmış. Cenaze giderken evinin etrafında bir

dolaştırırlar son kez ruhu görür görmez. Üç gün lamba sönmülmez. Kırk gün televizyon şarkı açılmazdı. Ölen kişinin kıyafetleri dağıtıldı. Gariban bir kişiye soğan ve bulgur verilirdi. Yatağı döşeği verilirdi.] (Görüşme, Ocak 2023)

Karacakurt Türkmen köyleri cenazelerini diğer köy ve aşiretlerden ayıran belli başlı örf ve adetler ise şöyledir. Ölenin ayakkabısı ucu dışa bakacak şekilde kapıya konulur, üç gün boyunca ölenin ruhu geri gelmesin diye evin tüm ışıkları yanık bırakılırdı. Ölen kişinin ayakkabısı cenaze evden çıktıktan sonra ölen kadın veya erkeğin tüm kıyafetleri ihtiyacı olan köylü veya kişilere dağıtıldı. Ölen kişi kayınvalide veya kayınbaba ise bu işi özellikle gelin yapardı. Böylelikle gelinin evde hükümranlığını ilan ettiği düşüncesine inanılırdı. Yine evin gelini veya kızları, cenaze evden çıktıktan sonra arkasından ev süpürülür. Ona ait son kıyafetler de gönderilerek ruhunun evden çıkacağına inanılırdı. *Katılımcı 9 diğer görüşme yapılan kişilerden farklı olarak şöyle bir ifade kullanmıştır:*

“Bazı Karacakurt ailelerde cenazenin defninden sonra ölenin hayrına bir kişiye kuru soğan ve bir miktar bulgur verilirdi. Bazı cenazelerde evin önünde üç gün ateş yakıldığı durumlara da rastlanılmıştır.”

Bu durumun genel bir uygulama olmadığı bazı aile veya kişilerin bağımsız uyguladığı bir davranış olduğu değerlendirilmektedir. Ölen kişinin bebek/çocuk olması, askerde şehit edilmesi, vahim bir olay sonucunda yaşamını yitirmesi durumunda genel cenaze adetlerinin dışına çıkıldığı da söyleyebiliriz. Örneğin bir bebeğin doğum anında veya anne karnında vefatı halinde cenaze namazı kılınmaz, doğrudan küçük bir mezara kundağı ile defin edilirdi. Cenazenin şehit olması durumunda ülke genelindeki ya da o zamanki uygulamalara göre defin yapılırdı. Büyük olaylar, kazalar üzerine gerçekleşen ani ölümler sonrası Karacakurt köylerinde ağıtlar yakıldığını, acının uzun sürdüğünü, bu olayların köyleri derinden etkilediğini görmekteyiz. Bu tür ölümleri ve üzerine yakılan ağıtları sonraki bölümlerde ele alacağız.

Vefat edenler Karacakurt köylerinde unutulmaz uzun yıllar bayram öncesi mezarlık ziyaretleri ile anılırdı. Ruhları için bir “Fatıha” okunurdu. Ölüm olduğu yıl düğün olacaksa düğün sahipleri de mutlaka mezarlık ziyareti yaparlar, dua ederler ve cenaze yakınlarından düğün için izin alırlardı. *1990 ve 2015’li yıllara*

ait iki adet fotoğraf gözlemlenerek analiz edilmiştir.

Fotoğraf 27. Hasanlılar Köyünden Cenaze Defin Anı (2015)

Fotoğraf 28. Karaovalar Köyünden Cenaze-Defin Sonrası Toplu Dua (1990'lı Yıllar)

3.1.3. Doğum Öncesi, Sonrası ve Erkek Çocukların Sünnet Olmasına Yönelik Adetler

Karacakurt Türkmen köylerinde kadınların hamileliği, çocuk (bebek) doğumu, lohusalık, erkek çocuksa sünneti üzerine uygulanan adet ve gelenekleri şu şekilde özetleyebiliriz:

Türklerde doğum, bebek neslin devamı anlamına gelen çok kutsal bir olay olarak kabul edilir. “Her çocuk kısmetiyle gelir ve aileye bereket getirir.” genel geçer sözlerinden hareketle çocuk bir ailenin temelidir. Çocuksuz bir aile düşünülemez. Bu sebeple de Karacakurtlar’da evlenen her genç çiftten beklenti en kısa sürede

aileye torun/ torunlar vermeleridir. Evlilikten sonra özellikle erkek tarafından başlayarak geline ve damada aile tarafından çocuk baskısı başlar. Bebezsiz, çocuksuz aile eksik aile olarak kabul edilir. En kısa sürede hem aileler hem de köylü tarafından yoğun bir baskı damat ve gelin üzerinde hissedilir. Gelinin hamile (yükli) olduğu müjdesi verilir verilmez ailede büyük bir sevinç yaşanır. Hele de bu bebek erkek olursa bu sevinç kat kat daha yüksek yaşanır. Zira erkek Türklere soyun devamı sayılır. İki canlı kabul edilen geline evde ağır işler verilmez, aşerdiği meyve, sebzeler hızlıca tedarik edilmeye çalışılırdı. Erkeğin düzenli bir geliri yoksa ve baba evinde birlikte yaşıyorlarsa maddi olarak bu ihtiyaçları baba karşılardı. Gelin hamilelik sürecinde ekşi aşeriyorsa kız, tatlı aşeriyor ve tatlıyı çok yiyorsa erkek doğuracağına inanılırdı. Gelinin karnı ne kadar büyük olursa, o kadar daha çok erkek bebek olacağı ihtimali doğru kabul edilirdi. Hamilelik süreci zor olduğundan kadınlar arasında hamile geline ‘Allah tez zamanda hayırlısı ile kurtarsın’ tabiri kullanılırdı. Köylerde eskiden doktor ve hastane olmadığından hamilelik sürecini ve doğum anını köydeki tecrübeli “ebe” denilen kadınlar takip eder, süreci başından sonuna kadar yürütürlerdi. Her köyde ebeler yapan 3-4 kadın vardı. Katılımcı görüşmelerden alınan bilgilere göre Hasanlar köyünde Nazen, Üriziye, Karer... gibi kadınlar doğum işini yürütürlerdi. Günümüzde doğum işi tamamen hastanelerde, aile hekimlerinin takibinde profesyonel olarak yürütülmektedir. *Konuyla ilgili Katılımcı 1’in Hasanlar köyünde gebelik süreci ve sonrasına ait görüşme kayıtlarının bir bölümü şöyledir:*

[Araştırmacı: Hasanlar köyünde eskiden doğuma yönelik adetler nasıldı? Doğum nasıl yaptırıldı? Lohusalık süreci nasıldı?

Katılımcı 1: Yeni evlenen her çiftten anne, baba ve yakınları biran önce çocuk beklerlerdi. Biran önce hamile kalması için geline kaynanası tarafından baskı yapılırdı. Yüklü olarak görülen gelin, son ana kadar ev ve tarla işini yapmaya devam ederdi. Doğum sancısı başlayınca bizim köyde Karer, Üriziye Nazen ebeye haber salınırdı. Gelinin anasına ve yakınlarına haber salınır, doğum sürecinde ebe kadınlara yardımcı olurlardı.] (Görüşme, Ocak 2023

Doğum sancısı başlayınca veya kadının suyu gelince kaynana hemen köydeki doğum yaptıran ebeleri çağırır. Gerekli bez, sıcak su hazırlanır. Hamileye ebeler tarafından talimatlar verilerek doğum yaptırılırdı. Doğum olunca yine bu ebeler tarafından çocuğun göbeği bağlanır. Üst tarafından kesilerek uygun bir yere

plenta gömülürdü. Göbeğin kuruyarak düşmesi beklenirdi. Bebek olduktan sonra damada ve kayınbabaya müjde verilirdi. Özellikle bu çocuk erkekse bu müjde daha da değerli olurdu. Ebe kadınlara doğum sonrası belirli miktarda para veya maddi değeri olan eşya verilirdi.

Çocuk doğduktan sonra hızlı bir şekilde keten bir bezle daha önceden getirilmiş beyaz kumsal toprakla belendir. Elleri ve kolları sıkıca sarılır, kundaklama yapılırdı. Bu işi ilk seferde ebeler veya tecrübeli olan kaynana yapardı. Bu davranıştaki amaç “çocuğun elleri kolları düzgün olsun; uslu ve akıllı olsun” inanışıdır. Yine çocuk doğduktan sonra cinsiyet fark etmeksizin ebeler veya kaynana tarafından bebeğin kaşına “kaşı gü” olsun diye sürme çekilir; nazar değmesin diye kulak arkasına “kara is” çalınır; “iğdeli nazar boncuğu” çocuğun kundağının üzerine “çatal iğne” ile takılırdı. Bu davranış yaygın bir gelenek halini almıştır. Yine kırk gün lohusa olarak kabul edilen gelinin üzerine al basmasın diye kırmızı tülben atılır, lohusanın yanında eşi yoksa mutlaka erkeğin ceketi, montu, kazağı gibi bir parça kıyafeti lohusa kadının yatak ucuna bırakılırdı. Lohusalık dönemi boyunca kırk gün eve misafir alınmazdı. Lohusalığın ilk bir haftasında “lohusa hakkı” olarak kabul edilen komşu evinde pişen çorba, tatlı gibi basit yemekler ile süt, meyve suları gibi yiyecek ve içecekler gönderilirdi. Komşular eve girmeden kapıdan bu lohusa haklarını teslim ederlerdi. Lohusalık döneminde çocuk da kimseye gösterilmez, uğursuzluk getireceğine inanılırdı. Genelde doğan çocuğa dedesi çeyrek bir altın takardı. Yeni doğan ve hassas olan bebekle ilgili sarılığa, bingıldağa karşı çeşitli tedbirler alınırdı. *Katılımcı 3 ve 9 ile yapılan görüşmeye çocuğa isim verme geleneği şöyledir:*

[Araştırmacı: Çocuk olunca ne olurdu?

Katılımcı 9: Çocuk doğunca toprağı belerlermişti. Çocuk elleri düzgün olsun diye kundaklarlarmış. Beş altı ay öyle kalırmış. Çocuğun kaşına sürme sürülürdü. Kulağının arkasına da kara sürerlermiş nazar değmesin diye. Lohusalık döneminde komşular yemek getirirlerdi. Kırk gün boyunca ve kimse alınmaz kimseyle konuşulmaz kimseye çocuk gösterilmez nazar değmesin diye. Kırk gün geçince komşular yakınlar kıyafet getirirlerdi. Köstek kesme de şu çocuklar düşmeye meyilli oldukları için ayaklarına ip bağlarlardı. Dini bütün olan insanlara o ipi kestirirlerdi. Kurbağcık kesme var şekeri çocuğun damağına dayarlardı oradaki zehirli kanlar çıkardı. Çocukların ilk dişi çıktığı zaman buğdaydan suyla kaynatılır. Göbeği düşer nereye gömersen o mesleği yapacağına inanılır.] (Görüşme, Ocak 2023)

Yapılan görüşmelerden ve Gözlem notu 5'ten hareketle doğum sonrası örf ve adetleri şöyle özetleyebiliriz: Çocuğa isim verme işi doğum sonrası yapılacak ilk işlerden biridir. İsim verme işini genelde ailenin büyüğü olan dede, dede yoksa baba yapar. İsim verilirken genelde Kuran'da geçen kavramlar tercih edilir. İsim verme işini ailenin büyükleri veya baba çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okuyarak; ardından da "senin isminolsun" cümlesini üç kere tekrar ederek gerçekleştirmiş olur. İlk çocuk erkek olursa, Karacakurt Türkmenlerinde genelde erkeğin babasının adı verilir. Ailede ölen bir yakın varsa abi, amca, dede, onların çocukları gibi unutulmasın diye bu kişilerin isimleri de konulurdu. Yine uzun süre çocuğu olmayan ailelerin ilk çocuklarına özgü isimlerin; çok çocuğu olan ailelerde ise çocuğun artık istenmediğine dair isimlerin de kullanıldığını görmekteyiz. Daha önce de ifade edildiği üzere doğum olduktan sonra kırk gün boyunca bebek ve aile ziyaret edilmezdi. Kırkinci gün sonunda komşular ve akrabalar tarafından bebeğin cinsiyetine uygun bir kıyafet alınarak 'göz aydınlığı' ziyaretleri gerçekleştirilirdi. Bu ziyaretler birkaç ay boyunca komşu köylerin de katılımı ile yapılırdı. (Gözlem Notu 5, Haziran 2023) Gözlem notunun görseli ekte paylaşılmıştır.

Karacakurt Türkmen köyleri özelinde doğum sonrasında uygulanan bazı örf ve adetler ise şöyle ifade edebiliriz:

Bebeğin doğumunun yaklaşık birinci haftasında kuruyarak düşen göbeği ileride o meslek erbabı olsun, o işi yapsın diye bir yakını tarafından o yerin bahçesine gömülürdü. Örneğin, okusun istenilen bir çocuğun göbeği okul bahçesine gömülürdü. Çocuğun doğumdan sonraki ilk birkaç haftasında "kurbağacık kesme" adı verilen köyde bu işi bilen, bu konuda ocak olarak bilinen kadınlarca çocuğun damağı şekerle parmak vasıtasıyla bastırılarak çizilir; pis kan dışarıya çıkarılırdı. Bu iş yapılırken yine dualar okunurdu. Böylelikle çocuğun kötülüklerden kurtulacağına, daha az musibet ve hastalıkla karşılaşacağına inanılırdı. Çocuk emeklemeye başladığında yürümeden önce "köstek kesme" adı verilen ritüel de gerçekleştirilirdi. Çok düşen, düşmeye müsait olan çocuk yürümeye başlamadan önce manevi yönü kuvvetli, dini bütün bir yakın köylü

tarafından çocuğun iki ayağı arası iple bağlanırdı. Daha sonra dualar eşliğinde yürüyüşü düzgün olsun, kaza belayla karşılaşmasın diye bağlanan bu ip kesilirdi. *Katılımcı 3 ile yapılan görüşmede sonrasında çocuklarda “bulgurcuk çıkması ve tedavisi” üzerine şu sonuçlar elde edilmiştir:*

[Araştırmacı: Doğum sonrası anneye ve bebeklere yönelik uygulanan örf ve adetler nelerdir?

Katılımcı 3: Bulgurcuk denen çocukların yüzünde sinir gibi bir şeyler çıkardı. Ocağı olan birine gidilir ağızda bulguru çiğner üç gulhü bir elham okur çocuğun yüzüne üflerdi. Bizde bahri emmi vardı. Doğum yapan kadını al basmasın diye kırmızı türbent bağlarlar. Doğumdan önce toprağı kızdırırlardı. Sütün artsın diye kuymak pişirirlerdi tereyağı şeker ekme.] (Görüşme, Ocak 2023)

Birçok bebeğin yüzünde “bulgurcuk” adı verilen siğil benzeri kabartılar çıkardı. Bu durumda çocuklar “ocak” adı verilen köyde ağzı dualı kişilere götürülür. Dualarını okuduktan sonra bu kurbağacıklar kaybolurdu. Çocuk ilk diş çıkardığında soba üzerinde bulgur, diş hediği kaynatılırdı. Böylelikle çocuk üzerindeki huysuzluk, iştahsızlık, huzursuzluk davranışlarının gideceğine inanılırdı. Kaynatılan diş hediği, beyaz bir yaygı üzerinde tepsiye konular, bulgurla beraber çerez ile beyaz akide şekeri karıştırılır, çocuğun başından serpilirdi. Tören sonrasında etkinliğe katılan misafirlere şeker ve çerez ikram edilir. Dualar edilerek, çocukla ilgili iyi niyet dileklerinde bulunulurdu. Ayrıca çocuğun 6-7 yaşlarına geldiğinde ilk süt dişleri dökülmeye başladığında bu çıkan ilk dişler rastgele bir yere atılmaz, dualarla köpeğin yalağına atılır ve bazı yerlere gömülürdü. Çocuk erkekse yaşı geçmeden birkaç sene içinde mutlaka sünnet ettirilirdi. Eskiden bu işi ustalık-çıraklık geleneği çerçevesinde öğrenmiş adına “sünnetçi” adı verilen, aynı zamanda “köçeklik” de yapan kişiler yaparlardı. Bu köçekler de genelde Karacakurt obasına bağlı Kırşehir ve köylerinde düğün çalıp, oynayan abdallar idi. Sünnet törenleri erkeklığe atılan ilk adım olarak kabul edilirdi. Sünnetlerde, sünnet olacak çocuğun babanın yakını bir kirvesi de olurdu. Sünnet düğünlerine eskiden daha fazla önem verilirken son yıllarda sünnetler de hastanelerde yapılır hale gelmiş, böylelikle sünnet törenleri önemini yitirmiş hale gelmiştir. Önceleri sünnet düğünleri ve törenleri ayrıca zenginliğin ve varlığın da bir göstergesi idi.

Katılımcı 6'nın doğum sonrasında uygulanan örf ve adetlere yönelik kısaca söyledikleri şöyledir:

[Araştırmacı: İlk çocuk doğunca ne olurdu?

Katılımcı 6: Komşular kuyumak pişirirlerdi. Çocuğa bez koylardı. Çorba pişirirlerdi.] (Görüşme, Kasım 2022)

1980'li yıllara ait bu fotoğraf gözlemlenerek analiz edilmiştir. Sünnet düğünlerine yönelik bulguların elde edilmesinde, sonuçlar çıkarılmasında doküman olarak kullanılmıştır.

Fotoğraf 29. 1980'li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Sünnet ve Köy Düğünlerinde Köçeklik Geleneği

3.1.4. Asker Uğurlama

Karacakurt Türkmen köylerinde askerlik çağına gelen genç erkeğin askere gitmeden önce uygulanan örf ve adetleri şu şekilde özetleyebiliriz:

Fotoğraf 30. Hasanlar Köyünden 1970'lerin Sonundan Bir Asker Uğurlama Öncesi

Asker uğurlama ve karşılamaya yönelik 1970'li yıllara ait bu fotoğraf gözlemlenerek analiz edilmiş ve belge olarak kullanılmıştır. Yukarıdaki eski bir fotoğraf da göstermektedir ki, Karacakurt Türkmen köylerinde askerlik görevi oldukça kutsaldır. Askere giden gençlere yönelik çok sayıda töre uygulanır, etkinlikler yapılır. Anadolu'da yaygın olarak "Askere gitmeyene kız verilmez" sözüne Karacakurt köylerinde fazlaca itibar edilir. İşi olmayana ve askere gitmeyen gence kız verilmez, adam olarak görülmez. Bu sebeple askerlik çağına gelen gençler askere gitmeden önce gruplar halinde evlere davet edilir. Asker yemeği verilir, yine asker uğurlamadan önce cebine de harçlık konulurdu. Askerliğin uzun olduğu yıllarda ailenin, nişanlımın veya eşin yazdıkları asker mektupları oldukça acıklı ve duygusal içerikli olabiliyordu. Cumhuriyet öncesi dönem ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında okuma yazma bilmeyen askerler okuma-yazmayı askerde öğreniyor. Hayatı, evin ve ailenin değerini askerde öğrenerek terhis oluyorlardı. Katılımcı 8'in Karacakurt köylerinde asker uğurlamaya yönelik örf ve adetlerle ilgili görüşmede söyledikleri şöyledir:

*[Araştırmacı: Askere gitmeden önce ve askerlik dönüşünde neler olurdu?
Katılımcı 8: Davet ederler yemeğe çağrılır haçlık gitmeden bir gün iki gün önce verilir. Kınayı da herhangi bir kadın yakın akrabası yakar. İmam dua okur ailesi en yakın ilçeye herhangi bir araçla gider otobüse bindirirdi. Asker dönüşünde de bizim halkımız gözün aydına gider. Aile tarafından kına ve çerez verilir.] (Görüşme, Aralık 2022)*

Araştırmanın yapıldığı Karacakurt Türkmen köyleri Sadık, Karaova ve Hasanlar köyleri özelinde askere gitmeden önce etkinlikler ve uygulanan adetleri şu şekilde özetleyebiliriz. Askere gidecek sülüs tarihi belli olan grup, toplu olarak evlere yemeğe davet edilirdi. Yine askere gitmeden birkaç gün önce her bir asker için komşu, akraba ve diğer askerlerin de daveti ile eline kına yakma töreni düzenlenir; askere gidecek gençlerin ceplerine harçlık konulurdu. Asker grubu askere uğurlanmadan önce imam liderliğinde mezarlık ziyareti yaparlardı, yakınlarına dua ederler. İmam da sağ salim askerliklerini tamamlamaları için topluca dualar okurdu. Köy halkı ile helalleşirlerdi. Daha sonra bu askerler ailelerince en yakın ilçeye araçlarla götürülür, otobüse bindirilerek 'En büyük asker bizim asker' nidalarıyla birliklerine uğurlanırlardı. Askerlerin terhis sonrası

dönüşlerinde de benzer göz aydınlığı ziyaretleri yapılırdı. Asker ailelerince göz aydınlığına gelen eş, dost ve komşulara küçük paketlerle kına ve çerez ikram edilirdi. Askerliğini tamamlayan gence artık aile tarafından kız bakmaya başlanırdı (*Gözlem Notu 1, Kasım 2022*). 06.11.2022 tarihinde katıldığım kuzenimin oğlunun asker gönderme törenine yönelik gözlem notunun görseli ekte paylaşılmıştır.

Asker uğurlamaya yönelik bu uygulamalar, askerlik süresinin kısılması ve paralı askerliğin çıkmasıyla zaman zaman terk edilse de uzun dönem askere giden köyde yaşayan asker adaylarına yönelik devam ettiğini görüyoruz.

3.1.5. Dinî ve Millî Bayramların Kutlanması, Hacı Uğurlama-Karşılama

Karacakurt Türkmen köylerinde dinî ve millî bayramlarda uygulanan örf, adet ve gelenekleri şu şekilde özetleyebiliriz:

Yapılan görüşmeler ve gözlemler göstermiştir ki, Karacakurt Türkmen köylerinde kutsal bir öneme sahip Ramazan ve Kurban bayramlarına çok önem verilir. Günlerce öncesinden hazırlıklar ve alışverişler yapılırdı. Ramazan ve Kurban Bayramının hangi mevsime ve döneme geldiğine göre değişse de iş, harman, hasat zamanı ile hayvanların bakımlarının zor olduğu uzun yaz günlerinde bayramlar çok daha zahmetli ve masraflıdır. Kurban Bayramı, Ramazan Bayramına göre kat kat daha masraflıdır.

Ramazan Bayramı yaz dönemi dışında hazırlıkları kolay olan ve daha az masraflı bir bayramdır. Küçüğü, büyüğü kalıcı hastalığı olmayan her aile ferdinin oruç tutması gerekir, mazeretsiz oruç tutmamak büyük ayıp kabul edilirdi. Hatta 7-8 yaşlarına gelen kız ve erkek çocuklarına tekne orucu adı verilen yarım gün, öğleye kadar alıştırma oruçları tutturulurdu. Erlik, sahur vaktine evin süt, yoğurt, peynir, yumurta gibi hazırlanarak tüm ev halkı kaldırılırdı. Bu işi evin gelini/gelinleri yaparlardı. Sahurdan sonra namaz kılınp tekrar yatılırdı. Birkaç saatlik uykudan sonra herkes işini, gücünü yapmak için erken kalkarlardı, yola koyulurlardı. İftarlık olarak çorba, genelde hamur işi bir yemek, yanında da üzüm veya kayısı hoşafı ile turşu mutlaka sofrada yer alırdı. Ramazan ayı boyunca

komşular ile akrabalar birbirlerini iftara davet ederler. İftar sonrası topluca camiye teravih namazı kılmaya giderlerdi. Ramazan veya Kurban bayramları öncesinde köylerde imkânları ölçüsünde başta çocuklar, varsa gelin kız olmak üzere ailenin tüm bireylerine bayramlıklar alınırdı. Kadınların eski bayramlarda üç etek tabir edilen Anadolu'da yaygın olarak giyilen kıyafetin Karacakurt kadınlarınca da kullanıldığını biliyoruz. *Sadık köyünde katılımcı 5 ve 6 ile yapılan görüşmelerde eski bayramlarda kadınların çocukları için el örgüsü kazak, pantolon, yelek, çorap, şapka gibi bayramlık kıyafetler yaptıkları; erkeklerin ise süven pantolon ve emcekli şapka giydikleri bilgisine ulaşılmıştır. Görüşmenin ilgili bölümleri paragraf sonunda gösterilmiştir.* Kadınlar bayramlık el açması baklavalar yaparlardı. Bayram günleri erkenden kalkılır, erkekler çocuklar dâhil bayram namazı için camiye giderler. Cami çıkışında tüm köylü birbiriyle bayramlaşır. Eve dönen erkekler diğer aile fertleriyle bayramlaşırlar, ölen yakınlarını ziyaret etmek için mezarlığa giderlerdi. Bayram günlerinde çocuklar, tüm köyde dolaşarak bayram şekeri toplarlardı. Şeker toplama geleneğinin yerini son zamanlarda harçlık alma (para toplama) almıştır. Karacakurt Türkmen köylerinde kurban bayramlarında eskilerde çoğunlukla küçükbaş koyun, keçi kesilirdi. Hali vakti yerinde olan aileler ile beyler (ağalar) büyükbaş inek, tosun keserlerdi. Cumhuriyetin ilk yılları ile Cumhuriyet öncesinde deve kesildiği de bilinmektedir. Kurbanlar genelde bayramın ilk günü bayram namazından sonra kesilir, kesilen kurban etleri köyde maddi durumu zayıf veya kurban kesmeyen ailelere dağıtılırdı. *Eski dinî bayramlara yönelik yapılan görüşmelerin bir kısmı şöyledir ve bu görüşmelerden yukarıdaki bulgulara ulaşılmıştır:*

[Araştırmacı: Oruç zamanları nasıl olurdu?

Katılımcı 3: Sahura erlik derdik. Gelin hazırlardı sofrayı alayımız otururduk. Peynir hoşaf erişte çay içerdik gurbanım. Erkekler tarlaya giderdi kızlar hazırlık görürlerdi. Bamya çorbası pişiririk, tokalı oğlu yağlardık, su böreği çekerik. Erkekler erken gelirdi ikindi vakti gibi. Tatlı olarak oklava baklavası yapardık. Davet olurdu herkesi davet ederlerdik. Oturlar yerler namazını kılarlardı. Şeker toplardık komşulardan.

Araştırmacı: Kurban Bayramları nasıl olurdu?

Katılımcı 3: Küçükbaş keserdik. Zenginler inek keserdi. Deve de keserlermiş eskiden. Ağların devesi varmış.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Bayramlardan önce ne hazırlıklar yapılırdı?

Katılımcı 4: Annen o sütle hamur hazırlanır, mayalanır onu çöre otuyla efendime söyleyeyim saca kalın kalın koyarlar çörek yaparlardı. Ananın elini öper o da sana bir çörek verirdi.] (Görüşme, Aralık 2022)

[Araştırmacı: Eski bayramlar nasıl oluyordu?

Katılımcı 5: Camiden çıkan herkes tokalaşırđı. Kırgınlar tokalaşmazdı da. Örne kıyafetler olurdu kuşaklar bağlardı.] (Görüşme, Kasım 2022)

[Araştırmacı: Bayramlar eskiden nasıl olurdu?

Katılımcı 6: Büyüklerimizin evine gidip elinden öperdik. Bayramdan önce tatlı yapılır. Kızlara fistan giydirilirdi.] (Görüşme, Kasım 2022)

Son olarak Karacakurt Türkmen Köyleri Dernek başkanlığı da yapan katılımcı 8'in dinî bayramlara yönelik çarpıcı tespitleri şöyledir:

[Araştırmacı: Bayramlarımızda belirgin neler var?

Katılımcı 8: Bayramdan bir gün önce mezarlık ziyaretlerimiz var. Hazırlık yapılır. İşte mümkünse bayramlık kıyafet alınır. Evler temizlenir. Mezar temizlenir. Baklava yapılır. Uzaktan gelecek misafir varsa culuktur, tavuktur öyle şeyler keserler. Özel yemekler yapılır. Sabah bayram namazına gider erkenden. Bizim insanlarımız baba evinde olur mutlaka. Kahvaltayı kalabalık yaparlar öyle tadı ayrı güzel olur. Küsler barıştırılır. Büyükler ziyaret edilir.] (Görüşme, Aralık 2022)

Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ile Nisan ve Haziran aylarında dini bayramlara yönelik yapılan gözleme ait notlardan günümüz ve eski dinî bayram örf ve adetleri kıyaslanmıştır. (Gözlem Notu 6, Haziran 2023; Gözlem Notu 8, Nisan 2023) Gözlem notlarına ait görseller ekte paylaşılmıştır.

Karacakurt Türkmen aşireti köylerinde dini bayramların yanında milli bayramlar da son derece önemli kabul edilmiş, özel önemle kutlanmıştır. Genel olarak milliyetçi ve muhafazakâr bir yapıya sahip olan aşiret köylüleri milli ve manevi değerlerine son derece bağlıdır. Bu sebeple 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı okullarda kutlanırken tüm köylüler de bu bayramlara iştirak ederlerdi. Köylüler şiir okuyan, etkinliğe katılan çocuklarını dikkatlice izlerler. Yakınlarına, akrabalarına hava atarlardı. Evlerine bu günlerde bayrak asarlardı. Çocuklarına en güzel kıyafetleri alırlar, giydirirlerdi. Köy halkı, öğretmenlere milli bayram kutlamalarında her türlü desteği vermişler, vermeye de devam etmektedirler.

Hac, umre gibi kutsal toprak ziyaretleri ile Hidrellez gibi millî değerli ve önemi olan günlere de Karacakurt Türkmen köylerinde özel önem verilir. Hali vakit yerinde olan her ailenin (karı-koca) ömründe bir kez hacca, bu mümkün değilse umreye gitmesi inancı her zaman ön plandadır. Bu düşüncüyü gerçekleştirmek için belli bir olgunluğu giren karı-koca para biriktirir, hac için kuraya başvurur. O

yıl için kuradan çıkan hacı adayları hacca gitmeden önce komşu, eş-dost ve akrabalarca ziyaret edilir. Harçlıkları verilir, hayırlısı ile gidip gelmeleri temenni edilir. Hacca gidecek aile ile mutlaka köylüler helalleşirler, kendileri için de dua etmeleri istenilirdi. Hacca gitmeden olduğu gibi hac dönüşü de tüm köylü, haçtan dönen aileyi hac dönüşü ziyaret eder. Haçtan dönen aile de mutlaka zezem suyu ile tespih, hurma, seccadeye gibi manevi değeri olan, hac ile özdeşleşmiş küçük hediyeleri ziyarete gelen misafirlere ikram ederlerdi. Hac da düğün ve ölümler gibi küs ailelerin barıştığı bir buluşma vesilesi idi. Hacca gitme imkânı olmayan aileler ise ömründe bir kez umre ziyareti yapmayı kendilerine amaç olarak atfederlerdi. Son yıllarda kültürler arası etkileşimin artması neticesinde Karacakurt Türkmen köylerinde de hac dönüşü maddi imkânlar doğrultusunda hacı olan kişilerin yakınlarınca havalimanlarından karşılandığını, önce mezarlığa getirildiğini, konu komşu ve akrabaların katılımı ile imam nezaretinde topluca dua edildiğini görüyoruz. Yine önceki yıllarda olmayan el yapımı pasta, börek ve içecek ikram edilmesi uygulamasının da yaygınlaştığına şahit olmaktayız. *(Gözlem notu 4, Haziran ve Temmuz 2023) Bu tarihlere ait gözlem notları, ekte paylaşılmıştır.*

Karacakurt Türkmen köylerinde Türk dünyasının sembol günleri, adetlerinden biri olan Hidrellez de oldukça önemlidir. Mayısın ikinci haftasına gelen bu günlerde tam anlamıyla toprağın canlanması, getirmesini umdukları bereket kutlanır; çeşitli etkinlikler düzenlenirdi. Sadık, Karaova ve Hasanlar köyleri dâhil diğer Karacakurt köylerinde Hidrellez çoğunlukla nişanlı, sözlü gelin kızı olan erkek tarafının organizasyonunda kutlanırdı. Erkek tarafı gelin kıza kıyafet başta olmak üzere hediyeler alır. Kız tarafının ailesine boynunda altın bir takı ile koç götürürdü. Ayrıca kız tarafına aile ferdine göre bohça içinde hediyeler götürülürdü. Bu yapılanlara ilave olarak erkek tarafı kendi akrabaları ve kız tarafını da davet ederek köye en yakın yeşillik, sulak bir yere eğlenmeye, piknik yapmaya götürürdü. Gitmeden önce kadınlar imece usulü pasta, börek gibi hamur işi ürünler hazırlarlar, çerez ve içecek de erkek tarafından alınırdı. Burada hep beraber eğlenilir, güzel bir gün geçirilirdi. Görüşmelerden katılımcı elde edilen verilere göre Hasanlar köyüne yakın Samsun (Samsam) vadisi, Sadık ve Karaova

köyleri arasındaki Kuruhöyük bölgesi eğlenmeye gidilen yerler arasında sayılabilir. *Aşirete mensup köylerde Hidrellez kutlamasına yönelik Katılımcı 3 ve 9'un söyledikleri şöyledir:*

[Araştırmacı: Hidrellez nasıl olurdu?

Katılımcı 3: Mayıs'ın altısında olurdu. Kıyafetler alınır. Yirler içerlerdi. Gelin kıza hediye koç götürürlerdi. Samsun'a giderdik hep beraber. Yemek yaparlardı. Özellikle nişanlı biri varsa o yapardı yakınlarını davet ederdi.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Hidrellez nasıl kutlanırdı?

Katılımcı 9: Mayısın ikinci haftasında başlar. Komşular davet edilir geline hediye götürülür. Gelen koyun kesilir yenilir. Sadece düğün olunca hidrellez kutlandı düğün yokken kutlanmaz. Muharrem ayında da aşure dağıtılır yedi eve. Birisi öldükten sonra yedisinde herkes toplanır Yasin okunur o canı için herkes imkânlarına göre bir şeyler yaparlar. Kırkında da helvayla ekme dağıtılır.] (Görüşme, Ocak 2023)

Bu bulgulara ulaşmada görüşmelerin yanı sıra araştırmacının çocukluk yıllarında Samsun Höyüğüne nişanlı akrabaları ile bizzat yaptığı Hidrellez kutlamasına katılması da oldukça etkili olmuştur.

3.1.6. Koyuna Koç ve Kuzu Katımı

Karacakurt Türkmen köylerinde koyuna koç ve kuzu katımı, koyunların bakımı ile ilgili gelenekleri ve uygulamaları şu şekilde özetleyebiliriz:

Yıllarca küçükbaş hayvancılık (koyun-kuzu) işi yapan bir aileden gelen araştırmacı olarak babamla yaptığım sohbetler, gözlemler ve köyümüzden yetişip Türk tarihi ve kültürü alanında önemli bir isim olan Prof. Dr. İlhan Şahin'le yaptığım telefon görüşmesi (2023, 12 Ocak) neticesinde bu konuda şu genellemeler yapılabilir:

1980'li yıllara kadar küçükbaş hayvancılığın çok çok önemli olduğu Karacakurt Türkmen köylerinde etinden, sütünden, yününden faydalanılan koyunculuk, diğer adıyla davarcılıkla ilgili yıllardır süregelen gelenekler vardır. Çobanlık yapan kişi köyün özellikle de beylerin binlerce koyun kuzusunu otlatır. Yaz dönemi arazide yatar, ağıllara kapatırdı. Türklerin Orta Asya'dan beri süregelen çobanlık geleneğini bölgenin coğrafi ve iklimsel durumuna uyduran Karacakurtlar hayvanların doğumundan, sütün sağılması, hayvanların kırılması, koç katılmasına kadar büyüklerinden öğrendiklerini uygulamışlardır. Yünleri kışın

uzayan koyunların tüyleri yaza girmeden önce imece usulü kırklık ile kırkılır. Yünler kirmende kadınlarca eğilir. Dokumada, yatak yorgan yapımında kullanılırdı. Her sürünün, hatta sürüdeki her bir koyun sahibinin koyunlar karışmasın diye koyunların kulakları birbirinden farklı olarak enenirdi. Böylelikle kimsenin koyunu diğerine karışmaz idi. Koyunlar kışın yaklaşması ile birlikte evlerin kenarlarında olan ağıllara, daha da soğuk aylarda “koyunluk, çardak” adı verilen yerlere alınırlardı. Ekim sonu gibi “koç katımı” zamanıdır. Her sürüde birkaç iyi cins koç bulunurdu. Şubat ayının gelmesi ile birlikte hayvanlar kuzulamaya başlar idi. “Kuzulama veya döl zamanı” denilen şubat, mart ayları mal sahibi, çoban için en zor ve rezil dönemdir. Bu dönemde kuzular ve koyunlar ayrılır. Ayrı ayrı otlatılır, günde birkaç defa emiştirilirdi. Bu meşakkatli iş, her yıl devam ederdi.

3.2. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Anlatılan Masal (Metel), Efsane, Hikâye (Halk Hikâyesi), Ağıt, Türkü, Deyiş, Halk Oyunu vb. ve Kaynakları

Geçmişten günümüze kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylüsünün insan, mekân algılarının yıllara göre değişimini gösteren en ilginç bulgu eski Türk destanlarında yer alan motiflere ve olağan üstü unsurlara Beğdilli (Karacakurt) Türkmenlerinde de rastlanmıştır. Geçmiş sözlü ürünler ile bugüne yönelik efsanelerin anlatımında büyük oranda aynılık bulunduğu görülmektedir. Yine Karacakurtların sözlü ürünleri olan halk hikâyeleri, metellerde masalımsı unsurlar ve mübalağaya sıkça rastlanmaktadır. *“Çocuklarının öldürüleceğinden endişe eden kadın, sürgüne gitmeden önce çocukları dağdaki bir mağaraya götürür, bırakır. Birkaç yıl sonra Beydili aşireti sürgünden eski yurtlarına döner. Hizmetçisi kadınla birlikte çocukları bıraktığı mağaraya giden anne gördüğü manzara karşısında gözlerine inanamaz. Üç oğlu da ellerinin başparmağını emerek sıhhatlice yaşamaktadırlar. Çocukların kimler tarafından korunup beslendiğini öğrenmek isteyen anne, bir kenara gizlenir beklemeye başlar. Gün batarken bir kurt, ağzında yiyecek gelir ve çocukları besler. Meğer bu dışı kurt çocukları sütüyle ve avlandığı av etleri ile büyütüştür. Üç oğlunu alıp çadırına*

dönen anne, kara yağız oğluna Kurt Karaca, ince uzun sıırım gibi oğluna Cerid, kafası iri boynu ince oğluna 'Boynuince' diye isim verir. Daha sonra Türkmen obaları içinde bu üç kardeşin obaları 'Karaca Kurt, Cerid ve Boynuinceli' olarak anılır." Bu destansı anonim halk hikâyesi, geçmişten günümüze geçen bu uzun zaman diliminde Karacakurtlar'da mekân, zaman ve insan algısının gelişerek devam ettiği kanısına varabiliriz (Doküman İncelemesi, Kasım 2022). Konuyla ilgili kaynakçada belirtilen çok sayıda web sitesi, sosyal medya hesapları, tezler, makaleler vb. incelenerek bu kanıya ulaşılmıştır.

Özellikle yedi güne kadar süre uzun düğünlerde, uzun ve sert süren kış günlerinde, Ramazan gecelerinde Karacakurt Türkmen köylerinde bölgedeki diğer Türkmen aşiretleri tarafından da bilinen halk ve çocuk oyunlarına rastlanılmaktadır. Bu oyunlar, köylerin ve bölgenin materyal durumuna göre köylünün elinin boş olduğu, işin en az olduğu gün ve mevsimlerde oynanırdı. Köydeki genç ve çocuklar ile diğer yaş grubundan herkes bu oyunlara katılım sağlardı. 1970'li yıllarda köye elektriğin gelmesiyle televizyon izleme, öncesinde radyo dinleme Karacakurt Türkmen köylerinin günlük vakit geçirme ve eğlence araçlarıydı.

Elektrik öncesi dönemin kış eğlencelerinden en yaygın olan günlük eğlencelerinden biri halk masalları (hikâyeleri) olarak bilinen metel/mesel anlatma idi. Akşamın olmasıyla birlikte komşu çocukları ve akrabalar dâhil çoluk çocuk içinde tandır olan kerpiçten evlerde toplanırlar. Saç sobalardan çıkan tezek külleri alınarak tandıra dökülür. Battaniye veya kilim altına giren çoluk çocuğa evin büyükleri içinde masalımsı unsurların da bolca olduğu meteller anlatırlardı. Çoğu çocuk bu halk masallarını dinleyerek uyurdu. Görüşme yapılan katılımcılardan elde edilen veriye göre bu meteller şöyle başlar idi:

*"Metel metel men iki
Oğlu kızı on iki
Metel başını bağlamış
Döne döne ağlamış"*

Mânisi ile başlar, arkasından tandır başındakilere bilmeceler gelirdi. Bu işi iyi yapan kişilere de "metelci" adı verilirdi. Metel anlatma geleneği bölgedeki diğer

Türk oymaklarında da çokça yaygındır. Metellerin ardından halk masalları ve hikâyeleri anlatılarak uzun geçen gün çocukların uyuması ile sonlanırdı. *Katılımcı 9'un tandır başlarında, uzun kış gecelerinde metel söyleme geleneği ve çocuk oyunlarına yönelik söyledikleri şöyledir:*

[Araştırmacı: Eskiden köyünüzde düğünlerde ve özel günlerde oynanan oyunlar varmıydı?

Katılımcı 9: Düğünde sinsin oynanırdı. Eskiden düğüne özgü olmayan saya oynanırdı. Eskiden ısınacak yer olmadığı için herkes ayağını tandıra sokarmıştı. 'İki oğlan iki kız analı babalı oynarlardı' kim bu aile? Gibi sorular sorulur. Cevaplar alınırdı. Sonrasında meteller anlatılırdı, ebeme de ocak derlerdi.] (Görüşme, Ocak 2023)

Hasanlar köyünden katılımcı 1'den derlenen, köyde eskiden beri anlatılan anonim hale gelmiş, ayrılık, aşk hikâyesi ve sonunda ortaya çıkan deyiş ise şöyledir:

[*Katılımcı 1: Bir kızla bir oğlan on dokuz on sekiz yaşlarında birbirlerine âşık olmuşlar. Evlenmişler (tarihi belli olmayan yıllar). Adam yirmi yaşında askere gitmiş. Kadın da hamileymiş tabi delikanlının haberi yok. Ulaşım araçları yokmuş o sıralar oğlanlar on sene askerliğini yapar dönermiş. Adam dönmemiş oğlan çocuğu doğmuş adam öldü bilmişler. Çocuk yirmi yaşına basmış adam atıyla eve dönmüş bakmış evin penceresinde bir delikanlı hanımınlan yatıyor. Birbirlerine şöyle seslenirler:*

Adam kadına şöyle seslenir:

*Akşamına tandır gelin
Kandilini yandır gelin
Koyununda yatan yiğidi
Bana bildir telli gelin.*

Adam deyişe devam eder:

*Dereden arpa biçersin
Suyu nerden içersin
Etrafımı sel alınca
Nereden geçersin.*

Adam deyişe devam eder:

*Aşağıda gelen tatar
Kamçusunu atar tutar
Garip olan nerde yatar
Aç kapıyı telli gelin.*

Erkek seslenir:

*Hastayım attan inemem
İnsem de geri binemem
Ay karanlık yol gidemem
Aç kapıyı telli gelin.*

Adam seslenmeye devam eder:

*İstanbul'da gelir ferman
Dizlerimde yoktur derman
Memmet çavuş sana kurban*

Kadın şöyle cevap verir:

*Akşamına tandır mışam
Kandilimi yandırmışam
Koyununda yatan yiğidi
Gül mememde emzirmişem.*

Kadın cevap verir:

*Dereden arpa biçerim
Suyu pınardan içerim
Etrafımı sel alırsa
Senin kimi ahmakları, körpü kurar geçerim.*

Kadın cevap verir:

*Aşağıda gelen tatar
Kamçusunu atar tutar
Garip olan handa yatar
Yolcu isen git yoluna.*

Telli gelin şu cevabı verir:

*Hastasın attan inersin
İnsen de geri binersin
Ay ışık yol gidersin
Yolcu isen git yoluna.*

Telli gelin cevap verir:

*İstanbul'da gelsin ferman
Dizlerinde olsun derman
Kolum yastık saçım yorgan*

*Aç kapıyı telli gelin.
kurban.] (Görüşme, Ocak 2023)*

Gel içeri Memmet çavuş, canlarım sana

Çobanlık mesleğinin zorluğunu anlatan bir köylü kadının, kızının çobanla evlenmemesi için ikna etmek için söylediği katılımcı 1'den derlenen deyişi (mânisi) ise şöyledir:

*[Çobanın davarı gedikte aştı
Göğ ala şişegi kurt aldı kaçtı
Hay huyt demeye dili dolaştı
Varman kızlar varman bitli çobana
Arkası soyak soyak itli çobana.*

*Çobanın gezdiği yazı değil mi?
Yorgana sınımayan dizi değil mi?
Varman kızlar bitli çobana
Arkası soyak soyak itli çobana*

*Çobanım oturmuş yolun üstüne
Doldurur doldurur verir dostuna
Varman kızlar bitli çobana
Arkası soyak soyak itli çobana] (Görüşme, Ocak 2023)*

Karacakurt Türkmen köylerinde çeşitli büyük ve acıklı olaylar, kazalar sonrasında yaşanan ölümler, askerde şehit olan gençler vb. üzerine yakılmış çok sayıda ağıt da mevcuttur. Ağıt yakma yeteneğine sahip kişiler özellikle de kadınlar (anneler, eşler, kardeşler...) tarafından yakılmış büyük bir kısmı kayıt altına alınmadığı için yok olmuş çok sayıda sözlü ağıt vardır. Bu çalışmada doküman incelemeleri ve görüşmeler esnasında bu ağıtlardan bir kısmı da kayıt altına alınmıştır. *Bu ağıtlardan birkaçı köyün yaşça en büyüklerinden biri olan katılımcı 3'ün Almanya'da işçi olarak çalışan eşinin bir kazada vefatı üzerine söylediği şu dizelerdir:*

*[Araştırmacı: Sizin çok sayıda bildiğiniz masal ve söylediğiniz ağıtlarınız olduğunu biliyoruz. Bunlardan aklınızda kalan masal, ağıt gibi neler var?
Katılımcı 3: Hayri emminin Almanya'da cenazesi gelince söylediğim ağıtlardan aklımda kalan birkaçı şöyle...
Yakın ocağı da kaynasın çayı,
Başıma biriksin Hasanlar evi,
Böylesi yiğide yanılmazmıymış
Körpe kuzuları tazedir yani*

*Naziyo elbisesi kısa dişli
Benim yârim çok alacaktın harçlığı
Siz niye masum duruyunuz körpe kuzular
Sizin için çürüdürüm gençliğimi] (Görüşme, Ocak 2023)*

Karacakurt Türkmen köylerinde eskiden geceleri en çok oynanan ve bilinen oyunlardan biri de sütlü kemiktir. Ebe başının, elindeki kemiği “sütlü kemik”

diye bağıarak, atabileceği en uzak mesafeye fırlattığı, oyuncuların hepsinin birden ay ışığında parlayan kemiği koşarak aradıkları yöresel bir çocuk oyunudur. Oyunda, kemiği bulan oyuncu, diğer oyunculara bunu belli etmeden kaleye ulaşmaya çalışır. Bu oyunun dışında yaz akşamları Karacakurt köylerinde “Saklanpetik” adıyla bilinen saklambaç oyunu da çocuklar arasında çok tercih edilmekteydi. Erkek çocukların oynadıkları bilye oyunu ile çelik çomak oyunu araştırma yapılan köylerde oynanan diğer çocuk oyunlarından. Ancak hızlı teknolojik gelişmeler, ihtiyaç ve şartların değişmesiyle bu çocuk oyunları sadece kitaplarda kalmaya başlamıştır.

Karakiş ve bahar aylarında özellikle gençler arasında oynanan yöresel ve bölgesel bir halk oyunu da “Saya Gezmesi”dir. İslamiyet öncesi Türk kültüründen gelen Anadolu’da birçok Türkmen Aşiretleri tarafından uzun yıllar gelenek şeklinde devam etmiştir. Koyun veya davar yüzü adlarıyla da bilinen geleneksel oyun, özellikle koç katımından 100 gün sonra şubat aylarında köydeki gençlerin maddi ihtiyaçlarını da karşılamak amacıyla oynanırdı. Şamanizm inancından kalan kötü ruhları kovma maçıyla köydeki erkekler yüzlerini de boyayarak kadın ve erkek kılıklarına girerler. Köyün gençleri manilerle ev ev gezerler. Figürlerini ve yetenekleri köylüye sergilerler. Bu gösterinin karşılığında köylüden bulgur ve tereyağı toplarlar, elde edilen hasılatı pazarda satarlardı. Böylelikle hem köylü eğlenir hem de gençler ceplerine bir miktar harçlık koymuş olurlardı.1980’lere kadar devam eden bu geleneksel oyun da artık oynanmaz hale gelmiştir.

Karacakurt Türkmen köylerinin düğünlerinin yedi gün olduğu dönemlerin vazgeçilmez halk oyunları ve halk eğlenceleri sinsin, cirit atma, tura, deve oyunudur. Bu geleneksel oyunlar köy düğünlerinin vazgeçilmez eğlenceleri haline gelmiştir. Eski şaman Türk kültürünün devamı niteliğinde olan “Sinsin oyunu”, geceleri yakılan odun ateşinin etrafında, davul-zurna eşliğinde, ateş etrafında dönülerek özel figürlerle oynanan geleneksel bir oyundur. Eski düğünlerde erkeklerin at üzerinde birbirlerine sopa atarak vurmaya çalıştıkları bir başka geleneksel oyun da “Cirit”tir. Karacakurt Türkmen köylerinde bu oyunun düğünlerin gündüz kısımlarında imkânlar elverdikçe oynandığını görmekteyiz.

Eski düğünlerde oynanan bir başka geleneksel düğün oyunu da “Tura”dır. Anadolu’da güç ve dayanıklılığın sembolü olarak bilinen tura oyunu, örülmüş mendilin kamçı olduğu davul-zurna eşliğinde, ebe olan kişi yönetiminde 10-12 kişi tarafından oynanırdı. Bu oyun Karacakurt Türkmenleri düğünlerinin en favori oyunları arasında sayılmaktadır. Hemen hemen her yaşlının gençlik hatırası arasında tura oyununda yediği/attığı dayak vardır. Eski köy düğünlerinin en bilinen oyunlarından sonuncusu ise geleneksel deve oyunudur. Köy halkı veya misafirler eğlensin diye üç-beş genç kilim, koyun derisi, merdiven gibi ekipmanlar kullanarak kendilerine deve görüntüsü verirler. Köy meydanına otururlar, bir tanesi elinde tefle türkü söyler, deve kılığındaki kişinin üstüne binmeye çalışan köylülerin çuvaldız iğnesi ile olan mücadelesi, ortaya çıkan ilginç ve gülünç olaylar köy halkını eğlendirir. *Görüşme yapılan katılımcıların, köylülerin halk ve çocuk oyunlarına yönelik söylediklerinin bir kısmı şöyledir:*

[Araştırmacı: Köyde eski düğünlerde ve önemli günlerde hangi oyunlar oynanırdı?]

Katılımcı 1: Saya oynanırdı. Aralık ocak mayısa kadar oynanırdı. Delikanlılar oynardı. Üç defa saye oynanırdı. Yörük takarlardı çan takarlardı kulaklarına süpürge takarlardı ona tilki derlerdi. Yüzünü karalarlardı boyarlardı ona arap dirlardı. Biri bulgur toplardı biri yağ toplardı saye biten de oynayanlar alır satardı onları.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Düğünlerde ve önemli günlerde hangi oyunlar oynanırdı?]

Katılımcı 4: Sinsin oynanırdı. Fıçıyı koyarlar, sacın üzerine kül koyup yanık yağla karıştırıp yakarlardı. Efendime söyleyeyim tura oynarlardı. Yere ağar bir taş koyarlardı, urganın ortasında sararlar herkes iki tane eşleşir. Elinizdeki iple iki kişiyi dövmeye çalışırsınız. O sana vurursa ebe o olur. Efendime söyleyeyim halay çekilirdi.]

Araştırmacı: Aklınıza gelen başka oyunlar var mı?]

Katılımcı 4: Erkekler gider hokeçi oynarlardı.

Araştırmacı: Nasıl bir oyun o?]

Katılımcı 4: Senle ben arkadaşım. Urganla vurmak ister. Yetişir de vurursa o ebe olurdu. Düğünlerde herkes tertemiz giyerdi.] (Görüşme, Aralık 2022)

Fotoğraf 31. 1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Çocuklar Çelik-Çomak Oyunu Oynarken

Fotoğraf 32. 1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Çocuklar Uzun Eşek Oyunu Oynarken

Karacakurt Türkmen köylerinde 1970’li yıllarda çekilmiş, çocuk oyunlarını gösteren yukarıdaki iki adet fotoğraf da incelenmiştir. Görüşmelerde elde edilen verilere kanıt olarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

Son olarak araştırma yapılan Karacakurt Türkmen köylerinde anonim durumda olan türkü ve mâniler düğünler başta olmak üzere, bayramlarda, özel günlerde sıkça söylenirdi. Köyde yaşanan büyük olaylar, hastalıklar ve kazalar üzerine gerçekleşen ölümler üzerine ölen kişinin annesi, yakınları ve eşleri tarafından söylenmiş yüzlerce ağıt da vardır. Bu olaylar ve üzerine söylenen ağıtların bir kısmına ilgili bölümlerde yer verilmiştir.

3.3. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) İnsanlara, Sülalelere, Ailelere Verilen Lakaplar ve Bu Lakapların Verilme Sebepleri

“Yiğit lakabıyla anılır.” atasözü Türk oymakları arasında sıkça kullanılan bir sözdür. Anadolu’yu yurt edinen tüm Türkmen aşiretlerinde olduğu gibi kabilecilik ve kişilere/ailelere verilen lakaplara da Karacakurt Türkmen köylerinde sıkça rastlanır. Neredeyse lakabı olmayan aile veya kişi yoktur. *Araştırma yapılan köylerde kabilelere verilen isim ve kişilere verilen lakapları yapılan şöyle sıralayabiliriz:*

3.3.1. Sadık Köyünde Sülale Adları ve Lakaplar

Sadık köyünün, Hacıbektaş Tepesidelik köyünden gelme ve sonradan farklı birkaç köyden de ailenin geldiğini daha önce ifade etmiştik. Osmanlı kayıtlarından, doküman taramalarından ve görüşmelerden elde edilen verilere köydeki temel aile/sülaleler şöyledir: Dayıoğlu, Ünlütürk Deveci, Köksal, Karakaya, Güngör, Köksaldı, Ünsal, Kaya, Altunbilek, Demirel, Duman Eliküçük, Dalga, Yıldız, Akyürek, Temizyürek, Bozdağ, Kurt. *Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerden* Sadık köyünde önceden Ermeni üç kişilik bir aile olduğunu, yıllarca kendilerini gizlediklerini ve kimseyle evlenmediklerini, Kayseri’ye göç ettiklerini, bu ailenin soyadının da “Boyacı” olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu bilginin doğruluğu teyit edilememiştir. Ayrıca *Katılımcı 5*, “Eliküçük” sülalesinin Kırşehir Aydoğmuş, Kaya sülalesinin ise Kırşehir Yağmurlu köylerinden geldiklerini, diğer köylülerin ise Tepesidelik kökenli olduklarını söylemiştir. Deveciler kabilesinin de köye yerleşen ilk ailelerden olduğu tüm görüşmeciler ifade etmiştir. Deveci kabilesinin Kayseri Oymaağaç bağlantılı olduklarını, bu ailenin eskilerde burada deve ticareti yaptıklarını, soyadlarının da buradan geldiğini görüşme yapılan sülalenin büyüklerinden bir katılımcı belirtmiştir. Deveci tabirinin “savran” yani deve çeken anlamında kullanıldığını ayrıca vurgulamıştır. *Katılımcı 5, katılımcı 6 ve katılımcı 7 ile*

yapılan görüşmelerde insanlara, kabilelere ve ailelere verilen lakaplarla ilgili söylediklerinin bir bölümü şöyledir:

[Araştırmacı: Köyünüzde eski kabilelerden neler var?

Katılımcı 5: Akyürekler, Eliküçükler, Bozdağlar, Deveciler, Dayıoğulları...

Araştırmacı: Peki. Verilen bu lakapların nedenleri nelerdi?

Katılımcı 5: Lapacı var lapayı çok severmiş yorgun adam demekmiş yapılan her evde eli varmış. Memikler var Cıncıklar millet Adana'ya çalışmaya gitmiş para getirenler çıkırdatmış ondan cıncık derlermiş babalarının adı Memik. Akyüreklerlederler kaba oldukları için. Bozdağlar var kediler derler çok kalpacılar.] (Görüşme, Kasım 2022)

[Araştırmacı: Köyünüzdeki lakaplar ve veriliş nedenleri nelerdir?

Katılımcı 7: Devecilere saura demek develeri çekerler. Kediler var. Kedi gibi düzen yaparmış adam. Sırım Ali var çok zayıfmış. E...T... vardı kabalardı. Cafarlar var. Bana da Boz Ali derler sarı olduğum için.] (Görüşme, Kasım 2022)

Sadık köyünde kişilere ve sülalelere verilen lakaplar ile bu lakapların neden verildiği araştırıldığında şu verilere ulaşılmıştır. “Deveci” soyadının ailenin büyüklerinin yaptıkları işten geldiği, geniş bir sülale oldukları açıktır. “Bozdağ” sülalesinin kavgacı yapısından dolayı “Kediler”, “Dayıoğulları” sülalesinin büyüklerinin lepe yemeğini çok sevdiklerinden “Lapacılar” olarak bilindiğini, aynı zamanda lapa kelimesinin yorgun adam anlamına da geldiğini görüşme yapılan kişiler vurgulamıştır. Dedelerinin adı “Memik” olan sülalenin de bazı üyelerinin çalışmak için Adana’ya gittiğini, buradan kazandıkları parayı köye döndüklerinde ceplerine koyarak metal parayı şıkırdattıkları, bundan dolayı bu sülaleye “Cıncıklar” adı verildiğini görüyoruz. Ayrıca erkeklerinin kaba davranışları öne çıkan bir sülalenin “Zırıklar” argo tabiriyle tüm civar köyler dâhil köylülerce bilindiğini yine tüm görüşmeciler vurgulanmıştır. Köyde “Lömenler, Hacı Mustafalar” gibi sülale lakapları da mevcut olarak kullanılmaktadır.

Sadık köyünde sülalelere genel olarak verilen lakapların yanında kişilerin fiziksel özelliği, karakter yapısı, giyim-kuşama, konuşması, eğitim durumu vb. özelliklerinin de dikkate alınarak lakaplar verildiğini görüyoruz. Tepesidelik köyünden ağaların koyunlarını kırmak için gelen ve köye yerleşen, çalıştıktan sonra ördek yemeyi oldukça seven Ahmet’in adının “Ördek Ahmet” olması ilginç lakaplardan birisidir. Dış görünüşü ve fiziksel yapısından dolayı “Bozoğlan”,

“Boz Ali”, “Sırım Ali” (çok zayıf anlamında) ve “Tombak” (kısa ve şişman anlamında) verilen lakaplar köyde kullanılmaktadır. “Deveci” kabilesinden “Kör Çavuş” lakabı hem fiziksel özellik, hem de askerdeki rütbeden dolayı verilmiş dikkat çeken lakaplardan biridir. Aydoğmuş köyünden köye sonradan gelen “Eliküçükler” kabilesine ise yaptıkları işten dolayı “Çiftçi Omarlar” denilmiştir. Yine bu ailenin fiziksel özelliğinden dolayı “kara ...” lakabı da çokça kullanılmaktadır. Köydeki çoğu kişi de geldiği sülaleden veya babasının lakabından dolayı bilinmektedir. “Cafarların Ömer”, Deveciler’den Kaye Mehmet’in “Hacı Omar” örneklerinde olduğu gibi.

3.3.2. Karaovalar Köyünde Sülale Adları ve Lakaplar

Karaovalar köyünde de tüm aşiret köylerinde olduğu gibi aileler dedelerinin veya ikinci kuşak büyüklerinin adlarıyla; sülale adlarıyla bilinirler. “Omarlar, Mahserler, Hacı Lömenler, Mıçılar, Ümmetler” bu geniş aile yapısından gelen sülale isimlerine örnek olarak sayılabilir. Sülale, geniş aile isimlerinin yanında daha önce bahsettiğimiz özelliklerden dolayı çeşitli lakaplar aldığını da görüyoruz.

Bu lakaplardan ilk dikkati çeken iri yarı kadın anlamında kullanılan “Daylak Karı”dır. Tüm Türkmen aşiretlerinde olduğu gibi hacca gidip gelen kişilerin isimlerinin önüne “Hacı” unvanı getirilmiştir. Kaba-saba, vuran-kıran davranışı olan bir kişiye “Azılı” lakabı verilmesi; vücudunda çok siville çıkan kişiye “Fufut”; bir kişiye ne anlama geldiği bilinmeyen “Kirito” denilmesi; saçları kır, beyaz olan kişiye “Boz Oğlan” diye hitap edilmesi; kibirli, kendini çok öven kişiye “Döbür Osman” sıfatı takılması; civciv ve yavru kuşlarla çok ilgilenen, uğraşan kişiye “Cücükçü” ön adı verilmesi; gözleri tam görmeyen bir kişiye “Kör ...” diye hitap edilmesi farklı sebeplerle verilmiş lakaplara örnektir. Küçükken kurtla boğuştuğu ve onu yendiği efsanesi köy ahalisi arasında yayılan “Kurt Ali” lakabı da oldukça dikkat çekicidir. Eski Türkler arasındaki destansı unsurlara benzerliği dikkat çekmektedir. Hasanlar köyü bağlantılı “Mahserler” sülalesi köydeki büyük ailelerden biridir. Aşağı köy veya Küçük Karaova diye anılan diğer mahallede uzun yıllar ticaretle uğraşan Yurttaşlar’a “Tüccarlar”; patates

yemeyi seven büyük dedelerinden dolayı bir sülaleye “Pateciler”; köylü arasında korkak, ürkek, yaramaz, kaçak gibi anlamları taşıyan bu özellikleri bir aileye “Üllenler”; büyük baba, dede adından dolayı bir aileye “Mıçılar”; ismi İbrahim olan bir aile büyüğünün isminin kısaltmasından dolayı başka bir aileye “İbolar” lakapları takılmıştır. Sülale adı olarak kendi köylerinde ve civar köylerde bilinmekte, anılmaktadırlar. Fiziksel özelliklerinden dolayı bazı kişilere özgü lakapların takıldığı da görülmektedir. Uzun boyuyla dikkat çeken kişiye “Koca Yusuf”; gözü görmeyen bir kişiye “Kör Ümmet”; fitıklı olan bir kişiye de “Gurruh” lakapları takılması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. *Katılımcı 8 ve katılımcı 9 ile yapılan görüşmelerde insanlara, sülalelere ve ailelere verilen lakaplarla ilgili söylediklerinin bir bölümünü şöyledir:*

*[Araştırmacı: Köyünüzde kabilelerin ve insanların lakapları nelerdir?
Katılımcı 8: İnsanlar bilinen en büyük dedelerinin adını lakap yaparlar mesela bize Hacı Lögmenler diyorlar bilinen en büyük dedemizin adı o olduğu için. Hacılık da hacca gittiğinden. Ömerler derler. Lakap olarak Azılı var. Kötü işler yaptığından. Kurt Ali derler. Adamın bir kurtla dövüştüğünü söylerler. Boz oğlan derler saçları daha çabuk beyazlaşanlara. Dıki derler nerden geldiğini bilmiyorum. Döbür Osman derler. Cücükçü derler. Çıkan civcivin dişi ya da erkek olduğunu anlayabiliyorum demiş. Nasıl biliyorsun demişler. Halbura dolduruyom yele doğru tutuyom dişiler uçuyor gidiyor erkekler dibine düşüyor demiş. Azılı, Fıfit, Kör Ümmet, Kirito bunlar benim dayım derdi biri. Tüccarın Bayramı var. Patecinin Mehmet var. Mıçının torunu var.] (Görüşme, Aralık 2022)*

*[Araştırmacı: Köyünüzde kaç tane ana sülale vardı?
Katılımcı 9: Üç dört tane var. Omarlar, Ümmetler, Mahseller var.] (Görüşme, Ocak 2023)*

3.3.3. Hasanlar Köyünde Sülale Adları ve Lakaplar

Hasanlar köyü özelinde sülale ve kabilelere verilen isimleri, lakapları incelediğimizde diğer Karacakurt köylerinde olduğu gibi belli başlı sülaleler ve kabilelere verilen belirleyici isimler olduğunu görmekteyiz. Bu isimlerin de genelde sülalenin büyüklerinden (dede, büyük dede, aşiret lideri...) geldiğini söyleyebiliriz. Akrabalık ilişkileri de içeren bu sülale isimlerinin yanında araştırma yapılan diğer köylerde olduğu gibi kişilere özel çeşitli sebeplerle verilmiş lakapları da sıkça görülür. Sülalelerden, soylardan gelen belirleyici isimlerin yanında kadın-erkek fark etmeksizin birçok kişinin bireysel lakabı da vardır. Bu sülale adları ve lakapları şu şekilde tasnif edebiliriz:

En eski, köklü ve yaygın bilinen sülale köyün kurucu aşiretini temsil eden, verimli arazilerin sahipleri olan “Ağalar” kabilesidir. Aşiretin kurucu liderlerinin sıfatı olan, Cumhuriyet’in ilanı ile soyadı haline gelen “Bölükbaşı” kabilesi Osman Bölükbaşı’nın siyasete girmesi ile köydeki bu soydan gelenlerin soyadları “Bahadır” ve “Türkmenoğlu” olarak değiştirilmiştir. “Süllüler” (büyük dedelerinin adı Süleyman olup annesi severken bu şekilde kısaltmıştır) olarak bilinen, günümüzde soyadları “Öneren” olan geniş aile Bölükbaşılar sülalesinden gelen köyün bir başka köklü kabilesidir. *Bu bilgilerin doğruluğunu doküman taramaları ve katılımcılarla yapılan tüm görüşmeler de teyit etmiştir.* Hasanlar köyündeki geniş mensubu olan diğer sülaleler ise “Lepeciler, Kafalılar, Onbaşılar, Mavular, Sürmeliler, Kurtçular, Esefakılar, Anşılılar, Çıkılar, Bekir Çavuşlar, Keteküllüler, Mıstıllılar, Başsakçılar, Tekkeler, Fakılar...” şeklinde ifade edilebilir. Bu geniş sülale isimleri incelendiğinde bir kısmı takma ad olarak kullanılan lakaplardan, bir kısmının ise birinci, ikinci veya üçüncü kuşak aile büyüklerinden gelen adlar olduğu görülmektedir. Örneğin, küçükbaş hayvancılıkla uğraşan konar- göçer bir Türkmen aşireti olan Karacakurtlar’ın, özellikle çobanların pratik yemeği olan lepeyi çok tüketen sülalenin büyüklerinden dolayı bir kabileye “Lepeciler” takma adı verilmiştir. Soyadları “Şahan”lar olan, zekiliği ve eğitilmiş olmaları nedeniyle “Kafalılar” olarak adlandırılan sülale; günümüzde soyadları “Arslan” olan ve ikinci kuşak dedeleri askerde onbaşı olan sülale “Onbaşılar”; soyadları “Kaya” olan ve mavi gözleri, yakışıklılıkları ile bilinen sülaleye “Mavular”; halen soyadları “Önal” olan ikinci kuşak büyükleri gözlerine sürme çekmesi ile ve yakışıklılığı ile bilen kabile “Sürmeliler” olarak köy halkı tarafından bilinmektedir. Günümüzde “Kurt” soyadını alan ve kurt avlamayı seven dedelerinden dolayı bir sülale “Kurtçular”; “Ünsal” soyadını kullanan, sülale büyükleri dini bütün, hacı-hoca olarak bilinen kabileye “Esefakılar”; günümüzde “Toprak” soyadını kullanan, ikinci kuşak annelerinin ismi Ayşe olan sülaleye “Anşılılar” sıfatları lakap olarak verilmiştir. Köy halkı günümüzde “Ünsal” soyadını kullanan ikinci, üçüncü nesil kuşak büyükleri parayı, değerli eşyaları çıkıladıkları için “Çıkılar”; ‘halen Duyar soyadını kullanan büyük dedeleri askerde çavuş olan geniş aile “Bekir Çavuşlar”; Şanlı soyadını kullanan ikinci, üçüncü kuşak büyükleri evhamlı, pimpirikli

olduğu için “Keteküllü” lakapları ile anmış, bu kabilenin bireylerini bu şekilde çağırılmışlardır. Günümüzde “Toprak” soyadını kullanan sülalenin bir kısmı büyük dedelerinin ismi Mustafa’nın kısaltması olan “Mıstılı”; halen Sarıgöz soyadını kullanan, koyun kellesi yemeyi seven anlamında kullanılan “Başşakçılar” köydeki ilginç aile adlarından ikisidir. Halen Ünsal soyadını kullanan ailenin bir bölümü babalarının korkak olmasından dolayı “Fakılar” olarak köy halkınca bilinmektedir. *Katılımcı 1, katılımcı 2, katılımcı 3 ve katılımcı 4 ile yapılan görüşmelerde insanlara, kabilelere ve ailelere verilen lakaplarla ilgili söylediklerinin bir bölümü şöyledir:*

[Araştırmacı: Köydeki insanlara ne lakap verilirdi ve bu lakaplar nerden gelmiştir?

Katılımcı 1: Enikçi lakabı verilirdi. Babaları koyuncuymuş ve köpekleri varmış. Bu köpek koyuna gitmezmiş koyuna gitmediği için enikleri çuvalın içine koyarmış ve bağın yanına götürürmüş bu yüzden enikçi lakabını almış. Ağlar lakabı verilirdi bu adamlar kapısına çoban tutarlarmış çobanda ben kapında duruyorsam sana ağ derim demiş ve ağlar lakabı da ordan gelmiş. Sürmeli lakabı yüzlerine sürme çektikleri için sürmeli demişler.] [Görüşme, Ocak 2023]

Araştırmacı: Köyünüzde aileler, sülalelere hangi lakaplar verilirdi? Neden?

Katılımcı 2:

[Araştırmacı: Eskiden köyde hangi lakaplar verilirdi?

Katılımcı 3: Balkabağı vardı. Babasının dedesinin çocuğu varmıştı sarı kabak da sarı ya balığım kabağım diye sevince öyle kalmış. Enikçinin Osman var. Köpeğin eniklerini kim getirir demiş Osman demişler kalmış öyle. Babama Kör ... derlerdi. Gözünün biri şöyle gasıktı. Ünsallar var. Şakirler diyorlar onlara Lepeciler derler. Lepeyi yemeyi severlermiş.] [Görüşme, Ocak 2023]

[Araştırmacı: O zamanlar kabilelere hangi lakaplar verilirdi?

Katılımcı 4: Babamdan başlayayım. Bizim köyde hem bağ hem arazi hem de pancar bekçiliği yapardı. Enikçin ... derlerdi. Köpekleri çok sevdiği için bu adı aldı. Sürmeli ... var yüzü gözü güzel olduğu için. Urupçuğun ... paylaştığı için. Takkalı var kadınların başına takka arkada da saç gibi bir şey takarlardı. Ese Fahılar adı Ese dini bütün bir adammış. Sarıgözlere başşakçılar denir. Çıki kardeşler var babasının adı Çıki Derviş. Cıbir Hüseyin diyorlar fakir anlamında. Mavular gözleri mavi diye diyorlar. Süllüler var. Kafalılar zeki olduğu için. Tiryakiler var. Lepeciler var, boğazı çok severler. Hacı mullalar Başköy’den gelmeler.] (Görüşme, Aralık 2022)

Hasanlar köyündeki bu geniş aile ve sülale lakapları haricinde bireysel olarak kişinin fiziksel yapısı, davranışı, mesleği, ilgisi, inancı vb. özelliklerinden dolayı lakapların verildiğini de görüyoruz. Bu lakaplar hiçbir zaman kişiyi kötölemek, hor görmek amacıyla verilememiş, kişilerin sıfatı, ayırıcı özelliği olarak kullanılmıştır. Bireysel lakaplara şu örnekleri verebiliriz: Eksik tartı yapan kişiye “Urupçuk”; başka bir köyden takkesi ile gelin gelen kişiye “Takkalı”; tutuğunu koparan, iş yapan kişiye “Hay Osman”; kolu olmayan engelli kişiye “Çolak ...”;

köpek yavrularıyla çok uğraşan kişiye “Enikçi ...”; ayağı aksak, topal olan kişiye “Topal ...”, gözü görmeyen kişiye “Kör ...”, kaza geçirip vücudu yanan kişiye “Yanık ...”, kilolu kişiye “Şişko ...” denilmesi en belirgin örneklerdir. Bu tür lakapları “Zurnacı” (büyükleri zurnacılık yaptığı için), “Kirbitçi” (büyüklerinin elinin sıkı olması sebebiyle), “Bili baş, Dana baş, Kazan baş, Kocabaş, Patıl Kafa” (Kafalarının şekli yapısı nedeniyle), “Daldal” (eğri büğrü kişi anlamında) şeklinde zenginleştirebiliriz. Tüm bu lakaplara dönemin popüler dizilerinin kahramanına benzerlikten dolayı “Ceyar Osman”, ilk çanak anteni kurması ve kahvehanecilik yapmasından dolayı “Star Osman” ı da dâhil edebiliriz.

Bu alt bölümde çalışmada görüşmelerden elde edilen verilerin yanında araştırmacının gözlemleri, yıllar boyunca yaşadıkları, birikimleri de bu bulguların elde edilmesinde önemli rol oynamıştır.

3.4. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinin (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Kültürü ve İnançları

Karacakurt Türkmen köylüsünün Orta Asya’dan Anadolu coğrafyasına göç eden onlarca Türk ve Müslüman Türkmen aşiretlerinden biri olduğu aşikârdır. Karacakurt Türkmen aşireti geldikleri ve yurt edindikleri yeni yerleşim yerlerine de eski dil ve coğrafyalarından kelimeler, yeni isimler vererek göçebe kültürlerini yaşatmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Böylelikle Karacakurt Türkmenlerinin geldikleri Orta Asya coğrafyasının dağlarını, tepelerini, ovalarını, derelerini, yer adlarını kısacası tüm coğrafi kavramları göç ettikleri Anadolu’da, Türk tarihi, kültürü ve inançlarını yaşattıklarını görüyoruz.

Doküman taramaları, özellikle (Şahin, 2006) araştırmaları, çeşitli kaynaklardan alınan deyiş ve ağıtlar, katılımcı gözlem yöntemi ile yapılan görüşmelerden anlaşıldığı üzere birçok Karacakurt Türkmen aşireti köyü de salgın hastalıklar, susuzluk, zorunlu göçler gibi felaketlerle karşılaştıklarını görüyoruz. Anayurt Orta Asya’da konar-göçer Türk toplumları beslenme ve yemek kültürlerinde sıklıkla görülen çavdar unu, çökelek, kuru soğan, sırsı et (kurutulmuş et, tike) bu bölgeye yerleşen Karacakurt köylerinde de aynen devam etmiştir.

Araştırma yapılan köylere yönelik ortak kültürel ve dini inançları, yaşam tarzlarına yönelik bulgu ve değerlendirmeler şu şekildedir:

Türk ve İslamiyet inancının sentezlendiği Karacakurt Türkmen aşiretinin çalışma yapılan bu köylerinde genel olarak Sünni-Bektaşî Türk köylüsünün gelenek ve göreneklere tesirlerini, izlerini yoğun olarak görmekteyiz. Görüşme yapılan katılımcılardan bazıları Karacakurt köylüsünün inanç ve din anlayışının tam bir Sünni mezhepten gelmediğini Türk-İslam sentezi olan “Bektaşîlik”ten de derin izler taşıdığını ifade etmişlerdir. Buna kanıt olarak da Karacakurtlarda da yer olan abdalların olmasını, “Bektaşîlik”teki benzer inanç ve yaşam tarzlarını göstermiştir. *Katılımcı 8*, Orta Asya Şamanizm’den gelen kendi babasının babaannesinin bizzat uyguladığı “Karış verme” olarak bilinen bir ritüeli ve bazı İslamiyet öncesi gelenekleri şöyle anlatmıştır:

[Araştırmacı: Karacakurtların kültürü ve inançları nasıldır?

Katılımcı 8: Eskiden zamanlar Bektaşî inancı varmış. Müslümanlardı ama Bektaşî Tarikatına bağlı olurlardı genelde. Hacıbektaş Veli Vakfına ait arazinin üstüne kurulmuşlar. Ama zamanla bu kırılmış ama halen bazı gelenekler görenekler devam ediyor. Kadın hacca gitmiş gelmiş canı yandığı zaman birine biz intizare edeceğimiz zaman karış verme derlerdi. Karış vereceği zaman başını ince bir örtüyle bağlar üzerine geniş büyük bir örtü atar onu da alevler gibi beyaz bezle sarar. Canı çok yandığı zaman bana karış verecek ya şu örtüyü sıyırır saçını ortadan ikiye ayırır canı acıyacak şekilde saçını yolar gözünün önünde öğütür. Sonra şey der Ulu Tanrım işte... şunu yapmış ona şöyle bela ver böyle bela ver karış verirmiş. Benim bildiğim su serpmeye de Şamanizm’den kalan bir olay.] (Görüşme, Aralık 2022)

Bu ritüeli birçok Orta Asya Türk kavminde görmek mümkündür. Hakeza arabanın veya kişilerin arkasından su dökme, su serpmeye geleneğinin de Şamanizm’den gelme olduğu; “su gibi gidip gel”, “su gibi berrak ol” anlamlarına geldiği söylenebilir.

Sadık, Karaovalar ve Hasanlar köylerinde bölgenin coğrafi özelliği ve toprak yapısından hareketle köy merkezlerine yapılmış camileri görmekteyiz. Önceleri bu camilerde köyün dini yönden eğitilmiş ve gönüllü kişilerince yapılan dini eğitimler Cumhuriyetle ve diyanet işlerinin kurulmasıyla resmi din görevlisi imamlar tarafından yürütülmüştür. Resmi din görevlisi olmadığı dönemlerde salma usulü kişilerin maddi durumlarına göre dağıtılmış; genelde buğday, un gibi değerli tarımsal ürünler dini eğitim veren köylüye yardım olarak verilmiştir.

Karacakurt köylerinde en önemli dini günler dini bayramlar, ramazan ayları, Cuma günleridir. Köy erkekleri beş vakit namaz kılmasa bile cumaya giderdi. Cumaya gitmemek ayıp bir davranış olarak köy halkınca nitelendirilirdi. Ayrıca vacip olan Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarına gitmek ise farz niteliğinde kabul edilmiştir. Köyün tüm erkekleri bayram namazı çıkışlarında cami içinde bayramlaşırđı.

Köyün çocukları okulların kapanmasına müteakiben Kur'an öğrenmek için camiye gönderilirdi. Bu durumun dini inanç dışında bir gelenek haline dönüştüğünü görmekteyiz. Zira köyde camiye ve kuran kursuna gitmeyen çocuk ayıplanır, ailesi hor görülürdü. Karacakurt Türkmen köylüsü yıllarca din görevlisi olan imamı ve köyün öğretmenini kendi evladı olarak görmüş, köyün sosyal, dini ve kültürel tüm faaliyetlerine dâhil etmişlerdir.

Araştırma yapılan köyler ve diğeri Karacakurt Türkmen köylerinde dini eğitimin ağırlıklı olarak kitabı değil de sözlü gelenek şeklinde kulaktan kulağına, nesilden nesle; yani büyükler, anne-baba ve akrabalar vasıtasıyla yapıldığını söyleyebiliriz. Böylelikle eski Türk örf, adetleri ve inançlarından gelen çok sayıda Şamanizm'e ait inanışın halen yaşadığını görmekteyiz. Örneğini üç köy içinde de nazara karşı üzerlik bitkisi toplama ve yakma, evin girişlerini hayvan kafası asma, nazar boncuğı kullanma, iğde ağacından muska yapma, teneke çalma gibi birçok batıl inancın olduğunu, halen de devam ettiğini görmekteyiz. Bu inanışların nereden geldiğı sorulduğunda ise 'babam, annem, dedem, ebem, bibim, emmim yapardı' şeklinde akraba, köylü ve büyüklere dayandırıldığını görmekteyiz.

Okuma yazma bilmeyen kadın ve yaşlılar temel dini eğitimi (abdest alma, dua/sure öğrenme, namaz kılma vb.) büyüklerinden kulaktan duyma öğrenmekteydiler. Küçük çocuklara "Tekne Orucu" adı verilen yarım gün oruç tutturulurdu. Köylerde sağlık sorunu dışında oruç tutmayan ayıplanır, dışlanırdı. Tüm Müslüman Türk oymaklarında olduğu gibi Karacakurt Türkmen köylüsünde derin bir peygamber sevgisi vardır. Mümkün olduğunca Peygamber efendimize

ait sünnetler gelenek ve göreneklerle birlikte sentezlenerek uygulanmaktadır. Hali vakti yerinde aileler ve büyükler ömürlerinde bir kere hacca veya umreye gitmek ister, bu amaçla para biriktirirdi. Bu anlayış yıllar boyunca günümüze dek devam etmiştir. Ayrıca diğer Türkmen aşiretlerinde olduğu gibi Karacakurt Türkmen köylüsünde de kadercilik, tevekkül inancı üst düzeydedir. Allah'ın verdiğine şükredilir. İsyankâr ve kanaatkâr olan kişiler ile çok hırslı, açgözlü, başkasının malında gözü olan kişiler ayıplanır; köyde herhangi bir saygınlığı olmaz idi.

Günümüzde böyle bir davranış pek kalmasa da eskiden Karacakurt Türkmen köylüsünde erkekler de sigara içmek bir ayrıcalık ve üstünlük göstergesidir. Kadına ayıplanan ve doğru olarak kabul edilmeyen bu davranış yıllar boyunca devam etmiş; türkü, ağıt, halk hikâyelerine ve deyişlere yansımıştır. Erkeklerle sigara içmek normal kabul edilse de alkol içmek belirli günler (düğün, eğlenceler) hariç çok hoş karşılanmamış, içki içen kişiler her zaman ayıplanmış ve köylü tarafından dışlanmışlardır. Karacakurt kadını ise her zaman cefakârdır. Çocukluğundan başlayarak bayram seyran demeden çalışır. Baba evinde aileye ve evine, koca evinde ise kocasına ve çocuklarına saçını süpürge eder. Tüm zorluk ve sıkıntılara rağmen Türkmen kadını bu durumdan şikâyet etmez, yaşadıklarını kader olarak görür, hayatını çocuklarına adar. Ancak bu durum ülkemizin son yıllarda yaşadığı sosyal ve kültürel anlamda değişim, teknolojik gelişmeler ve eğitim seviyesinin yükselmesi ile değişiklik göstermiştir. Kadın ve erkek çalışma hayatında ve sosyal hayatta eşit hale gelmiştir. Sabah kalkınca hayvanları sağan, eşini tarlaya yolcu eden, evin kahvaltısını hazırlayan, 'kaynanasının ve kayınbabasının ihtiyaçlarını karşılayan, onlara yardımcı olan, bakan gelin' tabiri kullanılan kadın; son yıllarda çekirdek ailelerin yaşadığı daha şehirli ve modern hayatın yaşandığı köylü kadını haline bürünmüştür. *Son olarak katılımcı 6 ile yapılan görüşmede kullanılan ifadeler kız bakmaya ve misafirperverliğe Karacakurtlarda verilen önemi şöyle ortaya koymuştur:*

[Araştırmacı: Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Katılımcı 8: Eskiden köyler arası ziyaret olurdu. Bir hafta on gün kalırdı. Böylelikle evlenilecek yani satılık kızlar öğrenilirdi. Bir de eskiden el leğeni ibrik niye kullanılırdı dedim. Abdest alıyorduk bir de namaz kılan biri abdest alsam der evin kızı elinde ibrikle gelir hamamda su dökerdi. Kız kokuyor mu kokmuyor mu suyu ne kadar döküyor hepsine bakılırdı. Ona göre kız alınır veya alınmazdı.] (Görüşme, Kasım 2022)

Fotoğraf 33. 1960-1970’li Yıllarda Karacakurt Köyleri Standart Kadın Giysisi

Karacakurt Türkmen köylüsü kadınların giyim-kuşam ve günlük hayatlarına dair katılımcı 9 görüşmede şu ifadeleri kullanmıştır:

[Araştırmacı: Köyde günlük hayatta kadınlar nasıl giyinirlerdi?

Katılımcı 9: Kadınlar kabuttan dikme ya da pazen kumaştan iç don giyerlerdi. Onun üstüne gecelik yerine fistan giyerlerdi. Alnını bağlarlardı çelgiyle. Çamaşır yıkamak zor olduğu için kolumuz kirlenmesin diye olcak takarlardı. Mes lastik giyerlerdi ayakkabı olarak yazın da naylon giyerlerdi. Dallah ayakkabısı derlerdi.] (Görüşme, Ocak 2023)

1960-1970’li yıllara ait kadın ve erkeklerin standart giyimlerini gösteren 33 ve 34 nolu fotoğraflar incelenerek, analiz edilmiş; genel bir kanaate varma noktasında belge olarak kullanılmıştır.

Fotoğraf 34. 1960-1970’li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Köy Odalarında Sohbet Eden Erkekler ve Standart Giyimleri (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)

3.5. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerini (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Civardaki Komşu Köylerden, Aşiretlerden Ayıran Farklı Özellikleri (Gelenekleri, Kullandıkları Eşyalar... vb.)

Karacakurt Türkmen köylüsünün gelenek, görenek, örf, adet gibi kültürel ve sosyal yaşam tarzları genel olarak diğer Türk(men) oymakları ile benzer özellikler taşır. Bu şekilde olması da gayet doğal ve beklenir bir durumdur. Çünkü Karacakurtlar bizzat yaşadıkları tüm sosyal, kültürel yaşam tarzlarını dilleri ve gelenekleri ile birlikte yeni yaşadıkları coğrafyaya taşımışlardır. Yeni yaşam yerleri ile eski yaşam yerlerini yeni yaşam yerlerindeki mevcut iklim şartlarına da uyarlayarak birbirlerine entegre etmeyi başarmışlardır. Yani somut olarak bulunduğu coğrafyadaki ev, eşya ve yaşam tarzı içinde bulunduğu imkânlar, olanaklar oranında değişmiştir. Kıldan göçebe çadırlar, taş evler yerini kerpiçten, sazdan, kamıştan yapılmış evlerin alması bunun en somut örneğidir.

Somut olarak komşu köy ve aşiretlerden ayıran bazı örf, adetlere rastlanılsa da genel olarak tüm Türkmen aşiretlerinden geniş bir etkileşim olduğunu, birbirleri ile kız alışverişi, ticaret, düğün, ölüm vb. ziyaretler ile bu etkileşimin arttığını rahatlıkla ifade edebiliriz. Türkmen aşiretleri arasındaki gelenek, görenek, adet ve örf farklılıklarına yönelik bulgu ve değerlendirmelere diğer maddelerde değinilmiş; bu farklılıkların önemi ve değeri de vurgulanmıştır. Ancak her köy, kasaba ve yerleşim yerine özgü öne çıkan bazı sosyal, kültürel özelliklerin olduğunu da somut bir şekilde ifade edebiliriz. Mesela Hasanlar köyü deyince akla son zamanlarda yoğun şeker pancarı ekimi gelmektedir.

Araştırma yapılan Karacakurt Türkmen köyleri olan Sadık, Karaova ve Hasanlar köylerinde bölgenin coğrafi ve fiziki yapısı gereği çok fazla taşlık, kayalık, ağaçlık yer bulunmadığı için oturan evlerin kerpiçten yapıldığını, üzerlerinin ise “mağ” adı verilen kalın ağaçlar, mağın üzerinde ise hasır, kamış, çora ve kışın akmasın diye naylon örtü bulunurdu. Ev sahibinin varlıklı, ağa adı verilen köylerin beylerinden olması durumunda evin temelden yarısına kadar taş, sonrası kerpiç olurdu. Oda sayısı 4 veya 5’e kadar çıkabilirdi. Ayrıca köy ağalarının dışarıdan gelen misafirleri ağırlamak için kullandıkları köy odaları da

bulunmaktaydı. Yüz yüze yapılan görüşmelerde özellikle köy odalarında köyün erkeklerinin toplandıklarını, burada çay içip sohbet ettiklerini, köyün veya beyin misafirlerinin bu odada ağırlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu kerpiç evleri birbirinden ayıran en önemli özellik ağa (bey) evlerinin kapılarının, dolaplarının, banyo yapılan hamamlıklarının, evin tavan kısımlarının el işlemeli, oymalı ahşaptan yapılmış olmasıdır. Evin ana kapısı ve dış pencereleri de zenginlik göstergesi olarak kabul ediliyordu. *Katılımcı 5 ve 6'dan* elde edilen verilere göre Sadık köyündeki köy odalarının girişlerinde geyik boyunuzu, kurt kafası asılması gibi Şamanizm'den kalma inançların devam ettiğini görmekteyiz. Yine bazı ev odalarının içinde içi doldurulmuş tilki, kurt postları duvarlara asılı olarak görüyoruz. Özellikle Karacakurt Aşiretinin beylerinin uzun yıllar yaşadığı Hasanlar köyünde Bey, ağa evlerindeki dönemin imkânlarına göre lüks yapıyı görmek mümkündür. Son yıllarda betonlaşmanın getirdiği olumsuz etkilerle kara örtü adı verilen çora örtüsünün yerini çatının aldığı, çamur sıvanın yerini beton sıvanın aldığı görsek de, Karacakurt köyleri de etkilenmiş olsa da yukarıda bahsedilen temel yapılaşmanın izlerini halen görebiliyoruz. *Karacakurt köylerinde görüşme yapılan katılımcılardan elde edilen verilerin bir kısmı şu şekildedir:*

[Araştırmacı: Köyünüzde evlerin yapısı nasıldı? Özellikle kış günlerinde bir gün nasıl geçirdi? Ne tür gelenek ve görenekleriniz vardı?

Katılımcı 3: Eskiden her kız kilim dokurdu. Evin bahçesine iki ağaç dikerlerdi. Dokurduk orda. Akşam gaz lambasıyla dokurduk. Çuval da dokurduk. Un korlardı çuvala. Hasır dokurduk. Berdi koca kamışa benzerdi. Çatıda ne çatısı çatı yoktu çamurun içinde kururdu. Sonra dokurduk.

Katılımcı 3: Kışları ev ve ahır önünde kar külerdik. Metel söyledik. Yemek aşımızı pişirirdik. Evin ortasına tandır koyarlardı sobayı koyarlardı. Onun etrafında otururduk. Löküs yanardı. Çıra yakardık ahırda. Koyun kuzuları ine kapatırlardı.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Köyünüzde evler nasıldı eskiden?

Katılımcı 5: Eskiden mabeyin dediğimiz yerlerde raflar vardı. Bakır tabaklar vardı. Yer sofrası olurdu. Köy konağı vardı taştan yapılmış. Evlerde tilki postu falan olurdu. Süs olarak kullanırlardı. Kadınlar fistan ve üç etek giyerlerdi.] (Görüşme, Kasım 2022)

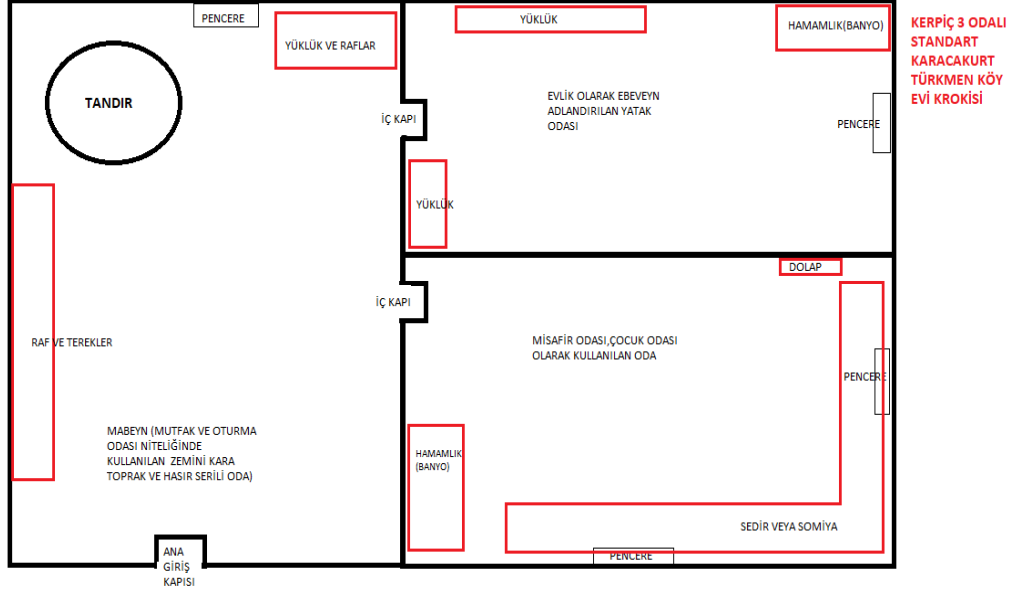
[Araştırmacı: Eskiden evler nasıl olurdu?

Katılımcı 7: Kerpiçten olurdu iki oda olurdu mabeyin derdik salona. Üstü çoraydı. Canavar Deliği derdik eve. Tandır vardı. Sinide yerdik yemeği. Torpağın üzerine hasır sererdik hasır Kayseri'den gelirdi. Babam bizle yemezdi. Kadınlar ayrı yerdik. Eski cami kara örtüydü.] (Görüşme, Kasım 2022)

[Araştırmacı: Köyünüzde ev yapısı nasıldı?

Katılımcı 8: Kerpiçten yapılı. Hasır kullanılır, yuvarlar sırtıklar kullanılır maa dediğimiz. Onun üzerine naylon sererler. Çorak atarlar. Bişirik atarlar hasırın üstüne. Salonun karşısında tandır damı olurdu. Evlik vardı orda hem yemek

yapılır hem eşyalar konurdu. Misafir odasına erkek odası derlerdi kesin bir sedir olurdu. “Hamamlık” derler dolaptı o var. Hepsinde olmaz genelde misafir odasında olurdu. Tüm odalarda genelde kuşak bir raf olurdu gaz lamba koyarlardı genelde. Bazı evlerde evden bağımsız dışarda ek bir oda olurdu. Herkes ek bir oda açamazdı açanlarda erkekler toplanır çay kahve içerlerdi. Hizmeti evin en genci yapardı.] (Görüşme, Aralık 2022)

Fotoğraf 35. Temsili Standart 3 Odalı Karacakurt Türkmen Köyü Kerpiç Ev Krokisi

Fotoğraf 36. Hasanlar Köyü Haydar Ağa Konağı (2023)

Karacakurt Türkmen köylerinden Hasanlar, Karaovalar ve Sadık'ta kalan son birkaç kerpiç eve ait fotoğraf da çalışmada incelenmiş, standart kerpiç evin krokisi çizilmiş; görüşmelerde ve doküman taramalarında elde edilen verileri destekleyici görsel olarak çalışmaya konulmuştur.

Fotoğraf 37. Sadık Köyü Konak (köy) Evi (2010)

Fotoğraf 38. Karaovalar Köyü, Çavuş Ağa Konağı (2022)

Fotoğraf 39. Karaovalar Köyü Çavuş Ağa Konağı Dış Kapı işlemesi (2022)

Sadık, Karaova ve Hasanlar köylerinin gündelik yaşamlarına ve genel yaşam tarzlarına baktığımızda bu köyler genelde tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Tarımsal ürün olarak tahıl üretimi ile şeker pancar üretiminin öne çıktığını görmekteyiz. Tahıl olarak buğday, arpa, çavdar, az da olsa mercimek ve ay çiçeği üretildiğini görüyoruz. Eskilerde küçükbaş hayvancılık ön planda, hemen hemen her evin koyun, keçisi var iken son zamanlarda büyükbaş hayvan besiciliği öne çıkmıştır. Köy halkı her hafta Pazar ihtiyacını karşılamak için Çarşamba günleri Hacıbektaş ilçe merkezine, Perşembe günleri ise Kırşehir ili Mucur ilçe merkezine köy minibüsleri ile giderlerdi. Salıpazarı için özel araçları ile Kozaklı pazarına giden köylüler de vardır. Araştırma yapılan köylerde minibüsçülük yapan kişiler, bu işten ekmeğini kazanmakta, aynı zamanda düğün, nişan gibi toplu etkinliklerde köylüyü taşıyarak amme hizmeti yapmaktadırlar. Bu üç köyde de minibüsçülük yapan köylüler “Minibüsçü” ön adını almışlardır. *Bu verilere araştırmacının çocukluk yıllardaki yaşanmışlıkları, hatıraları ve Hasanlar köyü sosyal medya hesabından alınan aşağıdaki fotoğraftan ulaşılmıştır.*

Fotoğraf 40. 1970’li Yıllarda Hasanlar Köyünde Minibüsçülük Yapan bir Köylü

Karacakurt Türkmen köylerinde Temmuz ayının ortası gibi buğday, arpa, mercimek, ayçiçeği, vb. tahıl hasadı bitince tarımsal makineleşmenin az olduğu yıllarda harman yerleri/harım adı verilen çayırılık yerlere dökülür. Burada “patos” adı verilen makinelerle tahıl ve sap kısmı ayrılır. Saman ve ürün kısmı savurularak ayırt edilir. Samanlar büyük çuvallar ile hayvanlara verilmek üzere samanlığa götürülür; buğday, arpa, ayçiçeği gibi tahıl ürünleri ise tohumluk

kısımları ayırt edildikten sonra garajlara/buğday kuyularına kaldırılır veya tüccarlara satılırdı. Bu süreç içerisinde yaklaşık bir, iki ay harman yerinde kalan “cec” adı verilen ürünlerin başında çalınmasın diye mal sahibi harmanda yatarı. Artık çok gelişmiş tarımsal aletler çıkmış olduğundan harmanlar olmasa da tahıl serilen bu yerlerin adı harman yeri olarak kalmıştır. *Bu verilere Şahin'in (2006) kitabından ve katılımcının çocukluk yıllarına ait hatıraları ile eski fotoğrafların incelenmesi sonucunda ulaşılmıştır.*

Karacakurt Türkmen aşireti köylerinde yemekler kerpiçten yapılan evlerin ortasına kazılan tandırlarda, bazen de tandır damı diye ayrı bir dış odada yapılırdı. Yemekler de kalabalık aileye büyük bakır kazanlarda tezek ve kerme (kalıba dökülmüş ve kurutulmuş hayvan pisliği) yakılarak pişirilirdi. En çok pişirilen yemekler köylerin iklimine ve toprak yapısına uygun şekilde köylerde üretilen bulgur pilavı, yarma ve tufan ayranından yapılan katma aş, sütlü çorba, düğür çorbası hamurdan yapılan kömbe, su böreğidir. Eski bayramların en bilinen ve çocuklara, misafirlere ikram edilen tatlısı ise şekerli bayram kömbesidir. Günümüzde şekerli kömbelerin yerini el açması oklava baklavaları almıştır. Tandır damı olarak bilinen kerpiç evlerin odalarında kuru gıdalar saklanır, kap-kacaklar bulunurdu. Un, şeker gibi temel gıda maddeleri de bu odada saklanırdı. Her evde büyük çanak küplere kurulmuş üzüm turşuları da olurdu. Yine büyük çanak küplerde pekmez her evin olmazsa olmazı idi.

Fotoğraf 41. Büyük Turşu ve Pekmez Küpü

Kış ve Ramazan gelmeden köyün harman yerlerinde bulunan önceden kaynatılan bulgurlar soku taşlarında dövülür, bulgur ve yarma şeklinde imece usulü köyün kadınlarınca ayırt edilirdi. Bağ bozumundan sonra köylü kadınlar kışlık pekmezlerini kaynatırlar, turşularını kurarlardı. Kış gelmeden önce yapılan önemli bir hazırlık ise kışlık yufka yapımıdır. Harman bitiminde Hasanlar, Karaova ve Sadık köyleri bu köylere en yakın İlice köyü, Kozaklı İlçesi veya Mucur İlçesindeki un değirmenlerine giderek kışlık unlarını yaptırırlardı. Önceleri un yapma işi sadece belirli yerlerde, taştan el değirmenlerinde yapılırdı. Bu işe “un öğütme” adı verilmekte olup, çoğunlukla birkaç komşu veya akraba traktörlerinin (motor) arkalarına römork (vagon) bağlayarak bu un değirmenlerine giderlerdi. Un öğütme işi bittikten sonra köylü kadınları imece usulü, sırayla bir araya gelerek o evin kışlık yufka ekmeğini yaparlardı. Yufka yapma işi önceden yoğurulan hamur hazır hale gelince geceden kadınlar yufka yapılacak eve giderler. Yakacak olarak kurumuş koyun gübresi kullanılan yufka sacının altı yakılırdı. Birkaç kadın tahta üzerinde yufkayı açar, dönüşümlü olarak bir kadın da açılan yufkayı pişirirdi. Pişirme işine “evirme”, pişirme sopasına da “evreağaç” adı verilirdi. Yufka yapımı hamur bitene kadar devam ederdi. Yufka bitimine yakın evin ahalisine, talepte bulunan komşular için “çörek” adı verilen peynirli, şekerli, melenenli, yumurtalı vb. açma börekler pişirilirdi. *Görüşme yapılan katılımcıların konuyla ilgili söylediklerinin bir kısmı şöyledir:*

[Araştırmacı: Eskiden kap kaçak ne kullanırdınız?

Katılımcı 3: Bakırdandı her şey. Tava işte kuşağne. Tencereye kuşağne derlerdi.

Araştırmacı: Peynir, yağ nasıl yapılırdı?

Katılımcı 3: Sütü sağarlar ısıtırlar. Sererlerdi. Yüzünü yağ yaparlardı tufanda.

Araştırmacı: Kazanda ne kaynatılırdı başka?

Katılımcı 3: Bulgur, pekmez kaynatılırdı. Pekmezi bağı olan kaynatırdı. Salça da kaynatılırdı da çok kaynatılmazdı.

Araştırmacı: Kışlık ne yapardınız?

Katılımcı 3: Tarhana yaparlardı. Bulgur yaparlardı. Soku taşında döverdik bulguru. Soğan alırdık. Yağımızı alırdık. Peynirimizi yapardık. Turşu yapardık çanakla. Çanak insan boyunda olurdu. Kaysı kurutulurdu. Üzüm kurutulup hoşaf yaparlardı.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Eskiden tereyağı gibi ürünleri nasıl yaparlardı?

Katılımcı 9: Yayık vardı kol makinesi vardı. Turfan vardı. Deri kapak olurdu. İnce örme iplerle bağlarlardı.

Araştırmacı: Kap kaçakla ilgili hatırladığınız bir şey var mı?

Katılımcı 9: Aliminyum ve melamin olurdu plastik kaplardı. Ağaç kaşık olurdu. Eskiden kahve falan olmadığı için köy odası diye bir yer olurmuştu erkekler orda sohbet edermişti. Önemli kararlar orda alınırdu büyükler konuşur küçükler dinlerdi.

Katılımcı 9: Eskiden ısınacak yer olmadığı için herkes ayağını tandıra

sokarmıştı. İki oğlan iki kız analı babalı oynarlardı, meteller anlatılırdı, ebeme ocak derlerdi.] (Görüşme, Ocak 2023)

Karacakurt Türkmen köylerinde akşamları aydınlanmak için gaz lambası veya löküz yakılır. Toprakta yapılan evlerin tabanına sermek için koyunyününden kilimler, özellikle de köylerin derelerinden (öz) elde edilen berdilerden hasırlar evlerin genç kızları ve gelinler tarafından dokunurdu. Yine kadınlar ve kızlar tarafından içine un, yarma, buğday gibi kuru gıdaları koymak için büyük çuvallar da dokunurdu. Elektriğin olmadığı yıllarda kilim, halı, çuval ve hasır dokuma her genç kızın öğrenmesi gereken temel davranışlardan biriydi. Hasanlar, Sadık ve Karaovalar köylerinde genç kız ve kadınların dokudukları bu dokuma ürünler ticari amaçla kullanılmaz evin ihtiyacı olarak değerlendirilirdi. Ayrıca gelinlik çağıdaki genç kızların çeyizlerine de bu dokunan kilim, çuval gibi el işi ürünler çeyiz sandıklarına konulurdu.

Fotoğraf 42. Karaovalar Köyünden Soku Taşı

Temel geçim kaynağı küçükbaş hayvancılık sonrasında ise tarım olan Karacakurt Türkmen köylerinin en dikkat çeken günlük işlerinden birisi de süt sağımı ve sonrasında yağ, peynir, yoğurt yapımıdır. Köyün kadınları helke ile sütü sağdıktan sonra tandırlarda büyük kazanlarda sütü kaynatırlar. Yoğurt yapılacaksa uygun ısı koşullarında mayalama işlemi yapılırdı. Bu işe “yoğurt çalma” adı verilirdi. Peynir ve yağ olacak süt ise kaynadıktan sonra geniş bakır testlerde bir gün bekletilir, yüzeye biriken yüzü tabir edilen yağı alınır, geriye kalan kısımdan ise peynir yapılırdı. Yapılan peynir ise belli bir süre tuzda salamura şeklinde bekletildikten sonra kışın kullanılmak üzere koyun derilerine

basılırdı. Teşten alınan sütün yağı ise turfanda yayılarak tereyağı yapılırdı. Turfandaki yayılan yağ üzerine soğuk su döküldükten sonra katılaştan yağ alınır, ayran kısmı ise aş çorbasında kullanılırdı.

Fotoğraf 43. Geniş Bakır Teş

Fotoğraf 44. Büyük Bakır Kazan

Fotoğraf 45. Mekanik Süt Çekim Makinesi

Fotoğraf 46. Karacakurt Köylerinde Peynir Basan Kadınlar

Fotoğraf 47. Koyun Derisine Basılmış Peynir

Karacakurtlarda kap-kacak kullanımı, yemek yapımı ve saklanması, kışlık yiyeceklerin hazırlanması ve saklanması, tandırlık olarak kullanılan damın yapısı vb. hususlara yönelik sosyal medya hesapları, köylülerden elde edilen eski ve yeni fotoğraflar, varsa video kayıtları da incelenmiştir. Görüşmelerde elde edilen veriler bu şekilde zenginleştirilmiş, böylelikle çalışmanın inandırıcılığı ve tutarlılığı artırılmıştır.

Araştırma yapılan Sadık, Karaova ve Hasanlar köylerinde iklim şartları ve bölgedeki mevcut malzeme de dikkate alınarak kerpiçten yapılmış 2-3 gözlü evler, üzeri bölgedeki acı sulu gölden elde edilen çora(k) ile örtülürdü. Su ihtiyacını karşılamak için her evin önünde veya yakınlarında eşme su kuyuları,

köylerin içinde birkaç çeşme de bulunmaktaydı. Yine her evinin bahçesinde eşme buğday kuyuları da bulunurdu. Evin yıllık buğday ihtiyacı, turşuluk malzeme, peynir vb. gıdalar bu toprak kuyularda saklanırdı.

Karacakurt Türkmen köylüsünün insan ve mekân algılama becerisi ile değişim ve gelişim süreçlerinin en dikkat çekici tespitlerinden birisi de küçükbaş hayvan sürülerinin yakınlarında inşa ettikleri önceleri mezra şeklinde, sonralar da ise köylere dönüşen yerleşim yerleridir. “Ekinlik” anlamına gelen ve ziraat yapılan yerler anlamına gelen mezzalar, Kırşehir düzlükleri tarıma müsait olduğu için yaklaşık olarak 140 köyün 15 kadarı hariç diğerleri ziraat amacıyla mezra olarak kurulmuştur, bugün köy haline gelmiştir (Kılıç, 2006). Araştırmada elde edilen bilgilerle göre bu yerleşim yerleri genellikle samanla karılan, kalıplardan oluşan kerpiçlerden, üstü bölgede “Seyfe Havzası” olarak bilinen killi çamurdan (halk ağzında “Çora” adı verilmektedir) sıvası ise yine samanlı topraktan oluşan yazları serin kışları nispeten sıcak evlerden meydana geldiğini görüyoruz. Karacakurt Türkmen köylerinin çoğunda görülen bu evlerde girişlerde “mabeyn” adı verilen bölüm, genellikle ebeveyn yatak odası olarak kullanılan evlik, genellikle kerpiç evlerden ayrı tandır damı adı verilen genellikle mutfak olarak kullanılan bir bölüm bulunur. Tandır damlarında yufka yapmak için bir tandır, kap kaçak bulunur. Yazın yemekler de ailece burada yenilir (Kılıç, 2006).

Karacakurt Türkmen köylerinde özellikle 1980-1990 yıllara kadar gençler arasında futbol oynama ve izleme yaygındır. Bu yıllarda çalışma yapılan köylerin tamamında futbol sahası vardır. Her köyün de gençlerinden kurulmuş bir futbol takımı vardı. Uzun yıllar köyler arası futbol turnuvası düzenlenmiş, köylerin birbirlerini tanımalarını ve sosyalleşmesini sağlamıştır. Gerek göçler dolayısıyla genç sayısının azalması, gerekse sosyal medya kullanımının artması nedeniyle gençlerin ilgisinin azalması sonucu artık bu köylerde durum tersine dönmüştür. Genç nüfusun azalması nedeniyle futbol ve diğer sporlar bitme noktasına gelmiştir. Ayrıca doğum oranlarının düşmesi, taşınmalı eğitime geçilmesi, köyden kente göçün de etkisiyle özellikle kış aylarında köyde yaşayan nüfus sayısı oldukça azalmıştır.

Karacakurtlar'da akrabalık ve komşuluk ilişkileri oldukça güçlü iken son yıllarda bu durum da azalmıştır. Akrabalar arası iletişim, bağlantı, sosyal ilişkiler aynı sebeplerle oldukça düşük seviyeye inmiştir. Komşuluk ilişkilerine bakıldığında özellikle işin olmadığı kış aylarında herkes birbirine gelip gider. Gece yarısına kadar gaz lambası ışığı altında tandır etrafında uzun ve koyu sohbetler olurdu. Çocuklar gece oyunları oynarlar, büyükler meteller anlatırlardı. Son yıllarda komşuluk ilişkilerinin de oldukça azaldığını görmekteyiz.

Son olarak Karacakurt Türkmen köylerinde kullanılan araç gereçlere bakacak olursak, tandır damı olarak bilinen oturma odası ve mutfak olarak da kullanılan odalarda (damlarda) terekler vardır. Bu tereklerde çoğunlukla bakırdan yapılmış kapkaçaklar ile tahta kaşıklar, melamin tabaklar, alüminyum mutfak gereçleri bulunurdu. Her yıl bu bakır kapları kalaylamak için kalaycılar gelir, köyün tüm bakır kaplarını kalaylardı. Çevredeki köy ve aşiretlerde kullanılan tüm mutfak araç gereçlerinin genel olarak Karacakurtlar'da da kullanıldığını görmekteyiz. Her evde ara oda anlamına gelen mabeyin, yatak odası olarak kullanılan evlik, bir de oturma/ misafir odası bulunurdu. Oturma odalarında misafirler için "sedir ve hamamlık" adı verilen ağaçtan oyma banyo bölme bulunurdu. Hamamlıkların olmadığı evlerde ise alüminyumdan yapılmış "tingır" adı verilen geniş leğenlerde ev horantası sobalarda ısıtılan su ile sırayla yıkanırdu. Okulların ilk gününden önceki gün olan pazar günleri, çocukların yıkanma günü olarak tercih edilirdi. Plastik leğenler çıkana kadar tingırlar ebeveyn odalarında, evliklerde de bulunurdu. Yine misafir odasında değerli eşyaların ve gıdaların saklandığı kilitli dolaplar da bulunurdu. Eski yıllarda güvenlik ve eşkıya baskınları endişesi ile her evde kırma tüfekler, tabancalar ve mavzer adı verilen tüfekler sedir altlarında gizli bölmelerde saklanırdı. Sedirlerin üzerinde içi yün dolu minderler, odanın ortasında bir kilim veya hasır bulunurdu. Ev ahalisi yan yana serilen döşek adı verilen yün yataklarda uyurlardı. Son yıllarda evlerde dikkat çeken ortak bir değişiklik de çatılara yapılan güneş enerji sistemleridir. Güneş enerjinin ve ısınmanın uzun süreli olduğu bu yarı kurak köylerde bu sistemler su ısıtma maliyetlerini oldukça azaltmıştır. Yine buğday ve şeker pancarı üretiminin artmasıyla artık her köy evinin yanında bir veya birkaç garaj, ana evden farklı bir

tandır damı, samanlık ve ahır bulunmaktadır. Klasik kerpiç köy evlerinin yerini de betonarme veya kâgir evler almıştır. Eskiden evlerin avlusu yokken artık çoğu evin bağımsız bir avlusu da bulunmaktadır. *Aşağıdaki fotoğraf ve çalışma yapılan köylere ait çok sayıda görsel ve işitsel de bu verilerin elde edilmesinde veri kaynağı olarak kullanılmıştır.*

Fotoğraf 48. 1970'li Yıllarda Karacakurt Köylerinde Satış Yapan Çerçi Arabası

3.6. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Yakın ve Uzak Geçmişte Anlatılan Unutulmaz Olaylar

Katılımcı görüşmeler ve doküman taramaları sonucunda araştırma yapılan üç köyü ilgilendirilen ve köy halkları arasında halen anlatılan önemli olay üç köyü ve bölgeyi yıllarca derinden etkileyen kıtlık dönemi olarak bilinen olaydır. *Katılımcı 7, kıtlık dönemini 1929-1936 yılları arasında olduğunu söylemiş, Hasan Şahin'in (2006) kitabındaki tarihle ve diğer görüşmecilerin ifade ettiği yaklaşık tarihler de birbiriyle örtüşmektedir. Yedi yıl süren bu kuraklık döneminde bölgedeki köylerde kırmızı yer olarak bilinen topraklarda çok az miktarda elde edilen buğday; ebe kömbeci, kömbeci otu olarak bilinen ot tohumlarıyla karıştırılır ve soku taşlarında dövülerek ekmek yapılırmış. Karacakurt köyleri ve bölge üzerinde derin manevi yıkımlar ve izler bırakan bu kıtlık dönemi 1936'da*

meydana gelen bir deprem sonucunda tekrardan kaynak sularının yüzeye çıkması ve pınarların, derelerin akmasıyla sona erdiğine inanılmıştır.

3.6.1. Sadık Köyünde Unutulmaz Olaylar

Sadık köyü özelinde başlıca unutulmaz olaylar şöyledir:

Sadık köyünden “Kör Çavuş” lakaplı Mehmet’in köy içinde bir kadınla kurduğu gayrimeşru ilişkiden dolayı anasının kucağında, kadının yakınları tarafından vurularak öldürülmesi olayı köyde uzun yıllar boyunca anlatılmıştır. *Katılımcı 7 bu olayın bir kısmını şöyle aktarmıştır:*

[Araştırmacı: Köyünüzde yıllardır anlatılan unutulmayan önemli olaylar nelerdir?

Katılımcı 7: Kör Çavuş’un oğlu Mehmet’i vurdular. Bir kadınla ilişki kurmuş. Kadının abisi duymuş tabancayla vurmuş. Anasını da vurmuş...] (Görüşme, Kasım 2022)

Karaovalı Hüseyin Onbaşının 1976 yılında Sadık köyünden bir kadının oğlu tarafından namus meselesi yüzünden bıçaklanarak öldürülmesi, olay üzerine Karaovalı adamın yakınlarının “Mulla Yarım” adlı ağıt da uzun seneler unutulmamıştır. Hasanlar köyünden Katılımcı 1 ve Sadık köyünden katılımcı 6 aynı olayı küçük farklılıklarla anlatmıştır. *Ölen Hüseyin Onbaşı’nın eşinin yaktığı ağıtın bir kısmını Katılımcı 1 şöyle ifade etmiştir:*

*[Mulla yârim, Mulla yârim,
Kesilir mi kelle yârim,
Bir kötü kelleni kesmiş
Var ağzını belle yârim...]* (Görüşme, Kasım 2022)

Yine Sadık köyünden Hacı Mahmut adlı köylünün köydeki basit bir tartışma ve sonucunda yaşanan küfürleşmeden dolayı sırtından bıçaklanarak öldürülmesi, “Kekeç Oğlan” lakaplı Mahmut’un da yaralanması köydeki unutulmayan olaylardan birisidir. *Katılımcı 7 bu olayı şöyle anlatmıştır:*

[Araştırmacı: Köyünüzde yıllardır anlatılan unutulmayan önemli olaylar var mı?

Katılımcı 7: Şaban’ın oğlu bıçaklan adama bir saplamış öğle namazında. Yetmiş beşli yıllarda olmuş. Çocuklarlan kavga etmiş ağır küfür ettiği için Şikâr şikâyet etmiş tabancayı almış hacı Mahmut iki kulucun arasına girmiş kurşun. Kekeç yaralı.] (Görüşme, Kasım 2022)

1950 yılında Bulgaristan’dan gelen bir grup göçmen Türk ailesi önce Sadık köyüne sonra ise Hasanlar köyü arazisi içerisinde kalan yurd (yunt) yeri olarak bilinen bölgeye yerleştirilmişlerdir. Sadık köylüleri gelen bu ilk grubu kabul etmemiş, kavgalar ve tartışmalar çıkmıştır. Köylüyü ikna çabası için gelen

dönemin Hacıbektaş Kaymakamı köylü ile jandarma arasında yaşanan arbedede köyün girişindeki sulak arazi yanındaki yolda, çobanlık yapan Hüseyin Deveci tarafından tüfeğin ateş alması sonucu bacağında vurulmuştur. Jandarmanın olay sonrasında Kaymakamı vuran şahsı uzun süre çok sayıda jandarma askerince araması, jandarmanın aramalar esnasında köylüye şiddet uygulaması köyün unutulmaz olayları arasına girmiştir. *Katılımcı 5 görüşmede bu olayı şöyle ifade etmiştir:*

[Araştırmacı: Köyünüzde yıllardır anlatılan unutulmayan önemli olaylar nelerdir?

Katılımcı 5: Bizim burada kaymakam vurulmuştu. Hacıbektaş kaymakamıydı sanırım. Ben o zamanlar 4 yaşındaydım. Göçmenler gelmişti. Köylü karşı çıkmıştı. Orda göl vardı davarlar su içiyordu. Oradan çoban tabancayı alır kaymakamı vurur. Vurmuş kaçmış sonra...] (Görüşme, Kasım 2022)

3.6.2. Karaovalar Köyünde Unutulmaz Olaylar

Karaovalar köyü özelinde başlıca unutulmaz olaylar şöyledir:

Köylerin tarihi ve kültürü kısmında detaylı olarak bahsedilen görüşme yapılan katılımcılar tarafından da teyit edilen yıllar boyunca kulaktan kulağa anlatılan en önemli ve eski hadise, eski Mahsutlu (Maksutlu) köyünde aileler, akrabalar arasında yaşanan kan davası sonucu onlarca kişinin öldürülmesidir. Birçok kişinin köyden göç etmesi, köyün tamamen dağılması ve terkedilmesi olayıdır. Bu olaylardan sonra terkedilen köy “Kanlı Karaova” olarak anılmıştır (Şahin, 2006).

Bu olayı Katılımcı 8 kısaca şöyle özetlemiştir:

[Araştırmacı: Nerelere hangi isimler verildi ve neden verildi? Karaova'dan başlayalım.

Katılımcı 8: Büyük Burnağıl köyünden ayrılıp verilen bir isim. İlk Karaova adıyla kurulan yer Hasanlarla bizim aşağı köy dediğimiz yerdeki parça köyümüzün arasında bir mevkideymiş. Oraya sonra Kanlı Karaova demişler çünkü insanlar birbirini vurmuş. Cumhuriyet öncesi olmuş bunlar...] (Görüşme, Aralık 2022)

Karaovalar halkı, sabah namazına giderken Sadık köylüleri tarafından bıçaklanarak öldürülen “Hüseyin Onbaşı” lakaplı kişinin hadisesini kendi bakış açılarına göre ölen kişiyi haklı ve mağdur olarak anlatmışlar, mevtanın yakınları yıllarca ağıtlarla anmışlardır.

Yine Karaovalar köyü halkı ve civar köyler tarafından da bilinen başka bir hadise 3-4 askerin çetin kış şartlarında Karaovalar bölgesinde donarak ölmesi, köylülerin günler sonra asker cenazelerini bulmalarıdır (Şahin, 2006). *Bu olayı görüşme*

yapılan katılımcı 1, katılımcı 6, katılımcı 8 ve katılımcı 9 da kendi bildikleri oranda ifade etmişlerdir. Türk milletinin ve Karacakurt Türkmen köylüsünün askere verdiği değeri anlatan olaya, bu köylerde ağıtlar yakılmış, yıllar boyu nesiller arasında anlatılmıştır.

Katılımcı 2 ise bilinmeyen yakın geçmiş zamanda Karaovalar-Hasanlar köyü arasındaki yaşanan sel olayı üzerine bir kadının söylediği dizelerin hatırladığı bir bölümünü bize şöyle aktarmıştır:

*[Seller binaların iki katına çıktı
Sular pencereden içerine aktı
Ne diyelim haktan gelen işlere
İmdada çağırıldık uçan kuşları
Yavrular vurur başını taşlara...]* (Görüşme, Ocak 2023)

3.6.3. Hasanlar Köyünde Unutulmaz Olaylar

Hasanlar köyü özelinde başlıca unutulmaz olaylar şöyledir:

1929-1936 yılları arasında tüm bölgeyi etkileyen ve yıllarca süren “kıtlık dönemi” Hasanlar köyünde de en acı ve unutulmaz izler bırakan bir hadisedir. Bu kıtlık döneminde birçok aile köyden göç etmişler, uzun yıllar sonra geriye dönmüşlerdir. Köyün fertlerinden biri olan ve 2006 yılında yazılan “Geçmişten Bugüne Hacıbektaş ve Köyleri” adlı araştırma türündeki kitap ile görüşmeler sonunda elde edilen diğer unutulmaz olaylardan bazıları şu şekildedir:

Tatlısu kabilesinden Ömer Hasan Ağa'nın Hacıbektaşlı Mestan Pehlivan ile yaptığı güreş, 1902 yılında meydana gelen veba salgını, 1914 yılında meydana gelen çekirge istilası, Bölükbaşılar'dan Ali Türkmenoğlu'nun (Ali Bâ) ölümü ve ölüm üzerine yakılan çok sayıda ağıt, Hasanlarlı Eğitimci Mehmet Dişli'nin 1948'de ölümü ve eşinin yaktığı ağıt, Hasanlarlı H. Hasan Şanlı'nın Haspekli Mahmut Pehlivan ve Abdi köyünden Kanlı Derviş'le kavgası, Dişli kabilesinden Hayri Dişli'nin işçi olarak gittiği Almanya'da öldürülmesi, Hacı İsmail Şahin'in 1963'te Kırşehir'e giderken traktörün devrilmesi sonucu vefatını bu olaylara örnek gösterebiliriz. *Katılımcı 3 tarafından bu olaylardan biri üzerine yakılmış birkaç ağıtın bazı dizelerine bulguların ikinci bölümünde yer verilmiştir.*

Hasanlar köyünü derinden sarsan en önemli ve acı olay ise 1989 yılında H. Salih Hendek'in kullandığı minibüsün Mucur Kurugöl köyü mevkiinde bir kamyonla çarpışması sonucu 5 köylünün vefatıdır. Bu kaza ve ölümler, birisi de katılımcı gözlemci araştırmacının komşusu olan, köyde ve civar köylerde yıllarca konuşulmuş, ağıtlar yakılmış, çok sayıda çocuk yetim ve öksüz kalmıştır.

1966'da Hasan Tatlısu'nun at arabası ile sap getirmeye giderken traktörden ürken atların çektiği arabanın devrilmesi sonucunda altında kalması ve ölümü, Haydar oğlu Mahser Bahadır'ın tank çavuşu olarak askerlik yaptığı sırada Keşan'da Yunanlıların köprüyü uçurması nedeniyle tankın suya düşmesi ve şehit olması önemli olaylardan birkaçıdır (Şahin, 2006).

Hasanlar köyünü ilgilendiren bu hadiselerin yanında katılımcı 1, babasının yaşadıklarını ve Karaovalar köyüne göçünü ve tekrardan ailesiyle geri dönüşünü şöyle ifade etmiştir:

[Babamın annesi Karaovalı'dır, babamın babasının adı ise Mehmet'tir. Evlendikten sonra dedem Mehmet belli bir süre sonra vefat eder. Babamın annesi ise bizim köyden Süllüler Kabilesine çaresizlikten hanım olarak gider. 5-6 yaşlarında yetim kalan babam Mulla Amcası sahip çıkar, onun yanında kalmaya başlar. 11-12 yaşlarına kadar amcasının yanında kalır. Hacca giden dönen amca Mulla Halil'in dönüşünde atını ahıra bağlaması için yeğeni Ahmet'i çağırır. Ahmet, atı bağlamak için ahıra gider, üzerindeki eyeri çözerken at teper. Bacağı kırılan Ahmet'e, amcasının hanımı Rahma (Rahime) tam olarak bakmadığından bacağı iyileşmez. Amca Mulla Halil daha fazla dayanamaz, Ahmet'i alır, atla Kayseri Talas ilçesine götürür. Ancak kırılan bacak zamanında müdahale edilmediği ve kangrene çevrildiği için kesilmek zorunda kalır. Bu duruma üzülen amca Karaova köyünden Ahmet'in dayısı Keloğlan'ın Derviş'e (lakabı: Pateci Derviş) haber verir. O zaman ki şartlara göre varlıklı olan dayı, gelir Ahmet'i alır ve Küçük Karaovalar köyüne götürür. Bacağındaki yara iyileşince dayısı, tahtadan bir bacak yaptırır, altına eşek verir, Ahmet dayısının koyun sürüsünü olatmaya başlar. Artık lakabı Topal Ahmet'tir. Ahmet, ergenlik yaşına gelince amcasının oğlu Haydar ve bazı köylülerin tavsiyesi ile anamla evlendirilir. Yaklaşık 30 sene civarında Küçük Karaova'da yaşayan babamgil, 1950'li yıllarda, ben 2-3 yaşlarında iken toprak komisyonunun tarla dağıttığı akrabaları tarafından haberinin verilmesi üzerine Hasanlar köyüne geri döner. Duran Başer'in evinini, şu an oturduğumuz evin arkasındaki abim Sofu (Soku) lakaplı Mustafa'nın evi, satın alan babam ve biz uzun süre burada oturduk...] (Görüşme, Kasım 2022).

Tüm sürünün soğuktan kırılıp tek bir koç ve boz koyun kaldığını anlatan bir ağıtı bir kadından duyan katılımcı 1, anonim hale gelen ağıtı bize şöyle nakletmiştir:

*Dipiler çıktı da yerler yarıldı
Goyun ağıla göydüm da goyun kırıldı
Çoban diyneğini attı yörüdü*

*Helke alıp garşısına çıkmadım
Sütlüsüne sütsüzüne bakmadım
Küzlüğüne iğde muska takmadım*

Bu goyunda ümüt yok diye diye *Topu gidip de teki kalan boz koyun*
(Görüşme, Kasım 2022).

Son olarak katılımcı 1, Hasanlarlı Abdurrahman Hendek'in oğlu Ömer'in nişanlısını kaza kurşunu ile öldürmesinin ardından kendini asmasını, Ömer'in anasının bu olay üzerine yaktığı ağtın bir bölümünü de şöyle aktarmıştır:

*[Mezarın üstünde yayılır goyun,
İldi suyu da döküldü kefin
Benim mezarımı da nişanlımın yanına goyun
Ağlama anneciğim ağlama kader buymuş...]* (Görüşme, Kasım 2022)

Görüşmeler ve alan yazın taramaları göstermiştir ki, çeşitli sebeplerle köyden göç eden ve dönen hiç dönmeyen çok sayıda aile vardır. Ünlü siyasetçi Osman Bölükbaşı'nın babası Hacı Ahmet Ağa'nın köydeki tüm mal varlıklarını satarak Osman Bölükbaşı 7-8 yaşlarında iken Kırşehir'e göç etmesi, unutulmaz hadiselerden biri olmuştur. Araştırmacı yazar, Şahin'in (2006) kitabında rahmetli F. Bölükbaşı, H. Ö. Tatlısu ve H. M. Öneren'in anlattıklarına göre 1900 yıllarda yaklaşık 50 hane olan Hasanlar köyü büyük kıtlıklar, susuzluk, çeşitli sebepli kavgalar ve anlaşmazlıklar vb. sebeplerle Güzyurdu, Başköy, Akçaağıl köylerine; hatta Amasya'ya kadar göçler vermiştir. 1960'lı yıllarda Almanya'ya başlayan Türk işçi göçünden de Hasanlar köyünden çok sayıda göç olmuştur. İş ve eğitim amaçlı gerçekleşen bu göçler veya emeklilik dolayısıyla geri dönüşler halen devam etmektedir. Hatta çeşitli sebeplerle göç edenlerden bazılarının vefat ettiklerinde vasiyetleri gereği cenazeleri köy mezarlığına defin edilmeye devam etmektedir (Şahin, 2006).

3.7. Geçmişten Günümüze Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Kutsal Kabul Edilen Adak Yerleri ve Mekânlar; Varsa İsimlerinin Nereden Geldiği

Katılımcı görüşmecilerin birkaçı hariç, diğerleri araştırma yapılan Karacakurt köylerinde kutsal kabul edilen bir adak yeri veya mekân olmadığını ifade etmişlerdir. Farklı tarihlerde yapılan görüşmeler, doküman taramaları göstermiştir ki bu üç köyün Müslüman konar-göçer Türkler tarafından kurulduğu gerçeğinden hareketle kurucuları veya yaşayanlar arasında dini olarak öne çıkan bir şahıs ve kutsal kabul edilen bir yer olmadığı düşünülmektedir.

Katılımcı 8, “Ocak” olarak adlandırılan kişilerin İslamiyet öncesi eski Türklerde şamanlar tarafından hastalara şifa bulma özelliğine sahip olduğunu, bu kişilerin genelde aileden geldiğini ifade eder. Ayrıca yine İslamiyet öncesi gelenek olarak devam eden birçok Türk boyunda da ortak olan kem gözlü kişilerden korumak için nazar boncuğu, iğde dalı asma, yüzerlik bitkisi yakma, evin girişine at nalı asma, nazardan etkilenen kişinin cebine eşek pisliği koyma bağlama gibi batıl inançların da devam ettiğini örnekleriyle anlatmıştır. Yine çevre köylerde ve aşiretlerde sıkça yer alan siğil-derma okuma, muska yazma gibi alternatif şifa arama yöntemlerinin de bazı ailelerde devam ettiğini söyleyebiliriz. *Katılımcı 8 bu durumu şöyle ifade etmiştir:*

[Araştırmacı: Sadık, Karaovalar ve Hasanlar’da kutsal değer taşıyan yer veya kişiler var mıdır?

Katılımcı 8: İslamiyet ve Türklerin yerleştiği döneme ait kutsal değer taşıyan bir kişi veya yer duymadım. Ancak bizim köylerde Türklerde yaygın olarak inanılan ocak denilen kişiler vardır.

Araştırmacı: Sizin köyde ocak denilen insanlar var mı?

Katılımcı 8: Eskiden de vardı şimdi de var içimizden birileri bunlar. Şu an alternatif tıp dedikleri doğüstü bir şey işte onlara Allah tarafından verilmiş bir yetenek onun farkına varıyorlar. Nazar duası herkes okur da ocak denilen insanlar okuyunca nazar değmezdi. Çakal gözlü insanlar derlerdi. Onlardan uzak durulurdu. Kötü nefesli olanlar da vardı. Bir tane kadın ineğe seslenmiş ineğin dört ayağı birden açılmış.

Araştırmacı: Nazar değmesin diye ne yaparlardı?

Katılımcı 8: Üzerlik dediğimiz örgü tipli şeyi asarlardı. At nalı asarlardı. Nazar boncuğu koyarlardı. Biz yeni bir şey giydiğimiz zaman iğde dalı takarlardı nazar değmesin diye. Hatta bazıları af edersiniz eşek boku koyarlardı çocuklarının cebine. Benim annem de ocaktı. Koyun böbreğine siğil okurdu. Bazıları derma okurdu, da annem derma okumazdı. Muska yazanlar da vardı...]
(Görüşme, Aralık 2022)

Sadık köyünden katılımcı 5, eskiden köy odaları ve bey konakları olduğunu bu konak/evlerin girişlerine ve odalarına çeşitli hayvan kafalarının veya postlarının asıldığını ifade etmiştir. Örnek olarak Dayıoğullarına ait köy konağının girişinde, kapı üstünde geyik boynuzu asılı olduğunu çok iyi hatırladığını, ayrıca bazı evlerde mabeyin tabir edilen odaların duvarlarında dokuma kilim ile içi kül doldurulmuş ve dikilmiş tilki postları sıkça gördüğünü söylemiştir. Bu davranışların nedeni araştırıldığında bu inancın da eski Gök Tanrı inancından geldiği; kötü gözler ve kem gözlerden korunmak, nazarı savmak için bu hayvan kafası veya postlarının asıldığı değerlendirilmektedir. *Katılımcı 5’in bu konuda söylediklerinin bir bölümü şu şekildedir:*

*[Araştırmacı: Eskiden gelenekler nasıldı? Ne tür batıl inançlar vardı?
Katılımcı 5: Eskiden mağbeyin dediğimiz yerlerde raflar vardı. Bakır tabaklar vardı. Yer sofrası olurdu. Köy konağı vardı taştan yapılmış. Evlerde tilki postu falan olurdu. Süs olarak kullanırlardı. Kadınlar fistan ve üçetek giyerlerdi.]*(Görüşme, Kasım 2022)

Tüm bulgu ve değerlendirmelere ilave olarak köylüler tarafından bulunan bazı mezarlar ve içinden çıkan alet, edevatlar Anadolu'nun köklü eski tarihi de düşünülerek İslamiyet ve Türklük öncesi kutsal kabul edilen yerlerin olduğu, çevredeki çokça yığma höyüklerden içinden çıktığı söylenen efsanevi define hikâyelerinden anlaşılmaktadır. Tarihi dokümanlara göre tahminen Roma, Bizans, Kapadokya veya Hititler döneminden kalma yerleşim yeri olarak kullanılan Hasanlar Köyü Höyüğü, köyün yerleşkesinin altındaki harım bölgesinde yer alır. Şu an kapatılan in ve mağaralar; Sadık köyündeki İslamiyet öncesi mezarlıklar ve kalıntılar, Karaovalar, Sadık ve Hasanlar arasındaki Kuruhöyük bölgesindeki ören yerleri ve mezarlık kalıntılarının kutsal değer atfedilecek yerler olduğunu değerlendirebiliriz (Şahin, 2006).

Ayrıca Katılımcı 1, Hasanlar köyünde yer alan mezarlık ile ilgili olarak büyüklerinden duyduğunu, daha önce Müslüman olmayan Rumların da yaşadığını ima eden şu hadiseyi anlatmıştır:

*[Araştırmacı: Hasanlar köyündeki mezarlık ne zamandır var?
Katılımcı 1: Ta Hititlerden kalma. İstanbul'da bizim köylü karşılaşmış. Adam demiş ben Hasanlarlıyım. Kadın demiş ki ben de Hasanlarlıyım. Babam Hasan Paşa babamın mezarı mermer taş ismi üstünde yazılı demiş...]* (Görüşme, Ocak 2023)

Fotoğraf 49. Kuruhöyük Ören Yerinde Köylülerce Bulunan Eski Yerleşime ait Bir Mezar Taşı (2023, Mayıs ayında Hasanlar köyünden Eğitimci Naci Şahin'den alınmıştır.)

Fotoğraf 50. Hititler Dönemine Ait Olduğu Bilinen Hasanlar Köyü Höyüğü (2023, Temmuz)

Fotoğraf 51. Hititler Döneminde Yerleşim Yeri olan Sadık Köyü Mezarlığı (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)

Farklı tarihlerde çekilmiş İslamiyet öncesi yerleşimlere ait örenler ve höyüklerin fotoğrafları kanıtlayıcı doküman olarak çalışmaya eklenmiştir. Bu fotoğraflardan çıkarımlarda bulunulmuş, betimsel analizler yapılmıştır.

3.8. Geçmişten Günümüze Soyut Kültürel Miras Bağlamında Karacakurt Türkmen Köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) Bulunan Barınak, Arazi Yapısı, Dağ, Tepe, Ova, Bölge, Tarla vb. Yerlere Verilen İsimler ve Nedenleri

Doküman taramaları ve katılımcılar ile yapılan yüz yüze görüşmeler göstermiştir ki Karacakurt Türkmen köylüleri de birçok Türkmen aşireti gibi yerleşik hayata

geçene kadar konar-göçer bir yaşam tarzı sürdürmüşlerdir. Türkmen köylüsü, küçükbaş hayvan sürülerini genellikle “ağıl” olarak isimlendirilen korunaklı bölgelerde, pınar ve su kaynaklarına yakın yerlerde yatırmıştır. “Ağıl” adı verilen bu kuytu ve korunaklı yerler günümüzde bazı köy adlarının bile ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Nevşehir ili Hacıbektaş İlçesi Büyük Burunağıl köyü ile bu köyün hemen bitişiğindeki Kırşehir iline bağlı Küçük Burunağıl, Kozağıl, Akçaağıl, Baranağıl köyü bu isimlendirmeye en somut örnektir. Yine araştırmalar bu yaylakların ve ağılların genellikle güçlü Türkmen aşiretlerine ve sülalelerine ait olduklarını göstermektedir. Bugün, Kırşehir ve Nevşehir illeri bölgesine yerleşmiş diğer Türk/Türkmen aşiretleri ile kaynaşmış, kendileri arasında farklılıkları olan onlarca ana ve alt aşiret (urug) bulunduğunu görmekteyiz.

Tarihi kaynaklara göre Hasanlar, Sadık, Karaovalar, Başköy ve diğer birçok Karacakurt Türkmen köyleri su kaynaklarına yakın pınar, yunak adı verilen yerlere kurulmuştur.

Bugün Anadolu'nun birçok yer, köy, oba, ırmak, dağ ve saire adları, Türk boy, uruğ ve soylarına izafe edildiklerinden bu eski Türk hatıralarını muhafaza ettikleri gibi eski gelenek ve görenekler de silinip ortadan kalkmamıştır.

Tüm bu genel bilgilerden hareketle araştırma yapılan Sadık, Karaovalar ve Hasanlar köylerinde arazilere, dağ, tepe, tarla, bölgelere hangi isimler verildiğini; bu isimlerin neden verildiğini köyler bazında sınıflandırarak inceleyeceğiz:

3.8.1. Sadık Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri

Karacakurt Türkmen Aşiretine mensup Sadık köyünün güney doğusunda kalan Kızılağıl köyüne doğru olan, çevresinde inler olan bölgeye “Ayvalı” adı verilmiştir. Verilme nedeni araştırıldığında bu arazide ayva ağaçlarının olduğu, isminin de buradan geldiği anlaşılmaktadır. Komşu köylere olan yakınlığı ve yönü nedeniyle Avuç köyüne doğru olan bölgeye “Avuç altı”, İlice köyüne doğru giden yolun sağına ve soluna “İlice altı/yolu” adı verilmiştir. Yine köyün

içinden Avuç köyüne doğru giden eski yola ve civarına “Avuç yolu” denilmiştir. Sadık deresinin doğuş kaynağı olan, İlice köyü taraflarında doğan suyun çıktığı yer “Su çıkan” olarak köy halkı tarafından bilinmektedir. Köyün doğusunda kalan Çağşak köyüne doğru olan bölgeye arazinin yapısı, verimli olmaması ve su kaynağı bulunmamasından dolayı “Çöl” adı verilmiştir. Burada sulu arazi olmadığından çoğunlukla mera olarak kullanılmaktadır. Eskiden beri köyün küçükbaş ve büyükbaş hayvanlarının otladığı yerlerdir. Yine bu bölgedeki çevresine göre yüksekçe kalan bölgeye de “Ada” adı verildiğini görmekteyiz. Yurtyeri köyüne giderken yolun sağında ve köyün kuzeyinde kalan toprak yapısı siyahımsı olan eskiden köyünü sürüsünün yayıldığı bölgeye “Karaarkaç”; köyün doğusunda kalan uzun yıllar koyun sürülerinin otladığı bölgeye, arazinin sahibinden dolayı “Hacı Kasım’ın Yeri” adı verildiğini biliyoruz. *Bu yer isimlerinin neler olduğu ve neden bu isimler kullanıldığına yönelik katılımcı 5, katılımcı 6 ve katılımcı 7’nin söylediklerinin bir kısmı şöyledir:*

[Araştırmacı: Bu civardaki arazilerin adları nelerdir? Bu isimler neden verilmiştir?

Katılımcı 5: Hayvalı denen yer var in var orda ağaçlar varmış onun için demişler. Orda tepeli bir yer var ada derlerdi yüksek olduğu için. Bir ada da Tatar tarafında var. İlicek’in oraya Su çıkan derlerdi su çıktığı için. Buraya çöl derlerdi. Kuru höyük var. Üzerlik eski evin olduğu yerlerdeymiş. Mercan ağı derlermiş.] (Görüşme, Kasım 2022)

[Araştırmacı: Bu civardaki arazilerin adları nelerdir? Bu isimler neden verilmiştir?

Katılımcı 6: Tilki Deliği derlerdi tilki çok delik deldiği için orda şöyle olmuş dedem gider yığınlar. Avuç Altı derler. Karava tarafına Tilki Deliği derler. Şu köyün batı tarafına kepir derler toprak yapısı kepir olduğu için. Hacı Kasım var o da köyün doğu tarafında. Göl Yeri var tatar tarafında orda su çıkarmıştı koyunları sularlarmıştı. Bana orda bir lepe yedirdi dedem süttten yapılırdı. Göçmen tarafı kara arkaç ağıl demek kara renginden ötürü.] (Görüşme, Kasım 2022)

Sadık köyü arazi isimlerine verilen isimleri incelemeye devam ettiğimizde yumuşak toprak yapısı, toprağın kırmızı yapısından dolayı köyün batısında kalan Karaova köyüne doğru olan çoğunlukla tarla olan araziye “Kecip” adı verilmiştir. Bu bölgenin biraz daha güney batısında kalan, Tatar Yeğenağa köyüne doğru araziye “Göl Yeri” denilmiştir. Burada eskiden su pınarlarının ve çeşmelerin olduğu, koyun sürülerinin yayılımdan sonra burada sulandığı ve yattığı için bu isim verildiği bilinmektedir. Yine Karaovalar köyü yönünde toprağı kumsal ve yumuşak olarak bilinen, tilkiler tarafından oyulan ve yuva olarak kullanılan

bölgeye “Tilki deliği” adı verilmiştir. Bölgenin en eski ve Hititler döneminde de yerleşim yeri olarak kullanılan yeri Kuruhöyük’tür. Burada çok eskiden yerleşim olduğu, hayvanların kaldığı, yattığı ağıllar olduğu; ismini de Hititler döneminde yapılan höyükten aldığı tahmin edilmektedir. Bir dönem kuraklıktan dolayı su sıkıntısı yaşasa da verimli arazisi, bol su kaynakları ve pınarları ile adı anılan bir bölgedir. Eskiden Hasanlar köyü ağalarının hayvanlarının burada otladığı ve yattığı bilinmektedir. Günümüzde bu bölgenin bir kısmı Hasanlar köyü, bir kısmı ise Sadık köyü arazisine aittir. Verimli sulu tarlaları ve toprak yapısı ile bölgenin en çok bilinen yeridir. Sadık köyü bölgesindeki son bölge ise eski ve yeni mezarlık olarak bilinen içinde inlerin olduğu, çıkan fosil ve kalıntılardan hareketle eskiden yerleşim yeri olduğu tahmin edilen mezarlıktır. *Köye ait sosyal medya hesaplarındaki fotoğrafların incelenmesi, kaynakçada belirtilen internet siteleri ve araştırmaların detaylıca taranması sonucunda bu verilere ulaşılmıştır.*

3.8.2. Karaovalar Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri

Karacakurt Türkmen köylerinden genellikle Burunağıl Köyü kökenli olan Karaovalar Köyünün batısında kalan etrafına göre yüksekçe kalan, kısmen taşlık ve verimsiz bölgeye “Taşlıtepe” adı verilmiştir. Burunağıl Köyünden Küçük Karaova’ya giden toprak yol ise halk arasında “Ayrı Yol” adıyla bilinir. Köyün güneyindeki Sadık Köyü, Tatar Yeğenağa ve Karaovalar arasında kalan sulak, yeşillik yer daha önce bahsedildiği üzere “Göl Yeri” adı ile tanınır. Oldukça sulak, yeşillik, hayvanların sulandığı, yazın ortasına kadar derelere kaynaklık eden bu yer tüm bölgede su kaynağı olması ve göle benzer olması nedeniyle bu isimle anılmıştır. Yine “Göl Yeri” olarak bilinen bölgenin etrafındaki bir kısım tarla ve araziler topraktaki nemi uzunca süre koruduğu, erken canlandığı, nemli ve korunaklı olduğu için “Bucak” olarak köylülerce adlandırılmıştır. Yine Karaovalar Köyünden Tatar Yeğenağa köyüne ve devamında Mucur İlçesine giden asfalt yolun sağ tarafındaki çalılık bölge, çalıların sahibinin isminden dolayı “Mahser’in Çalıları” olarak bilinmektedir. Karaovalar Köyünün içinden Sadık köyüne doğru giden toprak yol eskiden Kayseri’ye giden yol olduğu için “Kayseri Yolu” olarak adlandırılmaya devam etmektedir. Karaovalılar ana köyden ayrılan, köyün birkaç kilometre kuzeyinde kalan Küçük Karaova köyü

diye bilinen yerleşim yerine “Aşağı Köy” adını vermişlerdir. Kara toprak yapısına sahip içinde dere geçen bu arazi, devamında Başköy köyünden Seyfe Gölü havzasının Acı Göl kısmına dökülür. Derenin geçtiği Hasanlar köyü, Başköy ve Karaovalar arazileri içindeki kalan derenin sağ ve solundaki tüm yerler “Karaova’nın Özü” olarak adlandırılır. Özün geçtiği yerler oldukça verimli, sulak bir yapıya sahiptir. Hasanlar köyünün güneyindeki Küçük Karaovalar’a varmadan çevresine göre yüksekçe arazi yapısına sahip bölge iki köy halkı tarafından ortak isimle “Çallıbel” olarak adlandırılmıştır. *Yer isimlerinin neler olduğu ve neden bu isimler kullanıldığına yönelik katılımcı 8’in söylediklerinin bir kısmı şöyledir:*

[Araştırmacı: Çevredeki yerlere hangi adlar verilir? Neden?

Katılımcı 8: Burnağıl tarafına Taş Depe denir. Taşlı olduğu için. Burnağıl ve aşağı köy arasındaki yere ayrı yol derler. Oranın yolu ayrı gittiği için. Göl yeri derler Sadık’la arasında. O bir kanal geçer ya Hasanlarda da geçer onun etrafındaki çayır olan yerler. Sonradan sürülmüş su çekilmiş tarla yapılmış. Bizim zamanımızda yüzey suyu olarak araziye giremezdi. Orada pınar da vardı ama adı yoktu. Bizim köyle Tatar’ın arasında anayolun kenarında çalılar dikiliydi. Orada da Mahser diye bir adam vardı. Mahser’in çalıları derlerdi. Bizim köyde bir mandıra var orada Sadık’a giden bir yol var oraya da Kayseri yolu derlerdi. Sadık’la Göl yerinin arasında bir mevki var oraya da Bucak derlerdi. Arazi yapısının çok sulak olmasıyla ilgili bence. Bahar oraya daha erken gelir. O yeşil çok kolay kaybolmaz. Mucur’un Kızılırmak kenarındaki köylere hep bucak köyleri diyorlar onun gibi düşünebilirsiniz.

Araştırmacı: Toprakların rengine göre ya da sahibinin ismine göre verdiğiniz yerlerden neler var?

Katılımcı 8: Kara toprak var. Aşağı köyle bizim köyün arasında bir yer. Kuru hüyük var Hasanlarla Sadık arasında. Kuş köyle Karaova arasına Karaovanın özü derler. Küçük Karaova’yla Hasanlar arasına çallıbel denir. Çalılı belden gelir. İlçeye gidip gelen yola şehir yolu derler. Kıraç tarafına kalkada derler. Onun altında Kanlı Karaova var. Bir Kırlangıç Dağı var büyüklerimiz öyle derdi.] (Görüşme, Aralık 2022)

Köye ait sosyal medya hesaplarındaki fotoğrafların incelenmesi, kaynakçada belirtilen internet siteleri ve araştırmaların detaylıca taranması sonucunda bu verilere ulaşılmıştır.

3.8.3. Hasanlar Köyünde Arazi İsimleri ve Bu isimlerin Veriliş Nedenleri

Aşiretin en eski ve geniş araziye sahip köylerinden olan Hasanlar köyündeki arazi, dağ, tepe, tarla gibi yerlerin sayısının fazla olması ve çok farklı isimlerle anılması nedeniyle bu yerlerin tablo olarak verilmesinin daha uygun, daha anlaşılabilir olduğu değerlendirilmiş ve detaylı olarak aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 2. Hasanlar Köyü Yer İsimleri Tablosu

Sıra No	Arazi-Yer Adı	Yeri-Yönü	İsmin Veriliş Nedeni
1	Kalkada (Galkada)	Karaovalar-Hasanlar köyü arası (Eski Maksutlu Köyü)	Çevresine göre yüksek, kayalık ve ada şeklinde olması
2	Çallıbel	Karaovalar-Hasanlar köyü arası, köyün güneyi	Çalılık olması, yükselti arasında kalması, bel şeklinde korunaklı olması
3	Kocaburun	Köyün batısı, Başköy tarafı	Arazinin şekli, kayalık ve burun şeklinde olması
4	Başpınar (Eski adı Balpınar), Yunnak ve Orta göz	Köyün önü, güneyi	Ana ve en büyük su kaynağı olması, çamaşır yıkanan yer olması, su kaynağının merkezi olması
5	Kerpiç Çukuru	Köyün önü, güneyi	Toprak yapısı, kerpiç yapılan yer olması
6	Ambarlı Tepe	Köyün önü, güneyi, mezarlık üstü	Köyün buğdaylarının depolandığı yer olması, şeklinin ambara benzemesi
7	Aşağı (Özün Dibi)	Köyün batısı, Başköy tarafı	Kamışlık, su kaynaklarının olması, yön olarak aşağıda kalması
8	Beyazkum	Köyün batısı, Başköy'e giden yol üzeri	Toprak yapısı ve rengi, kireç ihtiva etmesi
9	Çürükada	Köyün batısı, Başköy bağının alt tarafı	Arazinin verimsiz ve kısmen kayalık olması
10	Deveboylayan	Köyün batısı, Başköy'e giden yol üzeri	İki adanın ortasında olması, çevresine göre çukurda kalması
11	Esmе Pınarı	Köyün batısındaki Öz üzerinde	Köyden evlenmek için kaçan Esmе adlı genç kız ile sevdiği erkeğin bulunduğu pınardan gelmektedir.
12	Veli'nin Oğlunun Özü	Köyün önünden geçen derenin bir kısmı	Kamışlı ve berdili olması, sahibinden dolayı
13	Kurt Deresi	Köyün kuzey batısı, bağın sol yamacı	İssız, çevresine göre alçak olması, kurtların bolca görülmesi

14	Kör Kuyu	Köyün kuzey batısı, bağın içi	Akıntısı olmayan, mevsimsel kullanılan (eşme) kuyu olması
15	Bağ ve bağ yolu, bostan adası	Köyün kuzey batısı, bağ tarafı	Köyün bağı, ağaçları ve bostan ekilen yeri olması
16	Kanlı (kemikli) Bel	Köyün Kuzey batısı, bağın arkası	Eskiden insan öldürüldüğü bilinen, içinde kemikler çıkan ıssız korunaklı arazi yapısına sahip yer
17	Kırmızı Yer	Köyün kuzeyi	Toprak yapısı ve renginden dolayı
18	Samsun (Samsam) Höyüğü	Köyün kuzeyi, Yabancı Türkmen Köyleri sınırı	Hititlerden kalma, kenarında yığma höyük olan, içinde zengin su kaynağı olan yeşil bir vadi
19	Cinlitaş	Köyün kuzeyi, arka tarafı	Efsanevi yönü olması, insanlar arasında korku salması
20	Beş Çalı	Köyün kuzey doğusu	Arazideki beş adet çalıdan dolayı
21	Deveci Ömer Arkacı (Öreni)	Köyün Kuzeyi	Sahibinin adı, koyun-kuzunun yattığı, içinde çardak olan yer
22	Çökük	Köyün kuzey doğusu (Kalecik Köyü sınırı)	Çevresine göre çukur ve sulak bir arazi yapısına sahip olması
23	Kuzu Tepesi	Köyün batısı, Kalecik köyü yolunun sağı	Çevresine göre yüksekçe kalan, kuzu-koyun yayılan tepe olması
24	Kıllı Kuyu	Kalecik yolunun sağı, Kuzu tepesinin devamı	İçinde karnı, ot biten, bahar aylarında çıkan kaynak ile kendini besleyen kuyu
25	Bozyer	Kalecik yolunun kuzeyi, köyün batı çıkışı	Toprak yapısı ve verimliliği
26	Mercan Ağılı	Köyün batısı, Kuzu tepesinin alt kısmı	Arazinin ve ağılın sahibinin Mercan adlı bir kadın olması
27	Yundunbeli (özü)	Köyün güney batısı, şimdiki Yurtyeri köyü civarı	Doğal zengin su kaynağı pınar olması, hayvan sulanması, yıkanması
28	Karaarkaç	Köyün güney doğusu, Sadık yolunun sağı	Çevresine göre yüksekçe olması, toprağının rengi
29	Boruklu Çökük	Köyün güney doğusu, Sadık köyü yolunun sağ tarafı	İçinde boruk bitkisi yetişmesi, çevresine göre çukur bir arazi olması

30	Kırk Dönekler	Köyün güney doğusu, Sadık köyü yolunun sağ tarafı	Devlet tarafından 1950'li yıllarda meradan köylüye 40 dekarlık tarla olarak verilmesinden dolayı
31	Hacı Mahmut Arkacı (Öreni)	Köyün güney doğusu, Saz bölgesinin devamı, Kırk Dönekler Mevkii	Sahibini adı, koyun-kuzu yatan içinde eskiden ağıl olan yer
32	Höyük (hüyük) ve Harım (köyün dibi)	Köyün önü, güneyi	Hititlerden kalma yığma höyük, içinde su çıkan köy önündeki çukur, futbol oynanan yeşil alan
33	Kağnı Özü (pınar)	Köyün önü, güneyi; Höyüğün batısı	Eskiden kağnı sulanan, Samsam Höyüğünden geldiği düşünülen doğal kaynak suyu, pınar
34	İnler (Mağara)	Köy içi	Hititlerden kalma eski yerleşim yerleri, Köylüler koyun ve keçi yatırmak için kullanmışlardır.
35	Saz	Köyün güney doğusu, Yurtyeri köyü yolunun kuzeyi	Bu bölgede ve içinde geçen dereye bolca saz bitkisi yetişmesinden dolayı
36	Sarı Taş	Köyün güneyi ve ön tarafı	Eskiden ağaların arazi ile köylünün arazisini ayırmak için konulan büyükçe bir sarı taştan gelmektedir.
37	Ağalar Taksimi	Köyün güneyi ve ön tarafı	Eskiden ağalara ait olan yerler (araziler)
38	Köy Taksimi	Köyün güneyi ve ön tarafı	Eskiden köylülere ait olan yerler (araziler)
39	Tozlu yurt	Köyün güneyi ve ön tarafı	Çokça toz çıkaran toprak yapısına sahip olması
40	Dört dönekler	Köyün güneyi ve ön tarafı	4-5 dekarlık, dört dönümden oluşan tarlaların yer alması
41	Kuru Höyük, Beş Tepeler, Eski Mezarlık ve Örenler	Köyün güneyi, Sadık köyü Sınırı	Hititler döneminden kalma yığma, kurak höyük. Etrafında beş adet tepe, eski mezarlıklar ve ören yerleri mevcuttur. 1930'lı yıllardaki deprem sonrası büyük bir doğal su kaynağı olduğu için verimli bir araziye dönüşmüştür.

yer. Beş çalı var beş dene çalı varmış. Kırmızı yer torpağı kırmızı olduğu için. Boz yer var beyaz toprak sıkı verimli de verimsiz de değil normal. Harman yeri saman arpa buğday sap dökülen yer. Bal pınar var suyu tatlı olduğu için. Sazlık bölge var orta göz derlerdi çocuklar banyo yapardı çimerdi kaynardı su. Yunnak var kadınların çamaşır yıkadığı yer.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Çevredeki arazilerin adları nelerdir? Bu isimler nereden gelmektedir?

Katılımcı 2: Kırmızı yer var. Beş çalı var. Duyduk yolu var. Kılı kuyu var. Samsunun başı var. Kuzu tepesi var. Mercan ağı var. Saz var. Sarı taşlar var. Çardaklar var. Dört dönekler var. Ağlar taksimi var. Kuru yük var. Beş tepe var. Kalkada var. Boz yer var. Höyük var.] (Görüşme, Ocak 2023)

[Araştırmacı: Köyünüzde arazilere, bölgelere hangi isimler verilir? Neden?

Katılımcı 4: Beş Çalı var Kırmızı Yerden sonra. Eski iletişim aracı samsun höyüğü. Boz Yer var. Kuzu Depesi var. Kuzuları oraya yayıyorlardı. Yundum Bel var Sadık'ın orda. Yurt manasına geliyor. Saz dedikleri mevki var o bu yanda. O su Kalecik yer altından gelir. Ta Çağşak tarafından geliyor. Adam başına onar dönüm dağıttı göçmenlere muhtar 1950'lerde.] (Görüşme, Aralık 2022)

Hasanlar köyündeki arazi, bölge, tarla vb. yerlere verilerin isimlerin tespitinde görüşmelerden, doküman taramalardan elde edilen verilerin yanında araştırmacının doğumdan itibaren köyde öğrendikleri de önemli oranda katkı sağlamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada Karacakurt Türkmen köylüsünün sosyal yaşamlarındaki insan ve mekân algıları etnografik bakış açısı ile soyut kültürel miras bağlamında değerlendirilmiş ve araştırmanın amaçlarda belirtilen unsurların sonuçları ortaya konmuştur. Bu araştırma, aynı zamanda Karacakurt Türkmen köylüsünün insan ve mekân algılarının geçmişten günümüze ne derecede süregeldiğini, geliştiğini veya değiştiğini detayları ile ifade etmiştir. Karacakurt Türkmen köyleri ile ilgili daha önce birkaç inceleme ve araştırma türünde yazılan kitap dışında bilimsel bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Ayrıca bu araştırma sonucunda ulaşılan bulguların kimi alan yazın araştırmaları ile benzerlik gösterdiğini görmek de mümkündür. Bu bölümde, araştırmada ulaşılan sonuçlar, amaçlar doğrultusunda açıklanmıştır. Son olarak bu bölümde uygulama alanına ve çeşitli kurumlar ve bilim insanlarına yönelik çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Karacakurt Türkmen köylerinde 1980’li yıllar öncesi yaşanan görücülük usulü ile yapılan küçük yaşlarda evliliğe günümüzde pek rastlanılmadığı; özellikle erkekler için askerliğini tamamlamadan ve iş gücü sahibi olmadan evlenmelerine sıcak bakılmadığını görmekteyiz. Karacakurtlar’da uzun zamandır “beşik kertmesi” geleneği ve çok eşlilik yoktur. Ancak çeşitli sebeplerle akraba gençlerin birbirlerine yakıştırıldığı ve evlendirildiği bilirse de son yıllarda akraba evliliklerinin de oldukça azaldığını görülmektedir. Düğün süreleri 1970’li, 1980’li yıllara kadar yedi gün iken birkaç güne, hatta salon düğünleri ile birkaç saate düşmüştür. Yine eski uzun düğünlerde oynanan çeşitli folklorik halk

oyunları artık terk edilmiştir. Karacakurt Türkmen köylerindeki düğünlerde bölgedeki diğer Türkmen aşiretleri köyleri ile benzer ritüeller uygulandığı, kız alışverişinin ve akrabalığın yaygın olduğu görülse de, hediyelik dürü götürme, ağız tatlılığında ikramları gibi bazı uygulamaların Karacakurt Türkmen köylülerine özgü olduğunu görüyoruz. Eski düğünlerde yer alan Hidrellez koyunu götürme, gelin sepeti götürme, düğünlere köçek getirme gibi bazı adetler de artık uygulanmamaktadır. Yine eski düğünlerde davul zurna eşliğinde kadın ve erkeklerin ayrı oynadığı, eğlendiği düğünler varken, günümüzde daha homojen birlikte oynanan düğünler vardır. En dikkat çeken sonuçlardan birisi de bazı örf, adet ve geleneklerin Orta Asya'dan beri süregeldiği ve Şamanizm inancından izler taşıdığıdır. Karacakurt Türkmen köylüsünün düğünlerine yönelik literatürde bazı yerel haber siteleri ve sosyal medya hesapları hariç çok fazla bilgi yer almamaktadır. Meydan (2016), Delaney (2001) ve Şahin (2006) çalışmalarında köy düğünlerine yönelik bazı bulguların sonuçlarının benzerlik taşıdığı görülse de, bu araştırma Karacakurt Türkmen köylerinin düğünlerine has etnografik unsurlara yer vermesi açısından bir ilk olma özelliği göstermektedir.

Karacakurt Türkmen köylerinde bölgedeki birçok Türkmen aşiretlerinde yıllardır uygulanan cenazenin yıkanması, defin edilmesi, baş sağlığı dilenmesi gibi ritüellerin uygulandığı görülmüştür. Ölümle ilgili uygulanan ritüeller, İslamiyet öncesi bazı gelenek ve uygulamaların devam ettiğini göstermektedir. Bu duruma yönelik incelenen ilgili araştırmalarda ortaya çıkan tespit ve sonuçların örtüşüğünü görülmüştür. Meydan'ın (2016) Sebil Yörüklerindeki cenaze kefenleme şekli ve uygulamasının Karacakurt Türkmen köylerinde de uygulanması araştırmanın dikkat çeken sonuçlardandır. Karacakurtlar'da cenaze evinde yemek pişmediği, gelenlere ikram yapılmadığını, bunun yerine uzun yıllardır komşular ve akrabalar tarafından yemek getirildiğini görüyoruz. Yedi gün sonunda cenaze yemeği pişirilmesi, helva kavurulup yakın akraba ve komşulara ikram edilmesi, baş sağlığına gelenlerin lokum, gül suyu, şeker, çay, kahve gibi ürünler getirmesi, cenazenin "kırkının çıktığı" haftanın cumasında köy camisinde mevlit okunması ve rahmetlinin ruhuna büyük bir cenaze yemeği tertip edilmesi Karacakurt Türkmen köylerine özgü ritüellerdir. Ölen kişinin ruhuna

cenaze yemeğinden önce ev ev dolaşarak küçük paket helva ile küçük ekmekek dağıtıldığı, ölü evinde kırk gün boyunca cenazeye saygı nedeniyle televizyon, radyo açılmadığı, müzik dinlenmediği sonuçlarına da ulaşılmıştır. Bu durum Karacakurt Türkmen köylülerinin sosyal dayanışma ve acıya ortak olma yönlerinin oldukça fazla olduğunu göstermektedir. Altınok (2003), Şahin (2006) ve Yağmur (2007) eserlerindeki ölümler üzerine yakılan ağıtlardan da ata yurt Orta Asya'dan günümüze dek devam eden üçler, yediler, kırklar destansı motiflerinin Karacakurt Türkmen köylerinde de benzer şekilde devam ettirildiği, coğrafi ve siyasi şartlara göre şekillendiği söylenebilir. Ortaya çıkan bulgulardaki benzerliklerin yanında Karacakurt Türkmen köylerine has çeşitli cenaze örf ve adetlerinin de olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karacakurtlar'da evlilik kurumunun önemli olduğunu ve evlenen çiftlerden en kısa sürede çocuk beklendiğini, 1980'li, 1990'lı yıllara kadar köylerde doğum sürecini takip eden ve doğumu yaptıran "ebe" adı verilen kadınlar olduğunu görüyoruz. Türklerde soyun devamı olarak erkek çocuğa daha fazla önem verildiği gerçeği ortada olsa da son yıllarda bu durumun eğitimin seviyesinin artması ile birlikte azaldığı sonucuna varabiliriz. Bebeğin düşen göbeğinin dilek amaçlı yakınlarınca gömülmesi, altının beyaz kumla kundaklanması, bebeğin gözüne sürme çekilmesi, nazar değmesin diye kulağının arkasına kara ise sürülmesi; doğum yapan kadına al basmasın diye kırmızı şal bağlanması, sünnet olacak çocuk için sünnetçi köçek çağırılması hamilelik, doğum ve sonrasına yönelik Karacakurt Türkmenlerine özgü uygulamalardan bazılarıdır. Ancak, birçoğu eski Şamanizm inancından gelen bu örf ve âdetlerin son yıllarda çok fazla devam ettirilmediğini söyleyebiliriz. Karacakurtlar Türkmen köylüsü erkeklerinde askerliğe gitmek oldukça önemlidir. Uzun yıllar boyunca askerliğini bitirmemiş erkeğe kız verilmediğini, toplumda değerinin olmadığını görüyoruz. Bu nedenle Karacakurt Türkmen genci askere gitmeden önce köyde her aile tarafından yemeğe çağırılır, ceplerine harçlık konulur, dualar eşliğinde topluca uğurlanır, dönüşte göz aydınlığı ziyaretleri yapılır. Bu uygulamalar küçük değişiklikler olsa da halen devam etmektedir. Dini ve milli bayramların da Karacakurt Türkmen köylerinde oldukça kıymetli olduğunu görmekteyiz. Bu

günlere yönelik günler, hatta aylar öncesinden evde hazırlıklar yapılır. Evin ahalisine imkânlar ölçüsünde yeni kıyafetler alınır, evler temizlenir, baklava veya börekler açılır, varsa gelin kıza hediyeler alınır. Dini bayramlara verilen değer aynısı milli bayramlara da verilirdi. Özellikle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 29 Ekim Cumhuriyet Bayramları okullarda tüm köylü ve velilerin katılımı ile büyük bir coşkuyla uzun yıllar kutlanmıştır. Şimdilerde öğrenci sayısının azalması sebebiyle okullar taşınmalı eğitime geçtiğinden okullar kapatılmıştır. Karacakurt köylerinde 1980’li yılların sonuna kadar küçükbaş hayvancılık (koyunculuk) oldukça fazladır. Etinden, sütünden, yününden faydalanılan hayvancılık çiftçilik yaygınlaşana kadar zenginliğin de alameti sayılmıştır. Koyunların kış bakımları, kuzulaması, araziye otlamaya çıkarılması (güdülmesi), kırılması, güzün koç katılması vb. birçok uygulama belirli bir tecrübe doğrultusunda yapıldığı görülür. Özellikle sulu tarıma geçilmesi, şeker pancarı ve tahıl üretiminin artması, çiftçiliğin daha cazip hale gelmesiyle küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık da ciddi oranda azalmıştır. Son yıllarda hayvancılık işiyle uğraşan çok az kişi veya aile kaldığını görüyoruz. Genel araştırmalar, bilimsel çalışmalar dışında Karacakurtlar’a yönelik doğum öncesi, anı ve sonrası; asker uğurlamaları; dini ve milli bayramların kutlanması, koyuna koç ve kuzu katımı gibi örf ve adetlere yönelik çalışmaları yok denecek kadar azdır. Alan yazın incelemesinde bölgeye yönelik Meydan (2016), Demir (2010), Uçakçı (2015), Delaney (2001) ve Şahin (2006) askerlik, hıdrellez, doğum öncesi ve sonrası gelenekler, koyuna kuzu ve koç katma, dini ve milli bayramların kutlanmasına yönelik örf ve adetleri ortaya koysa da bu durum genel ve yüzeysel olmuştur. Bu araştırma ise bir Türkmen aşiretine yönelik olması yönüyle detaylı etnografik betimlemeler ve sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Böylelikle soyut kültürel mirasın parçası olan birçok gelenek, görenek ve uygulamaların uzun yıllardan beri değişerek ve gelişerek devam ettiğini, diğer Türkmen aşiretlerinde olduğu gibi özel bir önem taşıdığı gerçeğini görüyoruz.

Karacakurt Türkmen köylerinde (Hasanlar, Sadık ve Karaovalar) anlatılan masal (metel), efsane, hikâye (halk hikâyesi), ağıt, türkü, deyiş, halk oyunu vb. sözlü ürünlerine yönelik bulguların genel sonuçlarına yönelik şu tespitleri yapabiliriz.

Sütlü kemik, saklanpetik (saklambaç), saya gezmesi, sinsin, cirit atma, tura, deve oyunu, uzuneşek geleneksel çocuk ve halk oyunlarından bazılarıdır. Bu oyunlar yıllara, ekonomik ve sosyal şartlara göre değişiklik gösterse de uzun yıllara düğünlerin, ramazan gecelerinin, uzun kış gecelerinin vazgeçilmez eğlencesi oldukları bir gerçektir. 1980'lere kadar çocuk oyunları, düğünler, halk hikâyeleri ve masallar daha üretken ve yaygın iken 2000'li yıllar ile farklılaştığını, önemini yitirdiğini görmekteyiz. Gelişen teknoloji ve bilişim dünyası Karacakurtlar'ın sözlü ürünlerini, sosyal yaşamlarını durma noktasına getirmiştir. Tüm zorluklara ve teknolojik olumsuzluklara rağmen Karacakurt Türkmenleri kültürlerini, örf ve inançlarını yaşatmaya gayret etmektedirler. Tüm bunların yanında Karacakurt Türkmen aşireti köyleri ile bölge genelindeki folklorik sözlü ürünlerin (oyunlar) köyler özelinde küçük farklılıkların olduğu uygulamalara da rastlanmıştır. Türkmen aşiretlerin genelinde olduğu gibi Karacakurtlar'da da ağıt yakma, türkü söyleme oldukça yaygındır. Büyük kaza ve olaylardaki ölümler, yurt dışına çalışma amaçlı gidişler, askerlik ve hastalıklar üzerine yaşanan genç ölümler sonrasında yüzlerce yakılmış ağıt, türkü veya deyiş vardır. Büyük bir bölümü sözlü olan bu ürünlerin bazılarının çeşitli araçlarla yazıya geçirildiğini görüyoruz. Sosyal medya kanallarında ve Şahin (2006) eserinde yer alan bu sözlü ürünlere bölge genelini ve civar illeri anlatan çalışmalarda da rastlamak mümkündür. Kırşehir ve Nevşehir illerinde Günşen (2000), Altınok (2003), Yağmur (2007), Mucuk (2008), Umucu (2013) Alpertürk (2013) gibi soyut kültürel miras bağlamında bahsi geçen sözlü ürünleri içeren eserlerde elde edilen bulgular ile bu çalışmalarda ortaya çıkan sonuçların örtüştüğünü söyleyebiliriz. Ortaya çıkan bulgular ve sonuçlar göstermektedir ki orta Anadolu coğrafyasına yerleşen ve yüzyıllardır yaşamlarına devam eden Türk boylarının aşiretlerinden biri olan Karacakurt Türkleri de yerleştikleri yerlere Orta Asya coğrafyasının toponomisini ve kadim Türk örf, adetlerini taşımışlardır. Eski Türk destanlarında ve masallarında yer alan motiflere ve olağan üstü unsurlara Beğdilli (Karacakurt) Türkmenlerinde de rastlanmaktadır. Efsanelerin anlatımında büyük oranda aynılık bulunduğu görülmektedir. Birçok Türk boy ve uruğlarında rastlanılan masalımsı unsurlar ve mübalağaya Karacakurt halk hikâyeleri, efsaneleri ve metellerinde de rastlanılmaktadır.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri de Karacakurt Türkmen köylüsüne verilen lakaplar ile bu lakapların verilmiş nedenleridir. Karacakurt Türkmen köylerinde hemen hemen her sülalenin, ailenin ve bireyin sıfatı sayılabilecek bir lakabı vardır. Ancak bu lakaplar genellikle küçük düşürmek, alay etmek, hor görmekten ziyade bir sülalenin, ailenin veya bir bireyin niteleme sıfatı olmuştur. Kullanılan bu lakaplar olmadan köylünün bir bireyi, aileyi, sülaleyi tanınması güçtür. Sülale isimlerinin yanında kişilerin fiziki yapısı (dış görünüşü), davranışları ve konuşması, giyim-kuşam tercihi, yemek tercihleri (ne yediği ve neyi çok sevdiği), askerde aldığı rütbe, mesleği, hayvanlarla olan yakınlığı gibi sebeplerle köylülere lakaplar verildiğini görüyoruz. Kadın erkek fark etmeksizin, hemen hemen tüm köylülerin en az bir lakabı vardır. 1980'li yıllar ile televizyon ve sinemanın, son yıllarda ise sosyal medyanın yaşama dâhil olmasıyla birlikte bazı kişilere televizyon dizisi, sinema karakterlerinin isimleri lakap olarak takıldığı görülmektedir. Bu durum da gelişen ve değişen dünya düzeninin sosyal yaşamı, kültürel yapıyı ne kadar etkilediğinin açık göstergesidir. Karacakurt köylerinde sülale isimleri genellikle ailelerin dedeleri veya büyük dedelerinden gelmektedir. Çalışmanın yapıldığı köylerde temel köklü sülaleler genelde köylere ilk yerleşen kabilelerin torunlarıdır. Sülale veya soyadlarını da buradan almışlardır. Bu durum Demir (2010) ve Uçakcı (2015a)'in yayınlarında ortaya koydukları bulgularla örtüşmektedir. Lakap verme ve ad takma olayı sadece Karacakurt Türkmenlerine has bir durum olmayıp komşu Türkmen aşiretlerinde, Türkmen uruğlarının genelinde rastlanan bir vakadır.

Karacakurt Türkmen köylerinin kültürleri ve inançları açısından değerlendirildiğinde şunları söylemek mümkündür. Karacakurt insanları dini ve milli değerlerine bağlıdır. Her köyde bir cami, köylü ile yakın sosyal ilişkileri olan bir cami hocası vardır. 1950'li, 1960'lı yıllara kadar buğday, un veya salma usulü yardım toplanarak yapılan cami imamlığı son yıllarda Diyanet tarafından atanan kamu görevlisi imamlarca yapıldığını görmekteyiz. Karacakurt köylüsünün beş vakit namaz kılmaya da Cuma, bayram ve cenaze namazlarına gittiklerini, aykırı davranışın köylülerce ayıplandığını söyleyebiliriz. Dini

eğitimlerin imamlar atana kadar, köyün büyüklerince (dede, büyükanne, yaşlılar, anne-baba, akrabalar vb.) çocuklara nesiller arası aktarım yoluyla verildiği ortaya önemli çıkan bilgilerdendir. Son yıllarda ise dini eğitimler camilerde imamlar tarafından verilmektedir. Karacakurt Türkmenlerinde İslam dininde olmamasına rağmen çok sayıda Orta Asya'dan gelme Şamanizm'den kalma hurafe inançlar da vardır. Nazar boncuğu kullanma, iğdeden muska yapma, ev girişlerine ve odalarına kuru hayvan kafası veya içi boş hayvan postu asma; beddua etme, giden kişilerin ardından su dökme bu hurafelerden bazılarıdır. Caferoğlu (1946), Uçakcı (2015b) Anadolu'daki Türkmen boylarının genel olarak tarihleri, inanç ve kültürlerinden bahsetmişlerdir. Günşen (2000), Altınok (2003) ve Şahin (2006) ise çalışmalarında bölge, il ve ilçelere özel bilgiler vermişlerdir. Bu alan yazın çalışmaları ile araştırma bulgularından hareketle Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti döneminde Türkleşen Anadolu'da Ahi Evran, Hacı Bektaş Veli, Âşık Paşa, Gülşehri gibi zirve şahsiyetler bu bölgede yaşadıklarını; Karacakurtlar'ın tarihine, kültürüne ve inançlarına derinden tesir ettiklerini görüyoruz.

Karacakurt Türkmen köylerini civardaki komşu köylerden ayıran yönleri (kullandıkları eşyaları, gelenek ve görenekleri) genel olarak şöyle değerlendirilebilir. Karacakurt Türkmen köylüleri yaşadıkları dönemlerdeki mevcut imkânları en iyi şekilde değerlendirmişlerdir. Yaşadıkları coğrafyada taş, tuğla ve ağaç bulunmayan Karacakurtlar killi toprağı samanla kararak kerpiç yapmışlar ve uzun yıllar evlerinin yapımında kullanmışlardır. Komşu Türkmen aşiretlerden farklı olarak kerpiç evlerde mabeyin ortasına kurulan çamurdan, topraktan yapılmış tandırlarda mevcut şartlarda az düzeyde üretilen buğday ile yapılan yufka ekmeklerin yerini tüplü, metal, modern ocaklar almıştır. Tandırlarda yakılan tezekler, bakırdan büyük kazan ve teştlerlerin günümüzde kullanımları oldukça azalmıştır. Aile büyüklerinin etrafında yerde kurulan sinilerde ortak yenen yemeklere artık rastlamak da zordur. Önceleri toprak altındaki kilerlerde kışlık olarak depolanan un, peynir, pekmez, turşu türleri artık buzdolaplarında saklanmakta; hazır gıdalar tüketildiğini söyleyebiliriz. Üç veya dört gözlü kerpiç evlerde yaz mevsiminden kışlık turşu kurulduğunu, pekmezlerin

kaynatıldığını, sırsuların kurutulduğunu, peynirlerin basıldığını görüyoruz. Kısacası köylü yetiştirdikleri koyununun etinden sütünden azami oranda yararlanmışlardır. Tarımsal üretim de mevcut iklim ve arazi şartlarına göre değişmiştir. Yıllarca kara sabanla ekilen tahıl üretiminin ve küçükbaş hayvancılığın yerini sulu tarım ve makineleşme ile ortaya çıkan şeker pancarı almaya başlamıştır. Kerpiç köy evlerinde kullanılan bazı süs eşyası, kullanım eşyası, mutfak araç-gereci gibi bazı araçlar köylünün erişebildiği materyaller ve içinde buldukları ekonomik şartlara göre şekillenmiştir. Karacakurt Türkmen köylüsü yaşadıkları arazideki kamıştan (berdili) hasırdan kilim dokumuşlar, kerpiç evlerinin üstünü çorali toprakla örtmüşlerdir. Ağalık sisteminden, köylünün üretimi daha adaletli paylaştığı, kendi ürettiğini kazandığı daha modern Cumhuriyet köyü düzenine geçilmiştir. Köy halkı haftanın belirli günlerinde ihtiyaçlarını karşılamak için Mucur, Hacibektaş ve Kozaklı gibi yakın ilçelere gittiğini görüyoruz. Son olarak 1980'li yıllardan sonra tarımda ve hayvancılıkta makineleşme ile birlikte insan gücü azalmış, ekilen arazi ve üretilen ürün miktarı artmıştır. Köye çalışmak amacıyla gelen işçilerin yerini tarım aletleri almıştır. Sümer (1965), Şahin (2006), Uçakcı (2015b) ve Meydan (2016) tarafından Türkmen aşiretlerin gelenek, görenek, örf ve adetlere yönelik bulgular daha çok genel içeriklidir. Bu çalışmada tüm bu genel tespitlere ilave olarak Karacakurtlar özelinde diğer Türkmen aşiretlerden ayıran farklar da ortaya konulmuştur. Özet olarak Karacakurtlar bizzat yaşadıkları tüm sosyal, kültürel yaşam tarzlarını dilleri ve gelenekleri ile birlikte yeni yaşadıkları coğrafyaya taşıdıkları yadsınamaz bir gerçektir. Karacakurtlar'ın gelenek, görenek, örf ve adetleri ile kültürel ve sosyal yaşamları; kullandıkları araç ve gereçler bölgede yaşayan diğer Türkmen oymakları ile benzerlik gösterdiğini sonucuna ulaşılabılır. Tüm bunlarla birlikte yaşanan göçler vasıtasıyla Karacakurt Türkmen köylüleri, gelenek ve göreneklerini büyük yerleşim yerlerine, şehirlere de taşımayı başarmıştır. Bu kültürel aktarımın, gelişim ve değişimin sürekliliğini yanında farklı Türkmen aşiretine mensup kişilerin konuşma aksanı, giyim-kuşamı, davranış biçimleri, sosyal etkinlikleri onlarca Türkmen aşiretinin kültürel zenginliği ve ayırt edici yönü olmuştur. Türkmen aşiretlerindeki tüm benzerlikler ve farklılıklar Anadolu Türklüğüne büyük bir katkı sağlamış, çeşitlilik kazandırmıştır.

Somut olmayan kültürel miras bağlamında araştırma ve çalışma yapılan Karacakurt Türkmen köylerinde yakın ve uzak geçmişte anlatılan unutulmaz olaylar üzerine bulgulardan çıkarılan sonuçlar şöyledir. Karacakurt Türkmenlerinin Orta Asya'dan büyük Türk göçleriyle ayrılan ana gruptan geldiği tüm kaynaklarda aşikârdır. Karacakurtlar Kırşehir, Nevşehir civarında yerleşik hayata geçtikten sonra uzun bir süre küçükbaş hayvancılık yapmaya devam etmişlerdir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tarımsal üretim de artmaya başlamıştır. İlk zamanlar buğday, arpa gibi hububat üretiminin yerini makineleşmenin artmasıyla daha fazla gelir getiren şeker pancarı almıştır.

Çalışma yapılan Karacakurt Türkmen köylerinde bilinen ve uzun yıllar kulaktan kulağa anlatılan Kanlı Karaova'daki köyün tamamen taşınmasına neden olan kan davasıdır. Bu olay tüm bölgeyi ve aşireti derinden etkilemiş. Çok sayıda ağıtın yakılmasına neden olmuştur. Yine bölgeyi ve aşireti temelden etkileyen diğer önemli olay ise 1930'lu yıllardaki uzun süren kuraklık, doğurduğu sonuçlardır. Uzun süren kuraklık bir deprem sonucunda ortaya çıkan su kaynakları ve bereket dolu yıllar ile sona ermiştir. Karacakurt Türkmen köylerinde yakın tarihlerde yaşanan büyük kazalar sonucu yaşanan ölümler uzun yıllar boyunca hafızalardan silinmemiştir. Yakınlarınca ağıtlar yakılmış, ölen kişilerin hatırasını yaşatmak için bebeklere isimler konulmuştur. Hemen hemen her köyde bu tür olaylara ve ölümlere rastlanmıştır. Yine Karacakurt Türkmen köylülerinin ekonomik sebeplerle 1960-1980'li yıllardaki Avrupa'ya, özellikle de Almanya'ya çalışmak amaçlı göçleri köyleri sosyal ve ekonomik olarak oldukça etkilemiştir. Bu göçler ailelerin parçalanmasına, anne, baba ve çocukların yıllarca ayrı yaşamalarına, uzun seneler hasret çekmelerine sebep olmuştur. Tüm bu olumsuzlukların yanında bu göçler köyleri ve aileleri zenginleştirmiş, sosyal ve kültürel olarak önemli değişimlere vesile olmuştur. Yurt dışına çalışmaya giden kişilere ülke fark etmeksizin 'Almancı' adı verilmiştir. Uzun süren bu ayrılıklar ve yurt dışında yaşanan kaza ve ölümlerin ardından da çokça ağıt yakılmış, mâniler söylenmiştir. Karacakurtlar'ı ve köylerini en çok etkileyen bir başka konu ise eğitim ve çalışma amaçlı iç göçtür. Birçok köylü ve aile gerek ekonomik sıkıntılar, gerekse de

köylerde ilkokuldan sonra eğitim görecektir ortaokul ve lise bulunmadığından dolayı farklı il-ilçelere göç etmişlerdir. Bu göçlerin bir kısmı geçici olurken bir kısmı ise kalıcı olmuştur. Bu çalışmadaki en çarpıcı sonuç ise gerek farklı ülkelere, gerekse de yurt içi farklı şehirlere göç eden Karacakurt aileleri gittikleri yerlere uyum sağlamakla birlikte kendi kültürlerini de yaşamayı ve yaşatmayı başarmış olmalarıdır. Ortaya konulan bu değerlendirmelere yönelik alan yazındaki Altınok (2003) ve Şahin'in (2006) çalışmalarındaki bulgular ile bölgesel haber siteleri ve sosyal medya hesaplarından elde edilen benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu eserlerde bazı şiirlerde, ağıtlarda, anılardaki yaşanmış önemli olaylar çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Sonuç olarak, Karacakurt Türkmen köyleri ve insanı hayatın doğal akışı dışında gelişen önemli olaylardan ciddi oranda etkilenmiştir.

Yapılan alan yazın araştırmaları ve görüşmeler, köyler bazında yapılan tek çalışma olan Şahin'in (2006) kitabı da incelenmiş ve köyler bazında yakın tarih için kutsal kabul edilen mezar, ev, eşya bölge vb. olmadığı kanaat getirilmiştir. Ancak bazı yığma höyüklerde çıkan çeşitli eşyalar, insan kemikleri, mezar taşları, çömlek kırıklarına bakılarak tarihi kaynaklar birlikte değerlendirildiğinde İslamiyet öncesi dönemde kutsal değer taşıyan kişi veya yerlerin olabileceği varsayılmaktadır. Elde edilen bulgular neticesinde Karacakurt Türkmen aşiretini temsil eden bu köylerde kutsal kabul edilen bir adak yeri veya mekân olmadığını görüyoruz. Bunun sebebi olarak, bu üç köyün Müslüman konar-göçer Türkler tarafından kurulduğu gerçeğinden hareketle kurucuları veya yaşayanlar arasında dini olarak öne çıkan bir şahıs olmaması ve akabinde kutsal kabul edilen bir yer bulunmaması olarak söylenebilir. Bunlarla birlikte İslamiyet öncesi eski Türklerde var olan Şamanist birçok gelenek ve göreneğin de devam ettiğini görüyoruz. Türk boylarında ortak inanç değeri olan kem gözlü kişilerden korumak için nazar boncuğu, iğde dalı asma, yüzerlik bitkisi yakma, evin girişine at nalı asma, nazardan etkilenen kişinin cebine eşek pisliği koyma bağlama gibi batıl inançların da devam ettiğini yıllar boyunca devam ettiğini söyleyebiliriz. Yine çevre köylerde ve aşiretlerde sıkça yer alan siğil-derma okuma, muska yazma gibi alternatif şifa arama yöntemlerinin de bazı ailelerde devam ettiğini

tespit etmek de mümkündür. Köy odası (ağa konağı) tabiri kullanılan eski kerpiç evlerin girişinde, kapı üstünde geyik boynuzu asılı olması, ayrıca bazı evlerde mabeyin tabir edilen odaların duvarlarında dokuma kilim ile içi kül doldurulmuş ve dikilmiş tilki postları olması da İslamiyet öncesi Şamanist gelenek ve inançlardandır. Özetle yakın tarih açısından bakıldığında kutsal kabul edilen yer ve eşya olmadığı, İslamiyet öncesi dönemde ise kutsal değer taşıyan yer ve nesnelerin olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Geçmişten günümüze somut olmayan kültürel miras bağlamında Karacakurt Türkmen köylerinde çoğunlukla tarım arazisi ve yaylak (mera) olarak kullanılan mevki isimlerinin insanların tecrübelerinden ve Orta Asya'ya kadar uzanan zengin Türk coğrafyasından geldiğini görmekteyiz. Elde edilen bulgular neticesinde köklü aile isimleri, yeryüzü şekilleri, toprak rengi ve yapısı, kullanım amacı, benzeştiği nesnelere, arazinin yeri ve yönü, üzerinde yetişen bitki örtüsü, arazinin miktarı vb. benzer unsurlar da yer isimlerinin verilmesinde belirleyici olmuştur. Konar-göçer Türkmen köylerinin genelinde olduğu gibi Karacakurt Türkmen köyleri mensupları da kalıcı olarak yerleştikleri, yurt edindikleri yerleşim yerlerine geldikleri Orta Asya'da var olan coğrafi kavramları taşıdıklarını görüyoruz. Yeryüzü şekilleri, doğaya ait terimler, hayvan motifleri bu adlandırmalarda kaynaklık etmiştir. Yer (şehir, köy, dağ, tepe, akarsu, kaynak, pınar, orman, deniz vb.) adlarının kökeni, anlamı ve gramer yapısıyla uğraşan bir bilim dalı olan yer adları bilimi (toponomi) geçmişe ait bilgiler edinmekle kalmamaktadır. Dil ve yerleşme tarihine, ülkenin etnik yapısına ilişkin önemli ipuçları da ortaya çıkarmaktadır. Birçok edebi metinde geçen “başı dumanlı dağ, en ücra bir köy, enginliklere uzanan bir ova, mor çiğdemli bir yamaç, kuytu bir yol dönemeci...” demeçleri ile bu aşiret köylerinde kullanılan “dağ, tepe, göl, ırmak, yaylak, kışlak, tarla, tapan...” isimlerinin Türk damgasını taşıdığını görmekteyiz. Hatta Orta Asya ve Azerbaycan coğrafyasına ait birçok yer isminin bugün hala bu aşirete ait köylerde aynen veya türevleri şeklinde kullanıldığı da ifade edebiliriz. Alan yazın taraması neticesinde Şahin (2006) birçok şiirinde Hacıbektaş köylerindeki yer adlarından ve veriliş nedenleri, Tekin (2009) Nevşehir yöresi yer adları, Meydan (2016) Sebil Yörüklerinin Toros dağları

üzerindeki yer adları durdukları görülmüştür. Ayrıca Yumuşak (2017) ile Köksal'ın (2019) Kırşehir yöresi yer adaları üzerinde çalıştıkları tespit edilmiştir. Karacakurt Türkmen aşirete mensup araştırmacı-yazar Şahin'in (2006) kitabındaki tespitleri ile görüşmeler göstermiştir ki Karacakurt Türkmen aşireti köylüsü salgın hastalıklar, susuzluk, zorunlu göçler gibi felaketlerle karşılaşmıştır. Türk yurtlarından gelen aşiretler eski yurtlarında edindiği boy ve teşkilat yapılarını, eski yurtlarındaki boy, bey ve oymak adlarını yerleştikleri yerlere, dağlara, vadilere vererek yaşatmaya çalışmışlardır (Uçakcı, 2015a). Araştırmacı yazarın bu tespit ve bulgularının araştırma yapılan bu üç köy içinde genellemek mümkündür. Bu çalışmalar ve elde edilen bulgular bölgedeki yer adlarının rast gele verilmediğini, çeşitli kavramlarla özdeşleşmesi sonucunda bu isimlerin alındığını ortaya koymaktadır.

Birçok mekân, araç gereç; boy ve oymak isminin kadim eski Türk coğrafyaları ve dili, kültürü ile bağlantılı olduğunu görmekteyiz. Karacakurt Türkmen aşiretinin de ilk olarak doğu ve güney doğu Anadolu bölgelerine yerleştikleri; burada göçebe hayat sürdükleri 18. yy'dan sonra hayata geçtikleri, bölgeye gelirken geldikleri bölgenin coğrafi yapısı, dil ve kültür yapısından etkilendikleri insan ve mekân unsurlarını zaman zaman kullandıkları yadsınamaz bir gerçektir. Sekiz ana bölüm ve çok sayıda alt bölümden oluşan bulgu ve değerlendirmelerin tespitine yönelik yapılan doküman taramaları, incelemeler, görüşmeler ve gözlem faaliyetleri göstermiştir ki Karacakurt Türkmen köylüsünün insan ve mekân algısı geçen uzun yıllar sürecinde birbiriyle bağlantılı şekilde ana kaynağa bağlı kalarak sürekli bir değişim ve gelişim içerisindedir.

4.2. ÖNERİLER

Etnografik nitelikteki bu araştırmada bulgular ve değerlendirmeler neticesinde aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (2018) 5. sınıflarda yer alan “*İnsanlar, yerler ve çevreler*” öğrenme alanındaki insan ve mekân algılama becerilerini kazandırmak amacıyla Karacakurt Türkmen aşiretine mensup köylere yönelik ders dışı faaliyetler planlanabilir, etkinlikler yapılabilir.

- Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere “Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısı örnekler vererek açıklar.” kazanımını edindirmek için Karacakurt Türkmen aşiretinin yaşadıkları eski kerpiç evlerin demonstrasyonu gösterilip mikro öğretim yapılabilir.
- Sosyal Bilgiler eğitimi alanında nitel araştırma yöntemlerinden etnografik desenle yapılan çalışma yok denecek kadar azdır. Bu çalışma Karacakurt Türkmen aşiretinin soyut kültürel mirasını etnografik olarak işleyen ilk bilimsel nitelikli araştırmadır. Etnografik yöntemle yapılacak bu türde yapılacak çalışmaların sayısı artabilir, yeni bilimsel araştırma ve çalışmalar yapılabilir.
- Bu çalışma bölgede yaşamlarını devam ettiren, bu köylere komşu olan Herikli ve Yabanlı gibi diğer Türkmen aşiretleri ve köylüleri ile insanların insan ve mekân algılama becerileri ve toponomi açısından nasıl bir bağlantı olduğunu dair başkaca yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık edebilir.
- Ortaya konulan bulgu ve değerlendirmeler çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Üniversitelerce Türkmen aşiretlerinin sosyal ve kültürel yapılarını inceleyen etnografik yöntemle yapılan bilimsel araştırma, çalışmalar maddi ve manevi anlamda desteklenebilir.
- Resmi kurum ve kuruluşlar, ulusal, uluslararası STK’larca Nevşehir ve Kırşehir bölgesine yerleşmiş Türkmen uruğlarından biri olan Karacakurt Türkmenlerine tarihlerini ve kültürlerini öğrenmeye yönelik destekleyici eğitim programları düzenlenebilir.
- Çalışmanın bulgularından biri olan ekonomik sıkıntılar, çalışmak, para kazanmak için işçi olarak Avrupa’ya giden Karacakurt Türkmenlerinin bazıları geri dönmüş, bazıları ise kalıcı olarak göç ettikleri Avrupa ülkesine yerleşmişlerdir. Çeşitli sebeplerle göç hareketliliği yaşanan Karacakurt Türkmen köylerinde Avrupa’ya işçi göçleri ve sonuçları konusunda önemli sonuçları olabilecek ve Sosyal bilimlere katkı sağlayabilecek bilimsel çalışmalar yapılabilir. Yapılacak bu çalışmaların sosyolojik, kültürel, ekonomik ve en önemlisi de eğitim üzerindeki sonuçları incelenebilir.
- Ortaya çıkan bulgulara göre eğitim ve çalışma amaçlı iç göç eden Karacakurt ailelerini sosyolojik, kültürel değişimlerini ele alan bir bilimsel araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H. (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. R.Turan, A.M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alptürker, İ. (2013). *Nevşehir Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*. Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Altınok, B. Y. (2000). *Anadolu'da Türkmenler Bir Türkmen Ozanı Âşık Hüseyin*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Altınok, B. Y. (2003). *Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları*. Ankara: Oba Kitabevi.
- Arıkan, A. (2018). *Etnografin El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, U. (2012). Franz Kafka'da Mekân ve Yabancılaşma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (3), 35-41.
- Brewer, J. (2000). *Ethnography*. McGraw-Hill Education.
- Caferoğlu, A. (1946). Kırşehir Vilayetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2(1-2), 79-96.
- Copland, F. (2018). Observation and fieldnotes. Aek Phakiti, P.De Costa, L. Plonsky ve S. Starfield (Ed.), *The Palgrave Handbook of Applied Linguistics Research (ss 245-257)*. London: Palgrave Macmillon.
- Court, D. (2006). How shall we study religious school culture? *Religious Education*, 101(2), 233-241
- Çakmak, C. (2010). *Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Arasındaki Siyasi Çatışmanın Kırşehir'e Yansıması*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Çepni, S. (2021). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık Basım Yayım ve Dağıtım.
- Delaney, C. (2001). *Tohum ve Toprak (Çev: S. Somuncuoğlu, A. Bora)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, H. (2010). *Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Durbilmez, B. ve Tekin, F. (2014). Nevşehir Yöresi Yerleşim Adları Üzerine Bir

- Değerlendirme. *Cyprus International University Folklor/Edebiyat Dergisi*, 77(1), 113-132.
- Durna, T. ve Durna, N. (2015). Taşranın Facebook ile İmtihanı: Bir Akdeniz Köyünde Etnografik Keşif Çalışması. *Cyprus İntarnational University*, 21(83), 99-124.
- Facebook(2023). <https://www.facebook.com/profile.php?id=100055290516848> adresinden erişilmektedir (2023, 2 Ocak-Sadık köyü sayfası)
- Facebook(2023). <https://www.facebook.com/profile.php?id=272985646086160> adresinden erişilmektedir (2023, 2 Ocak-Hasanlar Köyü Sayfası)
- Facebook(2023).<https://www.facebook.com/profile.php?id=20188297945>adresinden erişilmektedir (2023, 3 Ocak-Karaovalar Köyü Sayfası)
- Fansa, M. (2021). *Türkiye'deki Bir Geçici Barınma Merkezinde Suriyeli Çocukların Yaşamı: İlkokul Eğitimi Üzerine Etnografik Bir Çalışma*. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Fibhaber (2023). <https://www.fibhaber.com/kultur/nevsehir-de-eski-dugun-gelenekleri-h10012.html> adresinden erişilmektedir (2023, 18 Ocak)
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş (Çev: A. Ersoy, P. Yalçınoğlu)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökmen, G., Dülgeroğlu, Y., Alkışer, Y., Keskin, B., Erkök, F., (2004). *İstanbul'un Depreme Hazırlık Sürecinde Mevcut Gecekondu Alanlarının İyileştirilmesi ve Yaşanabilir Mekânlara Dönüştürülmesine Yönelik Bir Model Oluşturulması*. İstanbul: İTÜ Yayınları.
- Guba, E.G. ve Lincoln, Y.S. (1982). Epistemological and Methodological Bases of Naturalistic Inquiry. *Eductaional Communication and Techonology Journal*,30 (4), 233-252.
- Güngör, İ. ve Koçbeker Eid, B. N. (2021). Etnografik Bir Perspektiften Köy İlkokulunda Öğrenci Olmak. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 28 (129-155).
- Günşen, A. (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günşen, A. (1994). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri.

- Harita.com. Web sitesi (2023).
<https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/nevsehir-fiziki-il-haritasi-1362.pdf> adresinden erişilmektedir (2023, 18 Haziran)
- Harris, M. ve Johnson, O. (2000). *Cultural Antroplogy*. Needham Heights.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keleş, R. (1993). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi
- Kılıç, M. E. (2006). *XIII – XIV. Yüzyıllarda Kırşehir ve Yöresinin Siyasî, Sosyal, Kültürel ve Dinî Tarihi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2006). Nevşehir Yöresi ve Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikleri Üzerine. *Erciyes Üniversitesi Turkish Studies /Türk Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 493-501.
- Köksal, M.C. (2019). *Kırşehir İli ve Yöresi Adları Üzerine Bir İnceleme*. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- Kvale, S. (1994). *Interview: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publication, Inc.
- LeCompte, M. D. and Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Journal of educational research*. 52 (1), 31-60.
- LeCompte, M. D. and Schensul, J. (1999). *Designing and Conducting Ethnographic Research*. Lanham, MD: Alta Mira Press.
- LeCompte, M. D., Preissle, J. & Tesch, R. (1993). *Ethnography and qualitative design in educational research*. San Diego: Akademik Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Blackwell: Oxford & Cambridge USA.
- Leowen, S. Ve Plonsky, L. (2016). *An A-Z of Applied Linguistics Research Methods*. London: Palgrave MacMillan.
- Mackay, A. Ve Gass, S. (2016). *Second Language Research: Methodology and Design (2. Bs.)*. New York: Routledge.
- Madison, D.S. (2020). *Critical Ethnography: Methods, Ethics, and Performance (3. Bs.)*. Los Angeles: Sage Publications.
- MEB (2018). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686->

SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf adresinde erişilmektedir (2022, 3 Aralık).

Merriam, S.B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çev:Turan,S.). Ankara:Nobel Yayıncılık.

Metin, R. (2007). *XVI. Yüzyılda Orta Anadolu'da Nüfus ve Yerleşme*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Meydan, A. (2016). *Dünden Bugüne Sebil Yörükleri*. Ankara: Pegem AkademiYayınları.

Miles, M.B. ve Huberman, A. M. (1994).*Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Miles, M.B. ve Huberman, A. M. (2016). *Nitel Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Mucuk, H. (2008). *Avşarlar ve Cingözoğlu Aşık Seyit Osman*. Ankara: Savaş Yayınevi.

Nufusene Web Sitesi (2023). <https://www.nufusune.com/hacibektas-ilce-nufusu-nevsehir> adresinden erişilmektedir (2023, 15 Mart)

O'reilly, K.(2012). *Etnographic Methods*. Routledge.

Öztaşkın, Ö. B. ve Üngör, İ. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eski Çağ Tarihi Konusu ve Bilincinin Bilimsel İçerik Bakımından Değerlendirilmesi. *E-International Journal Of Education Research*, 4(3),1-26.

Sarı, T. (2010). *Türk Sinemasında Sosyal Yaşam Kurgusunun Mekân Kullanımına Yansıması*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Sever, R., Koçoğlu, E. vd. (2015). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekânsal Öğrenme Ortamları* (R.Sever ve E. Koçoğlu Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Smith, V. (2007). Ethnographies of work and the work of ethnographers. P. Atkinson, A. Coffey, S. Delamont, J. Lofland ve L. Lofland (Ed.), *Handbook of ethnography* (ss 2020-233). Los Angels: Sage Publications.

Spradley, J. P. (1980). *Participant observation*. Orlando: Harcourt, Inc.

- Sümer, F. (1965). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Şahin, H.(2006). *Geçmişten Bugüne Hacıbektaş ve Köyleri*. Ankara: Kalkan Matbacılık.
- Tedlock, B. (2000). Ethnography and ethnographic representation. N. K. Denzin and Y.S. Lincoln (Ed.), *Handbook of qualitative research* in second edition (pp.455-486). Thousand Oaks,. California: Sage Publications, Inc.
- Tekin, F. (2009). *Nevşehir İli Yerleşim Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Tüysüz, S. (2012). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: Tuna Yayınları.
- Uçakcı, İ. (2015a). *Oğuz Boyları Aşiret, Oymak, Cemaatler-I-Bozoklar*. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.
- Uçakcı, İ. (2015b). *Oğuz Boyları Aşiret, Oymak, Cemaatler-II-Üçoklar*. İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.
- Umucu, Z. (2013). *Kırşehir Kızılırmak Havzası Ağıtları (Araştırma-İnceleme-Metin)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Unesco (2022). <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BCl%C3%BCrel-Miras-Listeleri> adresinden erişilmiştir (2023, 16 Ocak).
- Uştuk, Ö.(2021). *Bilimsel Araştırma Becerileri ve Araştırmada Güncel Desenler (A.Uzunöz Ed.)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Wikipedia (2022). https://tr.wikipedia.org/wiki/Gerçek_sosyal_yaşam adresinden erişilmektedir (2022, 16 Aralık).
- Wikipedia (2022). https://tr.wikipedia.org/wiki/Hasanlar,_Hacıbektaş adresinden erişilmektedir (2022, 12 Aralık).
- Yağmur, F. (2007). *Kırşehir Türküleri*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Yahşi, Z. (2016). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, S. (2003). *Kırşehir ve Geyceкли Niyazi Sapmaz*. Ankara: Kırşehir Konsepti Yayınları.

- Yerel Kent Gazetesi (2022). <http://kentgazetesi.biz/sosyal-yasam-nedir/> adresinden erişilmektedir (2022, 12 Aralık).
- Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2011). Neden Tarihsel Empati? Tarihsel Empatinin Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimindeki Yeri ve Önemi. R. Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-II (12-30)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yumuşak, S. (2017). *Nevşehir Yöresi Yer Adları ve Bunlar Hakkındaki Anlatmalar*. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul İzni

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu

TOPLANTI SAYISI
12

KARAR SAYISI
2022.12.360.

TOPLANTI TARİHİ
30.11.2022

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet BAHADIR'ın "Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan, Çevre ve Mekan Algısının İncelenmesi: "Etnografik Çalışma" " isimli yüksek lisans tezi hakkında alınan 11.11.2022 tarih ve 2100144241 sayılı başvuru dosyasının görüşülmesi.

2022.12.360. Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet BAHADIR'ın "Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan, Çevre ve Mekan Algısının İncelenmesi: "Etnografik Çalışma" " isimli yüksek lisans tezi hakkında alınan 11.11.2022 tarih ve 2100144241 sayılı başvuru dosyası görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, aşağıdaki tabloda isimleri belirtilen araştırmacılar tarafından hazırlanan *Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan, Çevre ve Mekan Algısının İncelenmesi: "Etnografik Çalışma"* isimli yüksek lisans tezi ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

YÜRÜTÜCÜ	ARAŞTIRMACI/UZMAN
Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ	Ahmet BAHADIR (Öğrenci)

Prof. Dr. Suzan ÇOBAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Sezer SORGUN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Zübeyde
KUMBIÇAK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Lütfi BUYRUK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Merter Rahmi
TELKENAROĞLU
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Mutluhan AKIN
Kurul Başkanı

Belge Doğrulama Kodu: UP47737

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi:
<https://ubys.nevsehir.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage/Index>

Adres: 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 / Nevşehir

Telefon No:

e-Posta:

Keşif Adresi: nevsehiruniversitesi@hs01.kep.tr

Faks No:

İnternet Adresi:

Bilgi için :

Telefon No:

Leyla Karagedik
Sekreteryar

Ek-2: Görüşme Formu ve Soruları

1. Geçmişten günümüze Karacakurt Türkmen köylerinde düğün, cenaze, doğum öncesi ve sonrası gelenekler, asker uğurlama, dini ve milli bayramların kutlanması, koyuna koç ve kuzu katımı gibi adetler nasıldır? Geçmişten günümüze hangi değişikliklere uğramıştır?

2. Geçmişten günümüze Karacakurt Türkmen köylerine özgü anlatılan masal (metel), efsane, hikâye (halk hikâyesi), ağıt, türkü, deyiş, halk oyunları vb. nelerdir? Kaynakları nelerdir?

3. Geçmişten günümüze Karacakurt Türkmen köylerinde insanlara, sülalelere, ailelere hangi lakaplar verilmiştir? Verilen bu lakap adları nereden gelmektedir?

4. Geçmişten günümüze Karacakurt Türkmen köylerinin kültürü ve inançları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

5. Karacakurt Türkmen köylerini civardaki komşu köylerden ayıran farklı özellikleri (gelenekleri, kullandıkları eşyalar vb.) nelerdir?

6. Karacakurt Türkmen köylerinde yakın veya uzak geçmişte anlatılan unutulmaz olaylar nelerdir?

7. Geçmişten günümüze Karacakurt Türkmen köylerinde kutsal kabul edilen adak yerleri ve mekânlar nelerdir? İsimleri nereden gelmektedir?

8. Geçmişten günümüze Karacakurt Türkmen köylerinde barınak, arazi yapısı, dağ, tepe, ova, bölge, tarla vb. yerlere hangi isimler verilmektedir? Neden bu isimler kullanılmıştır?

Ek-3: Bilgilendirilmiş Onam Formu

NEVŞEHİR
HACI BEKTAŞ VELİ
ÜNİVERSİTESİ
Ara. bul.

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu araştırmada Karacakurt Türkmen Köylüsünün Sosyal Yaşamındaki İnsan, Çevre ve Mekân Algısının İncelenmesi: "Etnografik Çalışma" incelenecektir. Bu amaçla *katılımcılara ekte belirtilen görüşme soruları ile yüz yüze görüşme* uygulanacaktır. Çalışmanın yapılabilmesi için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulundan yazılı izin alınacaktır. Çalışmaya katılmanız ve doğru yanıtlar vermeniz araştırma sonuçlarının doğruluğunu etkileyecektir. Vereceğiniz cevaplar bu çalışma dışında hiçbir yerde kullanılmayacak ve gizli tutulacaktır. Bu çalışmaya katılmayı reddetme ve hiçbir neden göstermeksizin istediğiniz zaman araştırmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Gönüllünün Adı-Soyadı

İmza

Açıklamayı Yapanın Adı-Soyadı

İmza

Tarih:/...../20..

ARAŞTIRMAYA KATILANLAR (Diğer)

Adı-Soyadı

İmzası

Ahmet BAHADIR

ARAŞTIRMA YÜRÜTÜCÜSÜ

Adı-Soyadı

İmzası

Abdulkadir UZUNÖZ

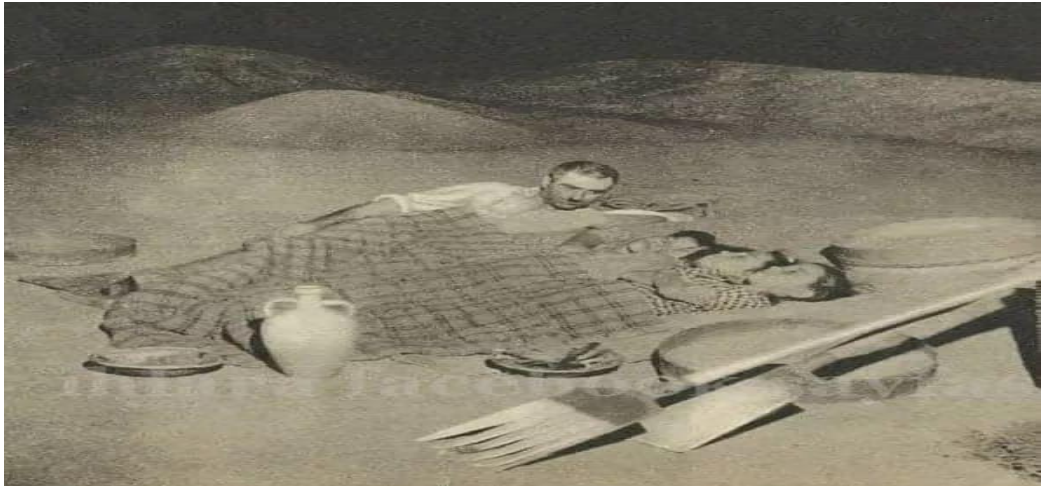
Ek-4: Çeşitli Fotoğraflar ve Gözlem Notları

Fotoğraf 52. 1970'li Yıllarda Kantara Pancar Teslimi

Fotoğraf 53. Hasanlar Köyüne Ünlü siyasetçi Osman Bölükbaşı'nın oğlu Deniz Bölükbaşı'nın Ziyareti (2003)

Fotoğraf 54. Hasanlar Köyünden eskilerde Harmanda ailecek yatış (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)

Fotoğraf 55. Karaovalar Köyünden 1970'li Yıllarda Buğday Harmanı

Fotoğraf 56. Sadık Köyü Köy İlkokulundan bir kare (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)

Fotoğraf 57. Karaovalar Köyü İlkokulundan bir kare-1977 (Köye ait Facebook sayfasından

Fotoğraf 58. Hasanlar Köyü İlkokulundan bir kare-1988 (Köye ait Facebook sayfasından alınmıştır.)

1952'de Tarım Kredi Kooperatifi olan kerpiç bina-SADIK köyü

Fotoğraf 59. Sadık Köyü Tarım Kredi Kooperatifi Olarak Kullanılan Kerpiç Ev (1952)

Fotoğraf 60. 14.01.2023 tarihinde yapılan bireysel görüşmeden bir kare

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ahmet BAHADIR
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi :
Telefon :
E-Posta :
Yazışma Adresi :

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi	23.06.2000
Yüksek Lisans	Southern University IMBL (Rostov/RUSYA)	02.04.2018

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2000-2007	Millî Eğitim Bakanlığı-Kayseri ve Yozgat İlleri Melikgazi Hoca Yusuf Erdem İlköğretim Okulu Boğazlıyan Lisesi	Türk Dili ve Edb. Öğretmeni
2007-2009	Millî Eğitim Bakanlığı- Yozgat İli Boğazlıyan Uzunlu Cumhuriyet İlköğretim Okulu	Okul Md. Yrd.
2009-2012	Millî Eğitim Bakanlığı- Yozgat ve Kayseri İlleri Boğazlıyan Sağlık Meslek Lisesi Kocasinan Atatürk Lisesi	Türk Dili ve Edb. Öğretmeni

2014-2015	Millî Eğitim Bakanlığı- Kayseri İli Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Okul Md. Yrd.
2015-2016	Millî Eğitim Bakanlığı- Kayseri İli Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Okul Md. Bş. Yrd.
2016-2018	Millî Eğitim Bakanlığı- Kayseri İli Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Kayseri Spor Lisesi	Okul Müdürü
2018-2023	Millî Eğitim Bakanlığı- Nevşehir İli Hacıbekaş İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Avanos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	Şube Müdürü

YABANCI DİL

İngilizce

2018-YÖKDİL

Sınavı Alınan Puan: 76,25

YAYINLAR

- Bahadır, A. (2022). Karacakurt (Karacayurt) Türkmen Köylüsünün Mekân Algısının İncelenmesi. *Kapadokya Coğrafya Dergisi*, 3(1), 1-11.